

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA (TÜRKİYE COĞRAFYASI)
ANABİLİM DALI**

BİGADİÇ VE SINDIRGI İLÇELERİNDE YERLEŞMELER

Doktora Tezi

Ferhat ARSLAN

ANKARA- 2013

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA (TÜRKİYE COĞRAFYASI)
ANABİLİM DALI**

BİGADIÇ VE SINDIRGI İLÇELERİNDE YERLEŞMELER

Doktora Tezi

Ferhat ARSLAN

Tez Danışmanı
Prof.Dr.Mesut ELİBÜYÜK

ANKARA- 2013

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA (TÜRKİYE COĞRAFYASI)
ANABİLİM DALI

BİGADIÇ VE SINDIRGI İLÇELERİNDE YERLEŞMELER

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mesut ELİBÜYÜK

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Mesut ELİBÜYÜK (Danışman)

.....

Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR

.....

Prof. Dr. Ömer ÇAPAR

.....

Prof. Dr. Yılmaz ARI

.....

Prof. Dr. Abdullah KÖSE

.....

Tez Sınavı Tarihi: 17/05/2013

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../20.....)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

Ferhat ARSLAN

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

Önsöz	VI
Tablolar Listesi	VIII
Grafikler Listesi	XIII
Haritalar Listesi	XVI
Şekiller Listesi	XIX
Fotoğraflar Listesi	XXI
I. GİRİŞ	1
1. 1. Araştırmanın Konusu, Kapsamı ve Amacı	1
1. 2. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları	3
1. 3. Kavramsal Çerçeve	8
1. 4. Materyal ve Yöntem	12
II. BİGADİÇ VE SINDIRGI İLÇELERİNDE YERLEŞMELERİ ETKİLEYEN COĞRAFİ FAKTÖRLER	15
1. FİZİKİ FAKTÖRLER	17
1. 1. Yerşekilleri	17
1. 1. 1. Sıradağlar	17
1. 1. 2. Bigadiç ve Sındırgı Ovaları	25
1. 1. 3. Simav Çayı Depresyonu	29
1. 1. 4. Platolar Sahası	31
1. 1. 4. 1. Kuzey Platosu	32
1. 1. 4. 2. Kocabey Platosu	33
1. 1. 4. 3. Çağış Platosu	34
1. 1. 5. Yerşekillerinin Yerleşmeler Üzerine Etkileri	35
1. 2. İklim	38
1. 2. 1. İklimi Etkileyen Faktörler ve İklimin Genel Özellikleri	39
1. 2. 2. İklim Elemanları	40
1. 2. 2. 1. Sıcaklık	40

1. 2. 2. 2. Basınç ve Rüzgarlar	44
1. 2. 2. 3. Nem ve Yağış	48
1. 2. 3. İklimin Yerleşme Üzerine Etkileri	53
1. 3. Hidrografiya	56
1. 3. 1. Hidrografyanın Yerleşme Üzerine Etkileri	66
1. 4. Toprak Örtüsü ve Arazi Kullanımı	67
1. 4. 1. Toprak Örtüsünün Yerleşme Üzerine Etkileri	75
1. 5. Bitki Örtüsü	77
1. 5. 1. Bitki Örtüsünün Yerleşme Üzerine Etkileri	83
2. BEŞERİ FAKTÖRLER	85
2. 1. Bigadiç ve Sındırgı İlçelerinin Nüfus Özellikleri ve Nüfus – Yerleşme İlişkisi	85
2. 1. 1. Bigadiç ve Sındırgı’da Nüfus Miktarları ve Gelişimi	86
2. 1. 2. Bigadiç ve Sındırgı’da Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu	100
2. 1. 3. Bigadiç ve Sındırgı’da Nüfusun Sayısal Nitelikleri	123
2. 1. 4. Bigadiç ve Sındırgı’da Nüfusun Ekonomik Özellikleri	135
2. 1. 5. Bigadiç ve Sındırgı’da Göçler	139
2. 1. 6. Bigadiç ve Sındırgı’da Ulaşım Ağının Yerleşme Üzerine Etkisi	142
3. EKONOMİK FAKTÖRLER	143
3. 1. Tarım	144
3. 1. 1. Tarla Ziraatı	147
3. 1. 2. Sebze Ziraatı	151
3. 1. 3. Bahçe ve Bağ Ziraatı	156
3. 2. Hayvancılık	162
3. 3. Ormancılık	179
3. 4. Madencilik	184
3. 5. Toplayıcılık ve Avcılık	190
3. 6. Sanayi	192

3. 7. Hizmetler	196
3. 8. Turizm	206
3. 8. 1. Doğa Turizmi	207
3. 8. 2. Tarihi ve Beşeri Turizm	212
3. 9. Ekonomik Faktörlerin Yerleşme Üzerine Etkileri	218
III. BİGADIÇ VE SINDIRGI İLÇELERİNDE YERLEŞMELERİN	
SINIFLANDIRILMASI	220
1. YERLEŞMELERİN SINIFLANDIRILMASINDA	
KULLANILAN KRİTERLER	220
1. 1. Yerleşme Yerinin Kullanım Süresi	221
1. 2. Yerleşmelerin Kuruluş Zamanı	221
1. 3. Yerleşmelerin Üzerinde Bulunduğu Morfolojik Birimler	222
1. 4. Yerleşmelerin Konumları	222
1. 5. Yerleşmelerin Barındırdığı Nüfus Miktarı	223
1. 6. Yerleşmelerin Mekânsal Düzeni	224
1. 7. Yerleşmelerin Fonksiyonları	225
2. BİGADIÇ VE SINDIRGI İLÇELERİNDE YERLEŞMELER	226
2. 1. Şehir Yerleşmeleri	226
2. 1. 1. Bigadiç Şehri	229
2. 1. 1. 1. Bigadiç Şehri'nin Kuruluşu ve Gelişimi	230
2. 1. 1. 2. Bigadiç Şehri'nde Nüfusun Gelişimi ve Nüfus Özellikleri	235
2. 1. 1. 3. Bigadiç Şehri'nin Yapısal Özellikleri ve Fonksiyon Alanları	237
2. 2. Kasaba Yerleşmeleri	241
2. 2. 1. İlçe Merkezi Görevi Üstlenmiş Kasabalar	244
2. 2. 1. 1. Sındırgı Kasabası	244
2. 2. 1. 1. 1. Sındırgı'nın Kuruluşu ve Gelişimi	245
2. 2. 1. 1. 2. Sındırgı'da Nüfusun Gelişimi ve Nüfus Özellikleri	247
2. 2. 1. 1. 3. Sındırgı'nın Yapısal Özellikleri ve Fonksiyon Alanları	250

2. 2. 3. Diğer Kasaba Yerleşmeleri	254
2. 2. 3. 1. Gölcük Kasabası	254
2. 2. 3. 2. İskele Kasabası	260
2. 2. 3. 3. Yüreğil Kasabası	269
2. 2. 3. 4. Yaylabayır Kasabası	276
2. 3. Kır Yerleşmeleri	284
2. 3. 1. Devamlı Kır Yerleşmeleri	286
2. 3. 1. 1. Köy Yerleşmeleri	286
2. 3. 1. 1. 1. Adlarına Göre Köyler	286
2. 3. 1. 1. 2. Kuruluş Yerlerine Göre Köyler	290
2. 3. 1. 1. 3. Ormana Göre Köyler	293
2. 3. 1. 1. 4. Yükselti Basamaklarına Göre Köyler	295
2. 3. 1. 1. 5. İdari Birim Alanına Göre Köyler	298
2. 3. 1. 1. 6. Yerleşme Dokularına Göre Köyler	298
2. 3. 1. 1. 7. Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Köyler	300
2. 3. 1. 2. Köy Meskenleri ve Eklentileri	301
2. 3. 1. 2. 1. Meskenler ve Doğal Çevre	302
2. 3. 1. 2. 2. Meskenler ve Beşeri Çevre	306
2. 3. 1. 2. 3. Kırsal Meskenlerde Çağdaşlaşma	311
2. 3. 1. 3. Eskiden Bucak Merkezliği Görevi Üstlenmiş Köyler	312
2. 3. 1. 3. 1. Çağış Köyü	313
2. 3. 1. 3. 2. Düvertepe Köyü	317
2. 3. 1. 3. 3. Yağcılar Köyü	322
2. 3. 1. 4. Mahalle Yerleşmeleri	325
2. 3. 1. 5. Çiftlik Yerleşmeleri	329
2. 3. 2. Dönemlik ve Geçici Kır Yerleşmeleri	331
2. 3. 2. 1. Tarım fonksiyonlu dönemlik ve geçici kır yerleşmeleri	331
2. 3. 2. 2. Hayvancılık fonksiyonlu dönemlik ve geçici kır yerleşmeleri	333

2. 3. 2. 3. Sayfiye özellikli dönemlik ve geçici kır yerleşmeleri	341
IV. SONUÇ VE ÖNERİLER	344
KAYNAKÇA	351
ÖZET	364
ABSTRACT	365

ÖNSÖZ

İnsan ile yaşadığı doğal çevre arasındaki karşılıklı etkileşimi neden – sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen, olay ve olguları birbirleriyle bağlantı kurarak yorumlayan coğrafya bilimi, insanın yaşadığı çevreyi anlaması ve anlamlandırması için araştırmalar yaparak önemli sonuçlar ortaya çıkartır.

Bu çalışmanın amacı insan ile yaşadığı doğal çevre arasındaki etkileşimin en iyi göstergelerinden birisi olan yerleşme faaliyetini, coğrafi bakış açısıyla araştırmak ve yorumlamak olmuştur. Bu kapsamda Türkiye'nin en önemli illerinden birisi olan Balıkesir'in Bigadiç ve Sındırgı ilçelerindeki yerleşmeler çalışma konusu olarak belirlenmiş ve çalışma ile bölgedeki yerleşmeleri etkileyen doğal ve beşeri özellikler analiz ve sentez edilerek, ekonomik ve sosyal özelliklerin ortaya çıkartılması hedeflenmiştir.

Türkiye'de yerleşmeler şekil ve biçim bakımından çok fazla çeşitlilik göstermekle birlikte özellikle kırsal yerleşmelerin birçoğundan diğer yerleşmelere doğru bir göçün olduğu bilinen bir gerçektir. Geçmiş dönemlerde idari sınırlarında yaşayan insanlar için önemli birer çekim merkezleri olan Bigadiç ve Sındırgı, günümüzdeki ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı çevresindeki yerleşmelere büyük oranda göç vermiş durumdadır. Bigadiç ve Sındırgı'daki bu durumun nedenlerinin net olarak belirlenebilmesi ve kalıcı çözümlerin üretilebilmesi için sahanın coğrafi bir bakış açısıyla incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışma ile sahadaki yerleşmelerin özellikleri, yerleşmelerin dağılışında etkili olan doğal ve beşeri faktörler incelenerek bir durum analizi yapılmış ve sahadaki yerleşmelerin gelecekte sürekli ve yaşanabilir yerleşmeler olabilmeleri için çözüm önerileri sunulmuştur.

Çalışmanın bu noktaya gelmesinde ve sonuçlanmasında en büyük emek, bana her türlü rehberliği büyük bir sabırla ve titizlikle yapan saygıdeğer doktora hocam Prof. Dr. Mesut ELİBÜYÜK'e aittir. Yaptığınız her şey için teşekkür eder ve bana karşı olan inanılmaz derecedeki samimiyetiniz ve iyilikleriniz için size en derin şükranlarımı sunarım.

Çalışmanın her aşamasında yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR hocama, Prof. Dr. Ömer ÇAPAR'a, tez içindeki haritalarının çiziminde bana karşı çok anlayışlı ve sabırlı davranan değerli arkadaşım Arş.Gör. Erkan YILMAZ'a teşekkür ederim. Balıkesir Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nde bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Yılmaz ARI'ya, Prof. Dr. Abdullah KÖSE'ye ve arkadaşım Arş.Gör. Alper UZUN'a yaptıkları rehberlikler, iyilikler ve anlayışlar için minnettarım.

Tezin yapım aşamasında şüphesiz en büyük desteği Bigadiç ve Sındırgı'da bulunan arkadaşlarımdan aldım. Değerli dostlarım Sadi TURHAN, Muhsin GÜRBÜZ, Taner ERGUL, Melek ERGUL, Sındırgı İlçe Garnizon Komutanı Yüzbaşı Alper AKÇA, Hüseyin AKTAŞ ve isimlerini buraya sığdıramayacağım tüm arkadaşlarıma yaptıkları her türlü yardım ve iyilikler için şükranlarımı sunarım. Uzun yıllar öğretmenlik yapmam nedeniyle hayatımda çok önemli yeri olan Bigadiç ve Sındırgı'nın, gelecekte hak ettikleri görkemli ve güzel günlere ulaşacaklarından hiç şüphem yok. Bu çalışmadaki tüm dokümanların bu amaç için kullanılabilecek olması tezi bitirmek için verdiğim altı yılımın daha da değerlenmesini sağlayacaktır.

Ferhat ARSLAN

Mart 2013 - ANKARA

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası ortalama sıcaklık dağılışı.....	42
Tablo 2:Bigadiç ve Sındırgı’da ortalama düşük ve yüksek sıcaklıklar.....	43
Tablo 3:Bigadiç ve Sındırgı’da en yüksek ve en düşük sıcaklıklar (1970 – 2010).....	44
Tablo 4:Bigadiç ve Sındırgı’da ortalama basınç değerlerinin dağılışı.....	45
Tablo 5:Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası aylık ortalama rüzgar hızı.....	47
Tablo 6:Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası dönemde yıllık ortalama nem.....	48
Tablo 7:Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası ortalama yağış değerleri.....	49
Tablo 8:Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası yağışın mevsimlere dağılışı.....	50
Tablo 9:Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası ortalama yağışlı gün sayısı.....	52
Tablo 10:Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası kar yağışlı gün sayısı.....	53
Tablo 11:Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 yılları arasında dolulu gün	53
Tablo 12:Simav Çayı’nın saha içerisindeki bölümünün aylara göre akım miktarı.....	59
Tablo 13:Bigadiç ve Sındırgı’da Arazi Kullanımı (ha).....	68
Tablo 14:Bigadiç ve Sındırgı’da arazi sınıflarının dağılımı (ha).....	71
Tablo 15:Bigadiç ve Sındırgı’da arazilerin tarımsal potansiyelleri.....	72
Tablo 16:Bigadiç’te arazi kullanım şekillerinin kabiliyet sınıflarına dağılımı.....	73
Tablo 17:Sındırgı’da arazi kullanım şekillerinin kabiliyet sınıflarına dağılımı.....	74

Tablo 18:1831 Yılı Bigadiç ve Sındırgı nüfus miktarı.....	86
Tablo 19:Bigadiç ve Sındırgı’da 1887 – 1900 Yılları Arasında Nüfus.....	87
Tablo 20:Bigadiç’ te çeşitli yıllarda nüfus gruplarına göre yerleşme sayıları.....	88
Tablo 21: Bigadiç ilçesinde nüfusu en fazla değişen yerleşmeler (1990 – 2010).....	92
Tablo 22:Sındırgı’da çeşitli yıllarda nüfus gruplarına göre yerleşme sayıları.....	93
Tablo 23:Sındırgı’da nüfusu en fazla değişen yerleşmeler (1990 – 2010).....	97
Tablo 24:Bigadiç ve Sındırgı’da Morfografik Birimlere Göre Yerleşmeler.....	101
Tablo 25:Bigadiç ve Sındırgı’da Konumlarına Göre Yerleşmeler.....	106
Tablo 26:Bigadiç’te yükselti basamaklarına göre yerleşmeler ve nüfus.....	108
Tablo 27:Sındırgı’da yükselti basamaklarına göre yerleşmeler ve nüfus.....	112
Tablo 28:Bigadiç’te aritmetik nüfus yoğunluğuna göre idari ünitelerin durumu.....	113
Tablo 29:Sındırgı’da aritmetik nüfus yoğunluğuna göre idari ünitelerin durumu....	114
Tablo 30:Bigadiç’te fizyolojik nüfus yoğunluğuna göre idari ünitelerin durumu....	117
Tablo 31:Sındırgı’da fizyolojik nüfus yoğunluğuna göre idari ünitelerin durumu..._	118
Tablo 32:Bigadiç’te tarımsal nüfus yoğunluğuna göre idari ünitelerin durumu.....	120
Tablo 33:Sındırgı’da tarımsal nüfus yoğunluğuna göre idari ünitelerin durumu.....	122
Tablo 34:Bigadiç ve Sındırgı’da Ortalama Hane Büyüklüğü.....	124
Tablo 35:Bigadiç’te ortalama hane büyüklüğüne göre yerleşmeler.....	124

Tablo 36: Sındırgı’da ortalama hane büyüklüğüne göre yerleşmeler	126
Tablo 37:Bigadiç ve Sındırgı’da Nüfusun Cinsiyet Yapısı.....	128
Tablo 38:Bigadiç ve Sındırgı’da sosyo – ekonomik gelişmişlik göstergeleri	135
Tablo 39:Bigadiç ve Sındırgı’da nüfusun cinsiyete göre işe katılma durumu	137
Tablo 40:Bigadiç ve Sındırgı’ da Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı (2010).....	138
Tablo 41:Bigadiç ve Sındırgı’da Tarım Alanlarının Özellikleri (dekar).....	144
Tablo 42:Bigadiç ve Sındırgı’ da 1990 – 2007 arasındaki tütün verileri.....	151
Tablo 43:Bigadiç ve Sındırgı’ da bazı sebze bitkilerinin üretim miktarları (ton)	152
Tablo 44:Bigadiç ve Sındırgı’ da meyve ekim alanları ve üretim miktarları	157
Tablo 45:Bigadiç ve Sındırgı İlçelerinde Küçükbaş Hayvan Sayısı.....	165
Tablo 46:Bigadiç ve Sındırgı’da küçükbaştan elde edilen ürün miktarları.....	167
Tablo 47:Bigadiç ve Sındırgı’da büyükbaş hayvan türü ve sayısı.....	168
Tablo 48:Bigadiç ve Sındırgı’ da büyükbaştan elde edilen ürün miktarları	168
Tablo 49:Bigadiç ve Sındırgı’da yük hayvan sayısı.....	169
Tablo 50:Bigadiç ve Sındırgı’da kümes hayvanı sayısı.....	170
Tablo 51:Sındırgı’ da yayla alanları ve bu alanları kullanan yerleşmeler.....	178
Tablo 52:Bigadiç ve Sındırgı’da Orman İşletme Şeflikleri ve Saha Durumu	181
Tablo 53:Bigadiç ve Sındırgı’da işlevlerine göre ormanların dağılımı.....	181

Tablo 54:Bigadiç ve Sındırgı’da maden taşımacılığı yapanların yerleşim yeri.....	189
Tablo 55:Bigadiç ve Sındırgı’ da kamu personeli sayıları (2010).....	198
Tablo 56:Bigadiç ve Sındırgı’da hizmet sektöründe çalışanların dağılışı	199
Tablo 57:Bigadiç ve Sındırgı’ da Güvenlik Personeli (2010).....	199
Tablo 58:Bigadiç ve Sındırgı’ da okul, öğretmen ve öğrenci sayıları.....	200
Tablo 59:Bigadiç ve Sındırgı’da Akademik Birimler, Personel ve Öğrenci.....	200
Tablo 60:Bigadiç ve Sındırgı’da sağlık kuruluşları ve personelinin dağılışı.....	202
Tablo 61:Bigadiç ve Sındırgı’ da karayolu taşıtlarının sayısı (2010).....	204
Tablo 62:Bigadiç şehrinde çalışan nüfusun sektörel dağılımı	237
Tablo 63:Bigadiç şehrinde fonksiyonlarına göre bina sayıları.....	238
Tablo 64:Sındırgı kasabasında çalışan nüfusun sektörel dağılımı.....	250
Tablo 65:Sındırgı’da fonksiyonlarına göre bina sayıları.....	250
Tablo 66:İskele’de çalışan nüfusun işteki durumu (2010).....	267
Tablo 67:Yüreğil’de çalışan nüfusun işteki durumu (2010).....	274
Tablo 68:Yaylabayır’da çalışan nüfusun işteki durumu (2010).....	281
Tablo 69:Bigadiç’te isminin kaynağına göre köy yerleşmelerinin dağılımı.....	288
Tablo 70:Sındırgı’da isminin kaynağına göre köy yerleşmelerinin dağılımı	289
Tablo 71:Bigadiç ve Sındırgı’da köy yerleşmelerinin ormana göre konumu.....	294
Tablo 72:Bigadiç ve Sındırgı’da köylerin yükselti basamağına göre dağılışı.....	296

Tablo 73:Bigadiç ve Sındırgı’da yüzölçümlerine göre köy yerleşmeleri (2010).....	298
Tablo 74:Geçim kaynaklarının önem sırasına göre köy yerleşmeleri.....	301
Tablo 75:Bigadiç ilçesinde çok yerleşmeli köy idari üniteleri.....	327
Tablo 76:Sındırgı ilçesinde çok yerleşmeli köy idari üniteleri.....	328

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa No:

Grafik 1: Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası ortalama sıcaklıklar.....	42
Grafik 2: Bigadiç ve Sındırgı’da ortalama düşük ve ortalama yüksek sıcaklıklar.....	43
Grafik 3: Bigadiç ve Sındırgı’da ortalama basınç değerlerinin değişimi.....	46
Grafik 4: Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası aylık ortalama rüzgar hızı.....	47
Grafik 5:Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası nisbi nem değişimi.....	48
Grafik 6:Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası ortalama yağış değişimi.....	50
Grafik 7:Bigadiç ve Sındırgı’da yağışın mevsimlere göre dağılışı.....	51
Grafik 8:Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası ortalama yağışlı gün değişimi....	52
Grafik 9:Simav Çayı’nın aylara göre akım miktarında meydana gelen değişim.....	59
Grafik 10:Bigadiç ve Sındırgı’da arazi kullanımının dağılışı.....	68
Grafik 11:Bigadiç İlçesi’nde Nüfusun Gelişimi ve Kır – Kent Nüfusu.....	90
Grafik 12:Sındırgı’da Nüfusun Gelişimi ve Kır – Kent Nüfusu (1890 – 2010).....	96
Grafik 13:Bigadiç ve Sındırgı’da Nüfus Değişiminin Karşılaştırması.....	99
Grafik 14:Bigadiç’te Morfografik Birimlere Göre Nüfusun Değişim.....	102
Grafik 15:Sındırgı’da Morfografik Birimlere Göre Nüfusun Değişimi.....	104
Grafik 16:Bigadiç ilçesi nüfus piramidi (2000).....	131

Grafik 17: Sındırgı ilçesi nüfus piramidi (2000).....	131
Grafik 18:Bigadiç ilçesi nüfus piramidi (2010).....	132
Grafik 19:Sındırgı ilçesi nüfus piramidi (2010).....	133
Grafik 20:Bigadiç belde ve köyler nüfus piramidi (2000).....	134
Grafik 21:Sındırgı belde ve köyler nüfus piramidi (2000).....	134
Grafik 22:Bigadiç ve Sındırgı’da tarım alanlarının yüzdelik dağılışı.....	145
Grafik 23:Bigadiç şehrinde nüfusun gelişmesi (1890 – 2010).....	235
Grafik 24:Bigadiç ilçe merkezi nüfus piramidi (2010).....	236
Grafik 25:Sındırgı kasabasında nüfusun gelişimi (1890 – 2010).....	248
Grafik 26:Sındırgı ilçe merkezi nüfus piramidi (2010).....	249
Grafik 27:Gölcük kasabasında nüfusun değişimi ve gelişimi (1935 – 2010).....	256
Grafik 28:Gölcük kasabası nüfus piramidi (2010).....	257
Grafik 29:Gölcük’te bitirilen eğitim düzeyine göre nüfusun durumu (2010).....	258
Grafik 30:İskele kasabasında nüfusun değişimi (1935 – 2010).....	263
Grafik 31:İskele kasabasının nüfus piramidi (2010).....	264
Grafik 32:İskele’de bitirilen eğitim düzeyine göre nüfusun durumu (2010).....	265
Grafik 33:Yüreğil kasabasında nüfusun değişimi (1935 – 2010).....	271
Grafik 34:Yüreğil kasabasının nüfus piramidi (2010).....	272

Grafik 35:Yüreğil kasabasında bitirilen okullara göre eğitim düzeyi (2010).....	273
Grafik 36:Yaylabayır kasabasında nüfusun değişimi (1935 -2010).....	278
Grafik 37:Yaylabayır kasabasının nüfus piramidi (2010).....	279
Grafik 38:Yaylabayır’da bitirilen okullara göre eğitim düzeyi (2010).....	280
Grafik 39:Bigadiç ve Sındırgı’daki köy yerleşmelerinin ormana göre oranı.....	294
Grafik 40:Çağış köyünde nüfusun değişimi (1935 -2010).....	317
Grafik 41:Düvertepe’de nüfusun değişimi (1935 – 2010).....	321
Grafik 42:Yağcılar köyünde nüfusun değişimi (1935 – 2010).....	325

HARİTALAR LİSTESİ

Sayfa No:

Harita 1: Çalışma sahası lokasyon haritası.....	4
Harita 2: Bigadiç ve Sındırgı ilçeleri fiziki haritası.....	6
Harita 3:Bigadiç ve Sındırgı ilçelerinde su kaynakları.....	63
Harita 4:Bigadiç ve Sındırgı İlçelerimde Nüfus Miktarı.....	94
Harita 5:Bigadiç ve Sındırgı’da aritmetik nüfus yoğunluğa göre kırsal ve kentsel yerleşmeler.....	115
Harita 6:Bigadiç ve Sındırgı’da fizyolojik nüfus yoğunluğa göre kırsal ve kentsel yerleşmeler.....	119
Harita 7:Bigadiç ve Sındırgı’da tarımsal nüfus yoğunluğa göre kırsal ve kentsel yerleşmeler.....	123
Harita 8:Bigadiç ve Sındırgı İlçelerinden Göç Edilen İller (2010).....	140
Harita 9:Bigadiç ve Sındırgı İlçelerinde Göç Eden Hane Dağılışı (2010).....	141
Harita 10:Bigadiç ve Sındırgı’ da buğday ekim alanları (2010).....	148
Harita 11:Bigadiç ve Sındırgı’ da tütün ekim alanı (2010).....	150
Harita 12:Bigadiç ve Sındırgı’da domates ekim alanı (2010).....	153
Harita 13:Bigadiç ve Sındırgı’da fasulye ekim alanı (2010).....	154
Harita 14:Bigadiç ve Sındırgı’da kavun ekim alanı (2010).....	155

Harita 15:Bigadiç ve Sındırgı’da karpuz ekim alanları (2010).....	155
Harita 16:Bigadiç ve Sındırgı’ da kiraz üretim alanı (2010).....	156
Harita 17:Bigadiç ve Sındırgı’da ceviz üretim alanları (2010).....	158
Harita 18:Bigadiç ve Sındırgı’da bağ ekim alanı (2010).....	160
Harita 19:Bigadiç ve Sındırgı’da nadas alanları (2010).....	161
Harita 20:Bigadiç ve Sındırgı’da kullanılmayan tarla alanları.....	162
Harita 21:Bigadiç ve Sındırgı ilçelerinde küçükbaş hayvan sayısı (2010).....	164
Harita 22:Bigadiç ve Sındırgı’da büyükbaş hayvan sayısı (2010).....	167
Harita 23:Bigadiç ve Sındırgı’ da kümes hayvanı sayısı (2010).....	170
Harita 24:Bigadiç ve Sındırgı’da arı kovanı sayısı (2010).....	171
Harita 25:Bigadiç ve Sındırgı’da ekonomik işlevine göre orman alanları.....	180
Harita 26:Bigadiç ve Sındırgı’ da madenden emekli olan kişi sayısı (2010).....	190
Harita 27:Bigadiç ve Sındırgı’da halı ve kilim tezgahı sayısı	196
Harita 28:Bigadiç ve Sındırgı’ da alışveriş için gidilen yerleşmeler	204
Harita 29:Bigadiç ve Sındırgı’da yükselti basamaklarına göre.....	297
Harita 30:Bigadiç ve Sındırgı’da mahalle yerleşmelerinin dağılışı	329
Harita 31:Bigadiç ve Sındırgı’daki çiftlik yerleşmelerinin dağılışı	330
Harita 32:Bigadiç ve Sındırgı’da yayla yerleşmelerinin dağılışı.....	336

Harita 33:Bigadiç ve Sındırgı’da kışlak yerleşmelerinin dağılışı.....	338
Harita 34:Bigadiç ve Sındırgı’da ağıl yerleşmelerinin dağılışı.....	340
Harita 35:Bigadiç ve Sındırgı’da dam yerleşmelerinin dağılışı.....	341

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No:

Şekil 1: Bigadiç ve Sındırgı ilçelerinin genel görünümü blokdiagramı.....	7
Şekil 2: Sındırgı – Akhisar arasındaki sahanın blokdiagramı.....	18
Şekil 3: Sındırgı ilçesinin güney kesiminin blokdiagramı.....	20
Şekil 4: Sındırgı - Yaylabayır ve çevresinin blokdiagramı.....	21
Şekil 5: Sındırgı – Düvertepe ve çevresinin blokdiagramı.....	22
Şekil 6: Bigadiç – Yağcılar ve çevresinin blokdiagramı.....	23
Şekil 7: Sındırgı – Umurlar ve çevresinin blokdiagramı.....	24
Şekil 8: Bigadiç Ovası ve çevresinin blokdiagramı.....	26
Şekil 9: Sındırgı Ovası ve çevresinin blokdiagramı.....	28
Şekil 10:Sındırgı - Çaygören Barajı ve çevresinin blokdiagramı.....	29
Şekil 11: Bigadiç – Bor Havzası ve çevresinin blokdiagramı.....	31
Şekil 12: Kuzey Platosu ve çevresinin blokdiagramı.....	32
Şekil 13: Kocabey Platosu ve çevresinin blokdiagramı.....	33
Şekil 14: Çağış Platosu ve çevresinin blokdiagramı.....	35
Şekil 15: Bigadiç bor havzası ve çevre yerleşmelerin blokdiagramı.....	185
Şekil 16:Bigadiç şehrinin konumu.....	229

Şekil 17:Sındırgı kasabasının konumu.....	245
Şekil 18:Gölcük kasabasının konumu.....	255
Şekil 19:İskele kasabasının konumu.....	260
Şekil 20:Yüreğil kasabasının konumu.....	269
Şekil 21:Yaylabayır kasabasının konumu.....	276
Şekil 22:Sındırgı – Umurlar köyünde geleneksel bir mesken planı.....	306
Şekil 23: Çağış köyünün konumu.....	313
Şekil 24:Düvertepe köyünün konumu.....	318
Şekil 25:Yağcılar köyünün konumu.....	323

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Sayfa No:

Foto 1: Sındırgı – Cüneyt vadisi	19
Foto 2: Bigadiç – Yörücekler Barajı.....	27
Foto 3: Sındırgı Çaygören Baraj Gölü ve Bigadiç Yörücekler Baraj Gölü	61
Foto 4: Sındırgı – Kocabey Göleti ve Bigadiç - Değirmenli Göleti.....	62
Foto 5: Sındırgı’da orman tahribi	78
Foto 6: Sahada geniş yayılış alanı bulan karaçam ormanları (Ulus D.).....	80
Foto 7: Meşe ağaçları bölgede yer yer geniş yayılım alanı bulur (Sındırgı).....	81
Foto 8: Sahada yer yer dağılış gösteren sığırkuyruğu (Bigadiç – Kargın).....	82
Foto 9: Çaygören Barajı’ndan beslenen sulama kanalı (Sındırgı).....	145
Foto 10: Harman yeri (Sındırgı – Umurlar).....	147
Foto 11: Tütün fidelerinin dikimi ve olgunlaşan tütünün kırılarak toplanması.....	149
Foto 12: Toplanan tütünlerin kurutmak için dizilişi ve seralarda kurutulması.....	149
Foto 13: Sahadaki önemli sulama kaynaklarından Sındırgı – Çaygören Barajı.....	152
Foto 14: Nar yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı Bigadiç – Doğançam köyü...158	
Foto 15: Düverte – Sarıalan yaylasında küçükbaş hayvan otlatışı.....	163
Foto 16: Karaçam ormanlarıyla kaplı Ulus Dağı’ndan görünüm.....	179

Foto 17: Sındırgı orman işletme tarafından dikimi yapılmış fıstık çamları.....	182
Foto 18: Ulus Dağı’nda karaçam ormanları ve tomruk üretimi.....	183
Foto 19: Ulus Dağı’ndaki kayın ve gürgen ağaçları.....	183
Foto 20: Karaçam ağaçları altında geniş bir örtü oluşturmuş eğrelti otları.....	184
Foto 21: Açık maden çıkarımı yapılan Simav ocağı (Bigadiç – İskele)	185
Foto 22: Bigadiç – İskele Etibor Maden İşleme Tesisi.....	186
Foto 23: Bir kasaba yerleşmesi olan İskele (Arkada bor havzası).....	187
Foto 24: Düvertepe kaolen madeni ve bitki örtüsünün tahribi	188
Foto 25: Yörede dağ çayı olarak isimlendirilen ada çayı ve Melki	191
Foto 26: Yağcıbedir halısı için ipin hazırlanması ve kök boya yapımı (Sındırgı)....	195
Foto 27: Yağcıbedir halısının dokunması ve Yağcıbedir halısı (Sındırgı)	195
Foto 28: Bigadiç Hükümet Binası ve Sındırgı Hükümet Binası.....	198
Foto 29: Balıkesir Üniversitesi – Çağış Kampüsü.....	201
Foto 30: Balıkesir – Bigadiç arasındaki yol yapım çalışmaları.....	205
Foto 31: Ulaşımın güçlüğüle sağlandığı Sındırgı – Akhisar kara yolu.....	205
Foto 32: Bigadiç Hera Termal Devremülkleri.....	208
Foto 33: Sındırgı – Emendere Kaplıcaları.....	208
Foto 34: Sındırgı – Hisarlan Obam Termal Resort (Arkada Simav Çayı).....	209

Foto 35: Sındırgı – Hisaralan travertenleri.....	210
Foto 36: 1769 m yükseltiye sahip Ulus Dağı ve çevresi.....	211
Foto 37: Düvertepe – Sarıalan Yaylası ve Sındırgı – Kertil.....	212
Foto 38: Bizans döneminden kalma Bigadiç (Achyraos) Kalesi kalıntıları.....	213
Foto 39: Bigadiç Yeşilli Cami.....	214
Foto 40:: Sındırgı merkez taş köprü.....	215
Foto 41:Eski bir Osmanlı Türk evi (Sındırgı).....	216
Foto 42:Cumbalı bir Osmanlı Türk evi (Sındırgı).....	216
Foto 43:Ahşap ambarlar (Sındırgı – Kıran).....	217
Foto 44:Türkiye’ nin ilk ortaokullarından birisi olan Düvertepe Ortaokulu.....	217
Foto 45:Orjinalliğini hiç kaybetmemiş bir yörük evi (Sındırgı – Düvertepe).....	218
Foto 46:Bigadiç’ten bir görünüm.....	231
Foto 47:Bigadiç Kalesi’nin bulunduğu tepe ve çevresi (1962).....	234
Foto 48:Bigadiç Kalesi’nin bulunduğu tepe ve çevresi (2010).....	234
Foto 49:Ticari faaliyetlerin yürütüldüğü Atatürk Caddesi ve Emek Mahallesi.....	238
Foto 50:Bigadiç – Hasan Pekdemir Parkı.....	239
Foto 51:2011 yılında hizmete giren Bigadiç Otogarı.....	240
Foto 52:Sındırgı’nın helikopterle havadan çekilmiş görüntüsü.....	247

Foto 53:Sındırgı’da altı taş üstü kerpiç eski mesken ve modern bir bina.....	251
Foto 54:Şerif Paşa Cami ve Meydanı.....	252
Foto 55:Atatürk Caddesi ve Cumhuriyet Meydanı.....	253
Foto 56:Gölcük Ovası ve tütün tarımı.....	259
Foto 57:Belde olmadan önceki İskele – 1969.....	261
Foto 58:İskele kasabasından bir görünüm (arkada bor madeni havzası).....	262
Foto 59:İskele’de bir kavun tarlası ve borun ürünlere etkisi.....	266
Foto 60:Birçok kişiye iş imkanı sağlayan İskele - bor işleme tesisi.....	267
Foto 61:İskele Belediyesi hizmet binası ve kapalı pazar yeri.....	268
Foto 62:İskele’de geleneksel yöntemlerle yapılmış taş evleri ve modern binalar.....	268
Foto 63:Yüreğil kasabasından bir görünüm.....	270
Foto 64:Yüreğil’de alt yapı çalışmaları.....	274
Foto 65:Yüreğil Belediyesi hizmet binası ve ilköğretim okulu.....	275
Foto 66:Taş malzeme ile yapılan tek katlı eski evler ile modern binalar.....	275
Foto 67:Yaylabayır kasabasından bir görünüm.....	277
Foto 68:Yaylabayır’da küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık.....	280
Foto 69:Bir dağ eteği ovası olan Yaylabayır Ovası ve Yaylabayır Göleti.....	281
Foto 70:Yaylabayır’da, kasaba içindeki yolların büyük bölümü topraktı.....	282
Foto 71:Çalışma sahasının en büyük köy yerleşmesi olan Bigadiç – Işıklar.....	290
Foto 72:Platoda kurulmuş en büyük köy yerleşmesi olan Bigadiç – Kargın.....	291
Foto 73:Vadi içi – yamacında yer alan Sındırgı – Akçakısrak köyü.....	292

Foto 74:Dağ – tepe yamacı konumunda bulunan Sındırgı – Umurlar köyü.....	293
Foto 75:Yükselti basamağına göre en yüksek konumda bulunan Pelitören köyü.....	296
Foto 76:Yol boyu yerleşmelerine örnek (Bigadiç – İlyaslar köyü).....	299
Foto 77:Toplu dokulu köy yerleşmesine bir örnek Bigadiç – Akyar köyü.....	300
Foto 78:Tamamen taş kullanılarak yapılmış bir mesken (Sındırgı – Eğridere).....	303
Foto 79:İki katlı yapılmış taş bir mesken (Bigadiç – Kızılçukur köyü).....	303
Foto 80:Kerpiç ve ahşap malzeme kullanılarak yapılmış bir mesken (Çıkrıkçı).....	304
Foto 81:Altı hayvan damı ve garaj olarak kullanılan kerpiç bir mesken.....	304
Foto 82:Karkas sistemle yapılmış ve altı depo olarak kullanılan bir mesken.....	305
Foto 83:Geleneksel bir kırsal meskenin içten görünüşü (Sındırgı - Çıkrıkçı).....	307
Foto 84:Geleneksel kırsal meskenin iç kesimi.....	307
Foto 85:Altı hayvan barınağı olarak kullanılan iki katlı geleneksel mesken.....	308
Foto 86:Tütün dizmek için yapılan “çardak” ve kurutmak için yapılan “sera”.....	309
Foto 87:Altı taş duvarlı ahşap bir ambar (Bigadiç – Meyvalı).....	310
Foto 88:Altı odunluk olarak kullanılan yan yana dizilmiş ambarlar.....	310
Foto 89:Çağdaş yapı malzemesi kullanılarak yapılmış meskenler.....	311
Foto 90:Çağış köyü ve arkada Balıkesir Üniversitesi Çağış Yerleşkesi.....	316
Foto 91:Düvertepe köyünden bir görünüm.....	319

Foto 92:Yeni mahalledeki YİBO ve 1926 yılında yapılmış Düvertepe ortaokulu...	320
Foto 93:Düvertepe’de boş kalan meskenler.....	321
Foto 94:Düvertepe – Sarıova Yaylası ve hala kullanılan bir yörük evi.....	322
Foto 95:Yağcılar köyü ve yatılı ilköğretim bölge okulu.....	324
Foto 96:Çok mahalleli köy yerleşmelerine örnek (Bigadiç - Yukarıçamlı).....	326
Foto 97:Sındırgı’da taş malzeme kullanılarak yapılmış geleneksel bir bahçe evi.....	332
Foto 98:Tütün dizmek için yapılmış geçici çardaklar (Sındırgı – Umurlar).....	332
Foto 99:SarıalanYaylası’ında küçükbaş hayvancılık (Sındırgı - Düvertepe).....	334
Foto 100:Yaylabayır’da yayla faaliyeti için yapılmış tek katlı bir mesken.....	335
Foto 101:Yayla yerleşmesi iken köy yerleşmesi olan Sındırgı – Bayraklı.....	336
Foto 102:Sındırgı – Düvertepe’de bir kışlak yerleşmesi.....	337
Foto 103:Sındırgı – Umurlar köyünde kapalı bir ağıl yerleşmesi.....	339
Foto 104:Bigadiç Hera Termal Devremülkleri ve Hisarköy Belediye Oteli.....	343
Foto 105:Sındırgı Emendere Termal Oteli ile Obam Termal Resort ve Spa.....	343

I.GİRİŞ

1. 1. Araştırmanın Konusu, Kapsamı ve Amacı

El değmemiş doğası, tarihi ve kültürel özellikleri ile dikkat çeken Bigadiç ve Sındırgı ilçeleri tüm bu özelliklerine rağmen hakkında pek fazla araştırma yapılmamış olmaları nedeniyle dikkat çekmektedir. Özellikle 1970’li yıllardan sonra kırsal kesimden kentlere doğru olan göçün yoğun olarak yaşandığı Türkiye’de, köylerin boşalması ve buna bağlı olarak meydana gelen olumsuz sonuçların arttığı bilinmektedir.

Bigadiç ve Sındırgı ilçelerinde son yirmi yıl içerisinde önemli oranda nüfusun kentlere göç ettiği, köylerin boşaldığı, köylerdeki genç nüfusun çalışmak için büyük şehirlere göç etmesi nedeniyle kırsal kesimde yaşlı nüfusun gittikçe arttığı, evlerin ve tarlaların boşaldığı görülmektedir. Tüm bu olumsuzluklara rağmen bölgedeki bu durumun nedenleri ve bu sorunların nasıl çözülmesi gerektiğine dair çözüm önerilerinin araştırılmaması dikkat çekicidir. Sahadaki yerleşmelerin özellikleri, yerleşmeleri etkileyen doğal ve beşeri unsurların belirlenmesi, coğrafyanın temel araştırma sorularından olan nerede, neden ve nasıl sorularının bölgedeki yerleşmelere uyarlatılarak araştırılması çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Temel ekonomik faaliyeti tarım ve hayvancılık olan çalışma sahasında alternatif ekonomik unsurların araştırılması, var olan doğal ve tabii güzelliklerin değerlendirilerek yeni çalışma alanlarının ortaya çıkarılması ve bölgedeki yerleşme sorunlarına yönelik planlama önerilerinin belirlenmesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Çalışmanın temel araştırma sorularını ise; Bigadiç ve Sındırgı ilçelerindeki yerleşim faaliyetlerini etkileyen unsurlar nelerdir? Meskenlerin temel

özellikleri ve bu özellikleri etkileyen faktörler nelerdir? Bölgedeki temel ekonomik faaliyetler ile yerleşme özellikleri arasında nasıl bir ilişki vardır? Var olan doğal kaynakların kullanıma açılması yerleşmeyi nasıl etkiler? Bölgede göç ve göçün etkileri hangi düzeydedir? Kültürel özelliklerin yerleşim faaliyetine etkisi nedir? gibi sorular oluşturmaktadır.

Yerleşmede doğal faktörlerin etkisi olmakla birlikte kültürel özelliklerin de yerleşim faaliyetinde önemli oranda etkili olduğu ve doğru yapılacak bir planlama sonucunda bölgedeki yerleşmelerin canlanacağı çalışmanın hipotezini oluşturmaktadır

Türkiye'nin birçok kesiminde kır ve kent yerleşmeleri dışarıya göç nedeniyle boşalma tehlikesi içindeyken bazı yerleşmeler ise kontrol edilemeyecek derecede aşırı nüfuslanma ile karşı karşıyadır. Bu durum Türkiye'de ekonomik ve sosyal açıdan dengesiz bölgelerin ortaya çıkmasına neden olarak mekan ile insan arasında bir problemin varlığına işaret etmektedir. Coğrafyacılar yaşanılan çevrenin doğal ve beşeri özelliklerini araştırmakla birlikte insan ve doğal çevre arasındaki sorunları analiz ve sentezleyerek çözüm önerileri sunmalıdır. Çalışma sahası olan Bigadiç ve Sındırgı ilçelerinde özellikle kır yerleşmelerinde var olan göç probleminin varlığı bu sahada konu ile ilgili araştırmaları gerekli kılmakta ve coğrafi bakış açısıyla çözüm önerilerine ihtiyaç duyulmasına neden olmaktadır.

Türkiye'nin en önemli bor (Bigadiç) ve kaolen (Sındırgı) maden yataklarına sahip olan çalışma sahasında ayrıca son yıllarda altın çıkartılmaya başlanması bölgenin madencilik açısından önemini artırmıştır. Ayrıca bölgedeki önemli sıcak su kaynaklarının varlığıyla birlikte çalışma sahasında alternatif ekonomik unsurların araştırılması gerekliliği çalışmaya önem katmaktadır. Bölgedeki

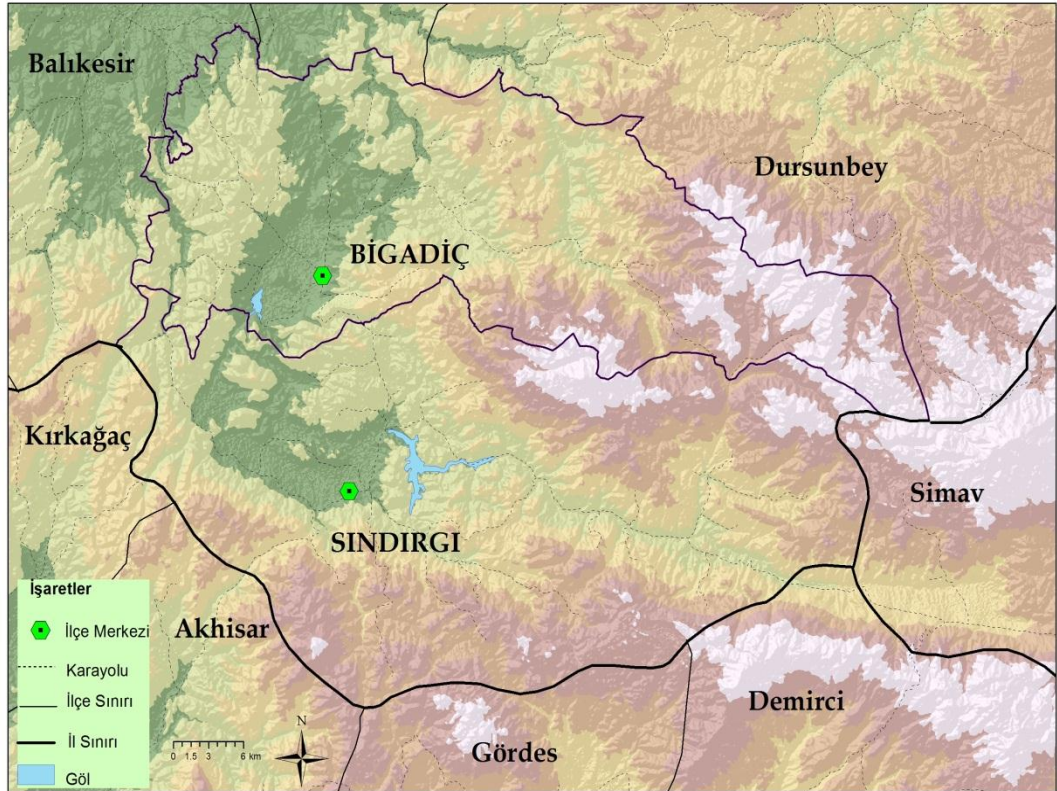
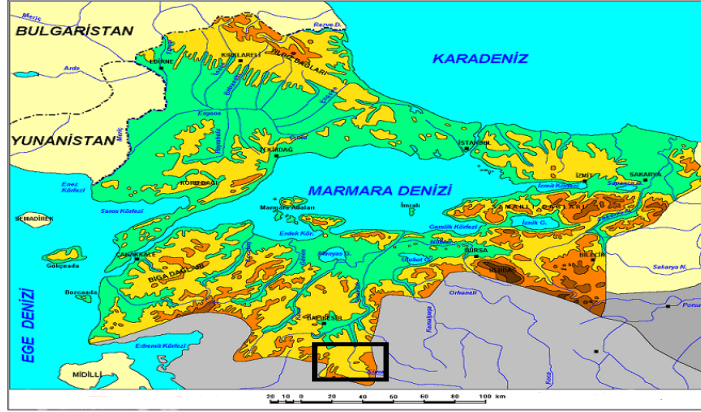
maden yataklarının daha verimli bir şekilde işletilmeye başlanması ve var olan doğal kaynakların turizm gibi alternatif ekonomik faaliyetlere dahil edilmesinin yöre halkının başka bölgelere göç etmesini engelleyecek planlama unsuru olarak sunulması çalışmanın amaçları arasındadır.

1. 2. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları

Bigadiç ve Sındırgı ilçeleri, Marmara Bölgesi'nin Güney Marmara Bölümü' ndeki Balıkesir iline bağlıdır. Bigadiç, eski Balıkesir - İzmir karayolu üzerinde Balıkesir' e 38 km. mesafede bir alana kurulmuştur. Balıkesir ilinin güneydoğusunda yer alan Bigadiç ilçesi; kuzeyi Kepsut, güneyi Sındırgı, batısı Balıkesir il merkezi, doğusu Dursunbey ilçesi ile çevrilmiştir. Denizden yüksekliği 180 m. ve yüzölçümü 1028 km² olan Bigadiç'in ilçe merkezi 39° 21' kuzey paraleli ile 28° 08' doğu meridyeninde yer almaktadır.

Çalışma konusunun bir diğer alanı olan Sındırgı ilçesi de Balıkesir'in güneydoğusunda yer almakta olup, eski Balıkesir – İzmir kara yolu üzerinde Balıkesir'e 63 km. uzaklıktadır. Kuzeyinde Dursunbey, Bigadiç, güneyinde Manisa'nın Demirci, Gördes ve Akhisar ilçeleri, batısında Kırkağaç ile çevrilmiş olup doğusunda Kütahya'nın Simav ilçesi bulunmaktadır. Denizden yüksekliği 250 m. ve yüzölçümü 1.378 km² olan Sındırgı'nın ilçe merkezi 39° 24' paraleli ile 28° 17' doğu meridyeninde yer almaktadır.

Bigadiç, Simav Çayı'nın geçtiği Bigadiç Ovası'nın doğu kenarında ve oldukça dik yamaçların batıya bakan eteklerinde kurulmuştur. İlçe arazisi, Simav Çayı'nın açtığı derin ve yer yer genişleyerek küçük ovacık halini almış vadi tabanı ile bu vadinin doğusunda bulunan Alaçam Dağları'nın batıya bakan yamaçlarından ibarettir.

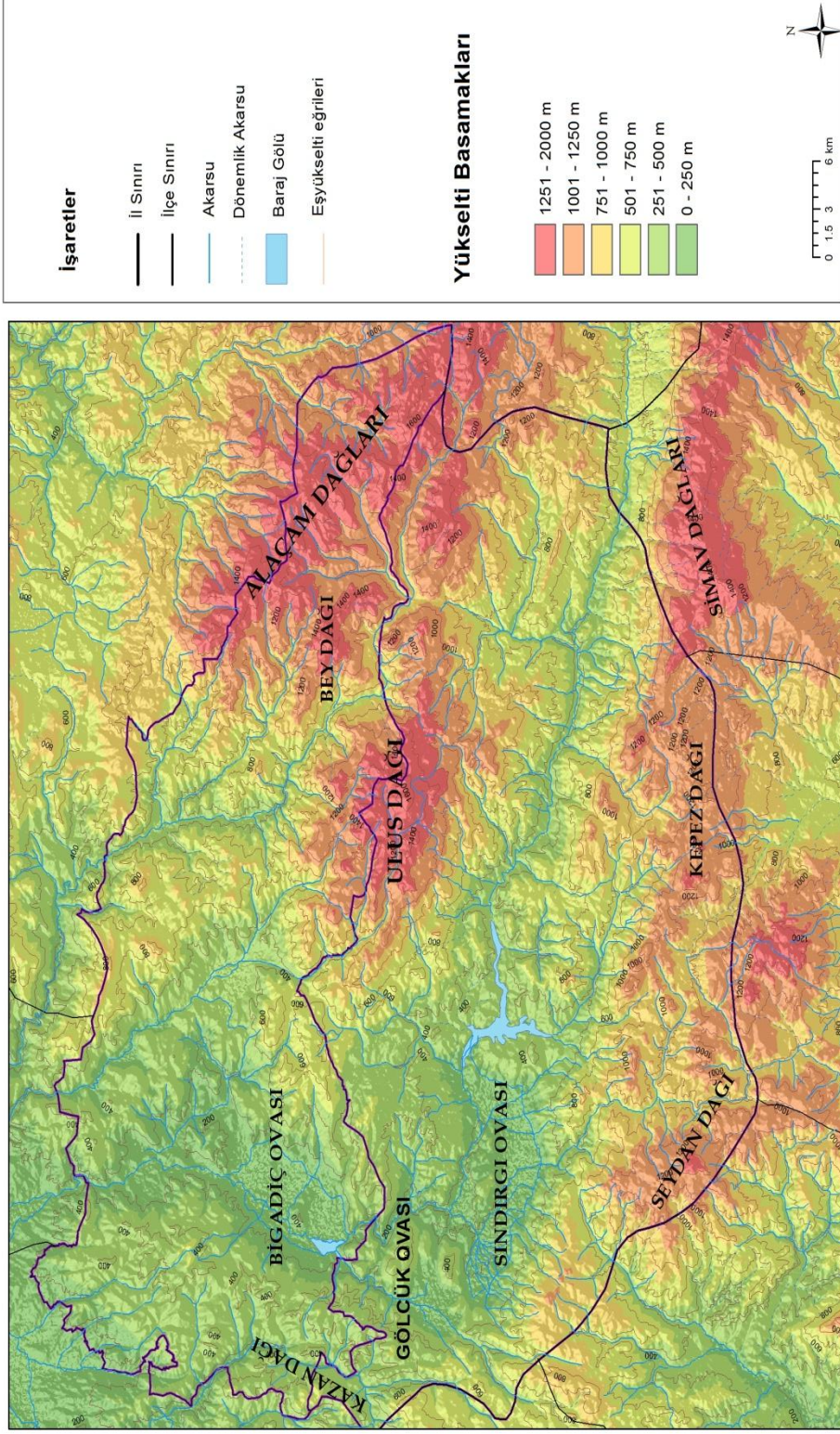
Harita 1: Çalışma Sahası Lokasyon Haritası

Sındırgı'nın doğusunda 1615 m. yükseklikteki Alaçam Dağları, batısında Davullu ve Kazan Dağları, güneyinde Kepez ve Simav Dağları ile 1382 m yükseklikteki Seydan Dağı bulunmaktadır. Ayrıca kuzeybatıda bulunan Ulus dağı 1769 m. yüksekliği ile Marmara Bölgesi ve Ege Bölgesi'nin en yüksek dağları arasında yer almaktadır.

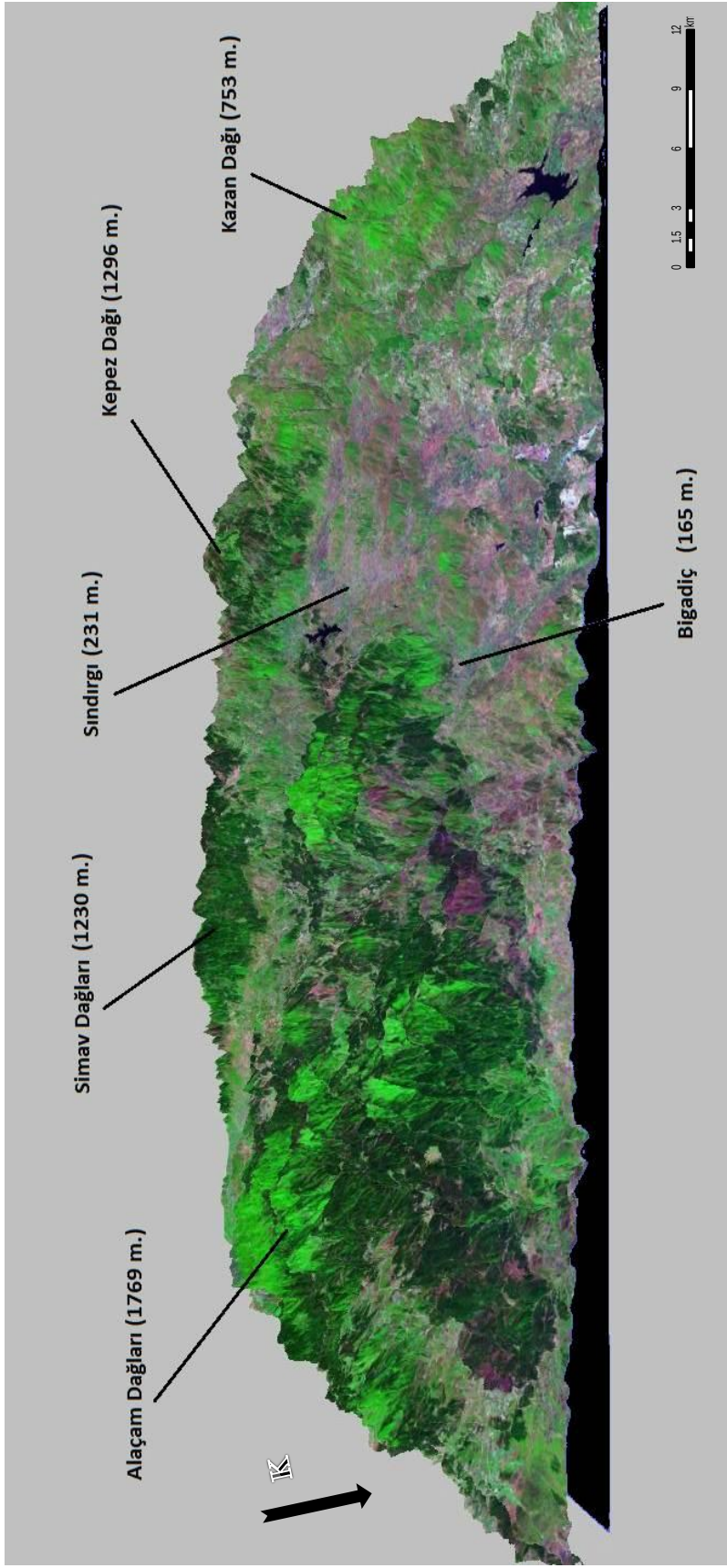
2000 yılı genel nüfus sayımına göre Bigadiç ilçesinin toplam nüfusu 49.957 kişidir. Bunun 14.550'si ilçe merkezinde yaşarken, kasaba ve köylerde yaşayan nüfus ise 35.407 kişidir. 2010 yılında yapılan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNSK)'ne göre ise ilçe merkezi 16.494 kişi, kasaba ve köylerin nüfusu da 32.499 olmak üzere ilçenin toplam nüfusu 48.993 olarak belirlenmiştir.

Bir diğer çalışma alanı olan Sındırgı'da ise 2000 yılı genel nüfus sayımına göre ilçe merkezi 10.492, kasaba ve köylerin toplam nüfusu 37.292 olmak üzere toplam 47.784 olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılındaki yapılan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne göre ise ilçe merkezi 12.668, kasaba ve köylerin nüfusu 24.778 olmak üzere ilçenin toplam nüfusu 37.446 olarak belirlenmiştir.

Bigadiç ilçe sınırları içerisinde ilçe merkezi konumunda bir şehir ile bucak merkezi konumundaki Yağcılar ve kasaba niteliğinde olan İskele yerleşimi bulunmaktadır. İlçe sınırları içerisinde 69 adet köy idari alanı bulunmaktadır. Araştırmanın bir diğer kısmını oluşturan Sındırgı ilçesinin sınırları içerisinde ise ilçe merkezi konumunda bir kasaba ile bucak merkezi konumunda bulunan Düvertepe yer almaktadır. İlçe de Gölcük, Yüreğil ve Yaylabayır olmak üzere üç kasaba ve 66 adet köy idari alanı bulunmaktadır.

Harita 2: Bigadiç ve Sındırgı İlçeleri Fiziki Haritası

Şekil 1: Bigadiç ve Sındırgı ilçelerinin genel görünümünü gösteren blokdiyagram

1. 3. Kavramsal Çerçeve

Bu çalışmada kullanılan “ Bigadiç ve Sındırgı ilçeleri” terimi ile İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü’nce belirlenen Bigadiç ilçesi ile Sındırgı ilçesi sınırları ile bu sınırlar içerisinde yer alan bütün idari ünitelerin kastedilmektedir.

"Yeryüzünde yerleşilmiş mekanın tümü fonksiyona göre kullanım alanları halinde örgütlenmiştir. Yerleşme de, böyle bir fonksiyonel tür olarak, konut mekanın örgütlenmesi ve dağılışıdır" (Tümertekin ve Özgüç, 1997: 352). Yerleşme “bir toplumsal kümenin ya da kalabalık bir nüfus topluluğunun, yaşamak ve ekonomik etkinliklerini sürdürebilmek için belli bir yeri seçmeleri eylemi” (Keleş, 1980:127) veya “barınmak yada belirli bir faaliyeti sürdürmek amacıyla bir saha üzerine inşa edilmiş bir veya birden fazla sayıda konuttan oluşan üniteler” (Özçağlar, 2003:65) ya da “insanların yaşamlarını belirli bir alanda sürdürme eylemi” (Karabağ ve Şahin, 2006:80) olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle kullanım süresine bakılmaksızın daimi ya da geçici olsun insanın içerisinde barındığı veya değişik şekillerde faaliyette bulunduğu bir mesken dahi yerleşme olarak kabul edilmektedir. Bir yerleşme ünitesi “yerleşim alanı ile bu saha üzerinde insanlar tarafından değişik amaçlara yönelik olarak inşa edilmiş meskenlerden” (Özçağlar, 1997:2) meydana gelmektedir. Yerleşme konusunun ele alındığı yerleşme coğrafyası ise; “yerleşmelerin konumlarını (sit ve situasyon) yoğunluklarını, fizyonomi (büyüklüklerini ve planlarını), fonksiyon ve kökenlerini araştırır.” (Denker, 1977:3). Bu çalışmadaki “yerleşmeler” terimi, belirlenen idari ünite içerisindeki yukarıda genel tanımı verilmiş olan her türden yerleşmeyi ifadeyi etmektedir.

“Coğrafyanın önemli araştırma sorularının başında gelen “nerede?” sorusunun cevabı olan lokasyon” (Tümertekin, 1994:23) terimi, “bir coğrafi olay ya da olgunun; mevki, konumu, yeri, sit ve situasyonu anlamına gelecek şekilde kullanılmaktadır” (Toroğlu, 2005:5). Nesnelerin veya olayların bir nevi küresel adresi olarak da tanımlanabilen lokasyon kavramı birbirleriyle bağlantılı faaliyetler bileşimi olarak ifade edilebilir. Bu nedenle her coğrafi oluşum gibi yerleşmeler de kendilerine özgü lokasyona sahiptir ve lokasyondan kazandığı özellikleri yansıtır. Coğrafya ve coğrafyacı yerleşmelerin kurulduğu lokasyonun o yerleşmeye olan olumlu ya da olumsuz etkilerini inceleyerek ve kendine özgü bakış açısıyla yorumlayarak lokasyonun önemi ortaya koymaktadır.

“Yapılacak bir işin, bir eserin gerçekleştirilmesi için uygulanması tasarlanan düzene *plan*; bir işin veya eserin gerçekleşmesi için gerekli olan planın hazırlanmasıyla ilgili eylemlere de planlama denilmektedir” (Özçağlar, 2003:200). Coğrafyacılar planlamayı kısaca “mekanın maksada en uygun şekilde düzenlenmesi ve bünye ve imkanlarına en uygun ve cemiyet bakımından en faydalı tarza kullanılmasını sağlamak maksadı ile bir tanzim ve gelişme programı” (Toroğlu, 2005:5) olarak tarif etmektedir.

Yerleşme coğrafyasının olmazsa olmaz unsuru olan mesken “yerleşmelerin yapısını oluşturan en küçük eleman” (Denker, 1977:59) olarak tanımlanırken, “Coğrafyayı ilgilendiren evler yapı malzemesi, şekli ve muhtelif kısımlarının tertip tarzı ile içinde bulunduğu coğrafi şartların etkisini taşıyan ve bu etkiyi aksettiren evler” (Tanoğlu, 1966:202) olduğu, meskenlerde “biçimleriyle birbirlerini etkileyen kültürler gözlenebilirken, ev tiplerinin kültürel gelenek ve geçişlerin göstergeleri” (Tümertekin, Özgüç, 1997:354) olduğu ifade edilmektedir.

Türkiye’de, özellikle kırsal meskenlerin yapımında kullanılan malzemenin seçiminde doğal unsurlar tek belirleyici etken değildir. Özgüç ve Tümertekin (1997:85) “taş, kerpiç veya ahşap yapılmasındaki sebeplerden biri de, yine kültürde, toplumun yüzyıllardır göçebe hayat sürüp yerleşik hayata geçmesinde aranmalıdır” diyerek beşeri unsurların da mesken yapımında etkili olduğunu ifade etmiş ve kültürün insan yaşamı üzerindeki etkisinin önemini belirtmişlerdir. Tanoğlu (1966:202) ise “Coğrafi çevreye en iyi uyan ve bulundukları çevrenin etkisini taşıyan evlerin daha ziyade köy ve kasaba evleri” olduğunu söyleyerek kır meskenlerinin yerleşme coğrafyası ile ilgili araştırmalardaki önemi ifade etmiştir.

“Yerleşmelerin iktisadi faaliyetlerinin, sosyal strüktürlerinin ve fonksiyonlarının açıklanması her şeyden önce açıklamalı bir tanıtım için gereklidir. Bu nedenle kır yerleşmelerinin incelenmesinde yalnız yerleşme yerleri değil, aynı zamanda iktisadi faaliyet alanları - ziraat alanları ile birlikte bir bütün olarak ele almak gereklidir” (Denker, 1977:5). Bu nedenle yerleşme ile ilgili çalışmalarda sadece o bölgenin nüfus ve yerleşme özelliklerinin değil bunlara ek olarak o yerleşmenin ekonomik özelliklerinin de çalışılması gerekmektedir.

Çalışma monografya türü bölgesel çalışmalara bir örnek teşkil etmektedir. “Yeryüzünün bütününde veya çeşitli kısımlarında – kıtalardaki doğal ve coğrafi bölgelerde, kıtalar üzerinde devlet sınırlarıyla ayrılmış ülkelerde ortaya çıkan çeşitli bölgelerde (doğal, coğrafi, idari, sosyoekonomik vb. bölgeler) ve alt birimlerinde- coğrafyanın bir veya birkaç ya da tüm konularını, sentezci bir yaklaşımla araştırıp inceleyen bölgesel coğrafyanın, coğrafya bilimi içinde özel bir yeri bulunmaktadır” Özçağlar, 2006: 185). Türkiye’nin birçok bölgesinde olduğu gibi araştırma alanındaki en önemli sorunu göçler oluşturmaktadır. Sosyal ve

ekonomik nedenlerle kırsal kesimden kentlere göç eden nüfus, kentsel yerleşmelerde de çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Buna göre iç göçlerin şehir üzerindeki baskısını azaltmak ve sorunu temelinden çözmek için kalkınmanın öncelikle kırsal yerleşmelerden başlatılması düşünülmelidir.

“Sosyal ve ekonomik sorunlarına çözüm önerileri getirilmesi ve kalkındırılması planlanan bölgede, gerek fiziki ve gerekse ekonomik planlama yaklaşım modellerinde önerilecek çözüm yolları, bölgenin doğal ve beşeri potansiyel kaynakları üzerine temellendirilmelidir. Bunun içinde bölgesel coğrafi etüdlere ihtiyaç vardır” (Köse, 1991: 4).

Yerleşmelerin bulundukları coğrafyadan ayrı düşünülemez. Çünkü o bölgeyi etkileyen sosyal ve ekonomik sorunlar her şeyden önce coğrafi temellere dayanmaktadır. Bu nedenle monografya tarzı bölgesel coğrafya çalışmalarında bölgenin doğal, beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerini coğrafyanın kendine has metotlarıyla incelenmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

“Coğrafi esaslara göre analitik ve sentetik metotla incelenip sorunların temeline inilmedikçe, önerilecek kalkınma plan modellerinin isabetli olmayacağı söylenebilir. Bölgenin kalkınmasını sağlamak ve özellikle göçlerle nüfus kaybını önlemek üzere yeni istihdam alanlarının geliştirilmesi ve yatırımların rantabl bir şekilde belirli alanlara yönlendirilmesi gibi köklü sorunlar; bölgesel coğrafi etüdlerle getirilecek radikal çözüm önerilerinin, ancak uygulayıcı kuruluş ilgilileri tarafından pratiğe geçirilmesi ile mümkün olacaktır” (Köse, 1991: 5). İlgili kamu kuruluşlarının sahanın gelişimini sağlayacak planlamaları yapabilmek için sahanın sosyoekonomik özelliklerini etkileyen coğrafi unsurları da göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Bu çalışma, ilgili kurumların ya da kişilerin planlama yaparken

dikkat etmeleri gereken unsurları coğrafi bir bakış açısıyla detaylı bir şekilde incelemesi nedeniyle onlara yol gösterici özellik taşımaktadır.

1. 4. Materyal ve Yöntem

Beşeri coğrafyanın alt dallarından olan “Yerleşme Coğrafyası” içerisinde değerlendirilen araştırma konusu coğrafyanın önemli çalışma alanlarından birisini teşkil eder. Araştırma sırasında tüm bilimlerin temel araştırma yöntemi olan literatür taramasıyla hem yerleşme coğrafyası ile ilgili hem de çalışma sahası ile ilgili yapılan araştırma ve yayınlar incelenmiştir. Bu sayede konu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalar ışığında konunun irdelenmesi amaçlanmıştır.

Literatür taramasına ek olarak resmi kurumlardan alınan veri ve bilgiler tablo haline getirilerek sayısal ortama aktarılmıştır. Elde edilen veriler Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) aracılığıyla harita haline getirilerek görselleştirilmiştir. Bu sayede çalışma sahasının doğal özelliklerine ek olarak, sahanın nüfus, yetiştirilen tarım ürünleri gibi ürünlerinin harita üzerinde ifade edilmesi ile araştırma görsel olarak desteklenmiştir.

Tüm bu çalışmalarla birlikte coğrafyanın vazgeçilmezi olan arazi çalışması ile araştırma sahası daha yakından incelenmiştir. Bigadiç ve Sındırgı ilçe merkezlerine ilave olarak çalışma sahası içerisindeki tüm kırsal yerleşmeler 2007 – 2012 yılları arasında özellikle yaz aylarında tek tek dolaşılmış ve fotoğraflanmıştır. Bu sayede araştırma sahasıyla ilgili geniş bir fotoğraf arşivi oluşturulmuştur.

Araştırma sahasında yapılan saha çalışmasında kırsal kesimde yaşayan halkla birebir görüşme şansı bulunmuş ve yaşanan çevre ile ilgili halkın kanaati ilk elden anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca sahadaki kırsal yerleşmelerde bulunan

muhtarlıklara anket yapılarak beşeri ve ekonomik unsurlara ait çeşitli veriler elde edilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde yerleşmeleri etkileyen coğrafi faktörler ele alınmıştır. Bu bölümde doğal çevre şartları her bir faktör için ele alınarak yerleşmeler üzerindeki etkileri coğrafi bakış açısıyla değerlendirilmiş ve sonuçları ortaya konulmuştur. Bu bölümde özellikle bölgeye ait 1:25.000 ve 1:100.000 ölçekli topoğrafya haritaları, çeşitli kurum ve kuruluşlardan elde edilen haritalar da çalışma etkin olarak kullanılmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu, İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, İl Orman ve Su İşleri Müdürlüğü ile ilçe merkezlerinde bulunan esnaf odaları ve ziraat odalarından alınan verilerle de çalışma desteklenmiştir.

Beşeri unsurların yerleşmelere olan etkisi incelenirken çalışma sahasının nüfus, kültürel ve ekonomik özellikleri üzerinde durulmuş; özellikle sahadaki ekonomik faaliyet türleri ve bu faaliyetlerin yerleşmeler üzerindeki etkileri analiz edilerek sonuçlar ortaya çıkarılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Bigadiç ve Sındırgı ilçelerindeki yerleşmelerin mevcut durumu ve özellikleri yerleşme coğrafyasının ilke ve metotları ile ele alınmıştır. Bu kapsamda sahadaki yerleşmeler çeşitli özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Özellikle mesken tipleri, meskenlerin yapımında kullanılan malzeme seçimi ve bu seçimde etkili olan faktörler üzerinde çalışılarak yerleşme türleri anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Bu bölümde ayrıca yerleşme tiplerinin toplu ya da dağınık olmasında etkili olan faktörler ile mesken tiplerindeki geçmişten günümüze olan farklılıkların sebepleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda çalışma sahasındaki kırsal ve

kentsel yerleşmelere saha çalışması yapılarak meskenler ve eklentileri fotoğraflandırılarak çalışma görselleştirilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise Bigadiç ve Sındırgı ilçelerindeki yerleşmelerin devamlılıklarının sağlanabilmesi ve göçün önlenebilmesi amacıyla planlama önerileri sunulmuştur. Bu bölümde, çalışma sahasındaki yerleşmelerin mevcut lokasyon özellikleri göz önünde bulundurularak yerleşmelerin gelecekteki durumları tespit edilmeye çalışılmış ve sahada sürdürülebilir bir yerleşme olabilmesi için yerleşim planlaması ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Çalışma sırasında elde edilen tüm veriler coğrafi bir bakış açısıyla, coğrafya biliminin temel ilkeleri olan dağılış, neden – sonuç ilişkisi ve bağlantı kurma ilkelerine bağlı kalınarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın görselleşmesini sağlayan harita, blokdiyagram, şekil, tablo ve grafiklerle de bölgeye ait doğal, beşeri ve ekonomik özelliklerin daha anlaşılır olarak sunulması sağlanmıştır.

II. BİGADIÇ VE SINDIRGI İLÇELERİNDE YERLEŞMELERİ ETKİLEYEN COĞRAFİ FAKTÖRLER

Var olduğu günden günümüze kadar olan süreçte insan sürekli olarak kendine uygun bir yerleşim alanı bulmak için arayış içinde olmuştur. Bu arayışın temelinde ise barınma ve korunma ihtiyaçlarını gidermek yer almıştır.

“Barınmak, ya da belirli bir faaliyeti sürdürmek amacıyla bir saha üzerine inşa edilmiş bir veya birden fazla sayıda konuttan oluşan üniteler” (Özçaglar, 2003:65) olarak tanımlanan yerleşme faaliyeti için ilk insanlar doğal unsurları kullanmıştır. Mağaralar ve ağaç kovukları bu unsurların başında gelir. Tarıma geçişle birlikte yerleşik hayata geçen insanoğlu alet yapımını öğrenme, doğada bulunan taş, maden gibi unsurları işleme gibi gelişmeler ışığında mesken olarak farklı alternatifleri geliştirmişlerdir.

Yeryüzünün her bölgesinin yerleşmeye uygun olmadığı fark edilmesi insanoğlunu uygun yerleşim alanlarını bulmaya sevk etmiştir. Çünkü insanın yaşamı için gerekli şartlar yeryüzüne dengeli dağılmamış olduğu gibi, yeryüzünün sahip olduğu doğal şartlar çoğu yerde ilkel insanın yaşamı için sınırlandırıcı özellikte olmuştur.

İklim, ilk insanların yerleşim alanı tercihlerinde etkili olan ve günümüzde de büyük oranda bu etkisini devam ettiren temel doğal faktör olma özelliğindedir. İnsanı diğer canlılar gibi olumsuz iklim özelliklerine karşı koruyan doğal bir kıyafeti olmadığı için ilk insanlar daha çok sıcaklığın ortalama 18 °C civarında olduğu iklim bölgelerini tercih etmişlerdir. Ancak sıcaklık koşulları yerleşim faaliyeti için tek başına yeterli bir etken olmamıştır.

Özellikle neolitik çağda tarıma geçişle birlikte insanın suya duyduğu ihtiyaç günlük kişisel su tüketiminden fazla bir öneme neden olmuştur. Bu nedenle suyun bol olduğu verimli tarım alanları ve uygun iklim koşullarına sahip bölgeler (Mezopotamya, İndus ve Ganj çevresi ile Nil Deltası vb.) ilk insanların yerleştiği ve büyük medeniyetlerin kurulduğu alanlar olarak göze çarpmaktadır.

Tüm teknolojik gelişmelere ve bilimdeki ilerlemelere rağmen doğal unsurlar günümüzde de yerleşmeye olan etkisini devam ettirmektedir. Ancak ilkel yerleşmelerden farklı olarak günümüzde doğal faktörlerin yanında ekonomi, nüfus, göç gibi beşeri faktörler de yerleşmeyi etkileyen temel unsurlar olarak etkisini göstermektedir.

İnsanların temel ihtiyaçlarını gidermek için yapmış olduğu faaliyetler olarak tanımlanan ekonomik faaliyetler, hiç şüphe yok ki günümüzde yerleşmeyi etkileyen en önemli faktörlerden birisi olma özelliğindedir. İnsanların ihtiyaçlarını gidermek amacıyla çalışmak zorunda olması gerçeği onları iş imkanlarının fazla olduğu, ekonomik faaliyetlerin çeşitlendiği alanlarda yerleşmeye yönlendirmiştir.

1. FİZİKİ FAKTÖRLER

1.1. Yerşekilleri

Çalışma sahasında yeryüzü şekillerinin belirmesinde ve meydana gelmesinde; sahanın paleocografyası, sahayı etkileyen tektonik hareketler, litoloji ve tektonik hareketlerin kontrol ettiği fluvial olaylar ile iklim şartları önemli rol oynamıştır.

Araştırma sahasına bakıldığında bölgenin genel olarak aşağıda belirtildiği gibi farklı jeomorfolojik ünitelere ayrıldığı görülmektedir:

1. Sıradağlar
2. Bigadiç ve Sındırgı Ovaları
3. Simav Çayı Depresyonu
4. Platolar Sahası

1. 1. 1. Sıradağlar

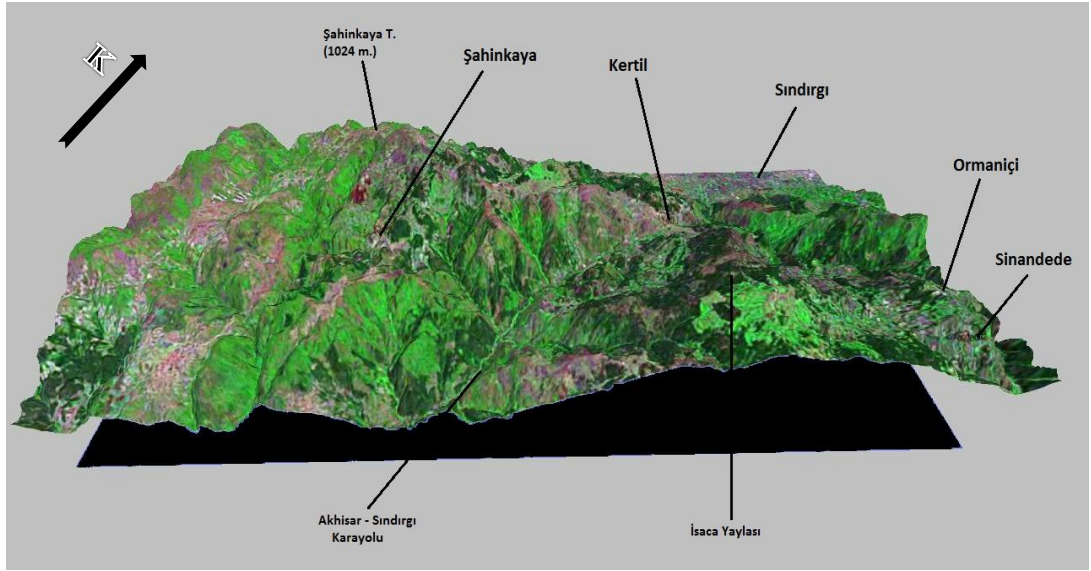
Çalışma sahası batısında Kazandağı, güneybatısında Kuru Dağları, güney ve güneydoğusunda bir sıra halinde uzanan Simav Dağları, doğusunda Alaçam Dağları'nın uzantısı ve Ulus Dağı ile çevrelenmiş durumdadır.

Çalışma sahasının güneybatısını oluşturan bölümde Kuru Dağları bulunur. Bu dağlar Sındırgı Ovası'nın kuzeybatıya bakan kısmında çeşitli yükselti basamakları ve bazı kesimlerde derin vadiler oluşturmak suretiyle sahaya arızalı bir görünüm vermiştir.

Bu bölümdeki arızalı topoğrafyada dikkati çeken başlıca yükseltiler arasında Merdivenli tepe (333 m.), Kocaburun Tepe (408 m.), Kümbelen Tepe (516 m.), Küçüksordak Tepe (612 m.), Teknecik Tepe (750 m.), Karşak Tepe (803 m.),

Tuzla Tepe (892 m.), Arpaçukuru Tepe (987 m.) ve Şahinkaya Tepe (1024 m.) bulunur.

Sındırgı'nın Akhisar'a açılan kapısı durumunda olan ve Sındırgı - Akhisar karayolunun çok sayıda virajlar yaparak geçtiği güney kısımda arızalı bir topoğrafya dikkati çeker. Sahanın güney ve güneydoğusunu oluşturan bu bölümde Simav Dağları bir sıra halinde uzanır. Bu saha sahip olduğu dar ve derin vadilerle ve sarp yamaçlarıyla güneybatı kısmına benzer (Şekil 2).

Şekil 2: Sındırgı – Akhisar arasındaki sahanın blokdiagramı

“Güneybatı kısımda olduğu gibi güneydeki sahanın jeolojik yapısında da andezit, dasit ve tüf gibi volkanik malzeme önem arz ederken, bölgede yüksek taraçalarda muntazam uzanımlı kenarlar bulunmaktadır” (Soykan, 1994:34)

Bu kenarlardan Kozlu ve Cüneyt köylerinin de üzerinde yer aldığı depresyon kuzeybatı ve güneydoğu istikametinde uzanır (Foto 1). Koru Dağları'nın adeta bir duvar gibi yükseldiği bu bölümde, tehlikeli ve keskin virajlardan oluşan Sındırgı – Akhisar kara yolu bulunur. Tamamen asfaltla kaplanmış bu yolun zirve

yaptığı sahada Kertil köyü bulunur. Kertil köyünün adeta bir yükselti sınırı görünümünde olduğu bölgede, Akhisar'a doğru gidildikçe yükseltinin bir basamak şeklinde azaldığı belirgin bir şekilde görülür. Çalışma sahasında Sındırgı ile Akhisar arasındaki son yerleşme olan Şahinkaya köyünün yer aldığı kısımda ise yolun virajlı bölümü de ovaya geçişle birlikte düzelmeye başlar.

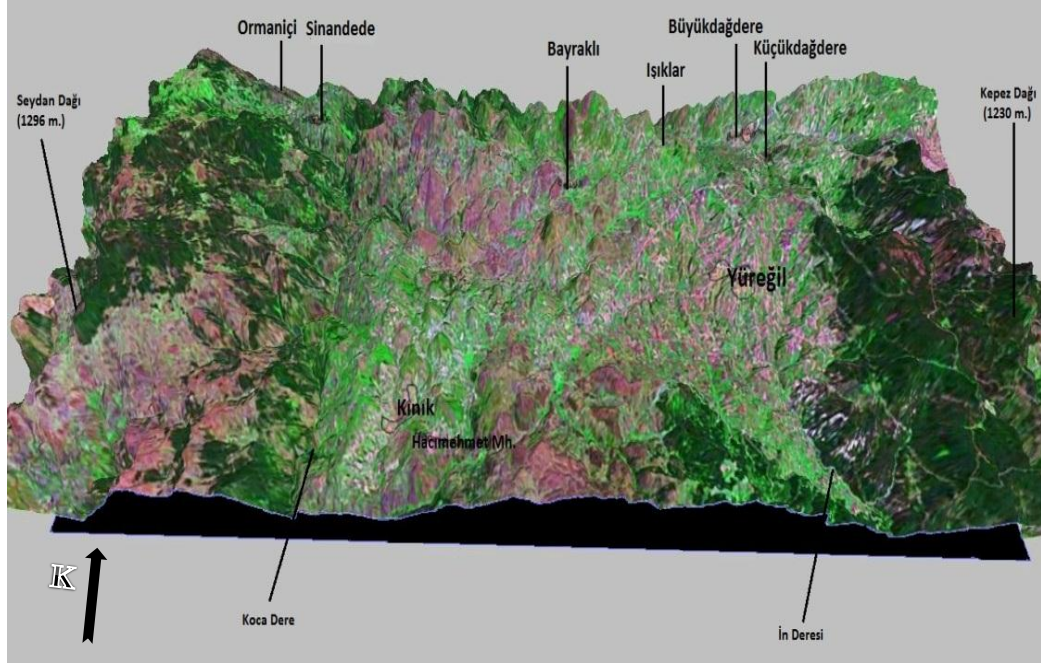

Foto 1: Sındırgı – Cüneyt Vadisi

Araştırma sahasının güney sınırını oluşturan bölümde ise yüksek aşınım yüzeyinin parçalarına rastlanır. Yükseltisi 850 - 900 metre arasında olan bu sahada dikkati çeken belirgin yükseltiler arasında; Kocabel Tepe (381 m.), Aktaş Tepe (442 m.), Kızılcık Tepe (494 m.) Ağaçdorğu Tepe (550 m.), Kale Tepe (596 m.), Hemit Tepe (660 m.), Çatal Tepe (683 m.), Yellice Tepe (749 m.), Alangedik Tepe (854 m.) ve Çörten Tepe (903 m.) sayılabilir.

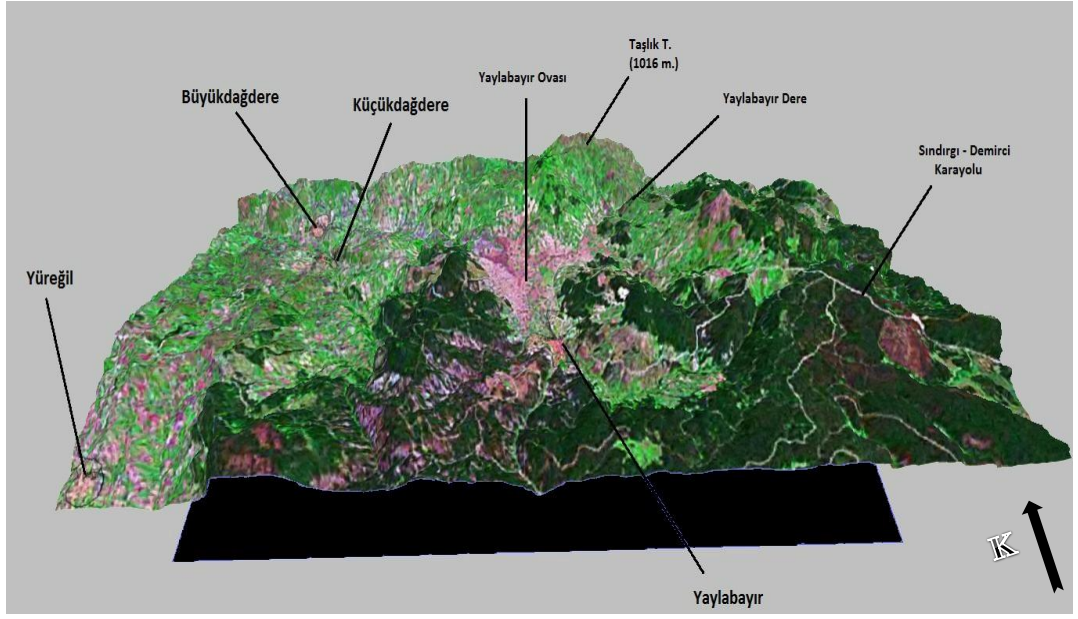
Sahanın güneydoğusunda çok sayıda viraj ve bozuk bir asfalt yoldan ibaret olan Sındırgı – Demirci arasında arızalı bir topoğrafya dikkati çeker. Bu arızalı topoğrafyanın oluşumunda sahada bulunan irili ufaklı birçok akarsuyun oluşturduğu dar ve derin vadiler etkili olmuştur.

Yükseltinin 1000 m.'den fazla olduğu bu sahada, Seydan Dağı ve Kepez Dağı arasında birçok mahalleden oluşmuş Kınık köyü ile çevresindeki yerleşmelere göre daha büyük olan ve bir kasaba yerleşmesi olan Yüreğil yer alır (Şekil 3).

Şekil 3: Sındırgı ilçesinin güney kesiminin blokdiyagramı

Akarsuların dar ve derin vadiler akarak geçtiğı bu sahada vadi kenarında yer alan Büyükdağdere, Küçükdağdere ve Işıklar köyleri dikkat çeker. Topoğrafyanın bozuk bir görünüm arz ettiğı bu sahada yükseltinin artarak devam etmesiyle Yaylabayır'a ulaşılır. Kendi adıyla anılan ovaya sahip bu kasaba, yoğun tütün tarımı ve çok sayıda yapılan küçükbaş hayvancılık faaliyeti ile dikkati çeker (Şekil 4).

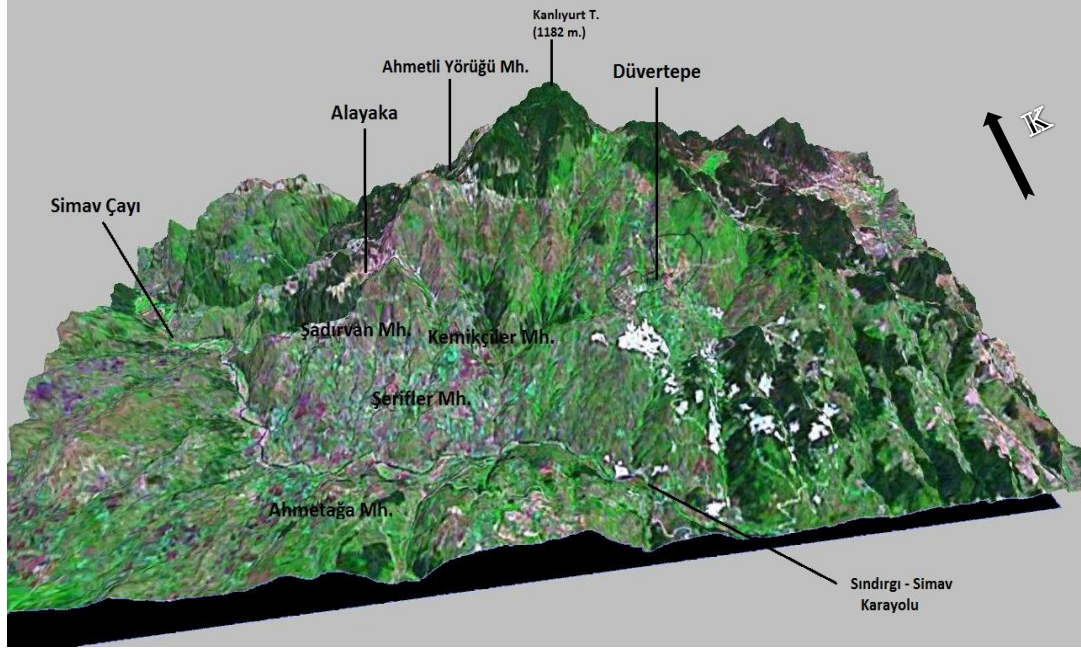
Şekil 4: Sındırgı - Yaylabayır ve çevresinin blokdiagramı

Sındırgı ilçesinin güneydoğusunda bulunan Ilıcalı köyünün güneybatısındaki Akpınar Deresi vadisindeki fay hattı üzerinde Emendere Kaplıcası bulunmaktadır. Bu kaplıcanın kaynak suyunun sıcaklığı daha kuzeydekilerine oranla oldukça düşüktür ve bir fay kaynağı şeklinde gelişmiştir.

Sındırgı ilçesinin doğusunda ise Simav Çayı'nın dar ve derin vadiler açtığı, yükseltinin doğuya doğru gittikçe arttığı bir saha bulunmaktadır. Bu sahanın en yüksek noktasını 1769 m yükseltisi ile Ulus Dağı oluşturur. Alaçam Dağları'nın çalışma sahasının sınırını oluşturduğu bu kesimde arızalı dağlık bir topoğrafya dikkati çekmektedir.

Topoğrafyanın engebeli ve eğimli bir görünüm arz ettiği bu bölümde, çok yerleşmeli köy idari üniteleri ile bu ünitelerin de birbirinden uzak olduğu gözlenir. Eski bir bucak yerleşmesi olan ancak günümüzde etkisini yitirmiş olan Düvertepe, birçok mahalleden oluşan Alayaka köyü ile sahanın daha doğusunda bulunan

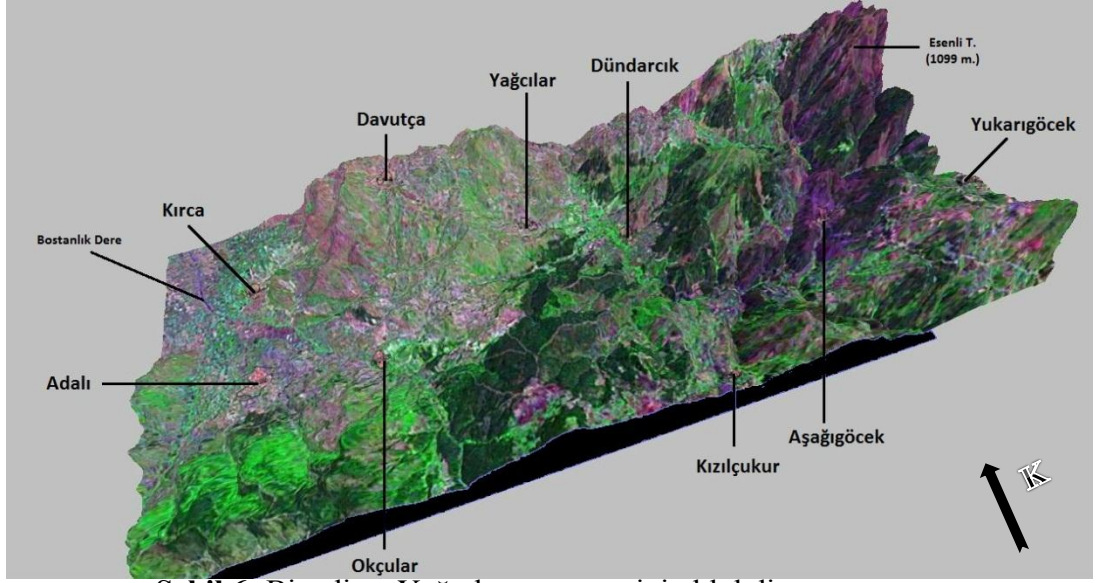
Düğüncüler, Mumcuköy ve Sındırgı'nın en uzak kırsal yerleşmesi olan İzzettin köyü sahada bulunan yerleşmelerdir (Şekil 5).

Şekil 5: Sındırgı – Düvertepe ve çevresinin blokdiagramı

Sahanın kuzeydoğusunda Dursunbey ve Bigadiç ilçeleri arasında doğal bir sınır olan Alaçam Dağları bir sıra halinde uzanır. Gür bitki örtüsü ile kaplı bu bölümde çalışma sahasının doğusunda olduğu gibi arızalı bir topoğrafya dikkati çeker. Düz alanın sınırlı bir bölümü kapladığı bu kısımda kurulan yerleşmelerin çok mahalleli yerleşme özelliğinde olduğu görülür.

Bu kısımda eski bir bucak merkezi olan Yağcılar ile vadi ve yamaç yerleşmesi özelliğinde olan Kızılcukur, Aşağıgöcek, Yukarıgöcek, Köseler ve Bigadiç ilçesinin en uzak kır yerleşmesi olan Meyvalı köyleri bulunur (Şekil 6).

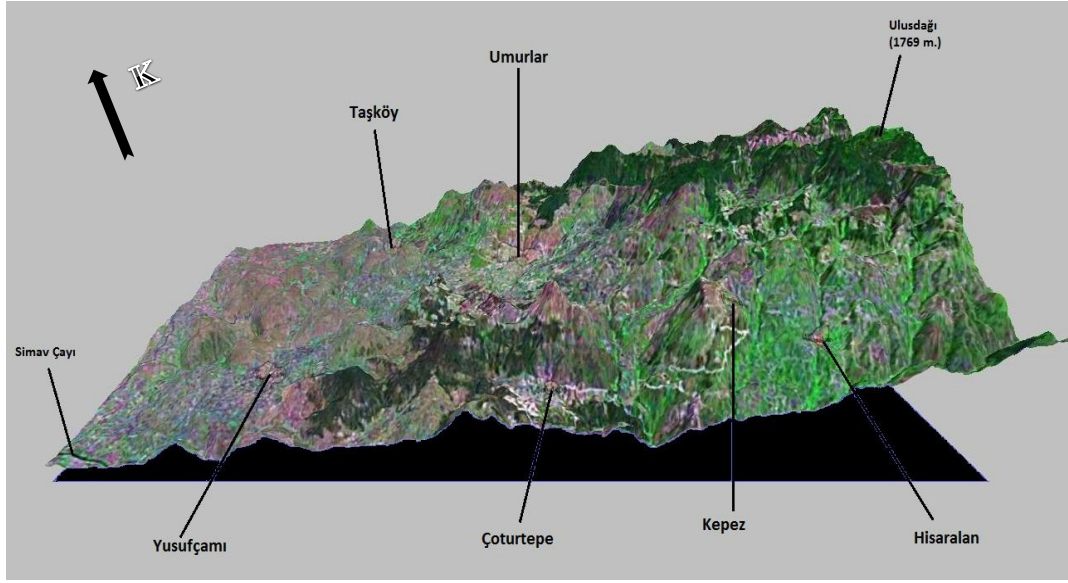
Şekil 6: Bigadiç – Yağcılar ve çevresinin blokdiagramı

Sındırgı ilçesinin doğudaki yakın çevresini oluşturan Simav Çayı ile Umurlar köyü arasında kalan kısımda Simav Çayı vadisinin 240 - 250 metrelerdeki tabanından 700 - 750 metreleri bulan ve hatta geçen (Keluçtu kayası 790 m., Dikmen tepe 883 m.) yükseltilere geçiş kısa mesafelerde olmaktadır. Güneyde Simav Çayı ile Dikmen Tepe, kuzeyde ise Simav Çayı ile Umurlar Dereleri arasında kalan bu arızalı kısımların Simav Çayı vadisinin tabanına nazaran önemli bir nispi yükselti kazandığı görülür.

Bu sahada bulunan yerleşmelerden en büyüğünü oluşturan Umurlar köyü ve tütün tarımının yoğun olarak yapıldığı Yusufçami köyü ile tarihi yerleşmelere ait kalıntıların bulunduğu Çoturtepe köyü yer almaktadır. Bu sahanın şekillenmesinde rol oynayan akarsuların tamamı derindir. Çalışma sahasındaki akarsular genellikle doğu – batı doğrultusunda uzanmaktadır (Şekil 7).

Bigadiç depresyonunun doğusunda alüvyal tabandan itibaren birdenbire başlayan ve doğuya doğru belirli kademeler yaparak hızla yükselen arızalı bir topoğrafik görünüme sahip yüksek kütleli bir kısım yer almaktadır. Doğudaki

yüksek çevrenin yapısında önem arz eden faylar, formasyonların sınırlanmasında olduğu gibi akarsuların yönlerinin belirmesinde de rol oynamışlardır. Bu kısımdaki bazı akarsu vadilerinin fay hatlarına uyarak aktığı görülür. Bunlardan Değirmendere ve Koltak dereleri aktıkları yerlerde derin vadiler oluşturmuşlardır.

Şekil 7: Sındırgı – Umurlar ve çevresinin blokdiagramı

“Çalışma sahasının batısında ilk bakışta dikkati çeken morfolojik özellikler arasında yüksekte kalmış asılı vadiler monoklinal sırtlar ve yer yer tesadüf edilen hogbekler sayılabilir. Yapıda büyük önem arz eden faylar ile küçük çaplı kıvrımlı yapı şekilleri de, bu kısmın morfolojik gelişmesinde rol oynamıştır. Yer yer derin vadilerle yarılmış olarak dik yamaçlarında ortaya çıktığı bu tali bölüm, alçak kısımlarda kademeli bir topoğrafya, yükseklerde ise dalgalı bir plato yüzeyi görünümü arz etmektedir”(Soykan, 1994:99).

Bu sahada bulunan önemli yükseltiler arasında Yörökkırı Tepe (581 m.) ve Karyağdı Tepe (576 m.) yer alır. Balıkesir - Bigadiç karayolunun geçiş noktası üzerinde bulunan Karyağdı Tepesi, aşırı virajlı yolu ve dik yamacıyla özellikle kış

aylarında yoğun kar yağışına bağlı olarak ulaşımı olumsuz etkilemektedir. Ancak yapım aşamasında olan karayolu ile bu bölümden geçen yol düzleştirilerek olumsuzluklar giderilmeye çalışılmaktadır

Bigadiç depresyonunun kuzeydoğusunda ise Emirler köyünün batısında bir oluk sahası yer almaktadır. Çevresine göre bir miktar daha düz bir alüvyal tabanın bulunduğu bu kısımda aynı doğrultuda uzanan Emirler Deresi bulunmaktadır. Tali kollarını oluğun çevresindeki yüksek kısımlara doğru uzatmış olan akarsu buradaki fay hattına paralel olarak uzanmaktadır.

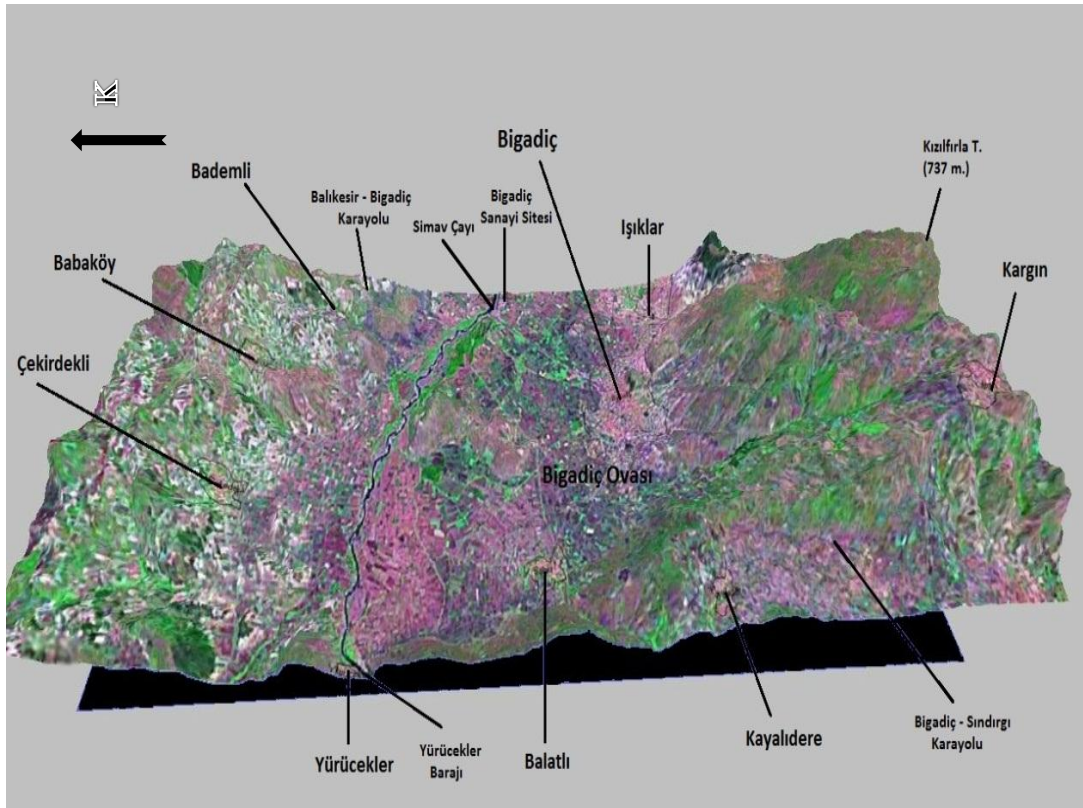
Sahanın kuzeydoğusunda dikkati çeken en önemli morfolojik unsurlardan birisi de Dombaydere vadisidir. Yerel adı Kocadere olan Dombayderesi, Adalı köyü ile Hisarköy arasında kalan kesimde kuzeye doğru 19 km. lik bir mesafe boyunca çok muntazam uzanış gösteren bir vadi açmıştır. Dar ve derin vadisi içerisinde bir vadi ve yamaç yerleşmesi özelliğinde olan Kayırlar ile biraz daha yukarı kesimlerinde Turfullar, Davutlar ve İçciler köylerinin bulunduğu bu vadi bazı kısımlarda genişleyen ve daralan alüvyal tabanı ile güneydoğu – kuzeybatı doğrultusunda uzanmaktadır. Bu yüksek topoğrafyada dikkati çeken belirgin yükseltiler olarak Ayıtaşı Tepe (827 m.), Kocadüz Tepe (852 m.), Sarıyar Tepe (1809 m.), Kocataşlık Tepe (658 m.), Çakılıkırın Tepe (657 m.), Kocakırın Tepe (737 m.) ve Karakuzbaşı Tepe (671 m.) sayılabilir.

1. 1. 2. Bigadiç ve Sındırgı Ovaları

Sahadaki tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapıldığı ve buna bağlı olarak çalışma konusunun iki büyük yerleşmesinin de içinde bulunduğu Bigadiç Ovası ve Sındırgı Ovası çalışma sahasının en geniş ovaları olma özelliğindedir.

Bu ovalardan diğetine göre nispeten daha geniş bir sahada yayılan Bigadiç Ovası içerisinde, sahaya ve onun içinde yer alan ovaya adını veren ve çevresindeki köy yerleşmeleri için merkezi bir özellik gösteren Bigadiç şehri yer almaktadır. Bigadiç Ovası, depresyonun şekline uygun ve akarsuyun uzanışına paralel olarak güneybatı - kuzeydoğu istikametinde uzanır.

Yoğun bir alüvyal dolgu sahasından meydana gelen Bigadiç Ovası, güneydeki geniş kısımdan başlar ve 9 km.'lik bir mesafe boyunca kuzeydoğu istikametinde uzanarak batıda Simav Çayı'nın daralan vadisinde son bulur. Ovanın genişliği uzanış yönüne göre birbirine yakın uzunluklarda olmasına rağmen farklılık gösterir. Güneyde Balatlı köyü civarında 5 km. uzunlukta olan ova, kuzeyde Işıklar köyünün batısında 4 km. uzunlukta'dır. Ortalama genişliğinin 5,5 km. civarında olan ovanın alanı 47 km²'yi bulur (Şekil 8).

Şekil 8: Bigadiç Ovası ve çevresinin blokdiyagramı

Bigadiç Ovası'nın malzeme deposunu oluşturan Simav Çayı, sahanın eğiminin azalmasına bağlı olarak hızını kaybeder. Hızının azalmasına bağlı olarak Simav Çayı'nın Bigadiç Ovası'na menderesler yaparak aktığı görülür.

Bigadiç Ovası'na güneybatıdan giren Simav Çayı, ova boyunca ilerleyerek kuzeydoğu yönüne doğru devam edip ovayı birkaç metre derine doğru yarmıştır. Çayın akış yatağında dikliğin Yörücekler köyü civarında artması nedeniyle bu kesimde özellikle tarımda sulama amacıyla kullanmak için küçük bir baraj yapılmıştır (Foto 2).

Foto 2: Bigadiç – Yörücekler Barajı

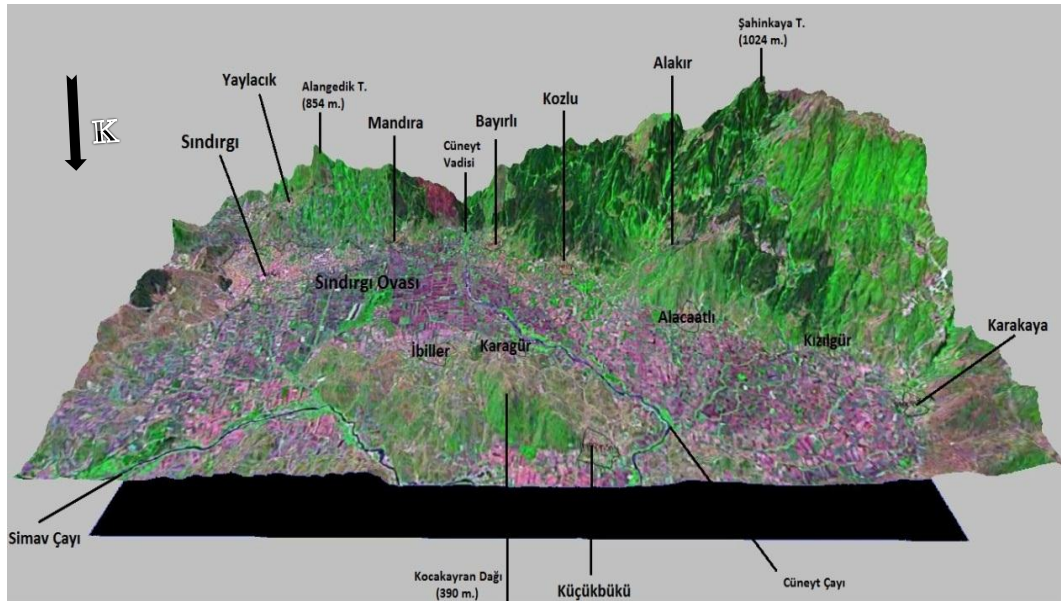
Simav Çayı'na batıdan birleşen Eğridere, çayın Bigadiç Ovası içerisinde aldığı en önemli dere olma özelliğindedir. Kaynağını Kocaova'dan alan Eğridere, taşıdığı malzemeleri Simav Çayı vasıtasıyla Bigadiç Ovası'nda biriktirmektedir.

Bigadiç Ovası genel olarak düz bir görünüm arz etmesine rağmen yer yer küçük tepeciklere de rastlanmaktadır. Bunlardan Çekirdekli köyünün doğusundaki Orta Tepe (210 m.) ile Bigadiç'in kuzeybatısındaki Küçükhöyük Tepe (183 m.),

Çapları 500 m. civarında olan dairesel bir görünüş arz ederler. Ancak esas büyük adacık depresyonun ortasında yer alan Kocahyk Tepe (278 m.), Ağılönü Tepe (224 m.) ve Aynalı Tepe (214 m.)’dir.

Sahanın bir diğerkr önemli ovası olan Sındırgı Ovası, sahanın morfolojisine bağılı olarak doğı – batı doğırtusunda uzanır. Ovanın doğıusunda kurulmuş olan Sındırgı kasabası, çevresindeki kırsal yerleşmeler açısından önem arz etmektedir.

Doğı – batı doğırtusunda uzunluğı 15 km. civarında olan Sındırgı Ovası, doğıuda geniş bir alana yayılmışken batıya gidildikçe genişliğı daralır. Alanı yaklaşık 46 km² olan ova alüvyal bir dolgu üzerinde kurulmuştur (şekil 9).

şekil 9: Sındırgı Ovası ve çevresinin blokdiagramı

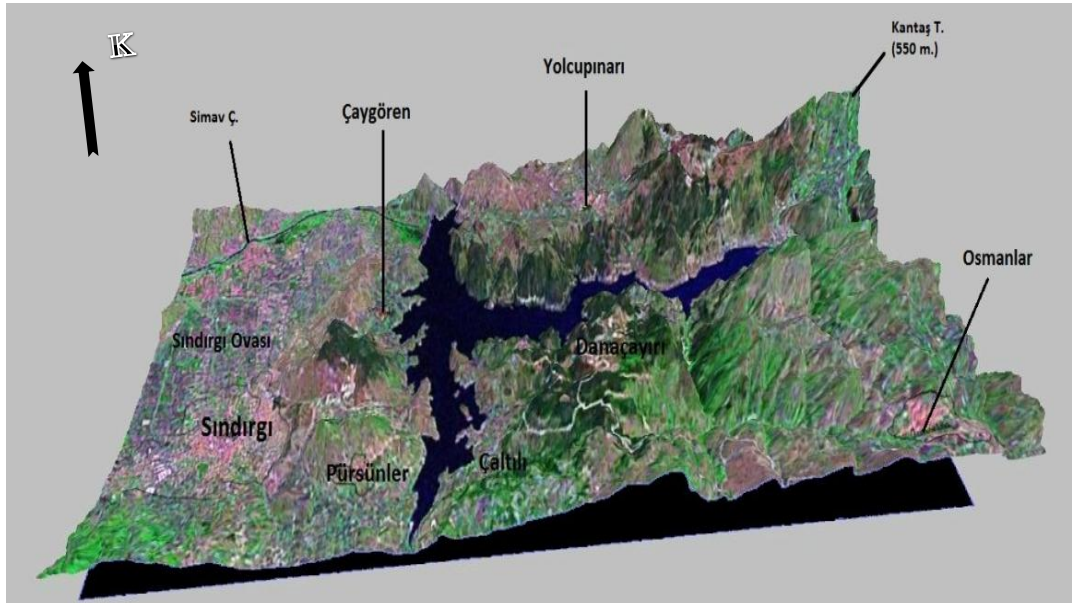
Ovadaki alüvyal dolgunun temelini oluşturan ve tarımda sulama amacıyla kullanılan en önemli akarsu Cüneyt ayı’dır. Sahanın güneyindeki yüksek kesimlerinden kaynağı alan Cüneyt ayı, çok derin olmayan bir tabandan geçip hafif menderesler çizerek Kkbk Ovası’na ulaşır.

1. 1. 3. Simav Çayı Depresyonu

Çalışma sahasının bugünkü morfolojik görünümünü almasında en çok etkisi olan dış kuvvet Simav Çayı'dır. Ayrıca tarımdaki en önemli sulama kaynağı olan Simav Çayı, sahada kendine has bir depresyon meydana getirmiştir. İçerisinde aynı zamanda Çaygören Barajı'nın olduğu menderesli bir vadi içerisinde akan Simav Çayı, aktığı yerlerde arızalı bir topoğrafya meydana getirmiştir.

Kaynağını Kütahya'nın Simav ilçesindeki dağlardan alan Simav Çayı, sahanın doğusundan itibaren geçtiği yerleri aşındırarak arızalı bir topoğrafyaya neden olmuştur. Sındırgı – Simav arasındaki karayolunun geçiş güzergahını da belirleyen Simav Çayı, bazı kısımlarda gömük menderesler oluşturacak şekilde vadisini kazmıştır.

Simav Çayı'nın meydana getirdiği vadi içerisinde kurulmuş olan Çaygören Barajı'nın kenar kısımlarına bakıldığında barajın vadi içerisindeki gömük menderesleri doldurduğu görülmektedir (Şekil 10).

Şekil 10: Sındırgı - Çaygören Barajı ve çevresinin blokdiagramı

Simav Çayı vadisi içerisinde kurulmuş olan Çaygören Barajı'nın etrafındaki başlıca yükseltiler arasında güneyde; Köyüstü Tepe (469 m.), Sarıkaya Tepe (597 m.), Dikmen Tepe (883 m.), batıda; Dede Tepe (469 m.), Erikler Tepe (398 m.), kuzeyde ise Dede Tepe (416 m.), Yusufçamı Tepe (580 m.), Gazallı Tepe (705 m.) ve Keluçtu Kayası (790 m.) yer alır.

Çalışma sahasının doğusundan gelen Simav Çayı, Sındırgı kasabasının 4 km. yakınından geçerek Küçükbükkü Ovası'na ulaşır. Bir menderes yaparak bu ovadan geçen Simav Çayı, Küçükbükkü Ovası ile Bigadiç Ovası arasındaki olukta yaklaşık 14 km. uzunluğa sahip bir vadi içinde akışını devam ettirir. Bu çayın açmış olduğu vadinin Küçükbükkü Ovası'nın kuzeyi ile Armutlu köyünün güneyinde kalan bölümü "Eğrekıranı Boğazı", Armutlu Köyü ile Bigadiç Ovası arasında kalan bölümü ise "Armutlu Boğazı" olarak adlandırılır.

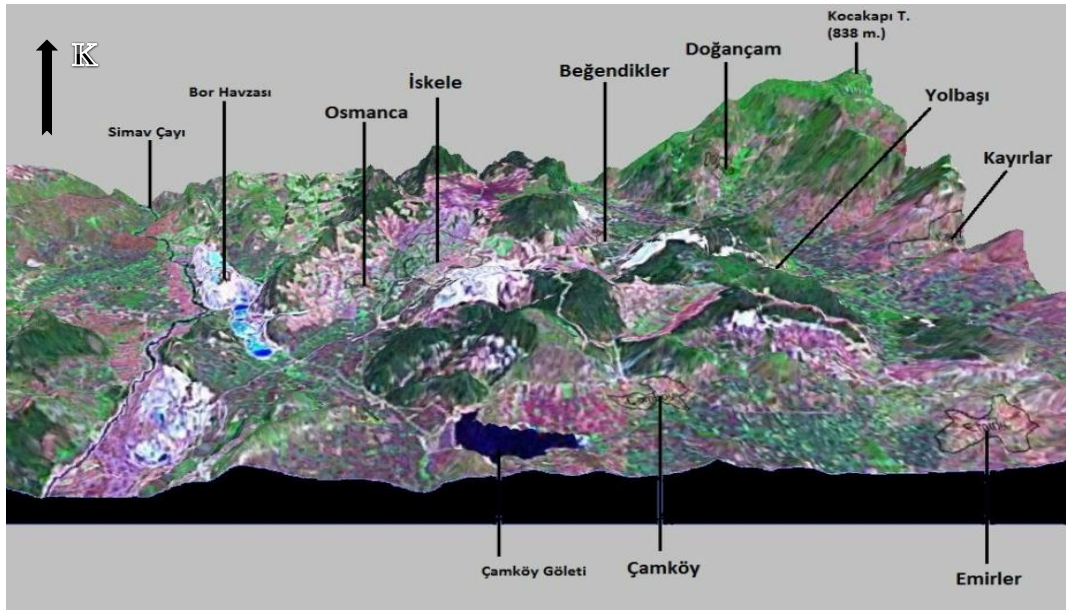
Sındırgı sahasının kuzeybatısında, Sındırgı Ovası ile Bigadiç Ovası arasındaki yüksek eşikte Simav Çayı havzasının diğer bir bölümü olan Kocaova yer alır. İçerisinde çevredeki yerleşmelere göre nispeten daha büyük olan ve bir kasaba yerleşmesi olan Gölcük'ün yer aldığı bu ovada bulunan diğer yerleşmeler ise Çakıllı, Armutlu, Bükrecik, Akçakısrak ve Halkalı köyleridir.

Tütün tarımının yoğun olarak yapıldığı Kocaova'yı Bigadiç Ovası'na bağlayan en önemli morfolojik unsur olarak Eğridere Vadisi göze çarpar. Birbirine dik ve derin yamaçlardan oluşan bu vadiye dokuz mahalleden oluşan Eğridere köyü yer alır.

Bigadiç Ovası'nı kuzeydeki Balıkesir Ovası'ndan ayıran en önemli vadiyi oluşturan Simav Çayı, daha kuzeydeki Kaleli Boğazı'na kadar geniş bir

sahada yer alan alüvyal bir tabanı takip ettikten sonra Değirmenli Ovası'na ulaşır. Bigadiç ve Değirmenli Ovası arasında Yarbaşı Boğazı olarak adlandırılan bir vadiyi oluşturan Simav Çayı, derin bir aşınım sahası ve dik vadi yamaçlarıyla dikkati çekmektedir. Kadıköy ve Değirmenli köylerinin yer aldığı bu saha doğal güzellikleri ve tarihi yerleşmelerden kalma kalıntı eserleriyle dikkat çekmektedir.

Simav çayı Yarbaşı Boğazı'ndan sonra genişleyen bir sahaya çıkmaktadır. Değirmenli Ovası olarak adlandırılan bu saha içerisinde çevresine göre gelişmiş ve Türkiye' de en çok bor madeni havzalarından birinin yer aldığı İskele kasabası bulunur. Saha bünyesinde ayrıca Osmanca, Beğendikler ve Yeniköy köyleri yer alır (Şekil 11).

Şekil 11: Bigadiç – Bor Havzası ve çevresinin blokdiagramı

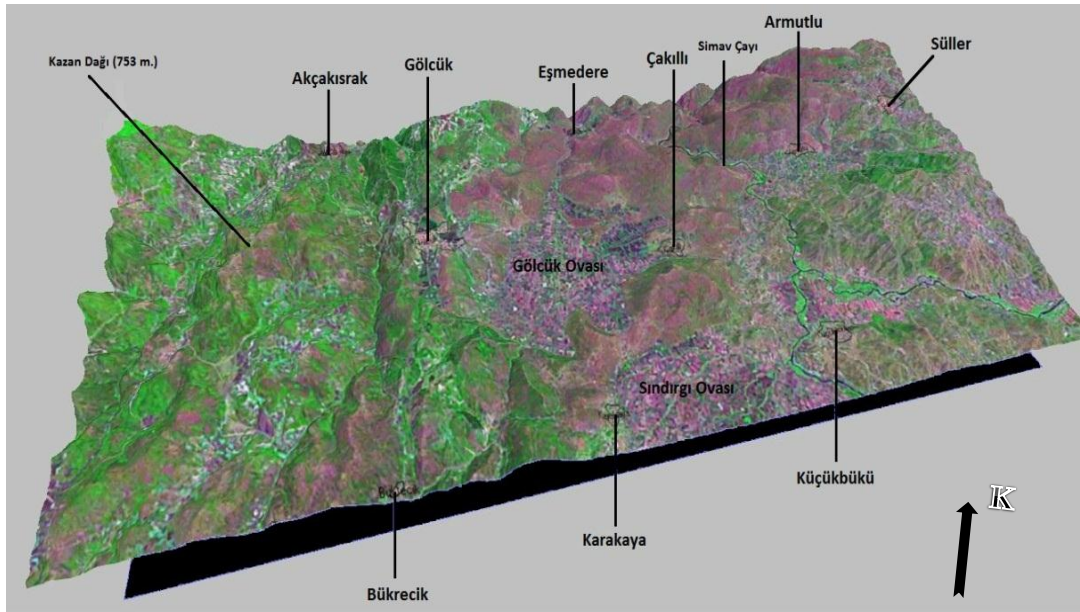
1. 1. 4. Platolar Sahası

Simav Çayı'nın oluşturduğu vadinin Sındırgı sahasına açıldığı noktadan itibaren kuzeye doğru gidildiğinde, Sındırgı ve Bigadiç ilçeleri arasında yüksek bir

eşiğe çıkarılır. Soykan (1994:60)'ın "Platolar Sahası" olarak da adlandırdığı bu eşik üzerinde Kocabey Platosu ve Kuzey Platoları yer almaktadır.

1. 1. 4. 1. Kuzey Platosu

Sındırgı ve Bigadiç ilçeleri arasında üzerinde Simav Çayı'nın derin bir vadi içinde gömük menderesler çizerek oluşturduğu Kuzey Platosu yer alır. Yükseltisi 400 m. civarında olan Kuzey Plato, doğudaki Kocabey platosunun batıya doğru devamı halindedir. Kocabey Platosu'na bağlanan kısımlarda güneyden itibaren Göktepe (422 m.), Kocakuyu Tepe (397 m.), Akçakaman Tepe (480 m.), Aktaş Tepe (480 m.) ve Leylekkırı Tepe (562 m.) yer alır (Şekil 12).

Şekil 12: Kuzey Platosu ve çevresinin blokdiagramı

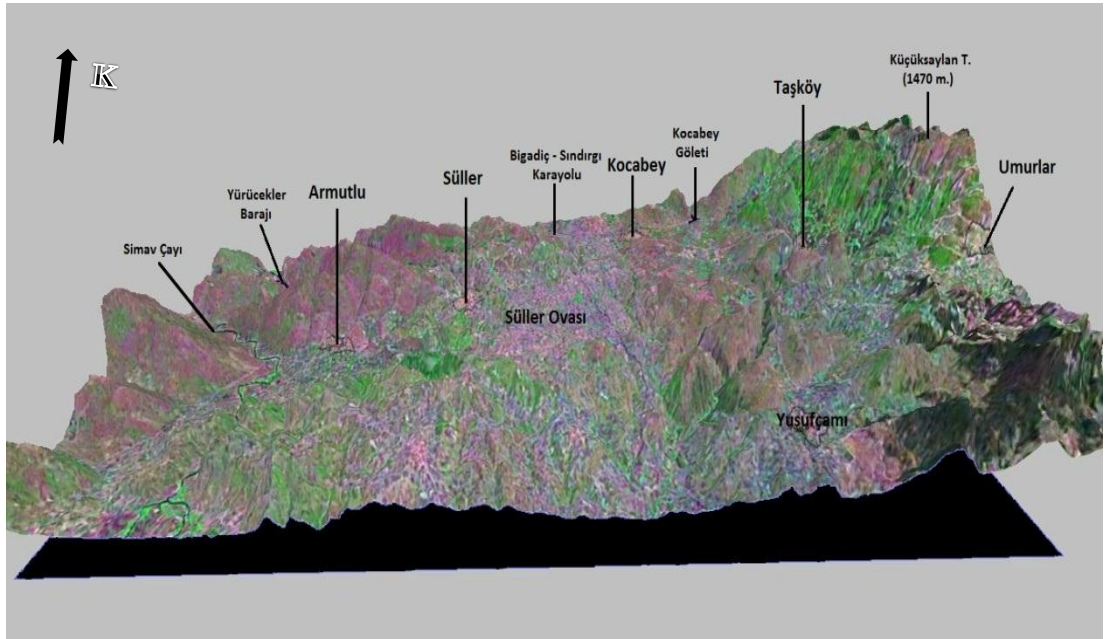
“Kuzey platonun batı kısmı doğu kısmından bir oluk sahasıyla ayrılır. Bu oluk sahasında plato Simav Çayı tarafından kat edilir. Simav Çayı, büyük çapta çok karakteristik gömük menderesler meydana getirerek, gömülmüş ve Sındırgı Ovası'nın kuzey doğu kısmından plato sahasına girerek Bigadiç Ovası'na kadar derin bir vadi açmıştır. Güneyde Kocakayran Dağı (303 m.) ve Çandağı (471 m.)'ndan itibaren

başlayıp, kuzeyde Bigadiç depresyonunun güney çerçevesine kadar dayanan kuzey platonun yapısında, ilk bakışta dikkati çeken formasyonlar sahanın genelinde olduğu gibi volkaniktir. Bu volkanik materyal, bazalt, andezit, dasit ve tüflerden oluşmaktadır” (Soykan, 1994:130).

1. 1. 4. 2. Kocabey Platosu

Sındırgı ilçe merkezinin kuzeydoğusunda Yusufçami, Umurlar, Kocabey ve Kocasinan köyleri arasında Kocabey Platosu olarak bilinen bir plato sahası yer alır. Genel olarak volkanik malzemeden oluşan ve geniş bir alan üzerinde gelişmiş olan Kocabey Platosu’nda tüflü malzemenin en geniş yayıldığı kısım Kocabey ve Kocasinan köyleri arasındadır.

Kocabey Platosu’nun güneyinde Sındırgı, batısında Kuzey Plato ve kuzeyinde Bigadiç şehri ve doğusunda da yüksek ve engebeli bir dağlık saha bulunur. Doğusundaki bu dağlık saha Ulus Dağı’na kadar devam eder (Şekil 13).

Şekil 13: Kocabey Platosu ve çevresinin blokdiagramı

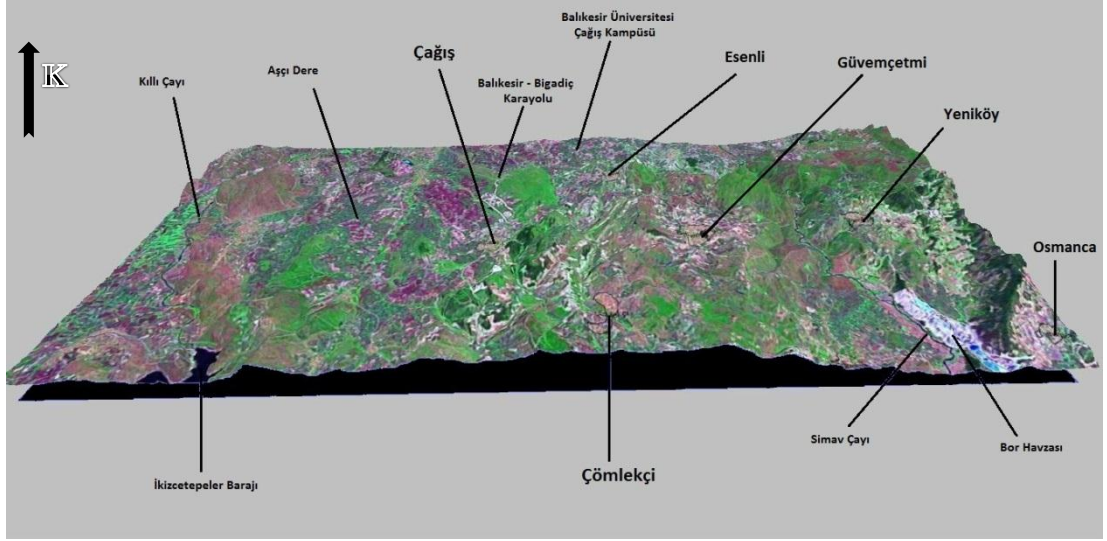
Kocabey Platosu'nun sürekli akışlı tek akarsuyu olan Kışla Deresi, Umurlar köyünün doğusundaki yüksek sahadan kaynaklarını alıp Simav Çayı'na doğru kuzeydoğu – güneybatı yönüne doğru uzanır. Bu sahadaki belirgin yükseltiler ise Beşagaç Tepe (586 m.), Büyükbelkoz Tepe (687 m.), Somak Tepe (773 m.) ve Eyrek Tepe (851 m.)'dir.

Kocabey Göleti'nin kıyısında kurulmuş olan ve platoya da adını veren Kocabey köyünün, çevresinde bulunan diğer kırsal yerleşmelere göre biraz daha büyük olduğu görülür. Daha çok tütün ve tahıl tarımının yapıldığı bu sahada, bitki örtüsünün fakir olduğu kısa boylu meşelik alanlar göze çarpar.

1. 1. 4. 3. Çağış Platosu

Bigadiç - Balıkesir arasında kalan ve Balıkesir Üniversitesi Çağış Yerleşkesi'nin de içinde bulunduğu Çağış Platosu, hafif dalgalı yüzeyleri ile dikkati çeker. Su kaynaklarının çevresindeki alanlara göre daha fazla olduğu bu platoda Çullu, Köpü, Höyücek ve Şarлак dereleri başlıca su kaynakları olarak göze çarpar. Sınırları Çömlekçi ve Mecidiye Köyleri' ne kadar uzanan plato üzerinde Bigadiç – Balıkesir karayolu da bulunmaktadır.

Bu plato üzerinde çevresindeki yerleşmelere göre daha büyük olan ve aynı zamanda platoya da adını veren Çağış köyü bulunur. Özellikle son yıllarda Balıkesir Üniversitesi Çağış Yerleşkesi'nin köy sınırları içerisinde olması, inşaatı devam eden Tıp Fakültesi'nin bu bölgede bulunması ve bin kişilik öğrenci yurdunun yapımının devam etmesi nedeniyle plato üzerindeki yerleşmelerin bundan olumlu etkileneceği aşikardır. Güvemçetmi ve Esenli köyleri de sahada bulunan diğer önemli yerleşmeler olarak göze çarpmaktadır (Şekil 14).

Şekil 14: Çağış Platosu ve çevresinin blokdiagramı

1. 1. 5. Yerşekillerinin Yerleşmeler Üzerine Etkileri

Çalışma sahası birbirinden farklı morfolojik üniteler, topografya özellikleri ve yer şekilleri ile dikkat çekmektedir. Bazı kesimlerde ovalık alanlar geniş yer tutarken bazı kısımlarda engebeli ve dağlık sahaların yaygın olduğu görülmektedir.

Morfolojideki bu çeşitlilik yerleşmelerde ve yerleşim şekillerinde de çeşitliğe neden olmuştur. Örneğin ovalık alanların yaygın olduğu sahalardan olan Bigadiç ve Sındırgı Ovaları'nda, çalışma sahasındaki en önemli iki büyük yerleşme kurulmuş ve çevresindeki kırsal yerleşmeler için önem arz etmişlerdir. Ancak Bigadiç ilçesinin özellikle doğu ve güneydoğu kesimlerine ve Sındırgı ilçesinin güney ve güneydoğu kesimlerine bakıldığında, arazinin dağlık ve engebeli olmasına bağlı olarak çok küçük kır yerleşmeleri yayılış göstermiştir.

Morfolojinin yerleşmelerin dağılışında bu derece önemli olmasında yer şekillerinin ulaşımına olan etkisi büyük oranda etkili olmuştur. Örneğin çalışma

sahasının Dursunbey - Simav – Demirci ilçe sınırlarında kalan kısımlarında Alaçam ve Simav Dağları'nın engebeli morfolojisi ulaşımı büyük oranda olumsuz etkilemiş ve yerleşim alanlarını sınırlandırmıştır. Bunlardan Bigadiç - Dursunbey ilçe sınırında yer alan ve ilerleyen konularda daha ayrıntılı bir biçimde ele alınacak olan Meyvalı, Hacıömerderesi, Panayır, Çıtak, Alan, Bozbük gibi yerleşmeler az sayıda nüfusları ve çok sayıda verdiği göçlerle dikkat çekmektedir.

Sındırgı - Simav ve Demirci ilçe sınırlarında kalan Pelitören, Mumcuköy, İzzettin, Karacalar ve Bulak gibi kır yerleşmeleri de aynı şekilde yukarıda belirtilen olumsuz morfolojik özellikleri nedeniyle çevresine çok sayıda göç vermiş ve adı geçen yerleşmelerde nüfus tükenme noktasına gelmiştir.

Morfolojinin ulaşım etkisine bağlı olarak meydana gelen yerleşme dağılışına yukarıda verilen örneklere ek olarak, yer şekillerinin yerleşmelerin kuruluş yerlerinde de etkisi olduğu görülmektedir. Örneğin; Sındırgı'nın güney sınırlarında yerleşmeler genellikle vadilere yakın olarak bazen de vadi içlerinde kurulmuşlardır. Bunlardan on mahalleden müteşekkil olan Kınık, vadi içinde ya da yamaçlarında kurulmuştur. Sahanın güneydoğusunda kurulmuş olan Kozlu, Cüneyt, Mandıra ve Kocakonak yerleşmeleri de sahanın kuzeydoğu – güneybatı doğrultusunda uzanmış olan fay hattı boyunca var olan düzlük alanlarda kurulmuş ve toplu bir yerleşme özelliği göstermişlerdir.

Çalışma sahasının bir diğer kısmını oluşturan Bigadiç ilçesinin yerleşmelerine bakıldığında ise ovalık ve düz olan, ulaşımın nispeten kolay olduğu Bigadiç ilçe merkezi ve yakın çevresindeki yerleşmelerin nüfuslarının yoğun olduğu ve toplu yerleşme dokusunda olduğu görülür. Bu duruma en güzel örnekler Işıklar,

Salmanlı, Emirler ve İlyaslar hattı üzerinde bulunan yerleşmelerdir. Adı geçen yerleşmelerin daha doğudaki dağlık ve engebeli arazi üzerinde kurulmuş olan yerleşmelere oranla daha yoğun nüfuslu olduğu, ekonomik faaliyetlerin nispeten çeşitlilik gösterdiği görülmektedir.

Doğudaki bu yüksek kısımda yerleşmelerin az oluşu ulaşım şartlarıyla birlikte tarım yapılabilecek sahaların son derece dar olmasıyla alakalıdır. Yerleşmeler daha çok vadi kenarlarında ya da içlerinde kurulmuştur.

Morfolojinin yerleşmeye olan bir diğer etkisi maden kaynaklarıyla ilgili olarak da kendini göstermektedir. Maden Tetkik Arama (MTA) tarafından 1950’li yıllarda sahada yapılan çalışmalar sonucu bölgede bulunan bor yataklarıyla birlikte sahadaki yerleşmelerde de yoğunluk artmıştır. Özellikle İskele, Beğendikler ve Yolbaşı hattında bor yataklarıyla birlikte nüfus da artmış ve ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesini sağlamıştır. Bunlardan İskele kasabası dışındaki sahalardaki bor madenleri günümüzde kapatılmış, bu da adı geçen yerleşmeler de nüfusun göçler nedeniyle son yıllarda azalmasına neden olmuştur.

Ayrıca çalışma sahasındaki fay hatlarına bağlı olarak meydana gelmiş kaplıcalar da yerleşmelerin dağılışını etkilemiştir. İlerleyen konularda daha ayrıntılı bir şekilde üzerinde durulacak bu konudan kısaca bahsedilmek gerekirse, özellikle 2004 yılından itibaren Bigadiç’teki kaplıcalardan daha iyi faydalanılmak amacıyla projeler yapıldığı belirtilmelidir. İlk etapta Bigadiç ilçe merkezindeki 2500 hanenin jeotermal kaynak ile ısıtılması tamamlanmış ve 250 dairelik termal devre mülk yapımı gerçekleştirilmiştir. Tüm bu çalışmalar Bigadiç ilçe merkezinde nüfusun

yoğunlaşmasına ve devre mülkte kalan insanların yapmış olduğu harcamalar da ilçe ekonomisinin canlanmasına neden olmuştur.

Çalışmanın diğer bir konusunu oluşturan Sındırgı ilçesindeki kaplıcaların da daha etkin kullanılmasına yönelik çalışmalar planlanmaktadır. Ilıcalı köyünde yapılmış Emendere Termal Otel ile Hisaralan köyü sınırlarındaki büyük bir kaplıca otelinin devam eden inşaatı bu çalışmalar arasında sayılabilir

1. 2. İklim

İklim, coğrafi çevrenin şekillenmesini sağlayan ve insan yaşamını büyük oranda kontrol eden doğal faktörlerden birisidir. Yeryüzünü şekillendiren dış kuvvetlerin dağılışı, etki derecesi ve şekli ile akarsuların tipleri ve rejimleri, göllerin dağılışı ve özellikleri, doğal bitki örtüsünün türü ve dağılışı doğrudan iklimin etkisi altındadır.

İnsanların ve yerleşmelerin yeryüzündeki dağılışı da doğrudan ya da dolaylı olarak iklime bağlıdır. Modern yapılar ve diğer teknolojik araçlar insanları bir dereceye kadar iklimin etkisinden korumaktadır. “İnsanın günlük yaşamı, yaşam biçimlerini, yiyecek ve giyecek şekillerini, hatta sağlık, karakter ve ruhsal etkinliklerini kontrol eden en belli başlı etmenin iklim olduğu inkar edilemez. İklim sadece insanın yaşamı değil faaliyetleri üzerinde de büyük etkiye sahiptir. Tarım ve endüstri alanlarının dağılışı, onlara bağlı olarak ticaret şekilleri ve yönleri iklimin kontrolü altındadır” (Erol, 1993:2). Sahadaki iklim özellikleri 1970 – 2010 yılları arasını kapsayan verilerden elde edilmiştir. Daha eski veriler olmakla birlikte bunlar düzenli bir şekilde tutulmadığı için çalışmada bu veriler kullanılmamıştır.

1. 2. 1. İklimi Etkileyen Faktörler ve İklimin Genel Özellikleri

Yerleşmelerin yeryüzünde dağılışı üzerinde önemli rol oynayan sıcaklık; yerleşmelerde yer seçimi, mesken tipleri ve ekonomik faaliyetler üzerinde de etkilidir. Herhangi bir sahanın veya bölgenin iklim özelliklerinin incelenmesinde meteorolojik rasat sonuçlarının önemi büyüktür. Araştırma sahası ile ilgili rasatlar Balıkesir Meteoroloji Bölge Müdürlüğü'ne bağlı Bigadiç ve Sındırgı Meteoroloji İstasyonları tarafından yapılmaktadır.

Araştırma sahasında etkili olan iklim elemanlarından önce sahayı etkisi altında bulunduran planeter ve coğrafi faktörlerin kısaca gözden geçirilmesi gerekir.

“Türkiye, kuzeyde Batı Rüzgarları etkisinde kalan Orta ve Batı Avrupa'nın her mevsimi yağışlı ılıman iklimi ile Doğu Avrupa'nın karasal iklimi ve güneyindeki subtropikal yüksek basınç merkezinin etkisinde bulunan her mevsimi kurak tropikal iklim bölgesi arasında bir geçiş kuşağı üzerindedir”(Koçman, 1993:1).

“Yaz mevsiminde Atlas Okyanusu'nda Azor Adaları'na kadar yükselmiş subtropikal yüksek basınçtan kaynaklanan hava kütleleri, Basra Körfezi'ndeki alçak basınca doğru hareket ederler. Batı ve Orta Avrupa, Karadeniz ve Anadolu üzerinden geçerler” (Erol, 1993:127). Bunlar, Anadolu'ya kuzey yönlü serin poyraz rüzgarları şeklinde eserken, özellikle Karadeniz Bölgesi'nde orografik yağışlara neden olurlar.

“Türkiye'de, yağışın dağılışında esas olarak fiziki coğrafya etmenleri rol oynar. En önemli olanlar, yer şekilleri ile cephesel depresyonların yörüngesinde ve yağışı getiren nemli hava akımlarına göre istasyonların yerleridir” (Türkeş, 1990:195). Çalışma alanı, Türkiye'nin kuzeybatısında, Marmara bölgesinin güney Marmara bölümünde yer alır. Akdeniz makro iklim bölgesinde yer alan Türkiye'de

bu iklim bölgesinin karakteristik bir özelliği olan yaz kuraklığı belirgindir. Koç (2001:372)'a göre, kuzeybatı Anadolu genel olarak sıcak dönemde Azor yüksek basıncı ile Muson alçak basıncı; soğuk dönemde ise Sibirya yüksek basıncı, Azor yüksek basıncı, İzlanda alçak basıncı ve orta enlem depresyonları tarafından şekillendirilir.

Çalışma sahası sıcaklık özelliği bakımından Marmara geçiş ikliminde, yağış özelliği olarak da Akdeniz yağış rejiminde yer alır. Topografya özellikleri, etkili olan basınç sistemleri ve hava dolaşımı özellikleri ile sıcaklığın ve yağışın alana ve zamana dağılışı iklim özelliklerini belirleyen temel etmenlerdir.

1. 2. 2. İklim Elemanları

1. 2. 2. 1. Sıcaklık

Bigadiç ve Sındırgı'da 1970 – 2010 yılları arasındaki aylık ortalama sıcaklıkların yıl içindeki dağılışını gösteren tablo ve grafik incelendiğinde, her iki ilçenin de sıcaklık ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülür. Sındırgı'da yıllık ortalama sıcaklık 14.2 °C iken, Bigadiç'te bu rakam az miktarda artarak 14.4 °C olmuştur (Tablo 1 ve Grafik 1).

Her iki ilçede de kış mevsimleri (-) değerlere düşmeyerek aşırı soğuk geçmemekte ve kış mevsimi nisan ayı başlarına kadar devam etmektedir. Aralık, ocak, şubat ve mart aylarının ortalama sıcaklıklarının birbirine yakın olduğu sahada, nisan ayında yaklaşık 3 °C'lik artışlarla 13 °C'nin üzerinde çıkması kış mevsimi ile ilkbahar mevsimlerinin ayrımında ana kıstas olarak kabul edilebilir. Bigadiç'te bu

dört ayın ortalaması 6.2 °C iken Sındırgı'da 6.1 °C olmuştur. Dolayısıyla her iki ilçede de kış mevsiminin ortalama sıcaklığı 6 °C'nin üzerinde olmuştur.

İlkbahar mevsiminin başladığı nisan ayında sıcaklık Bigadiç'te mart ayına göre 4.8 °C'lik artışla 13.2 °C olurken, Sındırgı'da nisan ayı sıcaklığı mart ayına göre 4.9 °C artarak 13.1 °C olmuştur. Bu durum kış mevsiminden çıkıp ilkbahar mevsimine girişin de bir göstergesi durumundadır. Sıcaklığın biraz daha arttığı mayıs ayında Bigadiç'in ortalama sıcaklığı Sındırgı'ya göre yaklaşık 1 °C fazla olmuştur. Nisan ayından itibaren meyve ağaçlarının çiçek açması ve çimenlerin yeşermesiyle ilkbahar mevsimi kendini hissettirmeye başlar. Mayıs ayındaki ortalama sıcaklıklar temel ekonomisi tütüne dayalı olan Sındırgı'da, tütün fidelerinin yeni dikilmiş olması nedeniyle büyük önem arz eder.

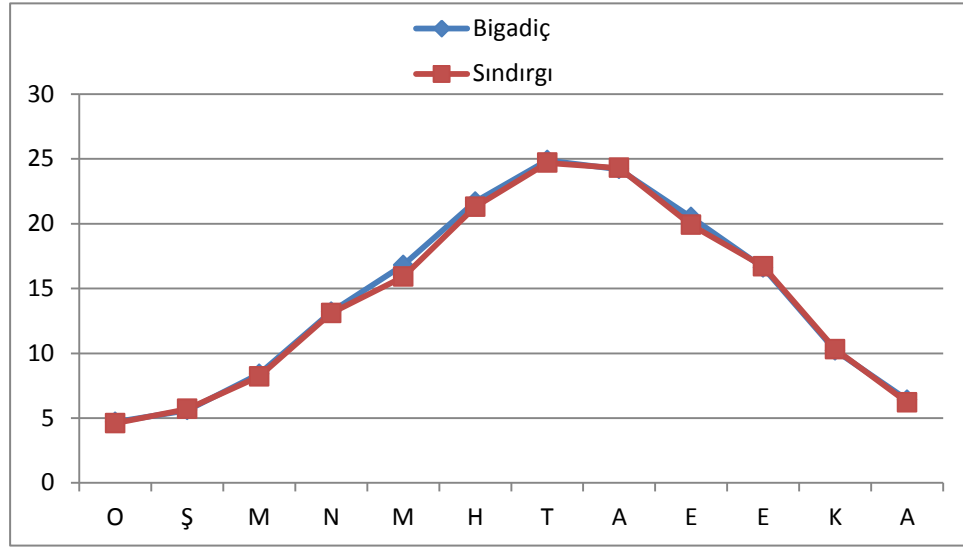
Haziran ayından itibaren aylık ortalama sıcaklıklarda görülen artışlar yaz mevsiminin belirticisidir. Haziran ayında sıcaklığın 21.7 °C olduğu Bigadiç'te sıcaklık mayıs ayına göre 4.9 °C artmışken, Sındırgı'da bu değişim 5.4 °C'lik artışla 21.3 °C olmuştur. Her iki ilçede de sıcaklığın 20° C'nin üzerinde olduğu haziran, temmuz, ağustos ve eylül aylarında ortalama sıcaklık Bigadiç'te 22.8 °C iken Sındırgı'da 22.6 °C olmuştur.

Ekim ayından eylül ayına geçişle birlikte sıcaklıklarda da azalmanın görüldüğü sahada sonbahar mevsimi de başlamış olmuştur. Bigadiç'te ekim ayındaki sıcaklık eylül ayına göre 3.9 °C düşerek 16.6 °C olurken, Sındırgı'da ekim ayındaki sıcaklık bir önceki aya göre 3.5 °C düşerek 20.2 °C olmuştur.

Tablo 1: Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası ortalama sıcaklık dağılışı (°C)

İlçe	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Ort.
Bigadiç	4.7	5.6	8.4	13.2	16.8	21.7	24.9	24.2	20.5	16.6	10.2	6.4	14.4
Sındırgı	4.6	5.7	8.2	13.1	15.9	21.3	24.7	24.3	20.2	16.7	10.3	6.2	14.2

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (2011)

Grafik 1: Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası ortalama sıcaklıkların değişimi

Bigadiç’te yıllık düşük sıcaklık ortalaması 8.9 °C olup, yıl içindeki düşük sıcaklık ortalamasının en az olduğu ay 1.2 °C ile şubat, en yüksek olduğu ay ise 18.1 °C ile ağustos ayı olmuştur. Sındırgı’da ise yıllık düşük sıcaklık ortalaması 8.8 °C olup, yıl içindeki düşük sıcaklık ortalamasının en az olduğu ay 1.3 °C ile şubat, en yüksek olduğu ay ise 18.4 °C ile ağustos ayı olmuştur (Tablo 2 ve Grafik 2).

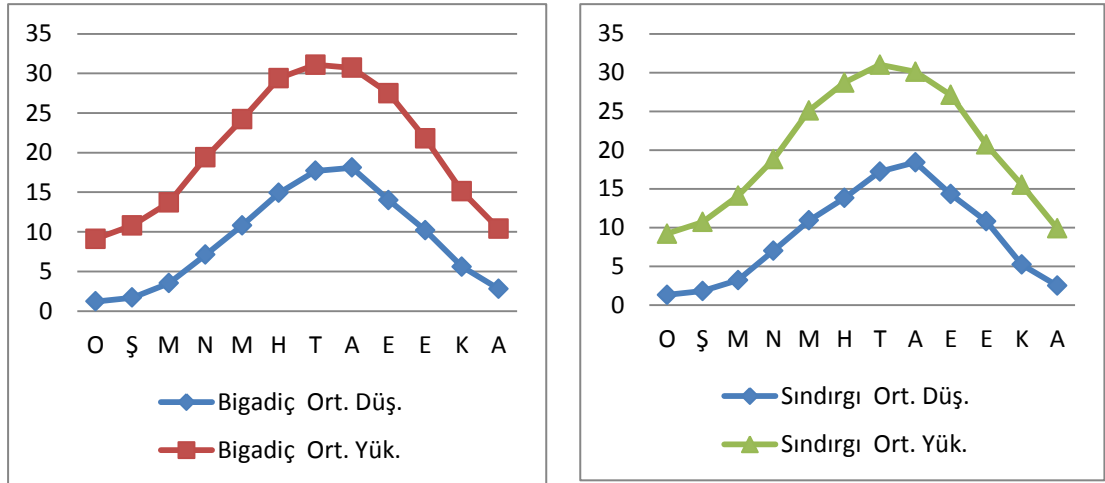
Kış mevsiminde düşük sıcaklık ortalamasının eksi değerler göstermemesine rağmen her iki ilçede de 0 °C’ye yakın olması kış ılıklığı isteyen zeytin gibi tarım ürünlerinin yetişmesine engel olmaktadır. Çalışma sahasında ortalama düşük sıcaklıkların en fazla olduğu aylar ise yaz mevsiminin yaşandığı haziran, temmuz, ağustos ve eylül aylarında olmuştur.

Bigadiç'te yıllık ortalama yüksek sıcaklık 20.2° C iken, Sındırgı'da 20° C'dir. Yaz aylarındaki yüksek sıcaklık ortalamaları sahadaki tütün, domates, biber, kavun ve karpuz tarımını olumlu etkilemiştir. Sulamanın gerçekleştiği ovalık alanlarda yaz sıcaklıklarının yüksek olması da bu ürünlerin olgunlaşma sürelerinin daha kısa olmasını sağlamaktadır.

Tablo 2: Bigadiç ve Sındırgı'da ortalama düşük ve yüksek sıcaklıklar (1970 – 2010)

İlçe	Ay	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Bigadiç (1970 – 2010)	Ort. Düş.	1.2	1.7	3.5	7.1	10.8	14.9	17.7	18.1	14.0	10.2	5.6	2.8
	Ort. Yük.	9.1	10.8	13.7	19.4	24.2	29.4	31.1	30.7	27.5	21.8	15.1	10.4
Sındırgı (1970 – 2010)	Ort. Düş.	1.3	1.8	3.2	7.0	10.9	13.8	17.2	18.4	14.3	10.8	5.2	2.5
	Ort. Yük.	9.2	10.7	14.1	18.8	25.1	28.7	31.0	30.1	27.1	20.7	15.5	9.9

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (2011)

Grafik 2: Bigadiç ve Sındırgı'da ortalama düşük ve ortalama yüksek sıcaklıklar (°C)

Çalışma sahasında 1970 – 2010 arasındaki dönemde yıl içinde meydana gelmiş en düşük ve en yüksek sıcaklıkları gösteren tablo incelendiğinde; Bigadiç'te görülen en düşük sıcaklıkların – 18.7 °C ile şubat ayında, en yüksek sıcaklığı ise 43.5

°C ile temmuz ayında olduğu görülür. Benzer değerler gösteren Sındırgı’da da en düşük sıcaklıklar -18.8 °C ile şubat ayında olurken, en yüksek sıcaklık da 43.8 °C ile yine ağustos ayında olmuştur.

Kış mevsimindeki en düşük sıcaklıkların 0° C’nin altında olduğu sahada bu durum kış sıcaklığının yüksek olmasını isteyen tarım ürünlerinin bölgede yetişmesine engel olmaktadır. Nisan ve mayıs aylarındaki sıcaklıkların düşük olması çiçeklenme döneminde olan meyve ağaçlarını olumsuz etkileyerek verimin düşmesine neden olmaktadır. Yaz sıcaklıklarının yüksek olduğu Bigadiç ve Sındırgı’da bu durum sulama sorununu beraberinde getirirken, sulama yapılamayan alanlarda tarımda alınan verimi azaltmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3: Bigadiç ve Sındırgı’da en yüksek ve en düşük sıcaklıklar (1970 – 2010)

İlçe	Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Bigadiç	En Yük.	23.6	24.7	30.1	32.5	36.8	42.6	43.5	43.2	40.4	37.1	28.5	26.3
	En Düş.	-12.6	-18.7	-8.7	-4.0	1.2	5.7	9.4	9.4	4.3	-2.1	-6.4	-10.5
Sındırgı	En Yük.	23.1	25.0	30.2	31.7	35.9	41.9	43.8	43.0	40.9	37.9	28.1	26.2
	En Düş.	-11.7	-18.8	-7.1	-4.2	0.9	5.7	9.8	8.7	4.9	-1.7	-6.8	-9.1

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

1. 2. 2. 2. Basınç ve Rüzgarlar

“Türkiye coğrafi konumu itibariyle yıl içinde farklı menşeli hava kütlelerinin etkisinde kalır. Ülkemiz, kuzeyindeki kutbi hava kütleleri ile güneyindeki tropikal hava kütlelerinin etki alanı üzerinde yer alır” (Tandoğan, 1992:236).

Kış mevsiminde çok soğuyan geniş ve yüksek Anadolu kütlesi üzerinde doğudan Sibirya YB alanı etkili olurken, batıda İzlanda AB alanı etkisi altına giren Türkiye’de kış sıcaklıklarını belirleyen temel etmen hangi basınç merkezinin daha etkili olduğuna bağlıdır. Buna göre Türkiye’de kışın Sibirya YB alanı tek başına etkili olursa soğuk ve sert bir kış geçirilirken, İzlanda AB alanı ile birlikte Türkiye’yi etkilemeleri durumunda daha ılık ve yağışlı bir kış mevsimi geçirilir.

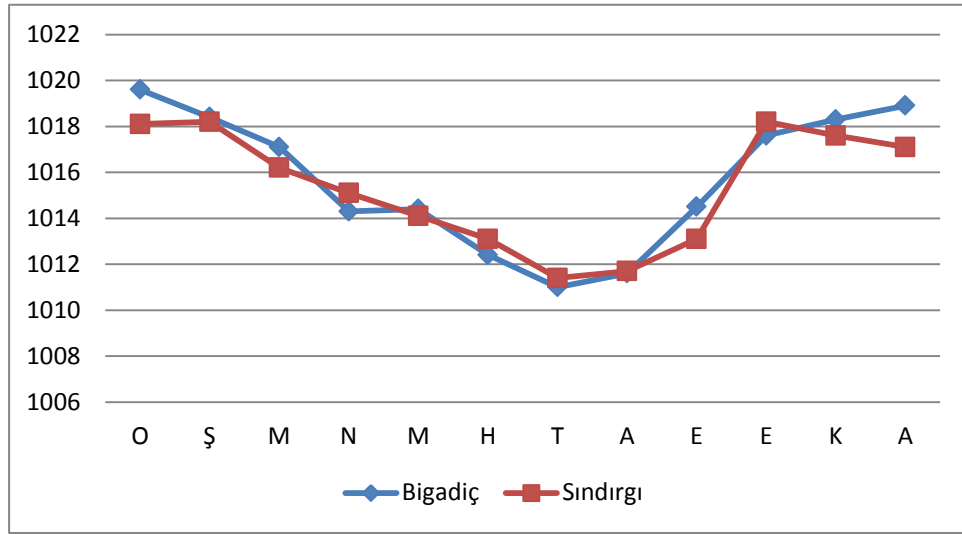
“Yaz mevsiminde Türkiye tropikal hava kütlelerinin etkisi altında kalır. Orta ve Doğu Avrupa’nın ısınmasıyla Azor YB alanı kuzeye doğru çekilir. Kuzeybatıdaki bu yüksek basınç merkezinden güneydoğudaki Basra AB merkezine doğru hareket eden hava kütleleri Türkiye’nin hava şartlarını şekillendirir” (Kadıoğlu, 2003:26).

Bigadiç’te yıllık ortalama aktüel basınç 1015.7 mb iken Sındırgı’da bu rakam 1015.3 mb’dır. Yaz aylarındaki ortalama basıncın diğer aylara göre düşük oluşu hava sıcaklığının yükselmesine bağlı olarak oluşan basınç şartlarıyla ilgilidir. Ekim – mart arası dönemde sahayı etkileyen yüksek basınç merkezlerine bağlı olarak aylık ortalama basınç değerleri yıllık basıncın üzerindedir. (Tablo 4 ve Grafik 3).

Tablo 4: Bigadiç ve Sındırgı’da ortalama basınç değerlerinin dağılışı (1970 – 2010)

İlçe	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Bigadiç	1019.6	1018.4	1017.1	1014.3	1014.4	1012.4	1011.0	1011.6	1014.5	1017.6	1018.3	1018.9
Sındırgı	1018.1	1018.2	1016.2	1015.1	1014.1	1013.1	1011.4	1011.7	1013.1	1018.2	1017.6	1017.1

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (2011)

Grafik 3: Bigadiç ve Sındırgı’da ortalama basınç değerlerinin değişimi (1970 – 2010)

Hava sıcaklığında meydana gelen değişimler hava kütlelerinin oranlarında ve yoğunluğunda değişimlere neden olur. Buna bağlı olarak meydana gelen basınç farkları sonucunda yüksek basınç alanlarından alçak basınç alanlarına doğru bir hava akımı oluşur. Oluşan bu hava akımına rüzgar denir. Rüzgarlar; genel, bölgesel veya yerel olabilir.

“Hakim rüzgarlar ve etkili rüzgarlar yerleşmenin yer seçiminde etkili olurlar. Yıl boyunca etkili rüzgarların bulunduğu yamaçlar, sırtlar ve vadilerde insanlar yerleşme kurmazlar ya da zorunlu hallerde bu faktöre karşı tedbir alırlar. Rüzgarlar geldiği yönlerin özelliklerine bağlı olarak etkin olduğu sahada farklı tesirler yaparlar” (Toroğlu, 2005:45).

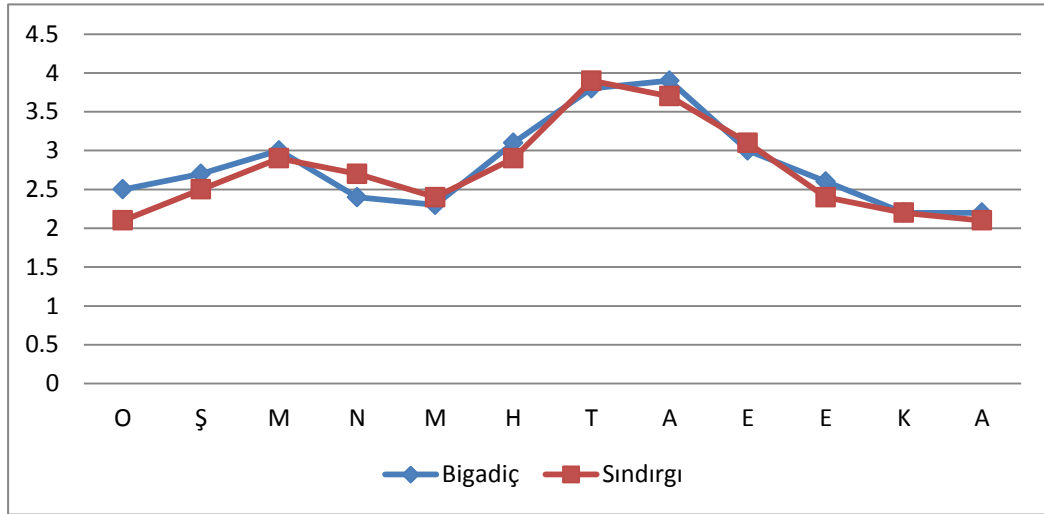
Yıllık ortalama rüzgar hızı Bigadiç’te 2.8 (m/s) iken Sındırgı’da 2.7 (m/s) olarak gerçekleşmiştir. Her iki ilçede de rüzgarın en hızlı estiği aylar temmuz ve ağustos ayları olmuştur (Tablo 5). Bunun temel nedeni ise sahanın kuzeyinde

bulunan Marmara Denizi'nin, yaz mevsiminde yüksek basınç alanı olması nedeniyle çevresine rüzgar vermesidir.

Tablo 5: Bigadiç ve Sındırgı'da 1970 – 2010 arası aylık ortalama rüzgar hızı (m/s)

İlçe	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Ort.
Bigadiç	2.5	2.7	3.0	2.4	2.3	3.1	3.8	3.9	3.0	2.6	2.2	2.2	2.8
Sındırgı	2.1	2.5	2.9	2.7	2.4	2.9	3.9	3.7	3.1	2.4	2.2	2.1	2.7

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Grafik 4: Bigadiç ve Sındırgı'da 1970 – 2010 arası aylık ortalama rüzgar hızı (m/sn)

Çalışma sahası Güney Marmara'nın güney kesimlerinde yer alır. Güney, doğu ve batı yönden dağlarla kuşatılmış bölge kuzeyden açık bir topoğrafya şekli gösterir. Buna bağlı olarak Bigadiç ve Sındırgı'da hakim rüzgarlar kuzey yönlüdür. Kuzeyden gelen rüzgarlar yazın kurutucu ve serinletici bir etki yaparken, kışın ise soğutucu bir etki yaparlar.

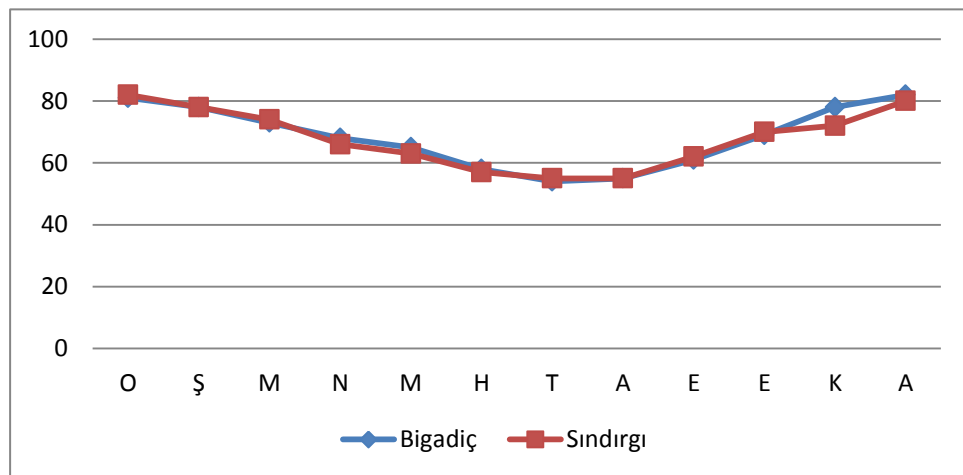
1. 2. 2. 3. Nem ve yağış

Çalışma sahasında kış mevsimine denk gelen aylarda yüksek olan nisbi nem oranları, ilkbahar aylarında azalarak yaz ortalarında en düşük seviyesine ulaşır. Bilindiği gibi nisbi nem ile hava sıcaklığı arasında ters orantı vardır. Hava sıcaklığı arttıkça nisbi nem oranı azalmakta, hava sıcaklığı azaldıkça ise bağıl nem oranı artmaktadır. İnceleme alanındaki istasyonların yıllık ve aylık nisbi nem oranları incelendiğinde, yıllık ortalama bağıl nemin Bigadiç'te % 68, Sındırgı'da ise % 67 olduğu görülür. Her iki ilçede de en yüksek bağıl nemin olduğu aylar ocak ve aralık aylarıdır (Tablo 6 ve Grafik 5).

Tablo 6: Bigadiç ve Sındırgı'da 1970 – 2010 arası dönemde yıllık ortalama nisbi nem oranları (%)

İlçe	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Ort.
Bigadiç	81	78	73	68	65	58	54	55	61	69	78	82	68
Sındırgı	82	78	74	66	63	57	55	55	62	70	72	80	67

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Grafik 5: Bigadiç ve Sındırgı'da 1970 – 2010 arası dönemde nisbi nem değişimi(%)

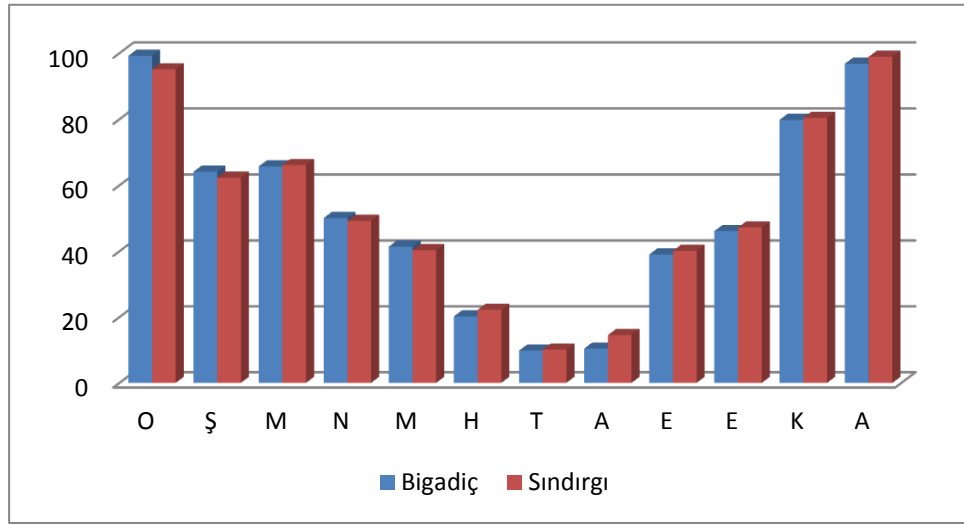
Çalışma sahasında yerleşme – iklim ilişkileri açısından bağıl nem oranları bir sınırlandırma ya da avantaj ortaya koymaz. Ancak kurak geçen yaz aylarında nisbi nem oranının düşük olması buharlaşmayı artırarak tarımsal ürünlerin su ihtiyacının artmasına neden olmaktadır. Ayrıca yüksek buharlaşma nedeniyle meralardaki otlar daha erken kuruyarak, meraya bağlı hayvancılık yapanların bu durumdan olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Yerleşmeler ve ekonomik faaliyetler için gerekli olan suyun kaynağını oluşturan faktör yağışlardır. Yağış şartları, bir yerde yaşayan insanların yaptığı ekonomik faaliyetlerin şeklini ve meskenlerin özelliklerini doğrudan etkiler.

İnceleme sahasında uzun yıllar gözlenen aylık ortalama yağış değerlerini gösteren tablo incelendiğinde; yağışların daha çok kış mevsiminde, ocak ve aralık aylarında düştüğü görülür. Yaz kuraklığının belirgin olarak hissedildiği sahada temmuz ve ağustos ayları yağışın en az olduğu aylardır (Tablo 7 ve Grafik 6). Yağışın mevsimlere dağılışı açısından tipik bir Akdeniz iklimi örneği görülen sahada, yağışların temel sebebi cephesel yağışlardır. Kış mevsiminde Türkiye'yi çevreleyen denizler üzerinde frontal faaliyetler etkilidir. Batıdan doğuya doğru yer değiştiren cephesel depresyonlar çalışma sahasında kışların yağışlı geçmesine neden olmaktadır.

Tablo 7: Bigadiç ve Sındırgı'da 1970 – 2010 arası ortalama yağış değerleri (mm)

İlçe	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Top.
Bigadiç	99.2	64.1	65.7	50.1	41.4	20.2	9.8	10.4	39.0	46.1	79.8	96.8	622.6
Sındırgı	95.1	62.3	66.1	49.2	40.3	22.2	10.1	14.5	40.1	47.2	80.4	98.9	626.4

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (2011)

Grafik 6: Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası ortalama yağış değişimi (mm)

Bigadiç ve Sındırgı’da yağışın mevsimlere dağılışını gösteren tablo ve grafik incelendiğinde; her iki ilçede de en fazla yağışın kış mevsiminde en az ise yaz mevsiminde olduğu görülür. Bigadiç’te kış mevsiminde düşen yağışın oranı % 42 iken, Sındırgı’da bu oran % 40’tır. Hem Bigadiç hem de Sındırgı’da kış mevsiminden sonra yağışın en fazla olduğu mevsim sonbahardır. Bigadiç’te sonbahar mevsiminde düşen yağışın oranı % 26, ilkbaharda düşen yağışın oranı ise % 25 iken; Sındırgı’da sonbaharda % 27, ilkbaharda % 26’lık bir yağış yüzdesi bulunmaktadır. Her iki ilçede de yağışın en az olduğu mevsimler % 7’lik oranıyla yaz mevsimidir (Tablo 8 ve Grafik 7).

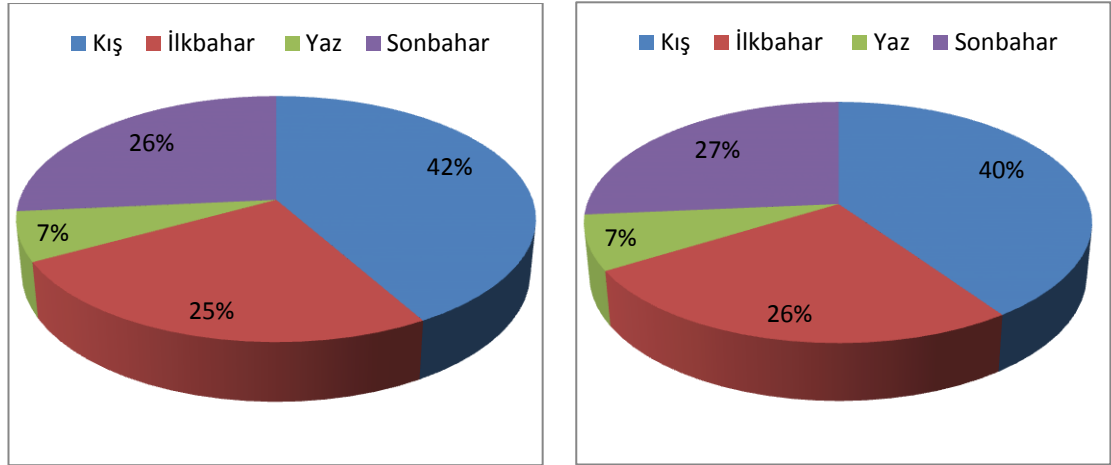
Tablo 8: Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası yağışın mevsimlere dağılışı (mm)

İlçe	Yıllık Yağış	İlkbahar		Yaz		Sonbahar		Kış	
		Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Bigadiç	622.6	157.2	25	40.4	7	164.9	26	260.1	42
Sındırgı	626.4	164.5	26	46.8	7	167.7	27	256.3	40

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (2011)

Çalışma sahasındaki yağışın mevsimlere göre farklılığı, diğer bir ifadeyle yağış rejimi Akdeniz iklimi yağış rejimini göstermektedir. Ancak sahanın yağış rejimi Akdeniz iklimini yansıtsa da, bölgenin denizden uzak ve iç kesimlerde yer alması nedeniyle sıcaklık değerleri açısından Akdeniz iklimi özelliklerini yansıtmaz. Bu nedenle Akdeniz ikliminde yetişen birçok ürün inceleme alanında yetiştirilememektedir. Örneğin; kış ılıklığı isteyen zeytin, turunçgiller gibi ürünlerin bölgede yetiştirilememesinin temel nedeni kış sıcaklıklarının düşük olmasıdır.

Bölgede yaz yağışlarının yetersiz olması, sulamanın problem olduğu alanlarda tarımda verimi düşürmektedir. Sulamanın yapıldığı alanlarda ise yaz sıcaklıklarının yüksek olması domates, biber gibi sebze bitkilerinin yetişmesini kolaylaştırmaktadır. Sulama sıkıntısı olan alanlarda ise çoğunlukla yaz kuraklığı isteyen tütün tarımı yapılmaktadır.

Grafik 7: Bigadiç ve Sındırgı’da yağışın mevsimlere göre dağılışı

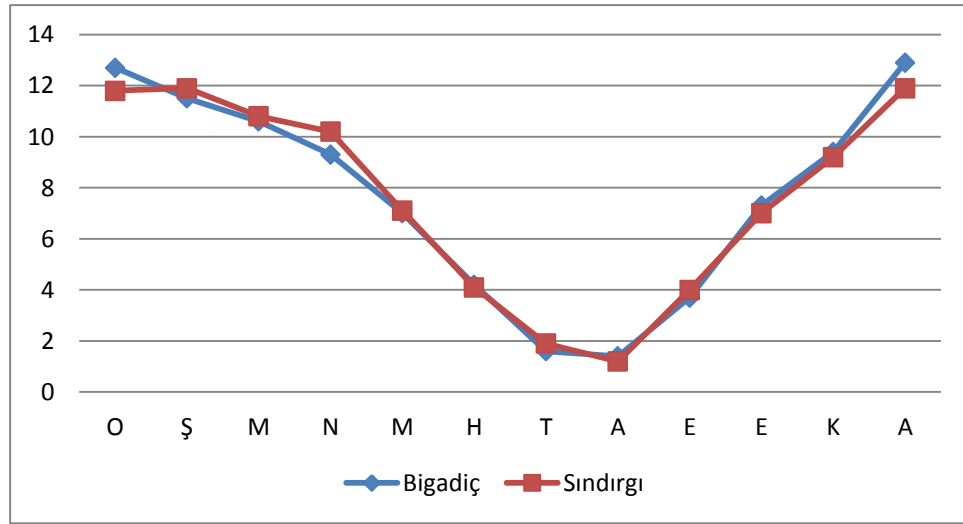
Bigadiç ve Sındırgı’da uzun yıllar ortalama yağışlı gün sayısını gösteren tablo incelendiğinde en fazla yağışlı günlerin kış aylarında olduğu görülür. Bigadiç’te aralık ayında yağışlı gün sayısı fazla iken, Sındırgı’da şubat ve aralık

aylarında yağışlı gün sayısı daha fazla olmuştur. Yağışlı gün sayısının en az olduğu aylar ise her iki ilçede de ağustos ayı olmuştur (Tablo 9 ve Grafik 8).

Tablo 9: Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası ortalama yağışlı gün sayısı

İlçe	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Bigadiç	12.7	11.5	10.6	9.3	7.0	4.2	1.6	1.4	3.7	7.3	9.4	12.9
Sındırgı	11.8	11.9	10.8	10.2	7.1	4.1	1.9	1.2	4.0	7.0	9.2	11.9

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (2011)

Grafik 8: Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası ortalama yağışlı gün değişimi

Bigadiç ve Sındırgı’da uzun yıllar ortalama kar yağışlı günlerin sayısını gösteren tablo incelendiğinde, Bigadiç ve Sındırgı’da kış aylarında kar yağışlı gün sayısının fazla olduğu görülür. Özellikle ocak ve şubat aylarında kar yağışının diğer aylara göre yüksek olmasının temel nedeni ise bölgeyi etkisi altına alan soğuk hava külteleridir. Mart ayı ile birlikte iyice azalan kar yağışlı gün sayısı ilkbaharın başladığını göstermektedir. Kasım ayı boyunca kar yağışının görülmediği sahada, kasım ve aralık aylarında kar yağışı tekrar başlamaktadır. Genel olarak bakıldığında çalışma sahasında kar yağışının fazla olmadığı görülür (Tablo 10).

Tablo 10: Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 arası ortalama kar yağışlı gün sayısı

İlçe	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Bigadiç	2.1	1.9	0.9	-	-	-	-	-	-	-	0.4	0.7
Sındırgı	2.3	2.1	0.9	-	-	-	-	-	-	-	0.3	0.9

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (2011)

İnceleme sahasında uzun yıllar ortalama dolulu gün sayısını gösteren tablo incelendiğinde her iki ilçede de özellikle ilkbahar aylarında dolulu gün sayısının yükseldiği görülür (Tablo 11). Hava sıcaklığında meydana gelen ani hava değişimi sonucunda oluşan dolu yağışı; ilkbaharda çiçek açan badem, kiraz, vişne gibi sahada ekonomik değeri olan meyve ağaçlarının çiçeklerinin dökülmesine neden olarak verimi azaltmakta ve üreticiyi zor durumda bırakmaktadır.

Tablo 11: Bigadiç ve Sındırgı’da 1970 – 2010 yılları arasında dolulu gün sayısı

İlçe	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Bigadiç	0.3	0.3	0.2	0.5	0.1	-	-	-	0.1	0.1	0.2	0.2
Sındırgı	0.4	0.3	0.3	0.5	0.2	-	-	-	0.1	0.1	0.1	0.2

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (2011)

1. 2. 3. İklimin Yerleşme Üzerine Etkileri

İnceleme alanında yer şekillerine ve diğer iklim elemanlarına bağlı olarak aynı anda farklı iklim özellikleri görülebilmektedir. Bu iklim farklılığı arazinin düz ve yükseltinin az olduğu yerler ile yükseltinin nispeten fazla olduğu alanlar arasında daha net olarak kendini göstermektedir.

Kış aylarının daha ılık ve kar yağışlı gün sayısının az olduğu Bigadiç ve Sındırgı Ovaları çevresindeki yerleşmelerde nüfus daha fazla iken; kışların sert ve

kar yağışlı gün sayısının fazla olduğu sahanın doğu ve güneyindeki dağlık kesimlerdeki yerleşmelerde ise nüfus azdır.

İklimin inceleme alanındaki en önemli etkisi tarımsal faaliyetler üzerinedir. Yaz kuraklığının belirgin olarak hissedildiği bölgede su kaynaklarının yetersiz oluşu tarım alanlarında üretilen ürün çeşidini de etkilemiştir. Bölgedeki sulama sıkıntısı özellikle Sındırgı'daki birçok yerleşmenin temel ekonomisinin tütün tarımı olmasına neden olmuştur. Sındırgı'ya bağlı Yusufçami ile Bigadiç'e bağlı Durasılar köylerinde bu durum kendini daha net göstermektedir. Ayrıca tütün tarıma ilave olarak tütünlerin kurutulduğu seralar ile tütünlerin dizildiği çardak gibi ev eklentilerinin de oluşması tarım ürünleri ile iklimin bir etkisi olarak kendini gösterir.

Bölgedeki yaz kuraklığı tarımda sulama sıkıntısına neden olduğu için yerleşmeler daha çok inceleme alanının temel su kaynaklarından olan Simav Çayı ile Cüneyt Çayı çevresinde kurulmuştur. Çaygören Barajı ile Yörücekler Barajı çevreleri de su kaynağı olmaları nedeniyle yerleşmeler için cazip noktalar haline gelmiştir.

İklimin bölgede etkili olduğu diğer bir ekonomik faaliyet ise hayvancılık olarak kendini gösterir. Kış ılıklığının nispeten fazla olduğu Bigadiç ve Sındırgı Ovaları çevresi bölgede besi ve kümes hayvancılığının en fazla yapıldığı yerler olarak göze çarpar. Büyükşehirlere yakınlıkla birlikte ısınma giderlerinin düşük olduğu bu sahalardaki yerleşmelerde besi ve kümes hayvancılığı da önemli bir ekonomik faaliyet olarak kendini gösterir. Bu durum hem bu sahadaki yerleşmelerin ekonomilerini hem de mesken tiplerini etkilemektedir.

Kışların sert geçtiği Alaçam Dağları, Ulus Dağı ve Simav Dağları çevresinde ilkbaharın gelişi ile birlikte çiçekli bitkiler açısından bir zenginlik ortaya

çıkar. Bu durum da çiçekli bitkiler vasıtasıyla yapılan arıcılığın sözü edilen yerlerdeki yerleşmelerde yapılan bir ekonomik faaliyet olarak ortaya çıkmasına neden olur. Ancak bölgede daha çok ailenin kendi ihtiyacını giderecek derecede yapılması arıcılığın inceleme alanındaki hiçbir yerleşmede temel ekonomik faaliyet olmamasına neden olur.

İklimin bölgedeki bir diğer etkisi meskenlerin yapı malzemesi tercihinde kendini gösterir. Yağış miktarının nispeten fazla olduğu sahanın güney ve doğu kesimlerindeki dağlık alanlarda geniş yayılış alanı bulan ormanlar nedeniyle bu alanlardaki yerleşmelerin meskenlerinin yapımında daha çok ahşap malzeme kullanılmıştır. Ancak yağışın az olduğu ve yaz kuraklığının belirgin olduğu ilçe merkezine yakın dağlık kısımlarda orman örtüsünün zayıf olması nedeniyle mesken yapımında daha çok taşlar kullanılmıştır.

Türkiye'nin kuzey yarımkürede olması nedeniyle dağların güney yamaçları bakı etkisindedir. Bu da dağların güneye bakan yamaçlarında sıcaklığın kuzey yamaçlarına göre fazla olmasına neden olur. Bigadiç ve Sındırgı ilçelerindeki yerleşmelerin birçoğu bakı etkisi nedeniyle dağların güney yamaçlarını yerleşim alanı olarak tercih etmiştir. Sındırgı'ya bağlı Umurlar köyü ile Bigadiç'e bağlı Meyvalı köylerinde bu durum kendini net olarak göstermektedir.

İnceleme alanında rüzgarlar daha çok kuzey yönlüdür. Kuzeyden esen poyraz ve karayel rüzgarlarının soğutucu etkisinden korunmak amacıyla sahadaki birçok yerleşme yerleşim yeri olarak dağ eteklerini ya da vadi içlerini tercih etmiştir. Ulus Dağı üzerinde bulunan Hacıömer Deresi ile Yukarıgöcek köylerinde bu durum açıkça görülebilmektedir.

1. 3. Hidrografya

Canlı hayatının devamını sağlamada en temel unsurlardan olan su, tüm diğer canlılar gibi insanların yaşamında da önemli bir yere sahiptir. Tunççilek (1967:5) “Su, insanın dünya yüzeyi üzerindeki dağılışıda esas rollerden birini oynar” diyerek, suyun insanın yaşadığı yeri belirlemesindeki etkisine vurgu yapmıştır. Gerçekten de hem geçmişte hem de günümüzde insanların dünya üzerindeki dağılışına bakıldığında yerleşmelerin daha çok iklimin uygun olduğu ve bol su kaynaklarının bulunduğu alanlarda toplandığı görülür. Bu nedenle temiz ve yeterli su kaynakları, bir yerde insanların yerleşebilmesi için en temel şartlardan birisi olmuştur.

Başlangıçta basit bir biçimde içme amacıyla kullanılan su; tarıma geçişle birlikte önce toprakların sulanması için kullanılmış, sanayi inkılabı ile birlikte ise endüstride kullanılarak önemini gittikçe artırmıştır. “Evlerde kullanılan su, sağlığa zararlı maddeleri, hastalık yapan ajanları ve ağır metal gibi hammaddeleri içermemeli, tadı ve kokusu güzel olmalı, tesisatlar ve ev aletlerine zarar vermeyecek nitelikte olmalıdır. Endüstri ve tarımsal alanlarda da kullanılan suyun niteliği, amaca göre farklılıklar göstermektedir” (Toroğlu, 2005:53).

Yeryüzünün tüm alanlarında olduğu gibi çalışma sahasında da su kaynakları yerleşmelerin dağılışı, büyüklüğü ve şekilleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Sahadaki ilk yerleşmelerin büyük bölümü 16. yüzyılda hayvancılık yapmak için bölgeye gelen Türkler ile başlamıştır. Temel ekonomileri hayvancılık olan konar – göçer kültüre sahip Türkler, daha çok otlakların gür ve su kaynaklarının bol olduğu sahaları yaşam alanı olarak belirlemiştir. 19. Yüzyıldaki zorunlu iskan hareketi ile

birlikte bölgede yaşayan insanların yerleşme yeri olarak yine su kaynaklarının bol olduğu meralık alanları tercih ettikleri görülür.

Konar – göçer Türkler tarafından sahada oluşturulan ilk yerleşmelerden birisi Düvertepe'dir. "Düvertepe, kuzey – güney doğrultusunda uzanan sırt üzerinde kurulmuş bir köydür. Köyün bugünkü yerine ilk gelen Türkler, köy camisi ile güneydeki Aşağıpınar arasındaki bölüme yerleşmişlerdir. Bu bölümü yerleşim alanı olarak seçmede birinci sebep; o zamanlar köyün tek suyu olan Kocapınar suyunun ayaklığından faydalanmaktır..." (Kahraman, 2011:7).

Yerleşmeleri yakından etkileyen su kaynaklarının en önemlisini akarsular oluşturur. Yerleşmelerin kuruluş ve gelişmelerinde "akarsuların büyük ölçüde hatta birinci derecede rol oynadıkları" (Yalçınlar, 1967:59) bilinmektedir. "Yağmur, kar, buz ve kaynak sularının karalar üzerinde bir yatak içinde toplanarak akması sonucunda akarsular meydana gelmektedir. Türkiye'deki akarsulara halkımız tarafından dere, öz, su, çay, ırmak (nehir) gibi isimler verilmektedir" (Özçağlar, 2006:53).

"Sındırgı ve Bigadiç depresyonları ile çevresinde bulunan ve kaynaklarını yüksek kısımlardan alan akarsular, Simav çayına doğru akış istikameti gösterirler. Sahada ana akarsuyu meydana getiren Simav çayı bütün tali kolları bünyesine alarak, bir dizi boğazı da kat ederek, kuzeyde Marmara denizine dökülür. Bu sebeple sahadaki akarsular, Türkiye akarsu havzaları ayırımında Marmara akarsu havzasına dahil edilir. Bu akarsu şebekesi özellikle yüksek eşik sahalarına gömülerek dar ve derin vadiler meydana getirmiş durumdadır. Rölyefte akarsu aşındırmasına bağlı olarak, arızalı topoğrafik bir görünüm arz eder" (Soykan: 1994:10).

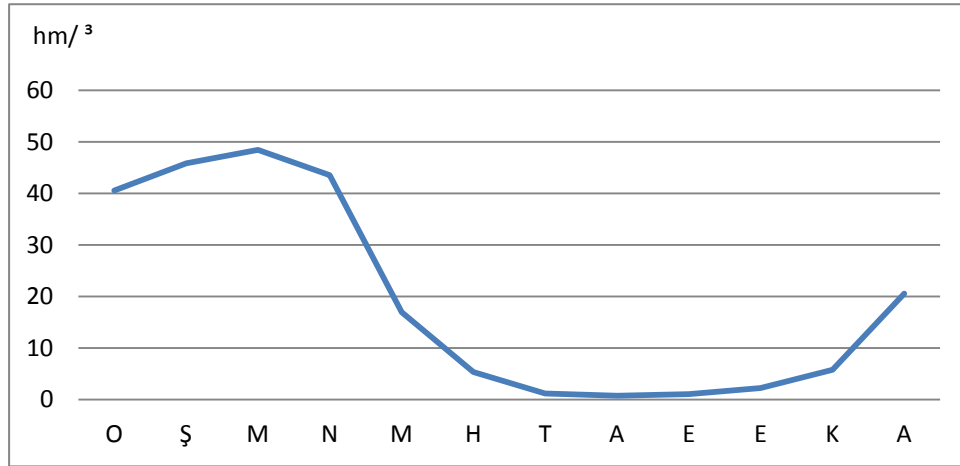
Çalışma sahasında dönemlik ve devamlı olarak birçok irili ufaklı akarsu bulunmaktadır. Bu akarsulardan en önemlisi kaynağını Kütahya sınırlarındaki Şaphane Dağı'ndan alan Simav Çayı'dır. Antik çağlarda "Makestos" (Özdemir, 1997:55) olarak bilinen Simav Çayı, 260 km uzunluğu ile bölgedeki en önemli su kaynaklarından biridir. Kütahya'nın Simav ilçesinden batıya doğru hareket eden Simav Çayı, Sındırgı'nın kuzeyindeki Küçükbüyük köyünde menderes çizerek akışını kuzeye doğru çevirir. Bu noktada Cüneyt ve Gölcük Dereleri ile birleşen Simav Çayı, doğuda Bigadiç'in en önemli sulama kaynaklarından birisi olan Dombay Dere ile birleşir. Susurluk ilçesi sınırlarında Susurluk Nehri ile birleşen Simav Çayı, Bandırma'nın 47 km. doğusunda Bursa il sınırları içerisindeki Karacabey yakınında Marmara Denizi'ne dökülür.

1280 hm³/yıl ile Balıkesir ili sınırları içerisindeki en yüksek akım miktarına sahip olan Simav Çayı, 6454 km²'lik yağış alanı ile de en geniş yağış alanına sahip olan akarsudur. Simav Çayı'nın çalışma sahası içerisindeki toplam yağış alanı ise 1253.90 km²'dir. Aşağıdaki tablo Simav Çayı'nın çalışma sahası içerisindeki taşıdığı su miktarını göstermektedir. Tabloya bakıldığında Simav Çayı'nın en yüksek akım miktarına kış mevsiminde ve ilkbahar başlarında (özellikle mart ayında) ulaşırken, en düşük akım miktarını ise yaz mevsiminde yaşadığı görülür (Tablo 12 ve Grafik 9). Bu durum bölgenin bir geçiş iklimi sahip olması nedeniyle kış aylarında yağışın arttığını ve ilkbahar aylarında ise dağların yüksek kesimlerindeki karların erimesi sonucu oluşan derelerin Simav Çayı'nı beslediğini göstermektedir.

Tablo 12: Simav Çayı'nın saha içerisindeki bölümünün aylara göre akım miktarı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Top
Su hm ³	40.55	45.83	48.47	43.55	16.98	5.32	1.19	0.76	1.08	2.25	5.80	20.56	232.34

Kaynak: (Balıkesir İl Çevre Durum Raporu, 2006: 67).

Grafik 9: Simav Çayı'nın aylara göre akım miktarında meydana gelen değişim

Saha içerisindeki bir diğer önemli akarsu ise Cüneyt Çayı'dır. Kaynağını Sındırgı'nın güneyindeki Demirci ve Kuru Dağları'ndan alan Cüneyt Çayı, havzaya dönük olarak akan çoğunluğu dönemlik olan kısa boylu akarsular tarafından oluşturulmuştur. "Depresyona doğru akış istikameti gösteren bu akarsular, az çok birbirine paralel veya subparalel olarak uzanmaktadırlar. Bu tabiler vadilerini geriye doğru kazarak, kademeler dizisinin daha güneyine uzanmışlar ve kollarını buradaki yüksek saha içine doğru yaymışlardır. Bunlara örnek olarak; Yarıcı, Suçluk, Kulak, Havut ve Karataş dereleri gösterilebilir. Güneydeki yüksek yamaçlardan gelerek, ova tabanına inen kuzeydoğu yönlü dereler ise 2-2,5 km.'lik ova tabanını kat ettikten sonra kuzey kenarda uzanan Cüneyt Dere ve ona batıdan kavuşan Kocadere'ye birleşirler. Böylece hepsi toplandıktan sonra, tek bir mecra halinde Cüneyt boğazı

vasıtasıyla, Sındırgı ovasını kuzeydeki Simav çayına bağlayan drenaj şebekesini meydana getirirler” (Soykan, 1994:50)

Bigadiç’te Simav Çayı’ndan sonraki en önemli akarsu ise Poyraz (Yağcılar) Deresi’dir. Kütahya’nın Simav ilçesindeki dağlık alandan kaynağını alan Poyraz Deresi, Bigadiç’e bağlı Meyvalı köyünde küçük derelerle birleşerek daha büyük bir akarsu haline gelir. Bigadiç’in doğusunda güney – kuzey yönlü akımını devam ettiren Poyraz Deresi, Dursunbey ve Kepsut ilçelerinden geçerek Simav Çayı ile birleşir. Poyraz Deresi, sahada oluşturduğu dar ve derin vadilerle Bigadiç’in doğu kesiminde arızalı bir topoğrafik görünüme neden olmuştur. Kar erimlerine bağlı olarak özellikle mart – nisan aylarında su seviyesinde önemli oranda artışın olduğu Poyraz Deresi’nde, su miktarının en az olduğu aylar ise yağış azlığına bağlı olarak temmuz ve ağustos aylarıdır.

Çalışma sahasında birçok dönemlik akarsu bulunmaktadır. Azami ve asgari akımlar arasındaki farkların çok fazla olduğu bu akarsular, devamlı olarak bir kaynaktan beslenemediği için rejimleri düzensizdir. Kış mevsiminde düşen yağışlarla ve ilkbahardaki kar erimeleri ile birlikte taşıdıkları su miktarının çok fazla olduğu bu akarsular, yaz başlarında ise kuruyarak dönemlik akarsu özelliği kazanır. Sındırgı’daki en önemli dönemlik akarsular kaynağını bölgenin güneyindeki Seydan Dağı’ndan alan Kocaeyrek Dere ile Sarp Dere’dir. Bigadiç’teki dönemlik akarsuların başında ise kaynağını yağcılar çevresindeki dağlık alandan alan Kelten Dere ile Hece Dere gelir.

Bigadiç ve Sındırgı’daki akarsular gerek akım miktarları ve gerekse rejim tipleri açısından sahanın su problemini çözmek açısından yetersizdir. Sahada var olan akarsulardan en iyi şekilde yararlanmak ve olabilecek sel ve taşkınları önlemek

amacıyla bu akarsular üzerinde sulama amaçlı gölet ve baraj gölleri inşa edilmiştir. Bunlardan en önemlisi Sındırgı ilçe sınırında bulunan ve Simav Çayı üzerinde 1971 yılında yapılmış olan Çaygören Barajı'dır. Yapılış amacı % 77 sulama ve % 23'ü taşkınları önlemek olan baraj, 20.026 hektarlık bir alanı sulama potansiyeline sahiptir. Ayrıca Çaygören Barajı, 4.6 MWe kurulu gücünde ve yıllık 20.665.000 kWh enerji üretim kapasitesine aktif bir tesise de sahiptir. Bu özelliği ile baraj, Sındırgı ve çevresinin enerji ihtiyacının % 90'ını karşılayacak üretim kapasitesine sahiptir (Foto 3).

Sahadaki bir diğer önemli baraj gölü ise yine Simav Çayı üzerinde kurulmuş olan Bigadiç sınırları içerisindeki Yörücekler Barajı'dır. 35.200 dekarlık bir alanı sulama potansiyeli olan Yörücekler Barajı, 1969 yılında yapılarak hizmete girmiştir (Foto 3).

Foto 3: Sındırgı Çaygören Baraj Gölü ve Bigadiç Yörücekler Baraj Gölü

Sahada ayrıca tarımda sulama amaçlı yapılmış göletler bulunmaktadır. Bunlar Sındırgı – Kocabey Göleti ile Bigadiç – Değirmenli Göleti’dir. 1989 yılında hizmete açılan Kocabey Göleti’nin 96 hektarlık sulama alanı bulunurken, 1991 yılında açılan Değirmenli Göleti’nin ise 290 hektarlık sulama alanı bulunmaktadır (Foto 4).

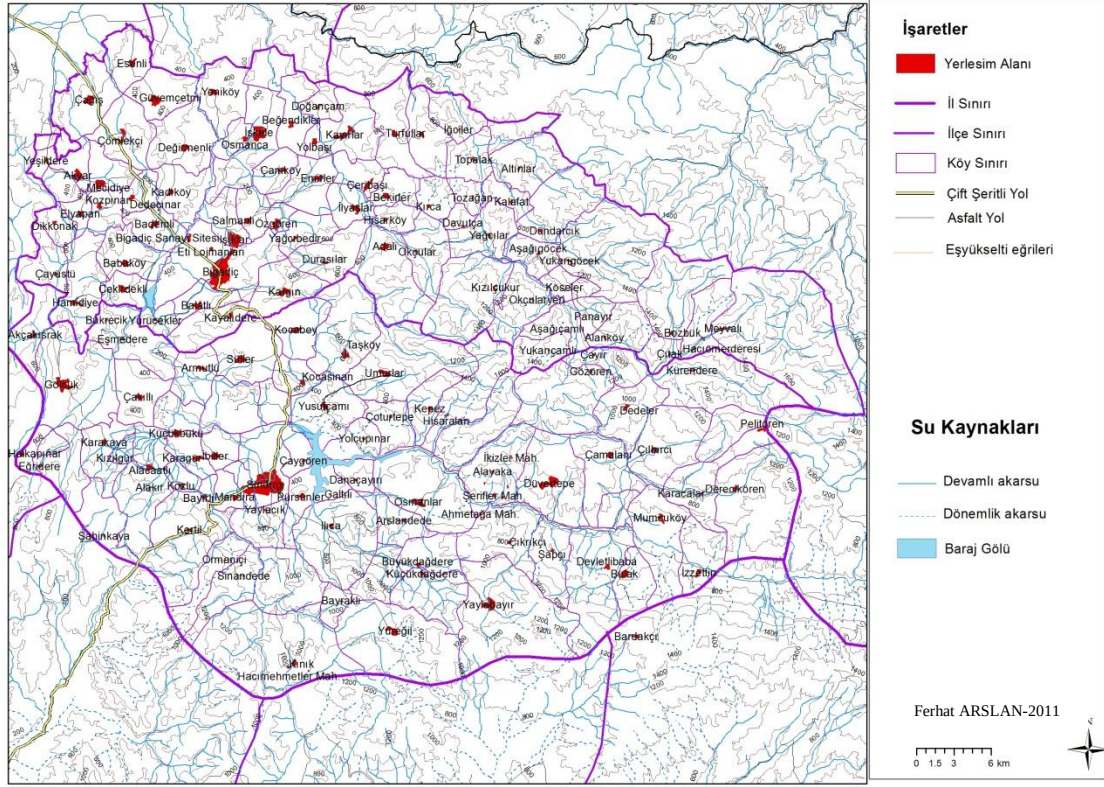

Foto 4: Sındırgı – Kocabey Göleti ve Bigadiç - Değirmenli Göleti

Türkiye gibi yarı kurak iklimin hüküm sürdüğü ülkelerde, yazların kurak geçmesi yeraltı su kaynaklarının önemini daha da artırmıştır. “Memleketin birçok bölgelerinde köylü kendisine ve hayvanlarına gerekli olan suyu kuyular ile sağlar ki, bunlardan bazıları, yeraltı su tabakasına varmak için bir hayli derinlere inmek zorundadır” (Darkot, 1972:40)

Etrafında bulunan dağlık alanlardan gelen sel karakterli suların ya da yağmur sularının geçirgen alüvyon örtü altına sızması nedeniyle Bigadiç ve Sındırgı Ovaları zengin yeraltı su kaynaklarına sahiptir. Yeraltı suyunun yüzeye çok yakın

olduğu bu alanlarda kazılan artezyenler sayesinde bu sular daha çok tarımda sulama amacıyla kullanılmaktadır. Sahanın doğusundaki ve güneyindeki dağlık alanlarda ise açılan kuyulardan hem tarımda sulama hem de içme suyu olarak faydalanılmaktadır.

Harita 3: Bigadiç ve Sındırgı ilçelerinde su kaynakları

Çalışma sahası farklı kimyasal bileşenlere ve sıcaklıklara sahip kaplıca ve ılıcalara da sahiptir. Bu kaynaklardan bazıları sahadaki yerleşmelerin geçmişten günümüze olan kuruluşunda ve yerleşmelerin varlığını devam ettirmede etkin rol oynamıştır. Sahadaki sıcak su yeraltı kaynaklarından en önemlileri Bigadiç – Hisarköy Kaplıcası ile Sındırgı – Hisaralan ve Emendere Kaplıcaları’dır.

Bigadiç’in 23 km. doğusunda bulunan ve adını Roma döneminden kalma harabe şeklindeki kalıntıların bulunduğu bir hisardan alan Hisarköy Kaplıcaları, sıcaklığı 24° C ile 93° C arasında değişen 16 kaynaktan oluşmaktadır. “Toplam

debileri 10 lt/s” (Aydın, 2008:92) olan bu kaplıcalar çevresinde, “Roma ve Bizans dönemlerinden kalma büyük bir yerleşme olduğu tahmin edilmektedir” (Özdemir, 1993:65). “Hisarköy jeotermal suları Uluslararası Hidrojeologlar Birliği sınıflamasına göre; flüorür içeren, bikarbonatlı, sülfatlı sıcak su sınıfına girmektedir. Hisarköy sahasına ait akışkanlardaki yüksek karbonatın varlığı olasılıkla akışkanın içinden geçtiği (çözdüğü) kayaçlarla ilişkilidir. Sıcak sulardaki yüksek sodyum-bikarbonatın varlığı yüksek sıcaklık ve CO² basıncıyla ilişkilidir” (www.hisarköykaplıcaları.tr.gg).

Hisarköy Kaplıcası’ndan çıkan sıcak su; köy içinde Bigadiç Belediyesi’ne ait olan otelde, 2005 yılında hizmete giren Bigadiç Hera Termal Devremülkleri’nde ve Bigadiç şehrindeki 3000 konutun ısıtılmasında kullanılmaktadır. Tüketimin fazla olması nedeniyle Bigadiç Belediyesi tarafından sondaj çalışmaları yapılmış ve sahada derinliği 250 m. ile 750 m. arasında değişen altı adet yeni sıcak su kuyusu açılmıştır.

İnceleme sahasındaki bir diğer yeraltı sıcak su kaynağı ise Sındırgı’daki Hisaralan Kaplıcaları ile Emendere Kaplıcası’dır. Sındırgı’nın 17 km. doğusunda bulunan Hisaralan Kaplıcaları, sıcaklığı 46° C ile 98° C arasında değişen irili ufaklı birçok kaynaktan oluşmaktadır. Kaynak suları fluorür içeren sodyumlu bikarbonatlı termal sular sınıfına girmekte ve kendi halinde akışkan olup, saniyede 172 litre su çıkmaktadır. Başta hareket sisteminin ağrılı hastalıkları olmak üzere, kadın hastalıklarında ve ağrılı rahatsızlıklarda iyileştirici özelliği olduğu bilinen kaplıca suları daha çok romatizmal rahatsızlıklarda kullanılmaktadır. Başlangıçta köy içerisinde kurulmuş küçük aile pansiyonlarında kullanılan kaplıca suları günümüzde beş yıldızlı otel standardında hizmet veren tesislerde kullanılmaktadır.

Sındırgı'daki Emendere (Ilıcalı) Kaplıcası, Sındırgı'nın 7 km. güneyindeki, adını kaplıcalardan alan Ilıcalı köyü sınırları içerisinde yer alır. Sıcaklığı 33° C olan ve tek bir kaynaktan çıkan kaplıca suyundan, özellikle cilt hastalıklarının tedavisinde yararlanılır. Kaplıcadan çıkan su, kaynağın yanında kurulmuş ve işletmesi belediyeye ait olan Emendere Termal Otel'de kullanılır.

İnsanların suya, tarımda kullanmak için ihtiyacı olmakla birlikte asıl önemli olan içilebilecek temiz su bulunmasıdır. “İnsan her şeyden önce içeceği ve kullanacağı suyu kolaylıkla temin edebileceği yerlere yerleşmek ister. O yüzden ki, yerleşme için genellikle yeterli su veren kaynakların çevreleri ve akarsu boyları seçilmiştir” (Tunçdilek, 1967:5). Geçmişte su kaynaklarına yakın yerler yerleşme alanı olarak seçilirken, günümüzde teknolojinin de gelişmesiyle birlikte suyun çok uzak alanlardan taşınabilmesi yerleşmelerin yer seçiminde de etkili olmuştur.

Bigadiç ilçe merkezinin temel kullanım suyunu ilçenin çeşitli yerlerinden getirilen şebeke suyu oluşturur. Ancak “Akkaya Suyu” olarak bilinen su, Bigadiç şehrinin temel içme suyu olma özelliğindedir. Bigadiç'e yaklaşık 25 km. uzaklıkta bulunan bir kaynaktan elde edilen Akkaya içme suyu, Bigadiç halkının katkısı ve belediyenin çalışmaları neticesinde 1997 yılından itibaren şehrin muhtelif yerlerindeki 150'den fazla çeşmeden akarak halkın içme suyu ihtiyacını gidermektedir. Akkaya suyunun kaynağında ölçülen debisi 11 lt/sn gibi yüksek bir seviyededir ve yumuşaklık derecesi ise % 0.8 olarak ölçülmüştür. Bu rakama göre Akkaya suyu, Türkiye'deki membaa sularının en yumuşak olanlarından birisidir.

Sındırgı ilçe merkezinin temel kullanım suyu ise yine şehir şebekesinden sağlanır. İçme suyu olarak şehir şebekesinden getirilen suyun kullandığı Sındırgı'da,

ayrıca Kertil köyü ve Pürsünler köyünden halkın kendi imkânlarıyla pet şişelere doldurarak getirdiği sular da içme suyu olarak kullanılmaktadır.

1. 3. 1. Hidrografyanın Yerleşme Üzerine Etkileri

Su diğer canlıları için olduğu gibi insanlar için de vazgeçilmez bir kaynaktır. Ancak insan hayatını devam ettirmek için suya ihtiyaç duymasının yanında yaptığı ekonomik faaliyetler nedeniyle de suya muhtaç durumdadır.

Çalışma sahasında temel ekonomik faaliyetin tarım olması nedeniyle suyun bölgedeki yerleşmelere olan etkisi fazladır. Yaz kuraklığının belirgin olduğu sahada tarımdan elde edilen verimin artırılabilmesi için su kaynaklarına duyulan ihtiyaç yerleşmelerin dağılışında da etkili olmuştur.

Su kaynaklarının nispeten fazla olduğu Bigadiç ve Sındırgı Ovaları çevresi yerleşmelerin yoğunluk kazandığı bölgelerdir. Bununla birlikte Çaygören Barajı'ndan su kanalları vasıtasıyla sulamanın sağlandığı Sındırgı ilçe merkezi, Gölcük kasabası, Alacaatlı ve İbiller köyü çevresine göre yoğun nüfuslu olan yerleşmelerdir.

Yürücekler Barajı'ndan sulamanın sağlandığı Bigadiç ilçe merkezi ile Bigadiç Ovası çevresindeki Balatlı köyü de nüfusun yoğun olduğu diğer yerleşmelerdir. Bununla birlikte Simav Çayı'nın geçtiği kısımda bulunan Çekirdekli, Balatlı ve Bademli köyleri ile sulama imkanının nispeten fazla olduğu Işıklar, Salmanlı ve İlyaslar köyleri de nüfusun yoğunluğu ile dikkat çeken yerleşmelerdir.

Sahada sulama kaynaklarının nispeten az olduğu ve tarımda sulama problemi çekilen Sındırgı'ya bağlı Yusufçanı, Yolcupınar köyleri ile Bigadiç' bağlı Kırca, Dedeçınar, Panayır köyleri de nüfusun az olduğu yerleşmelerdir.

1. 4. Toprak Örtüsü ve Arazi Kullanımı

İnsanı diğer tüm canlılardan ayıran özelliklerden birisi, ihtiyacı olan gıdayı kendisinin üretebilmesidir. İnsanın Neolitik Çağ'dan itibaren toprağı işleme ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte topraktan en düzeyde faydalanmaya başlaması toprağın insan yaşamı için önemini gittikçe artırmıştır.

Çalışan nüfusun büyük kısmının kırsal kesimde yaşadığı ve tarımla geçindiği Bigadiç ve Sındırgı'da, ekonomik faaliyetler açısından arazi kullanımını ve toprak şartlarını incelemek zorunludur. Çünkü bu bölgede yerleşmelerin seçiminde hayvancılıkla birlikte toprak şartları da yerleşmelerin dağılışında önemli bir faktör olmuştur.

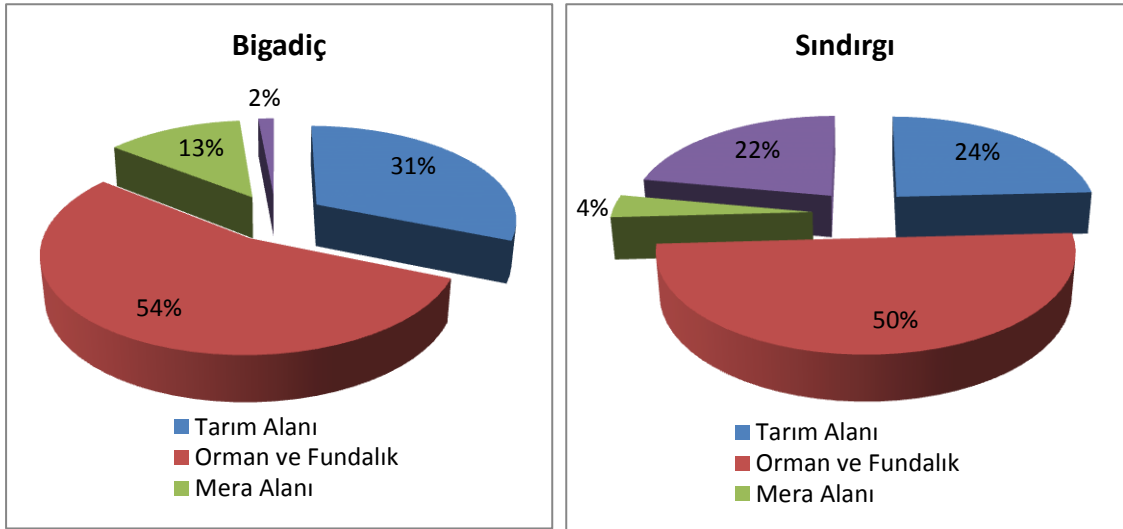
100.700 hektarlık alana sahip Bigadiç'te tarım alanları 31.440 hektarlık bir alana sahipken (% 31), 143.300 hektarlık alana sahip Sındırgı'da ise tarım alanları 34.664 hektarlık bir alanı (% 24) oluşturmaktadır. Tarım alanı daha geniş olmasına rağmen Sındırgı'da yüzde oranının Bigadiç'e göre daha düşük olmasının temel nedeni ise Sındırgı'nın yüzölçümünün daha geniş olmasıdır. Yine orman ve fundalık alanın 71.550 hektar olduğu Sındırgı'da bu sayı % 50'lik gibi bir orana tekabül ederken, 54.788 hektarlık orman arazisine sahip Bigadiç'te bu sayı % 54'lük bir orana sahiptir. Çayır ve mera alanının Sındırgı'ya göre daha geniş olduğu Bigadiç'te bu alan % 13'lük bir oranda iken Sındırgı'da çayır ve mera alanları % 4'lük bir orana sahiptir. Tarım dışı arazi olarak ifade edilen ve sahada tarıma elverişli

olmayan kesimi gösteren hali arazi ise Sındırgı’da % 22 gibi büyük bir orana sahipken, Bigadiç’te bu oran % 2 ile sınırlı kalmıştır. Bu durum Sındırgı’nın yükseltisinin, engebeli arazisinin ve orman arazisinin fazla olmasına bağlanabilir (Tablo 13 ve Grafik 10).

Tablo 13: Bigadiç ve Sındırgı’da Arazi Kullanımı (ha)

İlçe	Tarım Alanı	Orman-Fundalık	Çayır -Mera	Diğer	Toplam
Bigadiç	31.440	54.788	13.000	1.472	100.7
Sındırgı	34.664	71.550	18.470	16.616	143.3

Kaynak: Balıkesir İl Tarım Müdürlüğü

Grafik 10: Bigadiç ve Sındırgı’da arazi kullanımının dağılışı

Bigadiç ve Sındırgı’da arazinin yüksek, engebeli olması ile iklim ve hidrografiya şartlarının sınırlandırıcı etkisi ile var olan arazinin tamamından ekonomik açıdan yeterince faydalanılamamaktadır. Çalışma sahasının doğu ve güney kesimlerinde arazinin çok fazla engebeli olması ile bazı yerlerde ormanların tahrip edilmesi sonucu meydana gelen erozyon nedeniyle tarım alanları sınırlı düzeyde kalmıştır.

“Altındaki ana kayadan şekil, fiziki yapı, kimyasal bileşim ve biyolojik karakteristikler bakımından ayrılan ve değişik kalınlıkta katmanlara bölünmüş mineral ve organik bileşiklerin doğal bir yapısı” (Yolcubal, 2007:5) olarak tanımlanan toprak, canlı yaşamı için vazgeçilmez doğal unsurlardan birisidir. “Toprağın esas kütlesini ana kayanın çözülmesi ile oluşan ve boyutları iri çakıllardan mikroskobik kil zerrelere kadar değişen inorganik maddeler meydana getirir. Bu maddelerin boyutları bakımından gösterdikleri özelliğe toprak tesktürü denir” (Akalın, 1988:150).

Çalışma sahasında yağışın yıl içindeki dağılışı düzenli olmayıp mevsimsel farklılıklar bulunmaktadır. Bu durum kurak mevsimlerde bitkilerin ihtiyacı olan suyun toprak tarafından tutulmasını zorunlu kılmıştır. “Su, topraktaki besin maddelerinin alınmasını ve bitki organları arasında taşınmasını sağlar” (Çepel, 1988:126).

Bigadiç ve Sındırgı’da toprak özelliklerini gösteren harita incelendiğinde sahada farklı özelliklerde toprak türleri olduğu görülür. Çalışma sahasındaki başlıca toprak türleri şunlardır:

Alüvyal Topraklar: Azonal topraklar grubunda yer alan alüvyal topraklar, akarsuyun getirdiği farklı boyutlardaki malzemelerin eğimin az olduğu vadi tabanı, göl ve deniz tabanı gibi düzlük alanlarda birikmesiyle oluşur. Bu topraklar çoğunlukla ince malzemedan oluştukları için havalanma ve su tutma kabiliyetleri yüksek olduğu için verimli topraklar sınıfında değerlendirilir. Sahada alüvyal toprakların görüldüğü başlıca alanlar Bigadiç ve Sındırgı Ovaları’nın bulunduğu kesimlerdir. Simav Çayı’nın ve çevredeki diğer derelerin getirdiği malzemelerin

birikmesiyle oluşan bu ovalar, ayrıca sahada tarımın en yoğun olarak yapıldığı alanlardır.

Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları: Zonal topraklar içerisinde yer alan kireçsiz kahverengi orman toprakları A, B ve C horizonlarına sahiptir. Orman örtüsünün altında geliştiği için toprak organik madde bakımından zengindir. Organik maddenin fazla olmasına bağlı olarak koyu renkli olan bu topraklar, yağışın fazla olduğu eğimli alanlarda asit reaksiyonu göstermektedir. Sındırgı'nın güneyindeki dağlık alan üzerinde Ormaniçi köyünden başlayıp Yaylabayır ve Çıkrıkçı doğrultusunda bir hat şeklinde görülen bu topraklar, Bigadiç'te ise Kızılçukur ve Okçular köylerinde yayılım gösterir.

Kireçsiz Kahverengi Topraklar: Ana materyalin granit, silisli şist, andezit gibi malzemeden oluştuğu bu topraklar, step ormanı veya kuru ormanlar altında gelişme gösterir. Besin maddeleri bakımından fakir olan bu topraklar yıkanmanın fazlalığından dolayı hafif asitli reaksiyon gösterirler. Sındırgı'nın kuzeyindeki dağlık alanda yer alan Umurlar, Yolcupınar ve Yusufçanı çevresinde görülen bu topraklar Bigadiç'te ise Kargın, Durasılar ve Kayalıdere çevresinde yayılım gösterir.

Kahrengi Orman Toprakları: Yüksek derecede kireç içeren ana kaya üzerinde gelişmiş zonal topraklardandır. Yarı nemli sahalarda orman örtüsü altında gelişen kahverengi orman toprakları, orman örtüsü altında geliştiği için organik madde bakımından zengindir ve koyu renk özelliği gösterir. Bu topraklar Bigadiç ve Sındırgı ilçeleri arasında sınır görevi gören Ulus Dağı üzerinde gür karaçam ormanları altında gelişme göstermiştir. Kahverengi orman toprakları başlıca

Sındırgı'nın Kepez, Gözören, Kürendere köylerinde ve Bigadiç'in Meyvalı, Bozbük, Alanköy ve Aşağıçamlı köyleri çevresinde yayılış gösterir.

Bigadiç ve Sındırgı İlçelerinde Arazi Sınıfları: Bigadiç ve Sındırgı'da I – IV. sınıf arasındaki araziler tarım araziler olup, tarımsal yoğunluğun en fazla olduğu arazilerdir. Ziraat dışı faaliyetlere ayrılması gereken V – VIII. sınıf arazilerde de uygun olmamasına rağmen bazı alanlarda tarımsal faaliyetlerin yapıldığı görülür.

İlçelere göre arazi sınıflarını gösteren tablo incelendiğinde tarım yapılan arazi olarak kabul edilen I – IV. sınıf arazilerin toplamı Bigadiç'te 17.505 ha, Sındırgı'da ise bu rakam 28.536 ha olmuştur. Bigadiç'te bu grup içerisinde miktar olarak en geniş alanı kaplayan araziler 5361 ha ile IV. sınıf araziler olmuş iken, Sındırgı'da 5479 hektarlık alan ile II. sınıf araziler olmuştur. Tarım dışı arazi olarak değerlendirilen V – VIII. sınıf arazilerin kapladığı alan bakıldığında ise her iki ilçede de VII. sınıf arazilerin bu grup içerisinde en geniş alanı kaplayan araziler olduğu görülür (Tablo 14).

Tablo 14: Bigadiç ve Sındırgı'da arazi sınıflarının dağılımı (ha)

İlçe	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Toplam
Bigadiç	4.371	4.697	3.076	5.361	-	19.754	61.691	1.302	100.7
Sındırgı	2.878	5.479	1.995	3.916	23	21.818	105.901	1.234	143.3

Kaynak: Balıkesir İl Özel İdaresi (2010)

Bigadiç ve Sındırgı'da arazilerin tarımsal potansiyellerine göre dağılımını gösteren tablo incelendiğinde her iki ilçede de birinci derecede öneme sahip tarım alanlarının birbirine yakın olduğu görülür. Ancak önemli tarım arazilerinin toplamı Bigadiç'te 12.042 ha olurken, Sındırgı'da bu rakam 10.041 ha olarak Bigadiç'in

gerisinde kalmıştır (Tablo 15). Sındırgı'nın toplam arazisi Bigadiç'e göre fazla olmasına rağmen önemli tarım alanlarının daha az olmasında temel neden ise arazisinin daha dağlık ve ormanlık alanların daha geniş olmasıdır.

Tablo 15: Bigadiç ve Sındırgı'da arazilerin tarımsal potansiyellerine göre sınıflandırması (ha)

İlçe	Önemli Tarım Arazileri				Diğer	Toplam
	1.Derece	2.Derece	3.Derece	Toplam		
Bigadiç	8.960	2.910	172	12.042	88.210	100.7
Sındırgı	8.534	1.232	275	10.041	133.203	143.3

Kaynak: Balıkesir İl Özel İdaresi (2010)

Bigadiç'te arazi kullanma şekillerinin kabiliyet sınıflarına dağılımını gösteren tablo incelendiğinde arazi sınıflarının birbirinden farklı şekillerde kullanıldığı görülür. I – IV. sınıf arasındaki arazilerin tarım arazisi olarak kullanıldığı Bigadiç'te, tarımsal kullanıma yönelik olmayan VI. sınıf arazilerde de 10.087 ha gibi büyük bir alan tarımsal amaçlı kullanılmaktadır. Sulu tarım alanının 5.127 ha olduğu ilçede kuru tarım alanları ise 25.232 ha olmuştur. Bu durum Bigadiç'te sulamanın tarımda önemli bir problem olduğunu göstermektedir. Orman ve fundalık alanın 54.788 ha olduğu Bigadiç'te, çayır ve meralık alan ise 13.813 ha olmuştur. Her iki kullanım şeklinin de en fazla olduğu arazi sınıfını VII. sınıf araziler olmuştur. Toplam 527 hektarlık alanın yerleşme yeri olarak kullanıldığı ilçede, 244 hektarlık I – IV. sınıf tarım alanı yerleşmeye açılmıştır. Bu durum verimli tarım alanlarının amacı dışında kullanılmasına ve ileride tarımsal verimin azalmasına neden olabilecektir (Tablo 16).

Tablo 16: Bigadiç'te arazi kullanım şekillerinin kabiliyet sınıflarına dağılımı (ha)

İlçe	Kullanma Şekli	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	TOP.
BIGADIÇ	Tarım Arazileri	4.313	4.647	2.637	3.785	-	10.087	3.062	-	31.440
	Kuru T.	774	3.059	2.637	3.785	-	9.915	3.062	-	25.232
	Sulu T.	3.539	1.588	-	-	-	-	-	-	5.127
	Bağ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bahçe	-	-	-	-	-	172	-	-	172
	Çayır	-	-	273	849	-	3.619	9.072	-	13.813
	Mera	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Orman	-	-	97	660	-	2.777	39.381	-	54.788
	Funda	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tarım Dışı	58	50	69	67	-	271	176	57	748
	Yerleşim	58	50	39	67	-	220	145	-	527
	Sanayi	-	-	-	30	-	-	31	-	61
	Diğer	-	-	-	-	-	-	-	1.245	1245
	Su Yüzeyi	-	-	-	-	-	-	-	51	51
TOPLAM		4.371	4.697	3.076	5.361	-	19.754	58.691	1.353	100.7

Kaynak: Balıkesir İl Özel İdaresi (2010) (T.=Tarım)

Sındırgı'da arazi kullanma şekillerinin kabiliyet sınıflarına dağılımını gösteren tablo incelendiğinde 34.664 hektarlık tarım arazileri içerisinde en geniş alanı VI. sınıf arazilerin kapladığı görülür. Bigadiç'e göre I. sınıf tarım arazisinin daha az olduğu Sındırgı'da yüzölçümün büyük olması hem kuru tarım hem de sulu tarım yapılan alanların geniş olmasına neden olmuştur. Az miktarda bağ ve bahçe alanının olduğu ilçede 71.550 hektarlık orman ve fundalık alan bulunurken, çayır ve

mera alanları ise 18.470 ha olmuştur. Yerleşim alanlarının 79 hektarlık kısmı I – IV. sınıf arazilerde kurulmuştur. Ancak özellikle ilçe merkezinde verimli Sındırgı Ovası’na doğru genişleyen yerleşmeler ileriki dönemler için tarımda ciddi problemler oluşturabilecek durumdadır (Tablo 17).

Tablo 17: Sındırgı’da arazi kullanım şekillerinin kabiliyet sınıflarına dağılımı (ha)

İlçe	Kullanma Şekli	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	TOP.
SINDIRGI	Tarım Arazileri	2.278	5.209	1.351	3.682	-	14.610	8.998	-	34.664
	Kuru T.	612	1.096	1.116	3.680	-	17.280	11.789	-	27.240
	Sulu T.	2.266	3.933	163	-	-	64	-	-	6.426
	Bağ	-	-	-	-	-	50	-	-	50
	Bahçe	-	-	-	-	-	148	77	-	225
	Çayır	-	220	44	98	23	1.737	10.325	-	18.470
	Mera	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Orman	-	-	593	114	-	3.272	67.253	-	71.550
	Funda	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tarım Dışı	-	50	7	22	-	199	325	159	762
	Yerleşim	-	50	7	22	-	199	325	-	603
	Sanayi	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Diğer	-	-	-	-	-	-	-	1.075	1.075
	Su Yüzeyi	-	-	-	-	-	-	-	1.088	1.088
TOPLAM		2.878	5.479	1.995	3.916	23	21.818	109.901	2.322	143.332

Kaynak: Balıkesir İl Özel İdaresi (2010) (T.=Tarım)

1. 3. 1. Toprak Örtüsünün Yerleşme Üzerine Etkileri

Çalışma sahasında toprak türü açısından çeşitlilik kendini belirgin olarak göstermektedir. Ancak bu çeşitlilik bazı alanlarda kendini olumlu olarak göstererek yerleşmelerin dağılışında olumlu olarak etki yaparken, bazı bölgelerde ise yerleşmelerin dağılışını olumsuz etkilemiş durumdadır.

Simav Çayı'nın getirdiği alüvyonların birikmesiyle oluşan Sındırgı ve Bigadiç Ovaları'nın bulunduğu sahada verimli topraklar yerleşmeleri olumlu olarak etkilemiş ve nüfusun bu bölgelerde artmasına neden olmuştur.

Bununla birlikte verimli alüvyon dolgularıyla oluşmuş Işıklar, Salmanlı, İlyaslar, Çekirdekli ve Balatlı köyleri ile Sındırgı ilçesine bağlı Alacaatlı, İbiller, Gölcük yerleşmeleri de nüfusun yoğun olduğu diğer yerleşmeler olarak dikkat çeker.

Ancak birinci sınıf tarım arazisinin sınırlı olduğu bölgede nüfus ve yerleşmenin aşırı toplanması tarımın yapılabileceği en uygu alanlar olan bu toprakların yerleşmeler tarafından işgal edilmesine neden olmaktadır. Bu durum da verimli tarım alanlarının azalmasına neden olarak bölgenin temel ekonomisi olan tarımı olumsuz etkilemektedir.

Verimli tarım alanlarının sınırlı olduğu bölgede, toprağın nispeten verimsiz ve çorak olduğu Sındırgı'ya bağlı Yusufçamı, Yolcupınarı, Çıkrıkçı, Çılbırcı, Çoturtepe gibi yerleşmeler ile Bigadiç'e bağlı Durasılar, Panayır, Bozbük, Hacıömer Deresi gibi yerleşmelerde nüfus seyrek durumdadır.

Toprak gruplarına göre yerleşmelerin dağılışına bakıldığında sahada çeşitli farklılıklar göze çarpar. Azonal topraklar grubunda yer alan alüvyal

toprakların yoğun olarak bulunduğu Bigadiç ve Sındırgı Ovaları'nda toprağın verimli olması beraberinde geniş tarım alanlarının bulunmasını sağlamıştır. Ayrıca Simav Çayı ve Cüneyt Çayı havzası içerisinde yer alan bu kesimler çalışma alanındaki en büyük iki yerleşmenin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Simav Çayı'nın getirdiği alüvyonların birikmesiyle oluşan Bigadiç ve Sındırgı Ovaları bölgede tarımsal faaliyetin gelişmesine ve ürün çeşitliliğinin de artmasına neden olarak bu bölgede nüfusun yoğunlaşmasına neden olmuştur.

Zonal topraklar içerisinde yer alan kireçsiz kahverengi orman toprakları orman örtüsünün altında geliştiği için organik madde bakımından zengin olması nedeniyle dikkat çeker. Humusun fazla olması nedeniyle koyu bir renge sahip olan bu topraklar üzerinde tarımsal faaliyetten çok yer şekillerindeki engebeliğe de bağlı olarak daha çok hayvancılık yapılmaktadır. Sındırgı'ya bağlı Ormaniçi, Sinandede, Kınık, Yaylabayır yerleşmeleri ile Bigadiç'e bağlı Kızılçukur, Okçular ve Meyvalı yerleşmeleri bu topraklar üzerinde bulunan yerleşmelerdir.

Yarı nemli sahalarda orman örtüsü altında gelişen kahverengi orman toprakları zonal topraklar içerisinde yer alır. Orman örtüsü altında geliştiği için organik madde bakımından zengin olan bu topraklarda arazinin dağlık ve engebeli olması nedeniyle tarımsal faaliyetler yeterince gelişmemiştir. Sahanın doğusundaki Ulus Dağı ve Alaçam Dağları çevresinde yayılış alanı bulan bu toprakların bulunduğu yerlerde Bozbük, Gözören, Kürendere, Dügüncüler, Hacıömer Deresi, Yukarıgöcek ve Aşağıgöcek köyleri yer alır.

1. 5. Bitki Örtüsü

Yerleşmeler üzerinde önemli etkisi olan bir diğer fiziki faktör de bitki örtüsüdür. Doğal çevre şartlarının sonucu olarak ortaya çıkan bitki örtüsü ile özellikle kırsal yerleşmelerin dokusunu oluşturan meskenlerin yapı malzemeleri arasında sıkı bir ilişki vardır. “Yakın çevre şartları olarak jeolojik yapı ne derecede evin teessüsünde önemli bir rol oynamakta ise, bitkisel maddeler de, ev tiplerinin meydana gelmesinde taş ve toprak kadar önemli bir yere sahiptirler. Evlerin dört duvarı için fazla önem taşımayan bitkisel malzeme, damın inşası sırasında, vazgeçilemez bir malzeme olarak ortaya çıkar” (Tunçdilek, 1967:54).

Bigadiç ve Sındırgı’da geleneksel meskenlerin yapımında bitki örtüsünün önemli bir yeri vardır. Bu meskenlerin karkas yapısında ağaç direkleri ile çatıların üstünü kapatacak tahta, ağaç dalı, çalı, kamış gibi malzemeler kullanılır. Ayrıca kırsal yerleşmelerin vazgeçilmez unsuru olan ambarların tamamı ahşap kullanılarak yapılmaktadır.

Ormanların geniş yer kapladığı sahanın güneyindeki ve doğusundaki dağlık alandaki kırsal meskenlerin ve eklentilerinin birçoğunda yapı malzemesi olarak ahşap kullanılırken, ormanların seyrek olduğu ya da tahrip edildiği alanlarda ahşabın meskenlerde kullanımı azalmaktadır. Bu gibi alanlarda geleneksel mesken yapımında daha çok doğal taş yapı malzemesi olarak kullanılmaktadır.

Bigadiç ve Sındırgı’da orman örtüsü, çoğu yerde tahrip edilmiş olmasına rağmen geniş bir alan kaplar. Bigadiç’te orman ve fundalık alan 54.778 hektar ile ilçe yüzölçümünün % 54’ünü kaplarken, Sındırgı’da 71.550 hektarlık orman ve fundalık

alan örtüsü ilçenin % 51'ini kaplamaktadır. Bu orman sahalarının büyük kısmı da VII. sınıf arazi içerisindeki arızalı ve dik yamaçlar üzerinde yayılım göstermiştir.

Geçmişten günümüze ağaçların hem yakacak hem de mesken yapımı için tahrip edilmesi, sahadaki birçok alanda ormanlık alanların dağılımını da olumsuz etkilemiştir. Potansiyel orman alanlarındaki daralma sorununun çözümü, geçmişte sahada yürütülen ekonomik faaliyetlerde ve sahanın doğal şartlarında aramak yerinde olacaktır.

Çalışma sahasındaki yerleşmelerin, özellikle dağlık alanlarda birbirinden uzak olması doğal bitki örtüsünün tahribini hızlandırmıştır. Kırsal kesimdeki meskenlerin 30 – 40 yıl içerisinde yenilenme zorunluluğu bu tahripde önemli rol oynamıştır. Çünkü kapalı ekonomik sistemlerin gereği olarak bu tür alanlarda kurulan yerleşmelerde bütün ihtiyaçlar bulunulan sahadan karşılanmaktadır. Meskenlerin yapılması ya da yenilenmesi sırasında her bir odanın örtülmesi için “20 – 25 kadar mertek ağacına” (Toroğlu, 2005:80) ihtiyaç duyulmaktadır (Foto 5).

Foto 5: Ormanların tahrip edilmesi sahada en önemli sorunlardan birisidir (Sındırgı)

İnceleme alanında 16. yüzyıldan itibaren başlayan göçebe ve yarı göçebe hayvancılık faaliyetleri de bitki örtüsünün tahribinde önemli bir faktör olmuştur. Yaz mevsiminde gür otlakların bulunduğu dağlık alanlarda büyük hayvan sürülerinin otlatılması ve ihtiyaç duyulan yakacakların da ormanlardan karşılanması ormanların tahribini hızlandırmıştır.

Toplayıcılık faaliyetleri özellikle kırsal kesimde ihtiyaçları gidermede kullanılan bir faaliyet olmuştur. Yöre insanının daha çok kendi ihtiyaçlarını gidermeye yönelik olarak yaptığı bu faaliyette içmek amacıyla adaçayı, kekik, nane gibi orman altı florasına ait bitkilerin bazı dönemlerde aşırı derecede toplanması da bitki örtüsünün tahribinde etkili olmuştur. Ayrıca, özellikle Sındırgı'da uzun yıllar önemli bir ekonomik faaliyet olarak varlığını devam ettirmiş olan Yağcıbedir halısının yapımında da bitkilerden faydalanılmıştır. Halının hammaddesi olan ipin kökboyası ile boyanması için kullanılan bitkiler şunlardır:

- Kırmızı renk için: Yapışkan otu, sarıkız otu, selvi yaprağı
- Mavi renk için: Çivit otu, meşe palamudu, saçıkıbrıs otu
- Kahverengi için: Ceviz yaprağı

Günümüzde teknolojinin ilerlemesi ile birlikte kökboyasının kullanılmaması ve hazır iplerin tercih edilmesi yukarıda belirtilen bitkilerin kullanımını azaltmıştır. Özellikle Yağcıbedir halısının ekonomik değerinin yüksek olduğu 1960'lı yıllarda bu bitkilerin aşırı toplanmasının bitki örtüsünün tahribinde etkili olduğu söylenebilir.

Çalışma sahasındaki doğal bitki örtüsünü aşağıdaki bitki formasyonlarına ayırmak mümkündür:

Yarı nemli ormanlar; Bigadiç ile Sındırgı ilçelerinin güneyindeki sınırı oluşturan Ulus Dağı, Bigadiç – Dursunbey ilçeleri arasındaki sınırı oluşturan Alaçam Dağları ve Sındırgı – Akhisar ilçeleri arasındaki sınırı oluşturan Simav Dağları ile Kuru Dağları'nın 1000 – 1500 m arasındaki yükseltilerinde karaçamlar (*Pinus nigra*) geniş bir yayılış alanı bulur (Foto 6). Yukarıda belirtilen dağlarla birlikte Bigadiç'in kuzey kesiminde yer alan bölgede rüzgardan korunmuş ve elverişli toprak koşulları gösteren yerlerde ince dallı, dar tepeli bireylerden oluşmuş kızılçam (*Pinus brutia*) ağaçları vardır. Sahada 400 – 800 m. aralığındaki kesimde yayılış alanı bulan kızılçam, ekonomik değeri düşük gövdeler üreten bir türdür. Bu sahada yatağında az çok daimi su bulunduran vadi tabanlarında çınar (*Platanus orientalis*) ağaçları yetişme imkanı bulur.

Foto 6: Sahada geniş yayılış alanı bulan karaçam ormanları (Ulus D.)

İnceleme alanındaki Ulus Dağı ve Alaçam Dağları'nın 1500 m'den yüksek kuzey kesimlerinde bir kayın türü olan doğu kayını (*Fagus orientalis*) ile gürgen (*carpinus orientalis*) ağaçları yayılış imkanı bulmaktadır. Kayın ağacının

kerestesi ısıya ve rutubete hassas olduğu için fırınlanarak mobilya üretiminde ve kontraplak yapımında kullanılır.

Kuru ormanlar; çalışma sahasının özellikle kızılçam ağaçlarının tahrip edildiğı muhtelif kesimlerinde meşe (*Quercus pubescens*, *Q. cerris*) ve ardıç (*Juniperus excelsa*, *J. oxicedrus*) toplulukları yer almaktadır ki, buradaki örtü kuru orman karakterindedir (Foto 7). İnceleme alanında daha çok yakacak teminin de kullanılan meşe ve ardıçlar Sındırgı'da özellikle Yusufçami – Umurlar arasındaki alanda, Bigadiç'te ise Kargın – Kayalıdere arasındaki bölümde yayılış gösterir. Sahada ayrıca tek tük görülen yabani armut (*Pyrus elaeagnifolius*), alıç (*Crataegus monogyna*) ve fındık (*Corylus avellana*) ağacı eski potansiyel ormanların yayılışı hakkında bilgi verir.

Foto 7: Meşe ağaçları bölgede yer yer geniş yayılım alanı bulur (Sındırgı - Umurlar)

Step örtüsü; Bigadiç ve Sındırgı'da step örtüsü geniş bir yayılış alanı göstermez. Yağışın az olduğı ve kuraklığın belirgin olarak hissedildiğı alanlarda step

örtüsü içerisinde yer alan bitkilere rastlanır. Bu bitkiler arasında; sığırkuyruğu (*Verbascum* sp.), geven (*Astragalus condensatus*), adaçayıgiller (*Salvia* sp.), devediken (Alhagi camelorum), kekik (*Thymus* sp.), kuşburnu (*Rosa canina*) yer alır (Foto 8)

Foto 8: Sahada yer yer dağılış gösteren sığırkuyruğu (Bigadiç – Kargın)

Çalı türleri: Çalışma sahası Akdeniz iklimi ile Karadeniz iklimi arasında bir geçiş bölgesi üzerinde yer aldığı için sahada Akdeniz ikliminin etkileri büyük oranda görülür. Buna bağlı olarak özellikle kızılçam ağaçlarının tahrip edildiği yerlerde yabani zeytin (*Olea europea oleaster*), funda (*Calluna vulgaris*), süpürge çalısı (*Kochia Socparia* F.*Tricophylla*), menengiç (*Pistacia Terebinthu*), pırnal meşesi (*Quercus aucheri*) ve erguvan (*Cercis siliquastrum*) gibi maki türleri görülmektedir.

1. 5. 1. Bitki Örtüsünün Yerleşme Üzerine Etkileri

Çalışma sahasındaki hiçbir yerleşmede temel ekonomik faaliyet bitki örtüsüne bağlı değildir. Orman alanlarının fazla olduğu Sındırgı'nın güney ve doğu kesimlerindeki yerleşmeler ile Bigadiç'in kuzeydoğusundaki yerleşmelerin bazılarında ormancılık faaliyetleri sınırlı olarak yapılmaktadır. Bu nedenden ötürü bitki örtüsünün yerleşmeler üzerine olan etkisi sınırlı olmaktadır.

Ancak ormanların geniş alan kapladığı kesimlerde yerleşilecek alanın sınırlı olması bu sahadaki yerleşmelerin alanının küçük olmasına ve yerleşmelerin dar bir alanda toplanmasına neden olmuştur.

Bigadiç'e bağlı olan Alan, Adalı, Meyvalı, Bozbük, Yağcılar, Hacıömer Deresi, Aşağıçamlı, Yukarıçamlı, Çıtak, Okçulayeri, Dündarcık, Tozağan, Kalafat ve Kızılçukur köyleri ile Sındırgı'ya bağlı olan Kertil, Gözören, Çayır, Pelitören, Kürendere, Dedeler, İzzettin, Bulak, Sinandede, Ormaniçi ve Şapçı köylerinde ormanların geniş alan kaplaması yerleşmelerin alanın sınırlandırmış ve bu yerleşmeleri olumsuz etkilemiştir.

Bölgede devamlı yerleşmelerin başladığı 1860'lı yıllarda bölge halkının temel ekonomik faaliyetini hayvancılık faaliyeti oluşturmuştur. Zorunlu iskanla birlikte hayvancılık için gerekli olan mera ve otlakların geniş alan kapladığı sahanın yüksek kesimleri bölgedeki yerleşmelerin yoğunluk kazandığı alanlar olmuştur.

Sındırgı ilçesine bağlı Düvertepe, Dügüncüler, Alayaka, Kınık, Yüreğil, Yaylabayır, Işıklar, Derecikören, Eğridere, Eşmedere, Çayır ve Çılbırcı ile Bigadiç ilçesine bağlı Yağcılar, Meyvalı, Çıtak, Hacıömer deresi köyleri mera ve otlaklara bağlı olarak kurulmuş yerleşmelerdendir.

İnsanların yaptığı ekonomik faaliyetler sonucunda doğal bitki örtüsü tahrip edilmiştir. Doğal bitki toplulukları sahada yerleşmelerin ilk başladığı zamanlardan itibaren ekonomi için önemli roller üstlenmiştir. Özellikle sahanın doğal kaynaklarında olan orman, otlak ve çayır alanlarında devamlı olarak hayvanlar otlatılmıştır. Büyükbaş hayvancılığın mera hayvancılığı şeklinde yapıldığı sahanın doğu ve güney kesimlerindeki mera alanları uzun yıllar halkın temel geçim kaynağını

oluşturmuştur. Aynı şekilde küçükbaş hayvancılık için de sahanın yüksek kesimlerinde bulunan mera alanları uzun yıllar önemini korumuş günümüzde de temel geçim kaynağı küçükbaş hayvancılık olan birçok yerleşme için hayati önemini korumuştur.

Tüm bunlara ilave olarak insanların yakacak ve inşaat malzemelerini geniş ölçüde ormanlık alanlardan sağlaması ve tahıl gereksinimlerini sağlamak için de yerleşme sahaları çevresinde tarla alanları açmaları ormanların da büyük oranda tahrip edilmesine neden olmuştur. Sahanın doğusunda ve güneyinde geniş yayılış alanı bulan ormanlardaki tahribat son yıllarda Bigadiç'te bor madeninin ve Sındırgı'da kaolen madeninin bulunması ile birlikte daha da fazla tahribe uğramıştır.

Sahada gözle görülür bir şekilde meydana gelen bu bozulma var olan doğal dengede de bir bozulmaya neden olarak insan yaşamını da olumsuz etkilemiştir. Özellikle erozyon, sel ve taşkınların artması da doğal bitki örtüsünün kendisini yenilemesi engellemiştir. Çünkü genel olarak yaz kuraklığının hüküm sürdüğü sahada bitki örtüsünde meydana gelen tahribatı, doğal şartlar yeniden oluşturmamaktadır.

Sahada çok sayıda kırsal yerleşmenin olması, doğal bitki örtüsünün tahribini hızlandırmış ve artırmıştır. Çünkü uzun yıllar kapalı bir ekonomik sistemin hüküm sürdüğü inceleme alanında kurulan yerleşmeler, bütün ihtiyaçlarını bulundukları sahadan karşılamışlardır. Özellikle Ulus Dağı, Alaçam Dağları ve Simav Dağları üzerindeki yerleşmelerin mesken yapımında ahşap önemli bir yer tutmuş olmakla birlikte hem ailelerin büyümesi hem de meskenlerin yenilenmesi ihtiyacı nedeniyle ahşaba olan talep yıl geçtikçe önemini artırmıştır. Tüm bunlara meskenlerin önemli eklentilerinden olan ambarların yapımında da ahşabın kullanılması ilave edildiğinde bölgede bitki örtüsü net olarak kendini göstermiştir.

Netice itibariyle bakıldığında bitki örtüsü yerleşmelerin başta hayvancılıkla olmak üzere ekonomik faaliyetlerini etkilemiş bunlarla birlikte mesken ve eklentilerinin yapımı ile birlikte insanların diğer ihtiyaçları nedeniyle orman örtüsü aşırı derecede tahrip edilmiştir.

2. BEŞERİ FAKTÖRLER

2. 1. Bigadiç ve Sındırgı İlçelerinin Nüfus Özellikleri ve Nüfus – Yerleşme İlişkisi

Sınırları belirli bir alanda yaşayan toplam insan sayısına nüfus denir. Ancak nüfusu tek başına yaşadığı mekandan ve sahip olduğu yerleşim özelliklerinden bağımsız olarak değerlendirmek olanaksızdır. Birbirinden bağımsız ve farklı mekanlarda görülen yerleşme özelliklerinin temelinde doğal faktörler olmakla birlikte, yerleşme faaliyetini gerçekleştiren insanların sosyo – ekonomik özellikleri de bu çeşitliliğin oluşmasında temel rollerden birini oynar. Geçmiş dönemlerde doğal şartların insan yaşamındaki etkisi göz ardı edilemezken günümüzde insan hem teknolojinin ilerlemesi hem de sahip olduğu akıl ile zorlu doğal şartların etkisini büyük ölçüde azaltmayı başarmıştır. Bu da günümüzde yerleşim alanlarının çeşitlenmesine ve farklı yerleşim özelliklerinin görülmesine neden olmuştur.

Günümüzde coğrafyacılar, nüfus – yerleşme ilişkisini kurarken o bölgede yaşayan nüfus miktarını önemli bir ölçüt olarak kullanmaktadır. Örneğin Göney (1975:263), Büyük Menderes Bölgesi’nde nüfusu 3000’ den fazla olan ve aynı zamanda il, ilçe ve bucak merkezi olan yerleşmeleri şehir olarak ayırırken; Darkot (1972:60) ise, nüfusu 3000’ den az olan yerleşmeleri köy, 3000 – 10.000 olanları kasaba ve 10.000’ den fazla nüfuslu yerleşmelerin şehir olarak ayrılması gerektiğini savunmaktadır. 18. 03. 1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu ile 03. 04. 1930 tarih ve 1580 sayılı eski Belediye Kanunu’ unda ise köy yerleşmeleri tanımlanırken nüfusu 2.000 den az olan yerleşmeler olarak tanımlanmaktadır. Ancak Özçağlar (2006:86) “24 Aralık 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5772 sayılı yeni Belediye Kanunun 4.

maddesine göre bundan böyle nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilecektir. Bir yerleşim alanında belediye kurulması için 5.000 nüfusun üzerine çıkılması koşulu getirildiğine göre, köy tanımında kullanılan 2.000 rakamı yerine 5.000 rakamının ortalama sınır kabul edilmesi zorunluluğu belirlemiştir. Ülkemizde nüfusu 5.000’i aştığı halde belediye teşkilatı kurulmayan çok sayıda köyün bulunduğu bilinmesi ve bu bağlamda tek başına nüfus miktarını esas alarak köy tanımı yapılmaması doğru bir öneri olacaktır.” diyerek nüfus – yerleşme tanımlamasına farklı bir boyut kazandırmıştır.

2. 1. 1. Bigadiç ve Sındırgı’da Nüfus Miktarları ve Gelişimi

Bigadiç ve Sındırgı ilçelerinin nüfusu hakkında tahmin yapılabilecek ilk verilere 19.yüzyıl kayıtlarında rastlanmaktadır. 1831 tarihli kayıtlardan çıkartılan hesaplamalara göre bugünkü Bigadiç ilçesi sınırlarında yaşayan toplam insan sayısı 4.231 kadarken, bunun 62 kişisi Müslüman olmayan kişiler olarak tanımlanmıştır. Aynı kayıtlara göre Bigadiç’e göre nüfusun daha fazla olduğu Sındırgı’da ise toplam nüfus 6.011 kişi iken bunun 111 tanesi Müslüman olmayan kişilerdir. Ancak burada vurgulanmalıdır ki, o dönemde yapılan kayıtlarda kadınlar nüfus sayımlarında dahil edilmediği için bu veriler kesin bilgileri içermemektedir (Tablo 18).

Tablo 18: 1831 Yılı Bigadiç ve Sındırgı nüfus miktarı

Nüfus	Bigadiç	Sındırgı
İslam	4.219	5.900
Reaya	62	111
Toplam	4.231	6.011

Kaynak: Karal, 1997: 202

Çalışma sahasının nüfusu hakkında asıl verilere 1847 – 1922 yılları arasını kapsayan Karesi Salnamesinde ulaşılmaktadır. Adı geçen salnamedeki bilgiler

sahanın nüfus miktarını ortaya koyabilecek niteliktedir. Buna göre 1887 – 1900 arasını kapsayan dönemde, nüfusun her zaman Bigadiç’e göre fazla olduğu Sındırgı’da, Gayr-i Müslim sayısı da bir hayli fazladır. Bu fazlalığın temel nedeni ise bölgede yaşayan Rum halkının çokluğudur. Bu durum o dönemde Sındırgı’nın hem Türkler hem de Gayr-i Müslimler açısından Bigadiç’e göre yaşamak için daha cazip bir merkez olduğunu göstermektedir. (Tablo 19).

Tablo 19: Bigadiç ve Sındırgı’da 1887 – 1900 Yılları Arasında Nüfus

BİGADIÇ	Nüfus Durumu	1887	1890	1892	1900
	Gayr-i Müslim	27	34	151	7
	Müslüman	12.787	12.771	13.782	14.236
	Toplam	12.814	12.805	13.933	14.243
SINDIRGI	Nüfus Durumu	1887	1890	1892	1900
	Gayr-i Müslim	-	715	837	921
	Müslüman	-	20.908	24.071	27.047
	Toplam	20.614	21.623	24.908	27.968

Kaynak: Mutaş, 2003: 86 – 106

Çalışma sahasında nüfusun artışı yerleşmelere, mevcut yerleşmelerin nüfuslarının artması ve yerleşme sayısının artması şeklinde yansımaktadır. Çeşitli yıllarda nüfus gruplarına göre yerleşme sayıları incelendiğinde ilginç sonuçlar çıkmaktadır. Buna göre 1935 – 1960 yılındaki nüfus sayımlarında 66 yerleşmesi bulunan Bigadiç ilçesinde yerleşmelerin % 40’lık kısmının 251 – 500 kişi aralığında olduğu görülmektedir. 1935 yılında nüfusu 1.001 – 2.000 arasında olan yerleşme bulunmazken, 1960 yılında bu nüfus aralığındaki yerleşme sayısı üçe çıkmıştır (Babaköy, İskele, Mecidiye). Bu dönemde kırsal yerleşmelerin nüfusunun daha çok

500 kişinin altında olduğu ilçede 18 yerleşmenin nüfusu 501 – 1.000 kişi aralığındadır (Tablo 20).

Tablo 20: Bigadiç’ te çeşitli yıllarda nüfus gruplarına göre yerleşme sayıları

Nüfus Aralığı	1935	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010
100’ den az	7	6	4	2	1	0	2	4	7
101 – 250	20	20	12	13	13	15	16	17	18
251 – 500	27	29	34	29	28	29	25	24	23
501 – 1000	11	12	13	18	20	20	20	19	18
1001 - 2000	0	1	2	3	5	7	8	6	4
2001 - 5000	1	1	1	1	1	0	0	1	2
5001 – 10000	0	0	0	0	1	1	0	0	0
10001 - 20000	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Yerleşme Sayısı	66	66	66	66	69	72	72	72	71

Kaynak: TÜİK (2011)

1935 – 1960 yılları arasındaki dönemde yerleşmelerden bir tanesi kasaba özelliğindeki (Bigadiç) diğerleri ise kırsal yerleşme niteliğindedir. Kırsal yerleşmelerden olan Çağış ve Yağcılar bucak merkezi olma özelliğine sahip yerleşmelerdir. Bu dönemde dikkati çeken bir diğer husus da, özellikle 1950 ve 1960 yıllarında, nüfusu 101 – 250 arasında olan kırsal yerleşmelerin sayısı azalırken nüfusu 251 – 500 arasında olan kırsal yerleşmelerin sayısının artmış olmasıdır.

1970 – 1990 yılları arasındaki dönemde ise kırsal yerleşmelerde nüfusun arttığı görülmektedir. Her ne kadar nüfusun büyük çoğunluğunun 251 – 500 arasında nüfusa sahip yerleşmelerde olduğu görülse de, özellikle 1980 yılında nüfusu 501 – 1000 arasında olan yerleşme sayısında artış olmuştur. Bu dönemde nüfusu 1001 – 2000 arasında olan yerleşme sayısı yediye kadar çıkmıştır. (Babaköy, Çekirdekli, Hamidiye, Işıklar, İskele, Güvemçetmi, Mecidiyeköy). Bunlardan İskele’ nin nüfusu her ne kadar 2000 sayısının altında olsa bile (1.812 kişi) Bigadiç ile birlikte belediye teşkilatı olan iki yerleşmeden biri olma özelliği taşımaktadır. Ayrıca bu dönemde

sahanın en büyük kentsel yerleşmesi olan Bigadiç' in de nüfusunun artarak önce 5.001 – 10.000 aralığında, sonra ise 10.000 – 20.000 nüfus aralığında yer aldığı görülmektedir (12.976 kişi).

1990 yılından sonraki dönemde nüfusun büyük çoğunluğu yine 251 – 500 nüfuslu yerleşmelerde bulunmaktadır. 2000 yılına kadar nüfusu 2.000' in üstünde tek yerleşme olan Bigadiç' e ilave olarak İskele kasabası da nüfusunun artması nedeniyle bu nüfus aralığında yer almıştır. Sahanın en büyük kentsel yerleşmesi olan Bigadiç bu dönemde de 10.000 – 20.000 nüfus aralığında yer almıştır. (14.550 kişi).

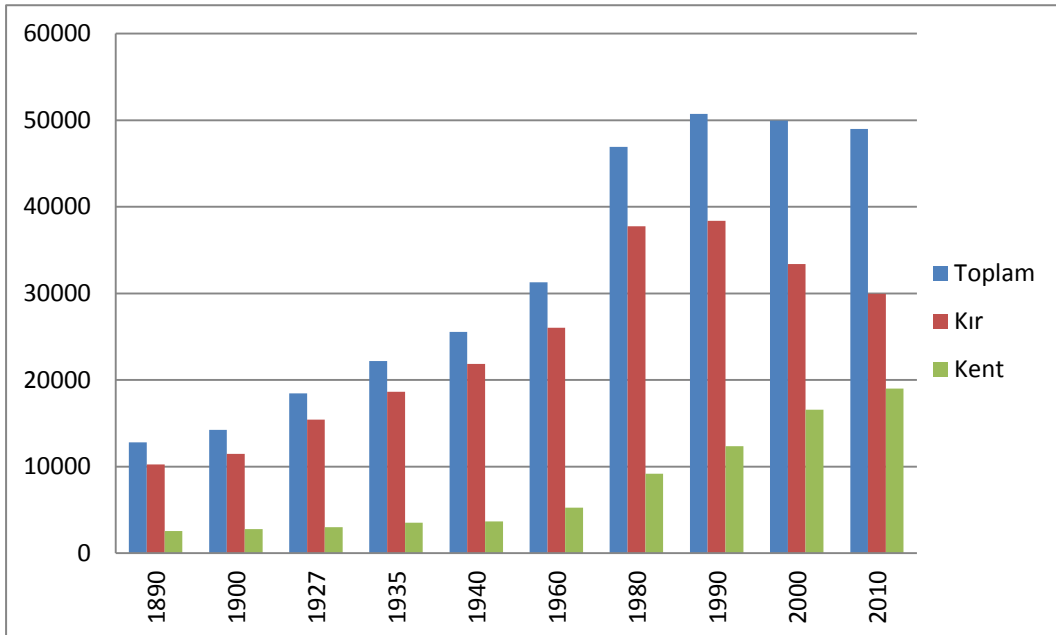
Bu dönemde dikkat çeken bir diğer husus da nüfusu 100 kişinin altında olan yerleşme sayısının 1980 yılına kadar sıfıra kadar düşmüş olmasına rağmen, 2000 yılına dörde kadar çıkmış olmasıdır (İğciler, Karabahçe, Köşeler, Yukarıçamlı). Bu durum özellikle ekonomik anlamda kendi kendine yetemeyen kırsal yerleşmelerden diğer büyük yerleşmelere doğru bir göçün olduğunu göstermektedir.

2010 yılında nüfus aralığı 101 – 250, 251 – 500 ve 501 – 1000 kişi olan yerleşmelerin sayısında azalma olurken, nüfusun 2001 – 5000 kişi aralığında olduğu yerleşme sayısının arttığı görülmektedir. İskele kasabasına ilave olarak Işıklar köyü de bu nüfus aralığına yer almıştır. Sahanın merkez ilçesi durumunda olan Bigadiç' te ise nüfus bir miktar artarak 16.957 kişiye ulaşmıştır. Bu durum özellikle 2000 – 2010 yılları arasındaki dönemde kırsal yerleşmelerden kentsel yerleşmelere doğru göçün arttığını göstermektedir.

Bigadiç ilçesinin yıllara göre nüfusunun gelişimi ve kır – kent nüfusu incelendiğinde ilçe nüfusunun 1990 yılına kadar belirli oranlarda arttığı

görülmektedir. En fazla artışın 1965 – 1970 yılları arasında olduğu sahada bu durumun temel nedeni olarak ilçedeki bor yataklarının keşfedilmesi gösterilebilir. İlk olarak 1950 yılında keşfedilen bor madeni, 1970 yılına kadar Fransız bir şirket tarafından işlenmiş bu tarihten sonra ise ETİBANK’a devredilerek Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’na bağlı bir tesis haline getirilmiştir. Bor madeninin Bigadiç ilçesine ve çalışma sahasına etkisi ilerleyen konularda ayrıntılı bir şekilde açıklanacaktır.

1990 yılından sonraki dönem incelendiğinde ilçe nüfusunda çok büyük miktarlarda olmasa da genel bir azalma eğilimi olduğu görülmektedir. 2010 yılında Adrese Dayalı Kayıt Sistemi (ADKS)’ne göre ilçe nüfusu 2000 yılındaki nüfus sayımı sonuçlarına göre 951 kişi azalarak 48.993 kişi olmuştur (Grafik 11).

Grafik 11: Bigadiç İlçesi’nde Nüfusun Gelişimi ve Kır – Kent Nüfusu (1890 – 2010)

Son yirmi yıllık dönemdeki verilere bakarak Bigadiç ilçe sınırlarında bulunan yerleşmelerde nüfusun en fazla arttığı ve azaldığı yerleşmeleri belirlemek mümkündür. Buna göre çevredeki kırsal yerleşmelerden büyük oranda göç alan Bigadiç ilçe merkezinde nüfusun 1990 dönemine göre yaklaşık 4 bin kişi arttığı görülmektedir. Bu durumda; ilçe merkezi olan Bigadiç'in çevredeki kırsal yerleşmelere göre ekonomik faaliyet türlerinin daha fazla olması, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yaygın olması, sosyal faaliyetlerin yapılabilme imkanlarının daha çeşitli olması gibi etmenler nedeniyle göç alması etkili olmuştur.

Bigadiç ilçe merkezine yakınlığıyla bilinen Işıklar köyü, sahada nüfusu en fazla artan diğer bir yerleşme merkezi olmuştur. Özellikle büyükbaş hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı bir yerleşme olan Işıklar, aynı zamanda tarımda sulama olanaklarının fazla olması (DSİ su kanallarıyla) nedeniyle sahada sebze (domates, biber vb.) tarımının en yoğun yapıldığı yerleşmelerden birisidir. 2006 yılında yapılan referandum sonucunda Bigadiç Belediyesi' ne bağlı bir mahalle olmak istemediğini resmileştiren Işıklar köyü, civardaki kırsal yerleşmelerden bir miktar göç alsa da, özellikle köy dışına göç vermeyerek nüfusunu artırmayı başarmıştır

Balıkesir – Bigadiç kara yolu yakınlarında bulunan ve il merkezine yakınlığıyla dikkat çeken Kozpınar, Elyapan ve Güvemçetmi köyleri, nüfusunu en fazla artırmayı başarmış diğer yerleşmelerdir. Verimli tarım alanları ile tarımda sulama imkanlarının bulunması, büyükbaş hayvancılığın yaygın olarak yapılmasının yanında Balıkesir il merkezine yakın olmalarının da avantajıyla bu yerleşmelerde nüfusun son yirmi yılda arttığı görülmektedir (Tablo 21).

. **Tablo 21:** Bigadiç ilçesinde nüfusu en fazla değişen yerleşmeler (1990 – 2010)

	ARTANLAR				AZALANLAR			
	<i>Yerleşmeler</i>	<i>1990 Nüfusu</i>	<i>2010 Nüfusu</i>	<i>Fark</i>	<i>Yerleşmeler</i>	<i>1990 Nüfusu</i>	<i>2010 Nüfusu</i>	<i>Fark</i>
BİGADIÇ	<i>Bigadiç</i>	12.976	16.957	3.981	<i>Meyvalı</i>	855	522	-333
	<i>Işıklar</i>	1.549	2053	504	<i>Hamidiye</i>	1.125	802	-326
	<i>Kozpınar</i>	438	885	447	<i>Çekirdekli</i>	1.078	757	-321
	<i>Elyapan</i>	358	762	404	<i>Babaköy</i>	1.059	763	-296
	<i>Güvemçetmi</i>	875	1.095	220	<i>Yolbaşı</i>	504	251	-253

Kaynak: TÜİK verilerinden elde edilmiştir (2011)

Bigadiç ilçe sınırlarında nüfusun en fazla azaldığı yerleşme Meyvalı köyüdür. İlçe merkezine yaklaşık 70 km. mesafede bulunan Meyvalı, dağlık ve engebeli arazisi, tarım yapılabilecek düzlük alan sıkıntısının bulunması, sağlık ve eğitim hizmetlerinin yetersizliği, alternatif geçim kaynaklarının bulunmaması gibi nedenlerle son yirmi yılda en fazla göç veren yerleşme olmuştur.

Bigadiç'ten, Balıkesir – İzmir kara yoluna en kestirme şekilde gidilmesini sağlayan hat üzerinde bulunan Babaköy, Çekirdekli ve Hamidiye köyleri nüfusun azaldığı diğer yerleşmelerdir. Simav Çayı yakınlarında bulunması nedeniyle tarımda sulama imkanlarının olduğu ancak dağlık ve engebeli arazide bulunmaları nedeniyle yeterli tarım alanlarının olmayışı bu köylerden başka yerleşmelere göçe neden olmuştur.

Yolbaşı köyü nüfusun en fazla azaldığı diğer bir yerleşmedir. Bor madenin işlenmeye başladığı ilk yıllarda çevre köylerle birlikte Yolbaşı köyünden de birçok kişi madende çalışmaya başlamış ve buradan emekli olmuştur. Ancak 1995 yılından sonra bu köydeki maden ocaklarının kapatılması ve sahada yaşayanlar için

alternatif geçim kaynaklarının bulunamaması bu köyden Bigadiç ilçe merkezine ve çevredeki yerleşmelere göç edilmesine neden olmuştur.

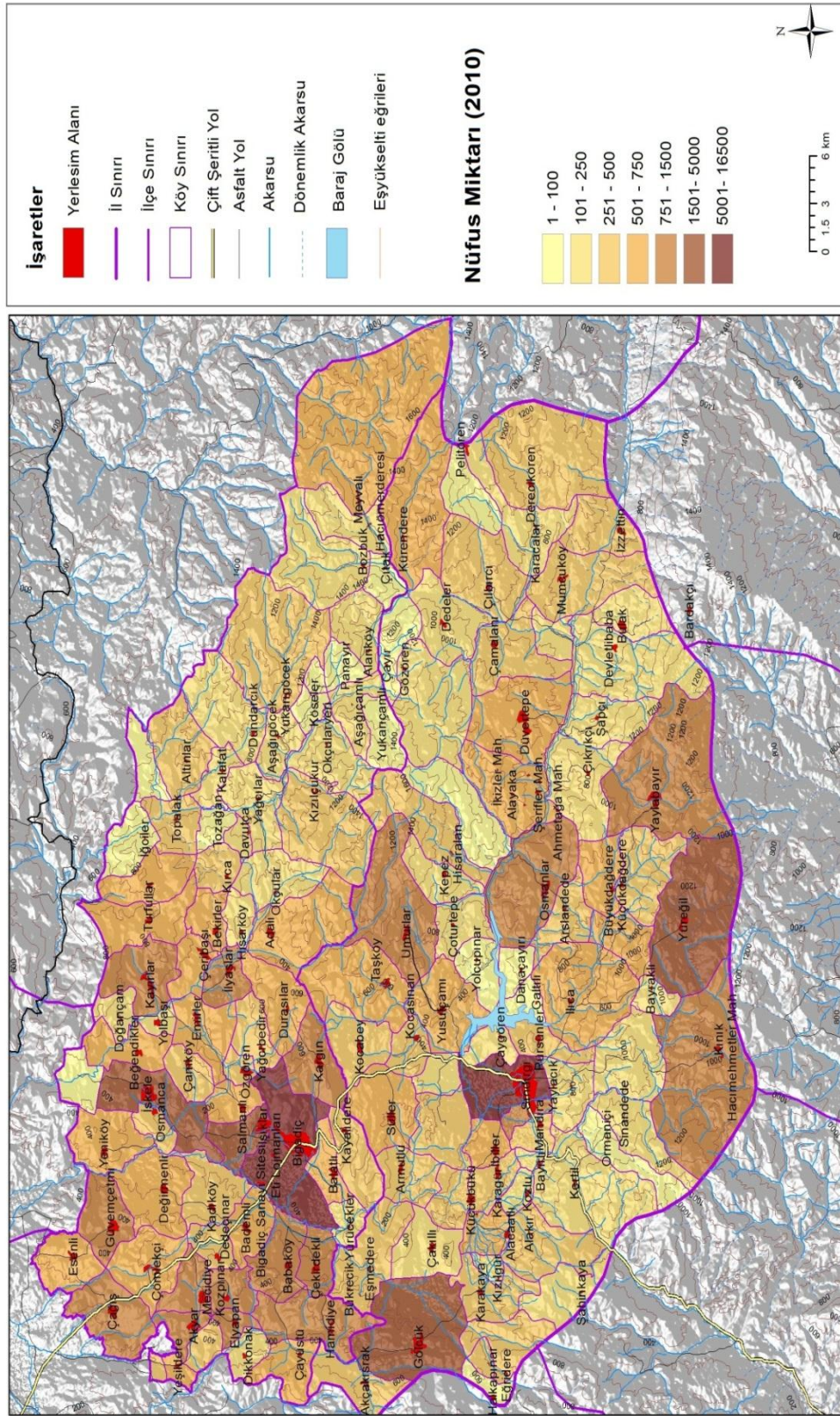
1935 – 1960 yılındaki nüfus sayımlarına göre 68 yerleşmesi bulunan Sındırgı ilçesinde yerleşmelerin % 45’e yakın kısmının 251 – 500 kişi aralığında olduğu görülmektedir. 1935 yılında nüfusu 1.001 – 2.000 arasında olan iki yerleşme bulunurken (Yüreğil ve Gölcük) 1960 yılında bu nüfus aralığındaki yerleşme sayısı dokuzaya çıkmıştır (Yüreğil, Gölcük, Ilıcalı, Işıklar, Osmanlar, Umurlar, Düvertepe, Derecikören, Yaylabayır). Bunlardan Düvertepe ve Gölcük bucak merkezi olması nedeniyle diğerlerinden ayrı bir konumdadır. Yine bu dönemde kırsal yerleşmelerin nüfusunun daha çok 500 kişinin altında olduğu görülmektedir.

1935 – 1960 yılları arasındaki dönemde yerleşmelerden bir tanesi kasaba özelliğindiyken (Sındırgı) diğerleri ise kırsal yerleşme niteliğindedir. Bu dönemde dikkati çeken bir diğer husus da, özellikle 1950 ve 1960 yıllarında, nüfusu 101 – 250 kişi arasında olan kırsal yerleşmelerin sayısı azalırken nüfusu 251 – 500 kişi arasında olan kırsal yerleşmelerin sayısında artış olmasıdır (Tablo 22).

Tablo 22: Sındırgı’da çeşitli yıllarda nüfus gruplarına göre yerleşme sayıları

Nüfus Aralığı	1935	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010
100’ den az	4	4	4	3	4	0	2	2	3
101 – 250	18	17	16	16	15	15	14	14	26
251 – 500	33	32	29	25	24	20	23	22	28
501 – 1000	17	16	19	21	24	28	28	25	8
1001 - 2000	2	5	6	9	7	6	5	4	3
2001 - 5000	1	1	1	0	0	3	2	2	1
5001 – 10000	0	0	0	1	1	1	1	0	0
10001 - 20000	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Yerleşme Sayısı	68	68	68	68	68	68	71	71	70

Kaynak: TÜİK (2011)

Harita 4: Bigadiç ve Sındırgı İlçelerinde Nüfus Miktarı

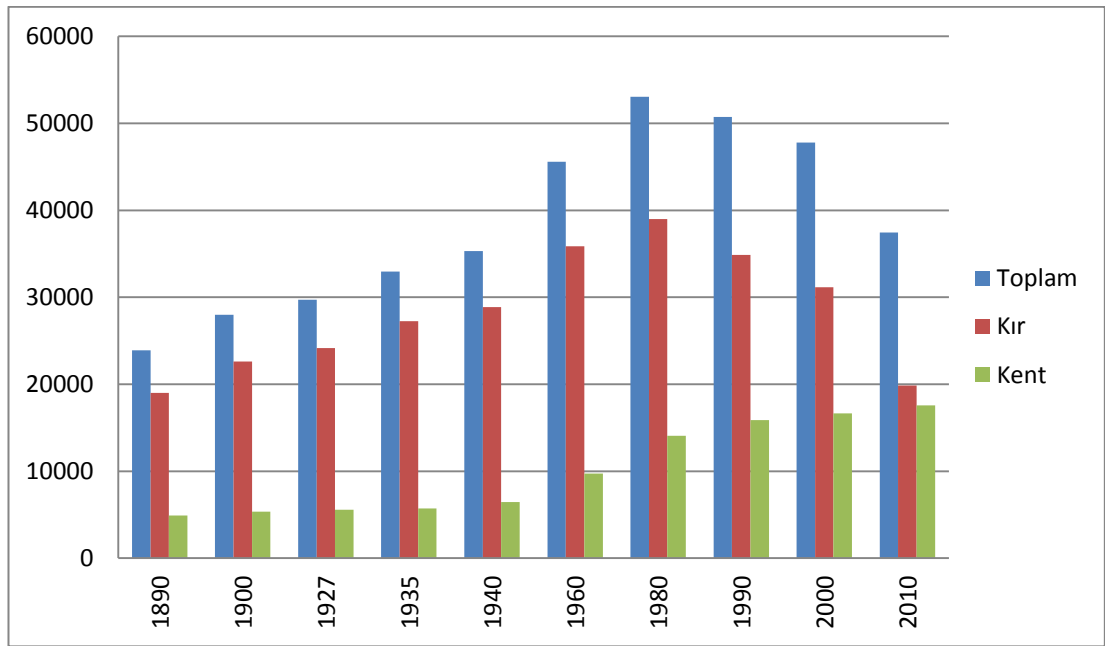
1970 – 1990 yılları arasındaki dönemde ise kırsal yerleşmelerde nüfusun arttığı görülmektedir. Her ne kadar nüfusun büyük çoğunluğunun 251 – 500 kişi arasında nüfusa sahip yerleşmelerde olduğu görülse de, özellikle 1980 yılında nüfusu 501 – 1.000 kişi arasında olan yerleşme sayısında artış olmuştur. Bu dönemde nüfusu 1.001 – 2.000 kişi arasında olan yerleşme sayısı altıya düşmüş olmasına rağmen sahanın en büyük yerleşmesi olan Sındırgı’ ya ilave olarak üç yerleşme daha 2001 – 5000 nüfus aralığında yer almıştır. (Yüreğil, Düvertepe ve Gölcük). Bunlardan Düvertepe bucak merkezi konumundayken Yüreğil ve Gölcük, Sındırgı ile birlikte belediye teşkilatı olan yerleşmelerden olmuşlardır.

1990 yılından sonraki dönemde nüfusun büyük çoğunluğu yine 501 – 1.000 nüfuslu yerleşmelerde bulunmaktadır. Bu dönemde nüfusu 2.001 – 5.000 arasındaki yerleşme sayısı ikiye düşmüştür. 1980 yılında nüfusu 2.034 kişi olan ve bucak merkezi konumundaki Düvertepe’ de nüfus önemli ölçüde azalarak 997 kişiye kadar düşmüştür.

Bu dönemde dikkat çeken bir diğer husus da nüfusu 100 kişinin altında olan yerleşme sayısının 1980 yılına kadar sıfıra kadar düşmüş olmasına rağmen, 1990 yılında ikiye çıkmış olmasıdır (Çaltılı, Danaçayırı). Bu durum özellikle ekonomik anlamda kendi kendine yetemeyen kırsal yerleşmelerden diğer büyük yerleşmelere doğru bir göçün olduğunu göstermektedir.

2000 yılına gelindiğinde ise sahanın en büyük kentsel yerleşmesi olan Sındırgı, nüfusun artması sonucu 10.000 – 20.000 nüfus aralığında yer almıştır (10.492).

2010 yılı Sındırgı ilçesinin nüfusunda büyük oranda değişimlerin olduğu bir dönemdir. Bu dönemde nüfusu 500 – 1000 kişi arasında olan yerleşme sayısı çok büyük oranda azalırken (25 yerleşmeden 8 yerleşmeye düşmüştür), nüfusu 101 – 250 kişi arasında olan yerleşme sayısı yaklaşık iki kat artmıştır (14 yerleşmeden 26 yerleşmeye çıkmıştır). Nüfusu 2001 – 5000 kişi arasındaki iki yerleşmeden birisi olan Osmanlar köyünün nüfusu 2.114 kişiden 873 kişiye düşerek önemli oranda azalmıştır. Sahanın en büyük yerleşmesi olan Sındırgı’ da ise 2000 yılındaki nüfus 10.492 kişi iken 2010 yılında 12.673 kişi olarak bir miktar artış göstermiştir. Bu durum çevredeki kırsal yerleşmelerden Sındırgı ilçe merkezine doğru göç olduğunu göstermektedir.

Grafik 12: Sındırgı’da Nüfusun Gelişimi ve Kır – Kent Nüfusu (1890 – 2010)

Sındırgı ilçesinde yıllara göre nüfusun gelişimi incelendiğinde 1980 yılına kadar nüfusta düzenli oranda bir artış varken bu yıldan itibaren nüfusun azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Özellikle 2000 – 2010 yılları arasında nüfus

miktarı önemli oranda azalmış ve “‰ – 28,78” (Balıkesir Valiliği, 2011:20)’lik azalma oranıyla Balıkesir ilinde nüfus artış hızı en düşük olan ilçe olmuştur

Tablo 23: Sındırgı’da nüfusu en fazla değışen yerleşmeler (1990 – 2010)

SINDIRGI	ARTANLAR				AZALANLAR			
	<i>Yerleşmeler</i>	<i>1990 Nüfusu</i>	<i>2010 Nüfusu</i>	<i>Fark</i>	<i>Yerleşmeler</i>	<i>1990 Nüfusu</i>	<i>2010 Nüfusu</i>	<i>Fark</i>
	Sındırgı	9.511	12.757	3.246	Yaylabayır	1.891	1.180	-711
	-	-	-	-	Osmanlar	1.491	840	-651
	-	-	-	-	Derecikören	943	358	-585
	-	-	-	-	Düvertepe	997	435	-562
	-	-	-	-	Çamalanı	950	391	-559

Kaynak: TÜİK verilerinden elde edilmiştir (2011)

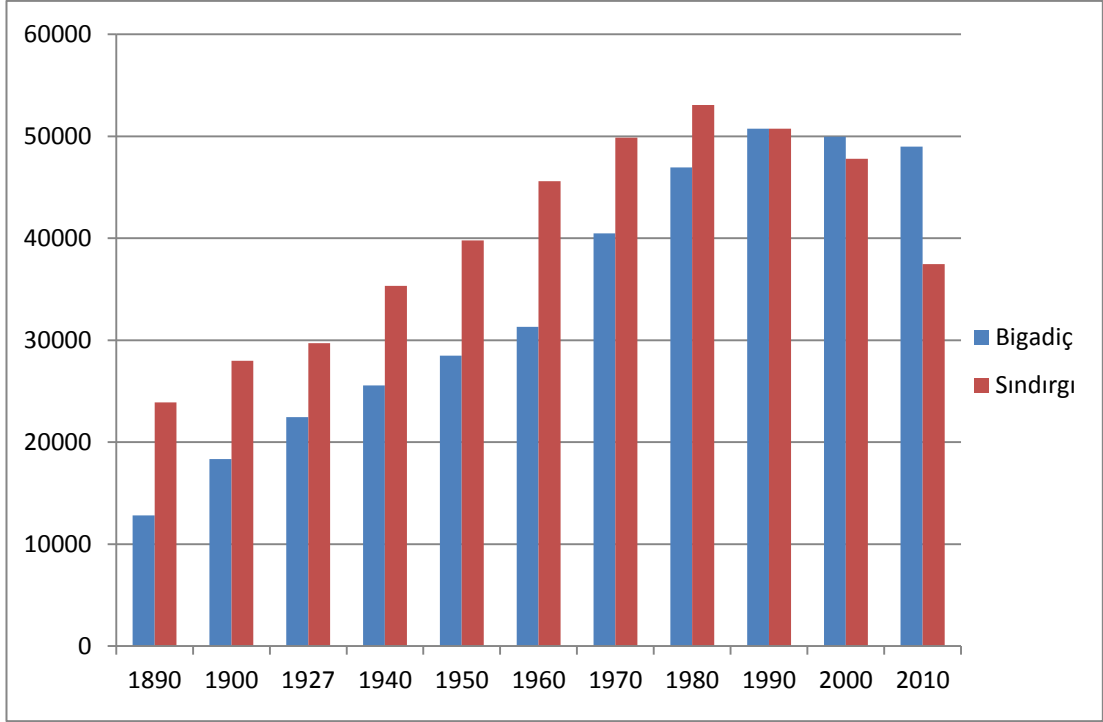
1990 – 2010 yılları arasındaki veriler incelendiğinde Sındırgı sınırları içinde nüfusun arttığı tek yerleşme Sındırgı ilçe merkezidir. Sahada Sındırgı ilçe merkezi dışında hiçbir yerleşmenin nüfusunun artmamış olmasına rağmen birçok yerleşmenin nüfusunun büyük miktarlarda azalması, sahadaki yerleşmelerden ilçe merkezine ya da başka yerleşmelere göçün olduğunu göstermektedir.

Sındırgı ilçe merkezi dışında belediye yönetimi bulunan üç yerleşmeden birisi olan Yaylabayır, sahada nüfusu en fazla azalan yerleşme olarak dikkat çekmektedir. Sındırgı ilçesindeki birçok yerleşmede olduğu gibi temel geçim kaynağı tütün tarımı olan Yaylabayır, Sındırgı ilçe merkezine yaklaşık 60 km. lik mesafede bulunan bir kasabadır. Bozuk ve çok virajlı bir kara yolundan sonra ulaşılan Yaylabayır, Sındırgı – Demirci arasındaki ovalık alanda kurulmuş, uzun yıllar tütün tarımını temel ekonomik faaliyet olarak yapmış bir yerleşmedir. Özellikle 1990 yılından sonra devletin tütün tarımıyla ilgili politikalarını değıştirmesi ve destekleme alımını sınırlandırması sahadaki birçok yerleşme gibi Yaylabayır’ı da

olumsuz etkilemiştir. Sahada tütün tarımından başka alternatif ürün üretiminin sınırlı olması, tarımda sulama sıkıntısı, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yetersizliği Yaylabayır'dan farklı yerleşmelere olan göçü hızlandırmıştır.

Sındırgı – Simav kara yolu çevresinde bulunan Osmanlar, Düvertepe, Derecikören ve Çamalanı sahada nüfusun en fazla azaldığı yerleşmelerden olmuşlardır. Türkiye'deki ilk bucak merkezi konumundaki yerleşmelerden birisi olan Düvertepe, uzun yıllar çevresindeki kırsal yerleşmeler için kamusal, sosyal ve kültürel cazibe merkezi konumunda olmuştur. Osmanlar, Düvertepe, Derecikören ve Çamalanı gibi temel ekonomik faaliyeti tütün tarımı olan Düvertepe' de de tıpkı Sındırgı' nın birçok kırsal yerleşmesinde olduğu gibi 1990'dan sonra devletin tütün tarımı politikasını değiştirmesi ve alternatif geçim kaynaklarının olmayışına bağlı olarak yapılan göçler nüfusun azalmasına neden olmuştur.

Bigadiç ve Sındırgı'da nüfusun tarihsel gelişimi incelendiğinde, uzun yıllar Bigadiç' ten çok daha fazla nüfusa ev sahipliği yapmış Sındırgı' nın nüfusunun 1980' den sonra azalmaya başladığı; ancak asıl düşüşün 2000 – 2010 yılları arasında olduğu görülmektedir. 1980 yılına kadar nüfusu düzenli olarak artan Sındırgı' da temel geçim kaynağı olan tütün tarımının devlet kontrolü altına alındığı ve kotaların koyulduğu dönem olan 1990' dan sonra nüfus çok daha fazla azalmıştır. Bu durumda, tütüne alternatif tarım ürünü yetiştiriciliğinin yapılamaması, ilçede sanayileşme adına herhangi bir tesisin bulunmaması, özellikle kırsal kesimde eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersiz olması gibi nedenlerden dolayı çevredeki büyük şehirlerden olan İzmir, Manisa, Bursa ve Balıkesir'e göçün fazla olması etkili olmuştur (Grafik 13).

Grafik 13: Bigadiç ve Sındırgı’da Nüfus Değişiminin Karşılaştırması (1890 – 2010)

1943 yılına kadar küçük bir belde konumunda olan bu tarihten sonra ise ilçe statüsü verilen Bigadiç’ te nüfusun 1990 yılına kadar düzenli olarak arttığı görülmektedir. Bu tarihten sonra özellikle 2000 – 2010 yılları arasında nüfusun bir miktar azaldığı Bigadiç’te, çalışma sahasının bir diğer ilçesi olan Sındırgı’ya göre nüfusun azalmasının daha minimum düzeyde olduğu görülmektedir. Özellikle ekonomik faaliyet türlerinin az olduğu, engebeli ve dağlık arazilerin bulunduğu, eğitim, sağlık ve ulaşım hizmetlerinin yetersiz olduğu Bigadiç’in doğudaki dağ köylerinde nüfus bir miktar azalırken, nispeten yukarıda sayılan şartların daha iyi olduğu kuzeydeki ova yerleşmelerinde nüfusun arttığı görülmektedir.

Bigadiç’teki bor madeninin çıkarılıp işlenmesinin ilçeye olan olumlu etkisinin yanı sıra, son yıllarda alternatif ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi de ilçe nüfusunun Sındırgı’ya göre daha iyi bir durumda olmasını sağladığı görülmektedir.

Özellikle ilçedeki jeotermal kaynakların kullanımını sağlayan termal devre mülklerin yapılmasına ilave olarak yöre insanının büyükbaş ve kümes hayvancılığına yönelmesi ve sulu tarım yapılan alanlarda sebze tarımının yaygınlaştırılması ilçedeki ekonomik canlılığı artmıştır. Tüm bu ekonomik çeşitlilik yöre insanın ilçe dışına göç etmesini bir noktaya kadar engellemiş, bu da Bigadiç'in nüfusunun Sındırgı'ya kıyasla daha az düzeyde azalmasını sağlamıştır.

2. 1. 2. Bigadiç ve Sındırgı'da Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu

Bir yerleşme sahasında nüfusun dağılışı ve yoğunluğu yerleşilen sahanın özelliklerine göre değişiklik göstermektedir. Bazı yerleşmelerde nüfus sadece belirli bir alanda toplanmışken bazı yerleşmelerde ise nüfusun dağılışı daha dengeli ve yaygın şekildedir.

Özçağlar (2003:96) “Nüfusu yatayda, dikeyde ve zamanda olmak üzere üç şekilde incelemek gerekir.” diyerek bir yerleşmede nüfusun dağılışı ve yoğunluğunun incelenmesinde dağılışı çeşitliliğine vurgu yapmıştır. Bir yerleşme sahasında nüfusun yatay olarak dağılışı yatayda dağılışı, nüfusun yükselti basamaklarına göre özelliklerinin incelenmesi dikeyde dağılışı ve bu iki dağılışı özelliklerinin zamansal perspektifle incelenmesi ise zamanda dağılışı ifade etmektedir. Nüfusun yatayda dağılışı incelenirken yerleşmelerin kurulduğu morfografik birimler ve bu morfografik birimlerin konumları dikkate alınmaktadır

Bigadiç ilçesinin morfografik birimlere göre yerleşmeleri incelendiğinde, 1935 – 1980 yılları arasında özellikle ova ve dağlık alanlardaki yerleşme sayılarının farklı olmasına rağmen nüfus miktarlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ancak 1980 yılından sonra yerleşme sayısı değişmemiş olmasına rağmen ovalık

alanlarda nüfus miktarının Cumhuriyet'in ilk yıllarına göre yaklaşık üç kat arttığı görülmektedir. Ovalık alanlarda kurulan yerleşmelere Bigadiç ilçe merkezine ek olarak, bucak merkezi konumunda olan Çağış, belediye yönetimi bulunan İskele ve son yıllardaki yoğun nüfus artışıyla dikkat çeken Işıklar örnek verilebilir (Tablo 24).

Tablo 24: Bigadiç ve Sındırgı'da Morfografik Birimlere Göre Yerleşmeler

		MORFOGRAFIK BİRİMLER							
		BİGADIÇ				SINDIRGI			
		Ova	Plato	Dağlık	Toplam	Ova	Plato	Dağlık	Toplam
1935	Y.S.	23	4	39	66	22	2	44	68
	Nüfus	11.570	1.690	10.064	23.374	11.464	1.461	16.231	29.156
1940	Y.S.	23	4	39	66	22	2	44	68
	Nüfus	11.783	1.892	10.242	23.917	12.653	1.509	17.309	31.471
1960	Y.S.	20	4	42	66	22	2	44	68
	Nüfus	15.976	2.525	15.223	33.724	17.713	2.102	23.494	43.309
1980	Y.S.	24	5	43	72	22	2	44	68
	Nüfus	24.150	3.004	18.779	45.933	23.405	2.517	27.399	53.321
2000	Y.S.	24	5	43	72	22	2	46	71
	Nüfus	30.563	2.887	16.507	49.957	25.373	2.698	19.912	47.983
2010	Y.S.	24	5	42	71	20	2	48	70
	Nüfus	33.519	2.460	13.381	48.993	21.520	2.237	14.034	37.446

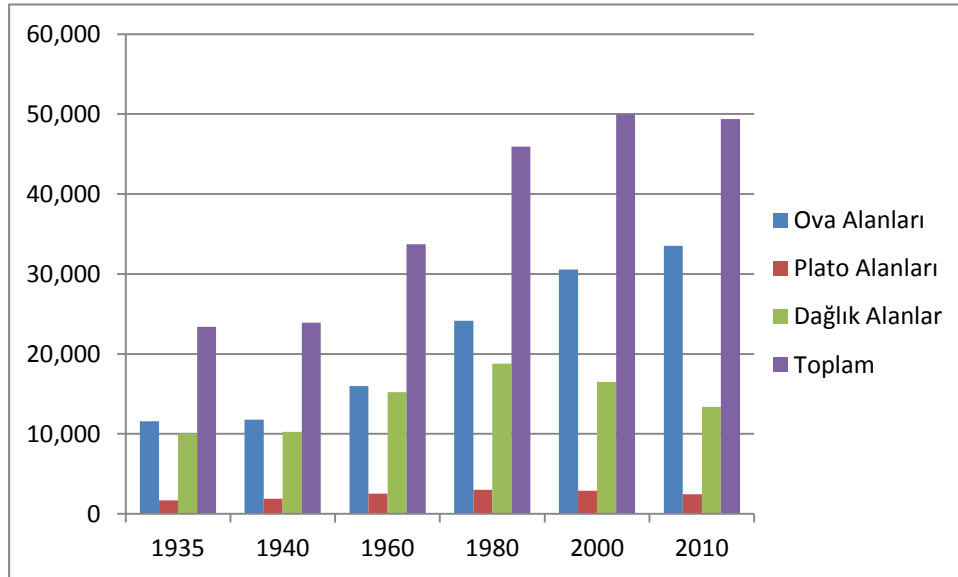
Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (2011). (Y.S.=Yerleşme Sayısı)

En fazla yerleşmelerin bulunduğu dağlık alanlarda ise yerleşme sayısı değişmemesine rağmen bu sahalarda yaşayan toplam insan sayısının 1980'e kadar

arttığı, bu tarihten sonra ise azaldığı görülmektedir. Dağlık alanlarda kurulan en önemli yerleşmeler olarak bucak merkezi konumunda olan Yağcılar ile son yıllarda nüfusları önemli miktarlarda azalan Babaköy ve Çekirdekli köyleri dikkat çekmektedir.

Bigadiç ilçesi sınırları içerisinde yerleşme sayısının ve nüfusun en az olduğu morfografik birimler platolar olmuştur. 1980 yılından itibaren beş yerleşmesinin bulunduğu plato sahalarında, bu tarihe kadar nüfusun az miktarlarda arttığı ancak bu dönemden sonra göçlerin de etkisiyle nüfusun bir miktar azaldığı görülmektedir. Plato sahalarında kurulan en büyük yerleşme Kargın köyü olmuştur. Temel geçim kaynağı tütün olan bu yerleşmede de özellikle 1990'dan sonra uygulanan tütün tarımına yönelik politikaların etkisiyle nüfus önemli oranda azalmıştır (Grafik 14).

Grafik 14: Bigadiç'te Morfografik Birimlere Göre Nüfusun Değişimi (1935 – 2010)

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (2011).

Sındırgı’da yerleşmelerin morfografik birimlere göre sayısı ve nüfusları incelendiğinde ise, 2000 yılına kadar dağlık alanlarda bulunan köy sayısının ve nüfus miktarlarının en fazla olduğu görülmektedir (Grafik 16). Bu duruma Sındırgı ilçesinde yaşayan halkın konar - göçer kültürüne sahip olması ve 19. yüzyıl sonlarına doğru zorunlu iskana geçirilmeleri nedeniyle daha çok dağlık alanlarda yerleşmiş olmaları gösterilebilir.

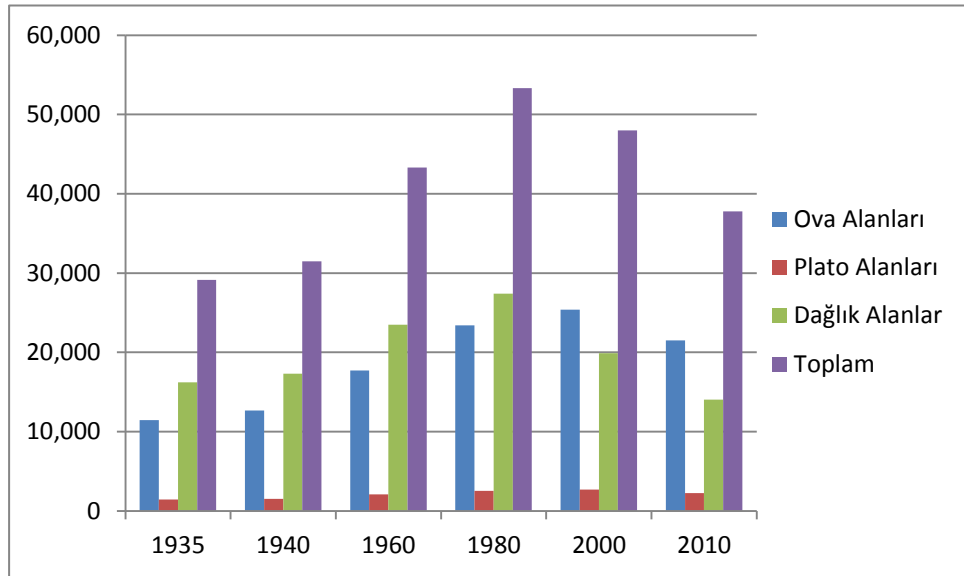
Sındırgı ilçesindeki dağlık alanlarda bulunan en önemli yerleşmeler olarak bucak merkezi konumunda bulunan Düvertepe ile çevresindeki birçok yerleşmeye göre kalabalık nüfuslu olan Derecikören, Kınık, Umurlar ve Işıklar köyleri örnek verilebilir. Bu tarihten sonra ise ovalık alanlarda nüfusun arttığı dağlık alanlarda ise nüfusun azalmaya başladığı görülmektedir. Bu durum dağlık alanlardaki yerleşmelerden ovalık alanlardaki yerleşmelere göç olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Yerleşme sayıları bakımından ikinci sırada olan ova alanlarında özellikle 2000 yılına kadar nüfus artarken bu tarihten sonra ise nüfus bir miktar azalmıştır. Sahada ovalık alanlarda kurulan en önemli yerleşmeler arasında Sındırgı ilçe merkezine ilave olarak birer belde olan Gölcük, Yaylabayır beldeleri ile 2000 yılına kadar yoğun nüfuslarıyla dikkat çeken Osmanlar, Alacaatlı ve Kocakonak köyleri bulunur. Bunlardan Kocakonak, 2007 yılından itibaren yapılan halk oylaması sonucu Sındırgı ilçe merkezine bağlı bir mahalle niteliği kazanmıştır.

Sındırgı ilçe sınırları içinde en az yerleşim ünitesi bulunan morfografik alan platolardır. Bu sahada kurulmuş olan iki yerleşmelerden birisi belde statüsünde olan Yüreğil ile Kertil köyüdür. Sındırgı’daki birçok yerleşmede önemli oranda

göçlere bağlı olarak nüfus azalması görülürken Yüreğil’de nüfusun çok fazla değişmemesi ilginç bir durumdur. Bu konuda yapılan inceleme ve görüşmelerde Yüreğil’de yaşayan halkın göçebe kültürüne bağlı kalarak dağlık alanlarda yerleşmeyi tercih etmelerinin ve yurt olarak benimsedikleri alandan göç etmeye karşı bir direnç oluşturmuş olmalarının etkili olduğu görülmektedir. Bununla birlikte temel geçim kaynakları olan tütüne gelen kotaya karşı alternatif tarım ürünü yetiştiriciliğine yöre halkının kolay adapte olmaları (özellikle salatalık üretimi) ve son yıllarda önemi daha da artan büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine geçmiş olmaları da Yüreğil’ in nüfusunda çok büyük azalmalar olmamasının ekonomik nedenleri olarak gösterilebilir (Grafik 15).

Grafik 15: Sındırgı’da Morfografik Birimlere Göre Nüfusun Değişimi (1935-2010)

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (2011).

Tüm bu veriler dağlık alanlardaki yerleşme sayılarının ovalık alanlara göre daha fazla olmasına rağmen, bu sahalarda yaşayan nüfus miktarının daha az olduğunu göstermektedir. Çalışma sahasında son yıllarda ovalık alanlardaki yerleşme

sayısının değişmemesine rağmen nüfusun büyük oranda artması, dağlık sahalardan bu alanlara göçün olduğu göstermektedir. Bu durum üzerinde; dağlık alanlardaki tarım yapılabilecek alanların azlığı, ulaşım sıkıntısı, sosyo – ekonomik imkanların yetersiz oluşu gibi beşeri ve doğal faktörlerin etkili olduğu görülmektedir.

Konumlarına göre yerleşmeler incelendiğinde ovalık alanlardaki yerleşme sayısında çok büyük değişimler olmamasına rağmen bu sahalarda yaşayan insan sayısında üç kat artış olmuştur. Bu yerleşmelerden Bigadiç ilçe merkezine ilave olarak, Esenli, Güvemçetmi, Işıklar, Akyar ve Elyapan köylerinde nüfus son on yılda önemli miktarda artmıştır.

Vadi içi – yamacında kurulan yerleşmelerin sayısına bakıldığında ise yıllara göre değişiklik olmadığı, bu konumlarda yaşayan nüfus miktarının da 2000 yılına kadar arttığı; ancak bu dönemden sonra nüfusun azalma eğilimine girdiği görülmektedir. Bu konumda bulunan yerleşmelerin başında ise Kayırlar, mleki, Yağcılar ve Kadıköy gelmektedir. Bunlardan özellikle mleki ve bir bucak merkezi olan Yağcılar’ da nüfus son on yılda önemli miktarda azalmıştır.

Konumlarına göre yerleşim birimleri incelendiğinde her iki ilçe içindeki yerleşmelerde de dağ – tepe yamacı konumundaki yerleşme sayısının fazla olduğu görülmektedir. Bu yerleşmelerde 1980 yılına kadar nüfusun belirli oranlarda artarken bu tarihten sonra ise nüfus azalmıştır. Bigadiç ilçesinde dağ – tepe yamacında kurulan yerleşmelerin nüfus miktarı 2010 yılında cumhuriyetin ilk yıllarına göre bir miktar artmıştır. Bigadiç’in aksine Sındırgı’daki dağ – tepe yamacında kurulan yerleşmelerin nüfusunda ise 1935 yılına göre azalma olmuştur (Tablo 25).

Tablo 25: Bigadiç ve Sındırgı’da Konumlarına Göre Yerleşmeler (1935 – 2010)

		KONUMLARINA GÖRE YERLEŞİM BİRİMLERİ							
		BİGADIÇ				SINDIRGI			
		Ova	Vadi içi - yamacı	Dağ – tepe yamacı	Toplam	Ova	Vadi içi - yamacı	Dağ – tepe yamacı	Toplam
1935	Y.S.	23	10	33	66	22	7	39	68
	Nüfus	11.570	2.873	8.881	23.374	11.464	2.144	15.548	29.156
1940	Y.S.	23	10	33	66	22	7	39	68
	Nüfus	11.783	2.933	9.201	23.917	12.653	2.420	16.398	31.471
1960	Y.S.	23	10	33	66	22	7	39	68
	Nüfus	15.976	3.804	13.944	33.724	17.713	3.474	22.122	43.309
1980	Y.S.	24	10	38	72	22	7	39	68
	Nüfus	24.150	4.860	17.103	45.933	23.405	4.053	25.863	53.321
2000	Y.S.	24	10	38	72	22	7	41	70
	Nüfus	30.563	4.252	15.142	49.957	25.373	3.429	19.181	47.983
2010	Y.S.	24	10	37	71	21	7	42	70
	Nüfus	33.519	3.632	12.207	48.993	21.520	2.423	13.848	37.446

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (2011) (Y.S.=Yerleşme Sayısı)

Bigadiç’te ovalık alanlarda kurulan yerleşmelerdeki nüfus miktarı her dönemde en fazla olmuşken, Sındırgı’ da 2000 yılına kadar dağ – tepe yamacındaki yerleşmelerin nüfusun ovalık alanlara göre daha fazla olduğu ancak bu tarihten sonra ovalık alanlarda nüfusun arttığı görülmektedir. Bigadiç ilçesinde ova konumundaki yerleşmelerde nüfus 2010 yılına gelindiğinde 1935 yılına göre üç kat artmışken, Sındırgı’da bu artış iki kat olmuştur. Sındırgı’daki dağ – tepe konumundaki

yerleşmelerde nüfus azalmışken ovalık alanlarda nüfusun artışının sınırlı kalması bölgedeki göçün yönünün ilçe içinde değil ilçe dışına doğru olduğunu göstermektedir.

Her iki ilçe içinde de konumuna göre yerleşme sayılarının en az olduğu sahalar vadi içi – yamacı olmuştur. Bu sahalarda da nüfus 1980 yılına kadar artmışken bu tarihten sonra azalma olmuştur. Ancak Sındırgı'nın aksine Bigadiç'teki vadi içi – yamacındaki yerleşmelerin nüfus miktarlarında 2010 yılına gelindiğinde bir miktar artış vardır.

Yerleşmelerin yükselti basamaklarına göre dağılışı ise dikeyde dağılışı ifade etmektedir. Bigadiç ilçesi, farklı yükselti basamaklarının bulunduğu bir sahada yer almaktadır. Buna bağlı olarak yerleşmelerin dikeyde dağılışı da çeşitlilik göstermektedir.

Bigadiç ilçesindeki yerleşmelerin yükselti basamaklarına göre dağılışı incelendiğinde yerleşme sayısı olarak az olsa da nüfus miktarı açısından 0 – 250 m aralığındaki yerleşmelerin ilk sırada yer aldığı görülür. 1935 yılına göre yerleşme sayısı hiç değişmemiş olmasına rağmen nüfusun 2010 yılına gelindiğinde yaklaşık beş kat arttığı bu basamaktaki en önemli yerleşmeler olarak ilçe merkezi konumundaki Bigadiç (16.957 kişi), bir belde olan İskele (2.075 kişi) ve bucak merkezi konumundaki Çağış (986 kişi) dikkat çekmektedir. Bu yükselti aralığında nüfusun azlığı açısından dikkat çeken yerleşmeler ise Çaldere (100 kişi) ve Yörücekler (205 kişi) köyleridir (Tablo 26).

Tablo 26: Bigadiç’te yükselti basamaklarına göre yerleşmeler ve nüfus (1935 - 2010)

YÜKSELTİ BASAMAKLARI							
		0 -250	251 -500	501 -750	751 -1000	1001-1250	Toplam
1935	Y.S.	9	34	12	7	4	66
	Nüfus	5849	11965	3227	1193	960	23374
1940	Y.S.	9	34	12	7	4	66
	Nüfus	5838	12247	3401	1239	997	23917
1960	Y.S.	9	34	12	7	4	66
	Nüfus	8270	17399	4678	1716	1397	33724
1980	Y.S.	10	38	12	8	4	72
	Nüfus	14813	21726	5453	2004	1546	45933
2000	Y.S.	10	38	12	8	4	72
	Nüfus	20453	21250	4909	1520	1393	49957
2010	Y.S.	10	37	12	8	4	71
	Nüfus	22621	20112	4105	1085	975	48993

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (2011) (Y.S.=Yerleşme Sayısı)

Bigadiç ilçe sınırları içindeki yerleşmelerin daha çok 251 – 500 m aralığında bulunduğu görülür. Bu yükseltideki yerleşme sayısı 1935’ te 34 iken, 1960 yılında daha önce Sındırgı ilçesine bağlı olan Çayüstü ve Hamidiye köyleri ile birlikte Dikkonak köyünün de Bigadiç’ e bağlanmasıyla yerleşme sayısı önce 37’ ye; 1980 yılında Balıkesir il merkezine bağlı olan Yeşildere köyünün de Bigadiç’e bağlanmasıyla bu aralıktaki yerleşme sayısı 38’e çıkmıştır.

251 – 500 m aralığındaki en önemli yerleşmeler olarak nüfusu son yıllarda artmış olan Işıklar (2.053 kişi), Akıyar (1.137 kişi) ve Güvemçetmi (1.095 kişi) ile nüfusu son yıllarda bir miktar azalan Babaköy (763 kişi), Hamidiye (802 kişi), İlyaslar (761 kişi) ve Mecidiye (1.070 kişi) köyleri dikkat çekmektedir. Özellikle son yıllarda nüfusun arttığı Işıklar, Akıyar ve Güvemçetmi köylerindeki nüfus artışında verimli ve düz tarım alanları ile sulama sıkıntısının diğer yerleşmelere oranla daha az olmasının etkisi büyüktür.

Bu yükselti basamağındaki yerleşmelerden 20 tanesinin nüfusu 500 kişinin altındadır. Bunlar arasında Kürsü (77), Davutça (148), Doğançam (177) ve bir bucak merkezi olan Yağcılar (216) düşük nüfuslarıyla dikkat çekmektedir. Hiçbir sayım döneminde nüfuslarında önemli bir artışın görülmediği bu yerleşmelerde engebeli ve dağlık arazi nedeniyle tarım alanlarının sınırlı olması nüfusun az olmasında etkili olan en önemli faktör olarak görülmektedir.

501 – 750 m aralığındaki yerleşme sayısının hiç değişmediği sahada bu yükseltideki yerleşmelerin nüfuslarında 1980 yılına kadar bir artış, bu tarihten sonra ise azalma bulunmaktadır. Bu yükselti aralığındaki en önemli yerleşmeler Kargın (861) ve Turfullar (574) olarak göze çarpar. Diğer yerleşmelerin tümünde nüfus 500 kişinin altındadır. Özellikle İğciler (68) ve Tozağan (78) düşük nüfuslarıyla dikkat çekmektedir.

1980 yılına kadar yedi yerleşmenin olduğu 751 – 1000 m yükselti aralığındaki yerleşme sayısı bu tarihte Çıtak'ın köy olmasıyla sekize çıkmıştır. Bigadiç ilçe sınırlarının doğu kesiminde bulunan bu yerleşmeler arazinin engebeliği ve uygun tarım alanlarının azlığı ile dikkat çekmektedir. Bu yerleşme aralığındaki

yerleşmelerin hiçbirinde nüfus 300 kişinin üstüne çıkamamıştır. Yukarıgöcek (262) ve Bozbük (229) nüfusun 200 kişiden fazla olduğu yerleşmelerken, Karabahçe (32) ve Köşeler (44) düşük nüfuslarıyla göze çarpmaktadır.

En düşük yerleşme sayısı ve nüfus miktarıyla dikkat çeken 1001 – 1250 m aralığındaki yerleşmeler aynı zamanda Bigadiç ilçe merkezine de en uzak yerleşmeleri oluşturur. Bu yükselti aralığında en önemli yerleşme olarak Meyvalı (522) yer alırken, Yukarıçamlı (65) ve Aşağıçamlı (137) nüfusun en az olduğu yerleşmelerdir. Sahanın dağlık ve engebeli topoğrafya yapısı tarım alanlarının sınırlanmasına neden olurken, ilçe merkezine olan uzaklık da bu yerleşme aralığındaki merkezlerin yeterince gelişmemesine neden olmuştur.

Sındırgı ilçesinin yükselti basamaklarına göre yerleşme durumu incelendiğinde yükseltisi 0 – 250 m aralığındaki yerleşme sayısı diğerlerine göre daha az olmasına rağmen nüfusun özellikle 2000 yılından sonra arttığı görülür. Bu yükselti aralığında dikkat çeken yerleşmeler nüfusunu 1935 yılına göre altı kat artırmış olan ilçe merkezi konumundaki Sındırgı (12.757) ve bir ova yerleşmesi olan Alacaatlı (563) köyüdür. Bu basamaktaki sekiz yerleşmenin nüfusu 500 kişinin altındadır. Bunlardan Bayırlı (177) ve Çakıllı (226) nüfus miktarı en az olan yerleşmelerdir. Bu basamakta yer alan yerleşmelerden Sındırgı haricindeki tüm yerleşmelerde nüfus özellikle 1980’ den sonra azalmaya başlamıştır. Bu durum köylerden ilçe merkezine büyük oranda göç olduğunu göstermektedir.

Yerleşme sayısı hiç değişmemiş olan 251 – 500 m aralığındaki yerleşmelerde nüfus 1980 yılına kadar artmış, bu tarihten sonra ise azalmaya başlamıştır. Bu basamaktaki yerleşmelerin hiçbirinde nüfus son 20 yıl içinde

artmamış, aksine azalmıştır. Bu basamakta nüfusun fazlalığıyla dikkat çeken yerleşmeler belde statüsündeki Gölcük (1590) ile Karakaya (645) köyüdür. Uzun yıllar verimli ve sulanabilir tarım alanlarıyla yoğun nüfuslu bir yerleşme olmayı başarmış Gölcük, özellikle 1990' dan sonra tütün tarımındaki devlet politikalarındaki değişmeye bağlı olarak büyük miktarda göç vermiş ve günümüzde de nüfusunu kaybetmeye devam etmektedir. Çaltılı (27) ve Yolcupınar (114) 251 – 500 m yükselti aralığında nüfusun en az olduğu yerleşmelerdir.

501 – 750 m yükselti aralığı yerleşme sayısının ve de 1980 yılına kadar nüfusun en fazla olduğu aralıktır. 1980 yılından sonra ise bu aralıkta bulunan yerleşmelerin tümünde nüfus azalmıştır. Bu aralıktaki yerleşmeler arasında Umurlar (1101), Büyükdağdere (593) ve nüfusu 1980 yılında itibaren yaklaşık dört kat azalmış olan Osmanlar (540) nüfusun yoğunlaştığı yerleşmelerdir. Bu aralıktaki yerleşmelerden 14 tanesinin nüfusu 300 kişinin altındadır. Bunlardan Danaçayırı (54), Çayır (94) ve Ormaniçi (99) nüfusun en az olduğu yerleşmeler olarak dikkat çekmektedir.

751 – 1000 m aralığındaki yerleşme sayısı 1980 yılına kadar 12 iken bu tarihte Bayraklı' nın da köy olmasıyla 13' e çıkmıştır. Özellikle 2000 yılından sonra nüfusun azaldığı bu yerleşmeler arasında nüfusu en fazla olanlar belde statüsünde olan Yüreğil (2.060), Yaylabayır (1.181) beldeleri ile Kınık (761) köyüdür. Nüfusun yarıya yakınının 2000 yılından itibaren Sındırgı ilçe merkezine ve çevredeki büyük yerleşmelere göç etmesinin de etkisiyle Yaylabayır nüfusun en çok azaldığı yerleşme olmuştur. Bu aralıktaki yerleşmelerden altısının nüfusu 300 kişinin altındadır. Bunlardan Kıran (117), Bayraklı (168) ve Şapçı (191) köyleri nüfusun en az olduğu yerleşmelerdir (Tablo 27).

Tablo 27: Sındırgı’da yükselti basamaklarına göre yerleşmeler ve nüfus (1935 -2010)

YÜKSELTİ BASAMAKLARI								
		0 -250	251 -500	501 -750	751 -1000	1001-1250	1251-1500	Toplam
1935	Y.S.	10	17	26	12	1	-	66
	Nüfus	5731	6432	10845	5742	340	-	29.156
1940	Y.S.	10	17	26	12	1	-	66
	Nüfus	6782	7008	11099	6083	333	-	31.471
1960	Y.S.	10	17	26	12	1	-	66
	Nüfus	9881	9561	15082	8127	466		43.309
1980	Y.S.	10	17	28	12	1	-	68
	Nüfus	14511	11026	18201	8825	492		53.321
2000	Y.S.	10	17	29	13	1	1	71
	Nüfus	14470	9743	13492	8911	321	163	47.983
2010	Y.S.	10	17	28	13	1	1	70
	Nüfus	15682	7056	8446	6608	200	99	37.446

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (2011).

1001 – 1250 m aralığındaki tek yerleşme olan Dedeler köyü, dağlık ve engebeli arazisi ile tarım alanlarının kısıtlı olması nedeniyle yıllara göre nüfusun çok artmadığı bir yerleşmedir. 1980 yılına kadar nüfusun arttığı bu tarihten sonra ise azaldığı Dedeler’ de nüfusun en az olduğu dönem 2010 yılı olmuştur.

Hem Sındırgı’nın hem de çalışma sahasının en yüksek yerleşmesi olan Pelitören 1350 m’ deki yükseltisiyle dikkat çekmektedir. Daha önce Derecikören’e bağlı bir mahalle olan Pelitören, 1985 yılından sonra köy statüsü kazanmıştır.

Nüfusun çok az olduğu bu yerleşmede, ekonomik faaliyetlerin çeşitli olmaması ve arazinin engebeli olması yerleşmeyi etkileyen en önemli olumsuz faktörlerdir.

“Nüfusun dağılım düzeni içinde birim alana düşen nüfus miktarı” (Özçağlar, 2003:96) olarak tanımlanan nüfus yoğunluğu, yerleşmelerin alanı ve nüfusun niteliği hakkında önemli bilgiler verir. Coğrafi araştırmalarda temel olarak kullanılan yoğunluk türleri ise aritmetik nüfus yoğunluğu, fizyolojik nüfus yoğunluğu ve tarımsal nüfus yoğunluğudur.

Belirli bir alanda yaşayan toplam insan sayısının o alanın yüzölçümüne bölünmesiyle elde edilen aritmetik nüfus yoğunluğu coğrafyada en sık kullanılan yoğunluk kavramlarından biridir.

Aritmetik yoğunluk açısından bakıldığında km^2 ye ortalama 45,5 kişinin düştüğü Bigadiç'te 56 idari ünite aritmetik yoğunluğun ortalamanın altında olduğu görülür. Bunlardan 6 ünite km^2 ye 10 kişiden daha az kişi düşerken, 26 tanesinde ise aritmetik ortalama 25 kişinin altındadır (Tablo 28).

Tablo 28: Bigadiç'te aritmetik nüfus yoğunluğuna göre idari ünitelerin durumu (2010)

Yoğunluk Grupları	Ünite Sayısı	Nüfus	Alan (km^2)
1.1 – 10 kişi/ km^2	6	1015	142,619
10.1 – 25 kişi/ km^2	25	6421	404,234
25.1 - 50 kişi/ km^2	27	12816	359,240
50.1 – 100 kişi/ km^2	7	7115	102,491
+100.1 kişi/ km^2	6	21993	75,909
İlçe Toplamı	71	48993	1.084

Kaynak: TÜİK verilerinden elde edilmiştir (2011).

Aritmetik yoğunluğun düşük olduğu yerleşmelerin Bigadiç'teki dağılımlarına bakıldığında, bu ünitelerin daha çok ilçenin doğu kesimindeki Sındırgı,

Dursunbey ilçelerinin sınırında bulunan dağlık arazide bulunduğu görülür. Aritmetik yoğunluk en düşük olduğu yerleşmeler arasında Yukarıçamlı (5,4 kişi/km²), Yukarıgöcek (5,5 kişi/km²) ve Dündarcık (7,1 kişi/km²) idari üniteleri dikkat çekmektedir.

Bigadiç'teki yerleşmelerden 16 idari ünitenin aritmetik yoğunluğu ortalamanın üzerindedir. Sahada nüfusun en fazla olduğu yerleşmelerden altısında ise aritmetik yoğunluk 100.1 kişi/km²' den fazladır. Bunlardan Bigadiç ilçe merkezi (420 kişi/km²), Işıklar (162 kişi/km²) ve Elyapan (162 kişi/km²) köyleri Bigadiç ilçe sınırları içerisinde aritmetik yoğunluğun en fazla olduğu yerleşmelerdir. Bu idari ünitelerin kuruldukları morfografik birimler incelendiğinde tarım alanlarının geniş ve tarımda sulama imkanlarının fazla olduğu ovalık alanlarda kuruldukları görülür.

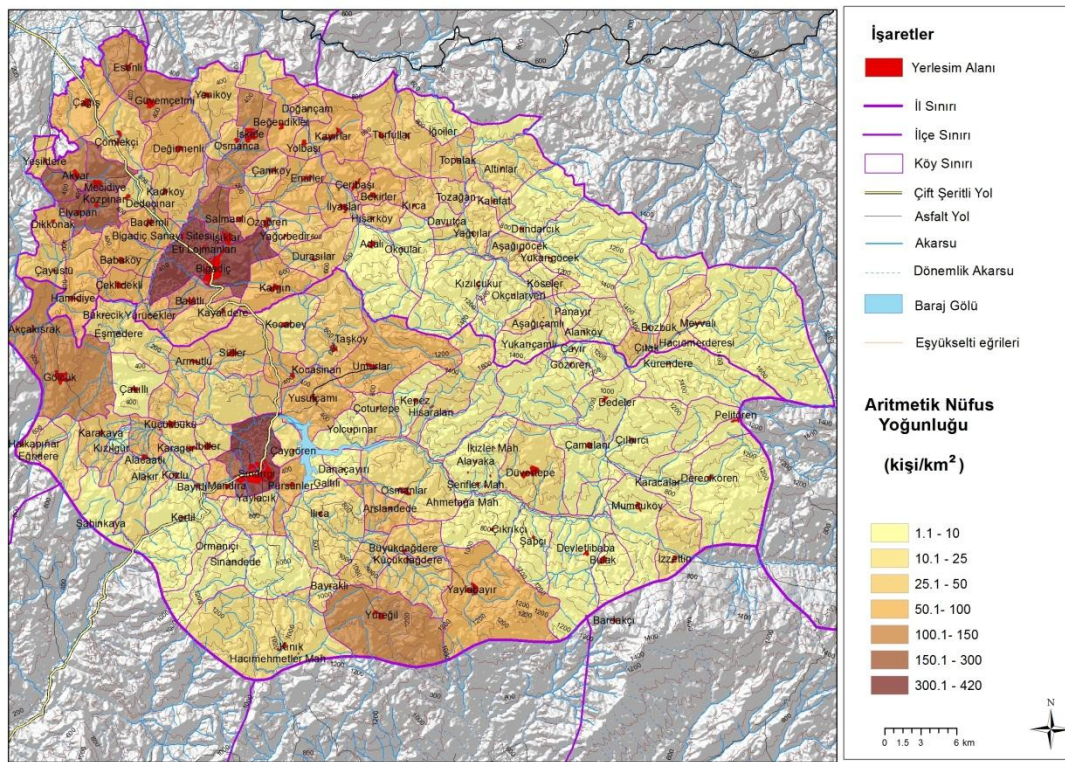
Aritmetik yoğunluk olarak km²' ye 27,5 kişinin düştüğü Sındırgı'da 50 idari ünitenin aritmetik yoğunluğu ortalamanın altındadır. Bu ünitelerden 13 tanesinde aritmetik yoğunluk 10 kişi/km² kişiden daha azken, 37 tanesinde ise aritmetik yoğunluk 25 kişi/km²' nin altındadır (Tablo 29).

Tablo 29: Sındırgı'da aritmetik nüfus yoğunluğuna göre idari ünitelerin durumu (2010)

Yoğunluk Grupları	Ünite Sayısı	Nüfus	Alan (km ²)
1.1 – 10 kişi/km ²	13	2296	340,896
10.1 – 25 kişi/km ²	35	10237	697,557
25.1 - 50 kişi/km ²	18	8228	237,376
50.1 – 100 kişi/km ²	4	4374	66,08
+100.1 kişi/km ²	1	12757	32,3
İlçe Toplamı	70	37446	1.374

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (2011).

Aritmetik yoğunluğun düşük olduğu yerleşmelerin Sındırgı'daki dağılışlarına bakıldığında, bu ünitelerin daha çok ilçenin doğu kesimindeki Bigadiç, Simav ilçe sınırları ile güneydoğudaki Demirci ilçe sınırında bulunan dağlık arazide olduğu görülür. Aritmetik yoğunluğun en düşük olduğu yerleşmeler arasında Çaltılı (4,2 kişi/km²), Kertil (6 kişi/km²) ve Derecikören (6,6 kişi/km²) idari üniteleri dikkat çekmektedir.

Harita 5: Bigadiç ve Sındırgı'da aritmetik nüfus yoğunluğuna göre köy ve kentsel yerleşmeler (2010)

Sındırgı'daki yerleşmelerden 20 idari ünitenin aritmetik yoğunluğu ortalamanın üzerindedir. Sahada nüfusun en fazla olduğu yerleşmelerden dördünde aritmetik yoğunluk 50.1 kişi/km²' den fazlayken, sadece Sındırgı ilçe merkezinde yoğunluk 100.1 kişi/km²' den fazladır. Sındırgı ilçe merkezi 394,9 kişi/km² ile ilçe sınırlarında aritmetik yoğunluğun en fazla olduğu idari ünite iken Gölcük 61,9

kişi/km² ve Yüreğil 69,9 kişi/km²'lik yoğunlukları ile dikkat çeken diğer yerleşmelerdir. Bu idari ünitelerin kuruldukları morfografik birimler incelendiğinde tarım alanlarının geniş ve tarımda sulama imkanlarının fazla olduğu ovalık alanlarda kuruldukları görülmektedir.

“Aritmetik nüfus yoğunluğu her ne kadar nüfusun yaşadığı alanda km² ye düşen insan sayısını vermekte olsa da, hesaplamada baz alınan alanda insanın doğrudan etkileşimde bulunmadığı alanlar da hesaba katılmaktadır. İnsanların, özellikler kırsal alanlardaki, etkileşimde bulundukları alanlar çoğunlukla tarım alanlarıdır. Tarım alanlarının toplam yüzölçümüne bölünmesiyle hesaplanan fizyolojik nüfus yoğunluğu, aritmetik nüfus yoğunluğunun aksine “insan – doğal ortam etkileşimini sadece tarım yönünden” (Özçağlar, 2003:98) değerlendirmektedir.

Bigadiç'te 2010 yılı verilerine göre ortalama fizyolojik nüfus yoğunluğu 170.7 kişi/km²'dir. İlçe sınırları içindeki idari ünitelerden 35 tanesinde fizyolojik yoğunluk ilçe ortalamasının altındadır. Bunlardan Okçulıyeri 44 kişi/km²'lik fizyolojik yoğunluğu ile dikkat çekmektedir. Fizyolojik nüfus yoğunluğunun ilçe ortalamasından daha az olduğu yerleşmelerin bulunduğu morfolojik sahalar incelendiğinde, bu yerleşmelerin daha çok dağlık ve engebeli arazilerde bulundukları görülür. Fizyolojik yoğunlukla birlikte aritmetik nüfus yoğunluklarının da ilçe ortalamasının altında olduğu bu ünitelerden Babaköy (158 kişi/km²) ve Bademli (166 kişi/km²)'de nüfusun fazla olmasıyla birlikte tarım alanlarının da geniş olması fizyolojik nüfusun ortalamanın altında olmasına neden olmuştur (Tablo 30).

Tablo 30: Bigadiç'te fizyolojik nüfus yoğunluğuna göre idari ünitelerin durumu (2010)

Yoğunluk Grupları	Ünite Sayısı	Toplam Nüfus	Tarım Alanı (km ²)
1.1 – 50 kişi/km ²	1	159	3,5
50.1 – 100 kişi/km ²	12	2377	34,08
100.1 - 250 kişi/km ²	35	14951	90,8
250.1 – 500 kişi/km ²	13	8469	27,03
500.1 -1000 kişi/km ²	9	6445	10,7
+1000.1 kişi/km ²	1	16957	4,5
İlçe Toplamı	71	48993	170,6

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (2011).

Bigadiç ilçe sınırları içindeki 37 yerleşmenin fizyolojik nüfus yoğunlukları ortalamanın üstündedir. Bunların saha içindeki dağılışlarına bakıldığında daha çok ilçenin kuzeyine doğru uzanan geniş düzlük ve ovalık alanlarında bulundukları görülür. Tarım alanlarının geniş olmasıyla birlikte aritmetik nüfus yoğunluklarının da fazla olması bu yerleşmelerde fizyolojik yoğunluğun yüksek olmasına neden olmuştur. Küçükyeni (675 kişi/km²), Akyar (614,2 kişi/km²) ve Işıklar (527 kişi/km²) köyleri ilçe sınırlarında fizyolojik yoğunluğun en fazla olduğu köy yerleşmeleri olurken, ilçe merkez durumundaki Bigadiç'te ise fizyolojik yoğunluk 3718 kişi/km² ilçe ortalamasının yaklaşık yirmi katı fazla olmuştur.

Sındırgı ilçesinde 2010 yılı verilerine göre ortalama fizyolojik nüfus yoğunluğu 192.9 kişi/km²'dir. İlçe sınırları içindeki idari ünitelerden 54 tanesinde fizyolojik yoğunluk ilçe ortalamasının altındadır. Bunlardan Çelebiler 46 kişi/km²'lik fizyolojik yoğunluğu ile ilçe sınırlarına yoğunluğun en az olduğu yerleşme olarak dikkat çekmektedir. Fizyolojik nüfus yoğunluğunun ilçe ortalamasından daha az olduğu yerleşmelerin bulunduğu morfolojik sahalar incelendiğinde, bu yerleşmelerin daha çok sahanın doğu, güneydoğu ve güneybatısındaki dağlık ve engebeli arazilerde

bulundukları görülür. Fizyolojik yoğunlukla birlikte aritmetik nüfus yoğunluklarının da ilçe ortalamasının altında olduğu bu ünitelerden Alacaatlı (134 kişi/km²) ve Yaylabayır (129 kişi/km²)’da nüfusun fazla olmasıyla birlikte tarım alanlarının da geniş olması fizyolojik nüfus yoğunluğunun ortalamanın altında olmasına neden olmuştur (Tablo 31).

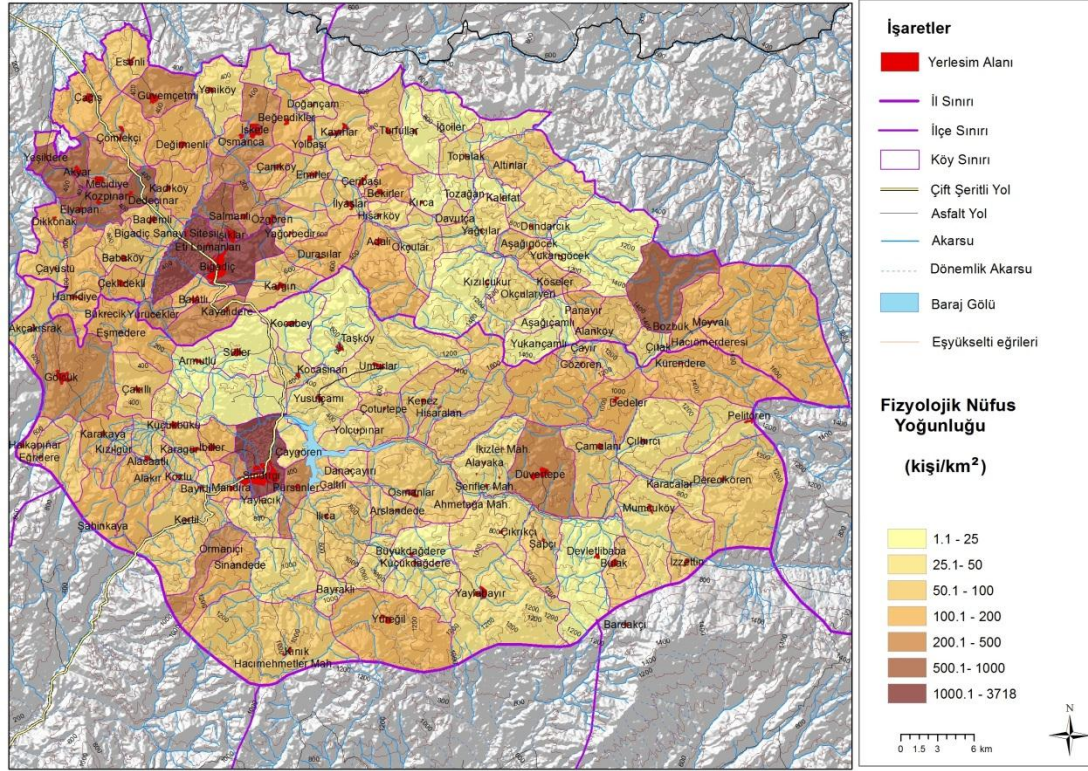
Tablo 31: Sındırgı’da fizyolojik nüfus yoğunluğuna göre idari ünitelerin durumu (2010)

Yoğunluk Grupları	Ünite Sayısı	Toplam Nüfus	Tarım Alanı (km ²)
1.1 – 50 kişi/km ²	1	196	4,2
50.1 – 100 kişi/km ²	19	6423	77,3
100.1 - 250 kişi/km ²	45	15859	98,9
250.1 – 500 kişi/km ²	4	2461	7,7
500.1 -1000 kişi/km ²	-	-	-
+1000.1 kişi/km ²	1	12757	3,8
İlçe Toplamı	70	37446	191,9

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (2011).

Sındırgı ilçe sınırları içindeki 15 yerleşmenin fizyolojik nüfus yoğunlukları ortalamanın üstündedir. Bunlardan sadece ilçe merkezi konumundaki Sındırgı (3357 kişi/km²) ile belde statüsünde olan Gölcük (294 kişi/km²) ve Yüreğil (207 kişi/km²)’de nüfusun fazla olması fizyolojik yoğunluğun da ortalamanın üzerinde olmasına neden olmuştur. Diğer yerleşmelerde ise aritmetik yoğunluğun az olmasına rağmen engebeli araziye bağlı olarak tarım alanlarının da dar olması fizyolojik nüfus yoğunluğun yüksek çıkmasına neden olmuştur. Bu durumda olan ünitelerden en dikkat çeken 370 kişi/km²’lik fizyolojik yoğunluğuyla ilçe ortalamasının iki katı yoğunluğu olan Ormaniçi köyüdür. Sındırgı’nın güney batısında Sındırgı – Akhisar ilçe sınırında bulunan bu yerleşme, 99 kişilik nüfusu

olmasına rağmen dağlık ve engebeli bir arazide bulunması nedeniyle 0,267 km²'lik dar tarım alanına bağlı olarak fizyolojik nüfus yoğunluğun fazla olduğu yerleşmeler arasında yer almıştır.

Harita 6: Bigadiç ve Sındırgı'da fizyolojik nüfus yoğunluğuna göre köy ve kentsel yerleşmeler (2010)

Tarımda çalışan nüfusun tarım alanlarına bölünmesiyle tarımsal nüfus yoğunluğu elde edilir. Fizyolojik nüfus yoğunluğunun aksine bu hesaplamada toplam nüfus yerine tarımda çalışan nüfus hesaplamaya katılır. Tarımsal nüfus yoğunluğu, temel ekonomisi tarıma dayanan yerleşmeler için daha net bilgiler verebilmektedir.

Bigadiç'te 2010 yılı verilerine göre ortalama tarımsal nüfus yoğunluğu 77.5 kişi/km²'dir. İlçe sınırları içindeki idari ünitelerden 47 tanesinde tarımsal yoğunluk ilçe ortalamasının altındadır. Bunlardan İğciler 8.1 kişi/km²'lik tarımsal

yoğunluğu ile ilçe sınırları içindeki en düşük yoğunluğa sahip yerleşmedir. Tarımsal nüfus yoğunluğunun ilçe ortalamasından daha az olduğu yerleşmelerin bulunduğu morfolojik sahalar incelendiğinde, bu yerleşmelerin daha çok ilçenin güneydoğu kesiminde, Dursunbey – Sındırgı ilçe sınırlarındaki dağlık ve engebeli arazilerde bulundukları görülür. Tarımsal yoğunlukla birlikte aritmetik nüfus yoğunluklarının da ilçe ortalamasının altında olduğu bu ünitelerden Babaköy (4,8 km²) ve Kızılçukur (6,1 km²)’ da tarımsal nüfusun fazla olmasıyla birlikte tarım alanlarının da geniş olması tarımsal nüfus yoğunluğunun ortalamanın altında olmasına neden olmuştur.

Tablo 32: Bigadiç’te tarımsal nüfus yoğunluğuna göre idari ünitelerin durumu (2010)

Yoğunluk Grupları	Ünite Sayısı	Tarımsal Nüfus	Tarım Alanı (km ²)
1.1 – 25 kişi/km ²	15	440	28,9
25.1 – 50 kişi/km ²	17	1417	37
50.1 - 100 kişi/km ²	21	4121	61,4
100.1 – 250 kişi/km ²	15	4183	29,7
+250.1 kişi/km ²	6	3909	13,5
İlçe Toplamı	71	14070	170,7

Kaynak: TÜİK verilerinden elde edilmiştir (2011).

Bigadiç ilçe sınırları içindeki 32 yerleşmenin tarımsal nüfus yoğunlukları ortalamanın üstündedir. Bunların saha içindeki dağılımlarına bakıldığında daha çok ilçenin kuzeyine doğru uzanan geniş düzlük ve ovalık alanlarında bulundukları görülür. Tarım alanlarının geniş olmasıyla birlikte tarımda çalışan nüfusun da fazla olması bu yerleşmelerde tarımsal yoğunluğun yüksek olmasına neden olmuştur. Kozpınar (294 kişi/km²), Akyar (286,3 kişi/km²) ve Işıklar(263,1 kişi/km²) köyleri ilçe sınırlarında tarımsal yoğunluk en fazla olduğu

köy yerleşmeleri olurken, ilçe merkez durumundaki Bigadiç'te ise tarımsal yoğunluk 296 kişi/km² ilçe ortalamasının yaklaşık dört katı fazla olmuştur.

Tarımda çalışan nüfusun fazla olduğu, bununla birlikte tarım alanlarının da geniş olduğu ova yerleşmelerinde tarımsal nüfus yoğunluk ilçe ortalamasının üzerinde olmakla birlikte; tarımda çalışan kişi sayısının az olmasına rağmen dağlık ve engebeli arazi nedeniyle tarım alanlarının da dar olduğu bazı yerleşmelerde tarımsal yoğunluk ortalamasının üzerinde çıkmıştır. Bunlardan Bozbük (0,3 km² tarım alanı) ve Dikkonak (0,65 km² tarım alanı) aritmetik yoğunlukları düşük olmasına rağmen tarımsal yoğunluklarının yüksek olmasıyla dikkat çekmektedir. Bununla birlikte İskele (5,9 km² tarım alanı) ve Kargın (6,3 km² tarım alanı) gibi yerleşmeler de ise tarımsal nüfus yoğun olmasına rağmen tarım alanlarının geniş olması tarımsal nüfus yoğunluğunun çok yüksek olmamasına neden olmuştur.

Sındırgı'da 2010 yılı verilerine göre ortalama tarımsal nüfus yoğunluğu 58.9 kişi/km²'dir. İlçe sınırları içindeki idari ünitelerden 51 tanesinde tarımsal yoğunluk ilçe ortalamasının altındadır. Bunlardan Pelitören 16 kişi/km²'lik tarımsal yoğunluğu ile ilçe sınırları içindeki en düşük yoğunluğa sahip yerleşmedir. Tarımsal nüfus yoğunluğunun ilçe ortalamasından daha az olduğu yerleşmelerin bulunduğu morfolojik sahalar incelendiğinde, bu yerleşmelerin daha çok ilçenin kuzeydoğu kesiminde Bigadiç – Sındırgı ilçe sınırlarındaki dağlık ve engebeli arazilerde bulundukları görülür. Tarımsal yoğunlukla birlikte aritmetik nüfus yoğunluklarının da ilçe ortalamasının altında olduğu bu ünitelerden Umurlar (12 km² tarım alanı) ve Büyükdağdere (8,2 km² tarım alanı)' de tarımsal nüfusun fazla olmasıyla birlikte tarım alanlarının da geniş olması tarımsal nüfus yoğunluğunun ortalamasının altında olmasına neden olmuştur.

Tablo 33: Sındırgı’da tarımsal nüfus yoğunluğuna göre idari ünitelerin durumu (2011)

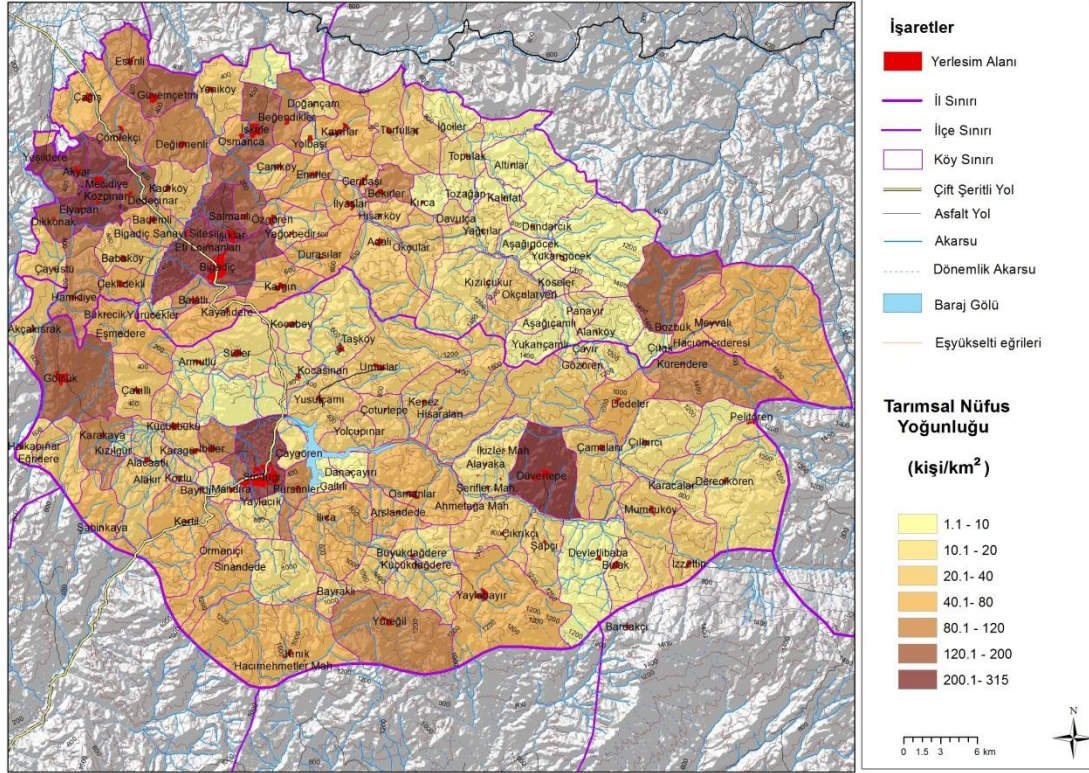
Yoğunluk Grupları	Ünite Sayısı	Tarımsal Nüfus	Tarım Alanı (km ²)
1.1 – 25 kişi/km ²	7	410	19,4
25.1 – 50 kişi/km ²	34	3788	102,1
50.1 - 100 kişi/km ²	23	3958	55,1
100.1 – 250 kişi/km ²	5	1709	13,7
+250.1 kişi/km ²	1	1400	3,8
İlçe Toplamı	70	11581	192,8

Kaynak: TÜİK verilerinden elde edilmiştir (2011).

Sındırgı ilçe sınırları içindeki 18 yerleşmenin tarımsal nüfus yoğunlukları ortalamanın üstündedir. Bunların saha içindeki dağılımlarına bakıldığında daha çok ilçenin kuzeyine ve batısına doğru uzanan geniş düzlük ve ovalık alanlarında bulundukları görülür. Tarım alanlarının geniş olmasıyla birlikte tarımda çalışan nüfusun da fazla olması bu yerleşmelerde tarımsal yoğunluğun yüksek olmasına neden olmuştur. Yaylabayır (64,3 kişi/km²), Yüreğil (99 kişi/km²) ve Gölcük (140 kişi/km²) beldeleri ilçe sınırlarında tarımsal yoğunluk en fazla olduğu belde yerleşmeleri olurken, ilçe merkez durumundaki Sındırgı’ da ise tarımsal yoğunluk 394,7 kişi/km² ilçe ortalamasının yaklaşık yedi katı fazla olmuştur.

Bigadiç ve Sındırgı ilçelerinin tarımsal yoğunlukları karşılaştırıldığında ise, ilçe genelinde tarım alanlarının daha fazla olduğu Sındırgı (58,9 kişi/km²) ’ da tarımda çalışan kişi sayısının da Bigadiç (77,5 kişi/km²)’e göre düşük olması nedeniyle tarımsal nüfus ortalaması daha düşük olmuştur. İlçe merkezlerine bakıldığında ise Sındırgı (368,4 kişi/km²) ilçe merkezinde tarımda çalışan kişi sayısının fazla olmasına bağlı olarak tarımsal yoğunluk Bigadiç (317,9 kişi/km²) ilçe merkezine göre daha fazla olmuştur. Bu farklılığın görülmesinde ise Bigadiç ilçe

merkezinde tarım dışı sektörlerde çalışan kişilerin sayısının daha fazla olması etkili olmuştur.

Harita 7: Bigadiç ve Sındırgı'da tarımsal nüfus yoğunluğuna göre köy ve kentsel yerleşmeler (2010)

2. 1. 3. Bigadiç ve Sındırgı'da Nüfusun Sayısal Nitelikleri

Nüfus – yerleşme ilişkisi açısından önemli olan bir diğer unsur da nüfusun sosyo – ekonomik özellikleridir. Nüfusun sosyo – ekonomik özellikleri yerleşmelerin sınıflandırılmasında kullanılan bir kriter olmasının yanında yerleşmelerin yapıları üzerinde de etkili olmaktadır.

Nüfusun sosyo – ekonomik nitelikleri ortaya konulurken belirtilmesi gereken konulardan birisi de yaşayan nüfusun ortalama hane büyüklüğüdür. Bigadiç ve Sındırgı ilçelerinin yıllara göre ortalama hane büyüklükleri incelendiğinde hane

ortalamlarının yıllara göre önemli oranda azaldığı görülmektedir. Özellikle Sındırgı ilçesinde 2010 yılında 1990 yılına göre ortalama hane büyüklüğü 1.8 oranında azalırken, Bigadiç ilçesinde bu azalma 1.2 oranında kalmıştır. Bu durum ilk sırada Sındırgı olmak üzere, iki ilçenin de dışarıya göç verdiğini göstermektedir (Tablo 33).

Tablo 34: Bigadiç ve Sındırgı’da Ortalama Hane Büyüklüğü

İlçeler	1990	2000	2010
Bigadiç	4.1	3.6	2.9
Sındırgı	4.3	3.6	2.5

Kaynak: TÜİK (2011).

1990 yılında ortalama hane büyüklüğü 4.1 olan Bigadiç’te ortalama hane büyüklüğü 3 kişiden az olan hane görülmezken, 3.1 – 4 aralığında olan yerleşme sayısı 27 olmuştur. Bu yerleşmelerin ilçe içerisindeki dağılımları incelendiğinde Bigadiç’in doğusunda Sındırgı – Dursunbey sınırında bulunan dağlık ve engebeli arazide olduğu görülür. İlçe merkezi durumundaki Bigadiç’te ise nüfus miktarının fazla olmasına rağmen hane sayısının da yüksek olması ortalama hane büyüklüğünün ilçe ortalaması altında olmasına neden olmuştur (Tablo 35).

Tablo 35: Bigadiç’te ortalama hane büyüklüğüne göre yerleşmeler (1990-2010)

Ortalama Hane Büyüklüğü	1990		2000		2010	
	Yerleşme Sayısı	Nüfus	Yerleşme Sayısı	Nüfus	Yerleşme Sayısı	Nüfus
1.1 – 2.0 kişi	-	-	-	-	1	121
2.1 – 3.0 kişi	-	-	6	1.281	54	18.199
3.1 – 4.0 kişi	27	24.549	47	34.117	15	28.979
4.1 – 5.0 kişi	42	23.848	18	13.890	1	2.053
+ 5.1 kişi	3	1.948	1	669	-	-
İlçe Toplamı	72	50.345	72	49.957	71	48.993

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (2011).

Bigadiç'te 1990 yılında hane büyüklüğü ilçe ortalamasından fazla olan yerleşme sayısı 45 olmuştur. Hane büyüklüğü 4.1 – 5 arasında olan 42 yerleşmeden nüfus açısından en büyük olan yerleşmeler İskele, Işıklar ve Mecidiyeköy' dür. Hane büyüklüğünün ilçe ortalamasından fazla olduğu yerleşmelerden üçünde ise hane büyüklüğü 5.1' den fazla olmuştur. Bu yerleşmelerden Bademli, 6.2'lik ortalama hane büyüklüğüyle ilçe sınırlarındaki en büyük ortalamaya sahip olan yerleşme olmuştur.

2000 yılına gelindiğinde nüfusun azalmasıyla birlikte ortalama hane büyüklüğünün de azaldığı Bigadiç ilçesinde ortalama hane büyüklüğü 3.6 olmuştur. İlçe sınırları içindeki 25 yerleşmenin hane büyüklüğünün ortalamanın altında olduğu 2000 yılında, altı yerleşmede ortalama hane büyüklüğü 2.1 – 3 arasında olmuştur. Sahanın güney – güneydoğu kesiminde bulunan bu yerleşmelerden Karabahçe 2.5 kişilik hane büyüklüğüyle en düşük ortalamaya sahip olan yerleşme olmuştur.

2000 yılında Bigadiç ilçe sınırlarındaki yerleşmelerden 47 tanesinde hane büyüklüğü ortalamanın üzerinde olmuştur. Sahanın daha çok kuzey – kuzeybatısındaki ovalık arazide bulunan bu yerleşmelerden Bademli 5.01' lik hane büyüklüğüyle sahada ortalama hane büyüklüğünün en fazla olduğu yerleşme olmuştur.

Nüfusun bir önceki döneme göre çok fazla azalmamış olmasına rağmen ortalama hane büyüklüğünün 2.9 kişiye düştüğü 2010 yılında 56 yerleşmede hane büyüklüğü ilçe ortalamasının altında kalmıştır. Bunlardan Panayır köyü 1.8 kişilik ortalamaıyla en düşük hane büyüklüğüne sahip yerleşme olmuştur. 16 yerleşmenin ortalamanın üzerinde hane büyüklüğüne sahip olduğu sahada, bu dönemde hane

büyükliğünün en fazla olduğu yerleşmeler Bigadiç, İskele ve Işıklardır. Işıklar köyü, 4.02 kişiyle en büyük ortalama haneye sahip olan yerleşme olmuştur. Nüfusun en fazla olduğu yerleşme olan ilçe merkezi konumundaki Bigadiç’ te ise artan nüfusla birlikte hane sayısının da artmış olması ortalama hane büyüklüğünün çok yüksek çıkmasına engel olmuştur.

Bigadiç’te yıllara göre ortalama hane büyüklüğü incelendiğinde hane büyüklüklerinde önemli bir düşüş olduğu görülür. İlçenin toplam nüfusunda 1990 – 2010 yılları arasında önemli bir düşüş olmamasına rağmen hane büyüklüğünün bu derece düşük olmasında, sahanın doğu – güneydoğu kısmında bulunana dağlık arazilerdeki yerleşmelerden özellikle Bigadiç ilçe merkezine yapılmış olan göçler etkili olmuştur.

1990 – 2010 yılları arasında nüfusun büyük oranda azaldığı Sındırgı ilçesinde ortalama hane büyüklükleri de azalmıştır. 1990 yılında 4.3 kişi olan ortalama hane büyüklüğü 2000 yılında 3.6 kişi, 2010 yılında ise 2.5 kişi olmuştur (Tablo 36).

Tablo 36: Sındırgı’da ortalama hane büyüklüğüne göre yerleşmeler (1990 -2010)

Ortalama Hane Büyüklüğü	1990		2000		2010	
	Yerleşme Sayısı	Nüfus	Yerleşme Sayısı	Nüfus	Yerleşme Sayısı	Nüfus
1.1 – 2.0 kişi	1	107	1	110	27	6908
2.1 – 3.0 kişi	-	-	10	2.908	36	13.784
3.1 – 4.0 kişi	21	8.831	31	31.744	5	17.074
4.1 – 5.0 kişi	32	29.725	18	11.280	-	-
+ 5.1 kişi	4	12.797	1	606	-	-
İlçe Toplamı	68	51.460	71	46.648	70	37.446

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (2011).

Sındırgı'da 1990 ve 2000 yılında sadece bir yerleşmenin ortalama hane büyüklüğü 2 kişinin altında olmuşken, 2010 yılında bu sayı 27 olmuştur. İlçenin doğu, güney ve güneydoğu kesimindeki dağlık alanlarda bulunan bu yerleşmelerden Halkapınar, 1.2 kişilik hane ortalamasıyla tüm dönemlerde en düşük haneye sahip olan yerleşme olmuştur.

1990 yılında sahada 2.1 – 3 kişi arasında hane bulunmazken; 2000 yılında 10 yerleşme, 2010 yılında ise 37 yerleşme bu aralıkta yer almıştır. 2010 yılında dağlık arazilerde bulunan yerleşmelere ilave olarak ovalık alanlarda bulunan Alacaatlı, Büyükdağdere ve Osmanlar gibi yerleşmelerle birlikte, bucak merkezi konumundaki Düvertepe de hane büyüklüğünün ilçe ortalamasının altında olduğu yerleşmelerden olmuştur.

1990 yılında hane büyüklüğü 3.1 – 4 arasında olan yerleşme sayısı 21 iken, 2000 yılında bu sayı 31 yerleşmeye çıkmıştır. Bu durumun temel nedeni ise ortalama hane büyüklüğündeki artıştan ziyade 1990 yılında 4.1 – 5 kişi aralığında haneye sahip olan yerleşmelerin sayısının azalmış olmasıdır. 2010 yılına bakıldığında bu durum daha net görülmektedir. Çünkü bu dönemde 3.1 - 4 kişi aralığında haneye sahip yerleşme sayısı 5 üniteye düşerken; 1.1 – 2 aralığındaki yerleşme sayısı 27 yerleşmeye, 2.1 – 3 aralığındaki yerleşme sayısı ise 37 yerleşmeye çıkmıştır.

Her ne kadar ilçe merkezi konumundaki Sındırgı'nın tüm bu dönemlerde nüfus miktarı artmış olsa da nüfusla birlikte hane sayısının da artmış olması ortalama hane büyüklüğünün çok yüksek çıkmasına engel durumdadır. Tüm bu veriler göstermektedir ki ilçe dışına yapılmış olan göçler Sındırgı ilçesindeki ortalama hane

büyükülüğünün azalmasına neden olmuştur. İlçe merkezi konumundaki Sındırgı’ da nüfusun artmasına karşın ilçenin toplam nüfusunun azalmış olması hane büyükülüğünün azalmasında en önemli etken olarak ortaya çıkmaktadır.

Nüfusun cinsiyet yapısı ile yerleşmeler arasında daha çok göçlere bağlı olarak bir ilişki vardır. Göç veren yerleşmelerde erkek nüfusun çalışmak için sürekli olarak yerleşme dışına göç etmesi nedeniyle kadın – erkek nüfusunda da yerleşmelere göre değişiklikler olmaktadır.

Çalışma sahasında nüfusun cinsiyet yapısı incelendiğinde hem ilçe merkezinde hem de belde ve köylerde kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olduğu görülür. İlçe merkezlerinde kadın – erkek nüfusu arasında büyük farklar görülmezken, özellikle Sındırgı ilçesinde belde ve köylerdeki nüfusun cinsiyet yapısı incelendiğinde kadın nüfusun erkek nüfusuna göre çok daha fazla olduğu görülür. Bu durumun temel nedeni ise belde ve köylerdeki erkek nüfusun çalışmak amacıyla ilçe merkezine ve başka yerleşmelere göç etmesidir (Tablo 37) .

Tablo 37: Bigadiç ve Sındırgı’da Nüfusun Cinsiyet Yapısı (2010)

	NÜFUSUN CİNSİYET YAPISI					
	BİGADIÇ			SINDIRGI		
	İlçe Merkezi	Belde ve Köyler	Toplam	İlçe Merkezi	Belde ve Köyler	Toplam
Erkek	8.373	15.844	24.217	6.206	11.900	18.106
Kadın	8.584	16.192	24.776	6.551	12.789	19.340
Toplam	16.957	32.036	48.993	12.757	24.689	37.446

Kaynak: TÜİK (2011)

Bigadiç ilçe sınırlarındaki yerleşmelerden 41 ünite kadın nüfus erkek nüfustan fazlayken, 24 ünite erkek nüfus kadın sayısından fazladır. 6

yerleşmede kadın – erkek nüfusun birbirine eşit olduğu ilçede tarım alanlarının sınırlı ve arazinin dağlık olduğu yerleşmelerde kadın sayısı erkek nüfustan yüksektir. Bunlardan Beğendikler köyünde yaşayan erkek nüfusun büyük oranda yurtdışına (özellikle Almanya’ya) yapmış oldukları göç, erkek nüfusun kadın nüfusa göre daha az olmasına neden olmuştur.

Bigadiç ilçesinde erkek nüfusun kadın nüfustan fazla olduğu yerleşmeler ise daha çok sahada tarım alanlarının geniş olduğu ve gelirin nispeten diğer yerleşmelere oranla daha fazla olduğu ova yerleşmeleridir. Bunlar içerisinde Işıklar, Mecidiye ve Çağış erkek nüfusun fazla olduğu yerleşmeler olarak dikkat çekmektedir.

Bir diğer çalışma sahası olan Sındırgı ilçesinde ise 55 yerleşmede kadın sayısı erkek nüfustan fazlayken, 14 yerleşmede erkek nüfus kadın nüfustan fazladır. Kadın sayısının erkek sayısından fazla olduğu yerleşmelerin dağılışı incelendiğinde belirli bir dağılım olmadığı görülür. Örneğin dağlık ve engebeli arazide kurulmuş yerleşmelerden birisi olan Düvertepe’de kadın sayısı erkek sayısından fazlayken, ova yerleşmelerinden olan ve tarım alanlarının birçok yerleşmeye göre daha geniş olduğu Alacaatlı köyünde de aynı şekilde kadın nüfus erkek nüfustan fazladır. Bu durum temel geçim kaynağı tütün olan ilçede tütüne alternatif tarım ürünlerinin bulunamamış olmasının sahadaki tüm morfografik ünitelerdeki yerleşmelerden erkeklerin çalışmak amacıyla ilçe dışına göç ettiğini göstermektedir.

Sahada erkek nüfusun kadın nüfustan daha az olmasında temel etken ilçe dışına yapılan sürekli göçlerdir. Mevsimlik göçlerin de kadın – erkek nüfusun dağılışında etkili olduğu bilinmekle birlikte çalışmaya dayanak olan verilerin TÜİK’

in yapmış olduğu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)’den alınmış olması nedeniyle bu durumun etken olmadığı görülür. Çünkü bu sistemde sayım anında nerede olunursa olunsun kayıt olarak verilen adres geçerli olmaktadır.

Nüfusun sosyo – ekonomik özelliklerinden bir diğeri de nüfusun yaş yapısıdır. Nüfusun yaş yapısı nüfus piramitleri ile gösterilir. Nüfus piramitleriyle sahadaki genç - yaşlı nüfus miktarı, kadın – erkek sayısı ve doğum – ölüm oranları gibi sayısal verilerle; sahanın gelişmişlik özellikleri, göç miktarı ve ortalama yaşam süresi gibi sosyal verilere ulaşılabilir.

Bigadiç ve Sındırgı’nın 2000 yılına ait genel nüfus piramidi incelendiğın de 10 – 14 ve 15 – 19 yaş aralığındaki nüfusun fazla olmasına bağılı olarak genç nüfus oranının da yüksek olduğu görülür. Tabandaki daralmaya bağılı olarak doğum oranlarının azalmaya başladığı sahada en dikkat çekici nokta ise özellikle 20 – 24 yaş aralığındaki erkek nüfusundaki daralmadır. Bu durum bölgede yaşayan çalışma çağındaki genç erkek nüfusun büyük bölümünün saha dışına göç ettiğini göstermektedir. 45 – 49 yaş aralığından sonraki yaş aralığında bir daralmanın olduğu Bigadiç, bu özelliğıyle bu yaş grubunda düzenli bir azalmanın olduğu Sındırgı’ dan ayrılır (Grafik 16 ve Grafik 17).

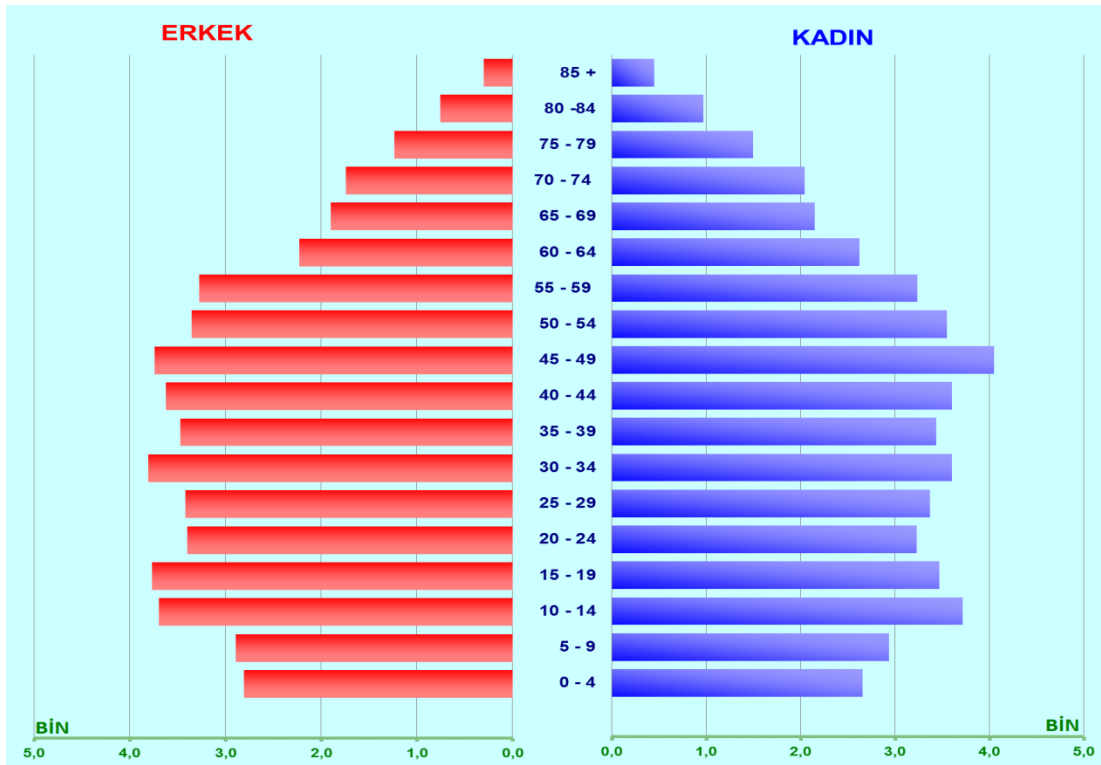
Grafik 16: Bigadiç ilçesi nüfus piramidi (2000)

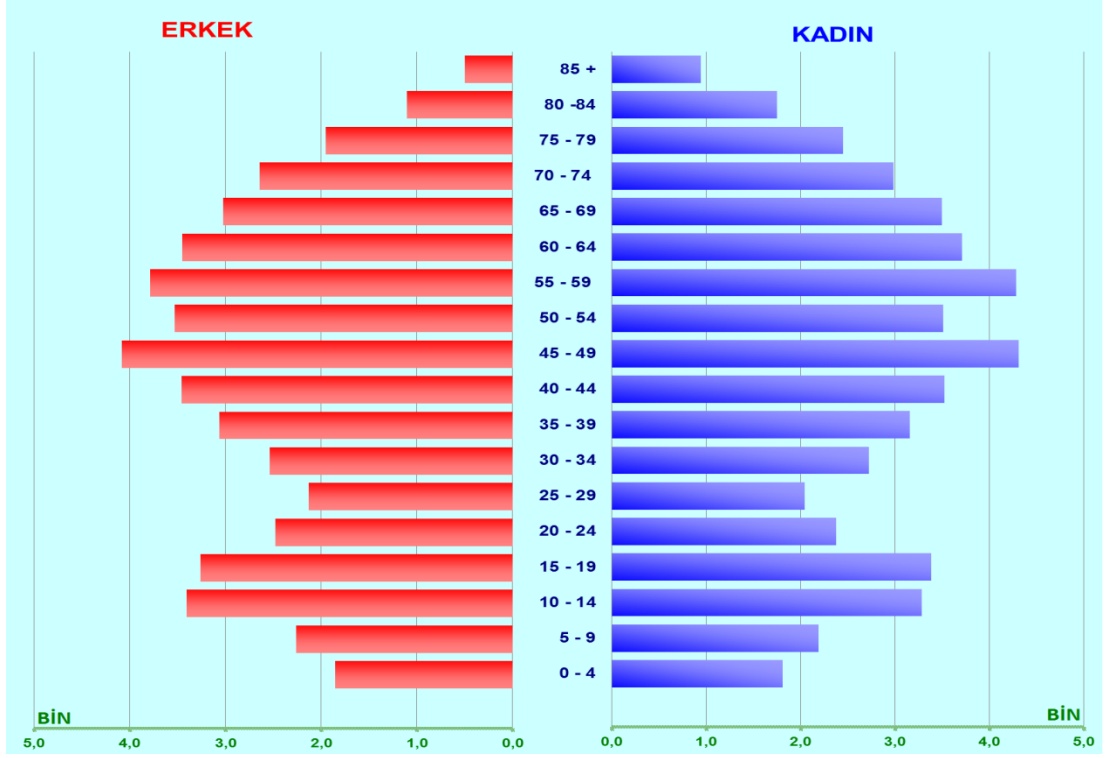
Grafik 17: Sındırgı ilçesi nüfus piramidi (2000)

Bigadiç ve Sındırgı ilçeleri 2010 yılı ADNSK'ya göre oluşturulan nüfus piramidi incelendiğinde sahada genç nüfus oranının 2000 yılına göre düştüğü görülür. 10 - 14 ve 15 - 19 yaş aralığı oranının diğer yaş aralıklarına göre yüksek

olduğu sahada 10 – 14 yaş aralığından sonra piramidin tabanının daralmaya başlaması doğum oranıyla birlikte genç nüfusun da azalmaya başladığını göstermektedir. Bu durum sahada son yıllarda doğum oranlarının kontrol altına alınmaya başlandığına da delil olmaktadır. Özellikle Sındırgı’ da piramidin tabanında büyük oranda daralmanın olması doğum oranlarının çok büyük miktarda azaldığını gösterir (Grafik 19). 2000 yılına göre 20 – 24 ve üstü yaş aralığında kadın – erkek sayısında bir düzelmenin olduğu Bigadiç’te bu yaş grubunda büyük oranda azalmanın ve dalgalanmanın olduğu Sındırgı’ya göre nüfusta bir dengelenmeden bahsedilebilir (Grafik 18).

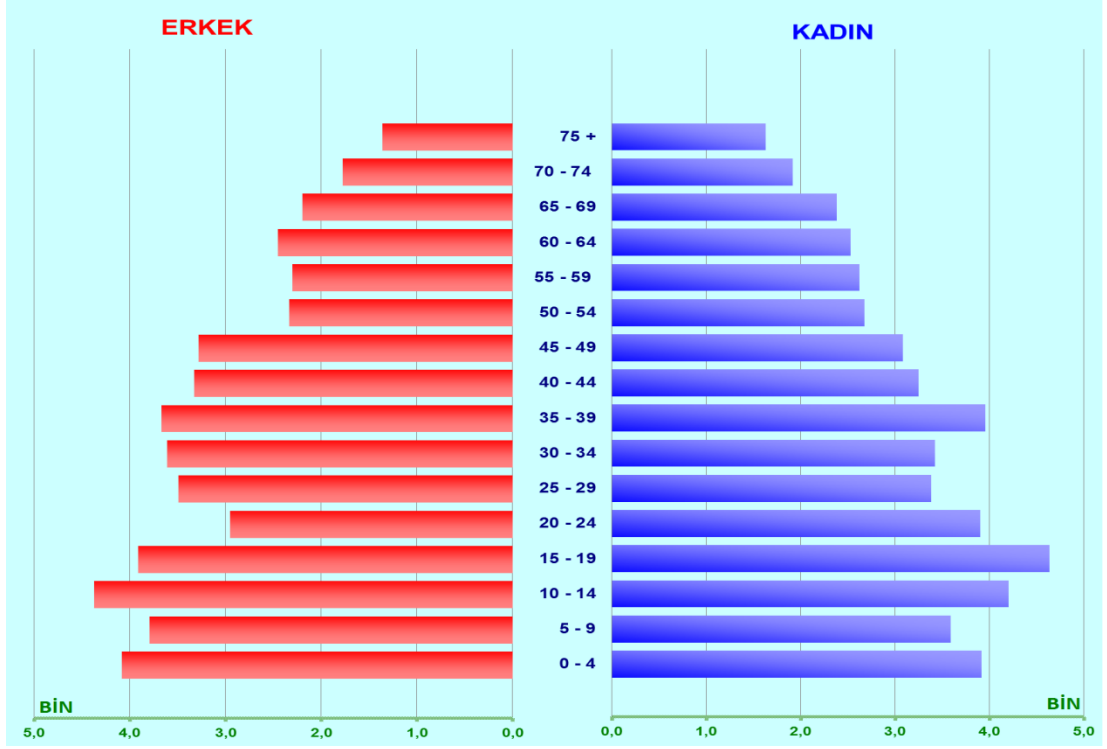

Grafik 18: Bigadiç ilçesi nüfus piramidi (2010)

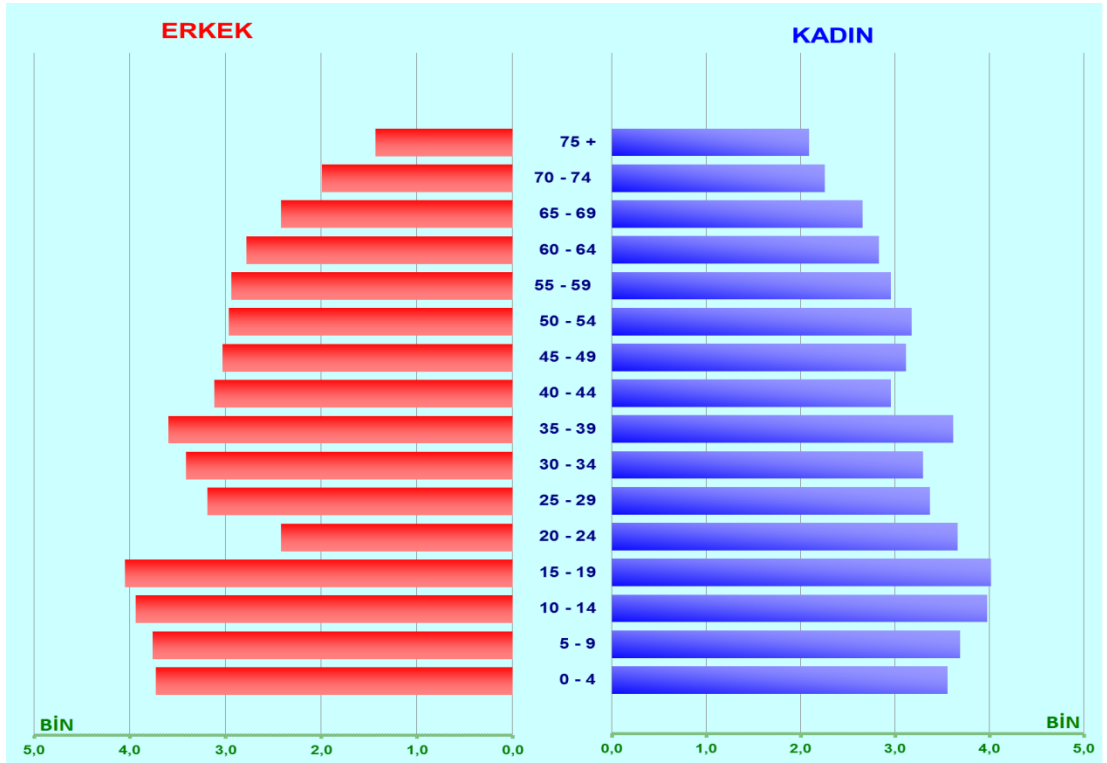

Grafik 19: Sındırgı ilçesi nüfus piramidi (2010)

Bigadiç ve Sındırgı ilçeleri belde ve köylere ait 2000 yılı nüfus piramidi incelendiğinde 0 – 4 yaş aralığında bir miktar genişlemenin olduğu Bigadiç’te, tabanda daralmanın daha çok görüldüğü Sındırgı’ ya göre doğum oranlarının arttığı görülür. 10 - 14 ve 15 – 19 yaş aralığındaki genişleme nedeniyle de genç nüfusun fazla olduğu her iki ilçede de bu dönemde en dikkat çeken nokta 20 – 24 yaş aralığındaki erkek nüfusun kadın nüfusa göre (özellikle Sındırgı’da) çok az olmasıdır. Bu durum belde ve köylerden çalışma çağındaki erkek nüfusun göç ettiğini göstermektedir (Grafik 20 ve Grafik 21).

Grafik 20: Bigadiç belde ve köyler nüfus piramidi (2000)

Grafik 21: Sındırgı belde ve köyler nüfus piramidi (2000)

2. 1. 4. Bigadiç ve Sındırgı’ da Nüfusun Ekonomik Özellikleri

Yerleşme ve nüfus ilişkilerinde nüfusun ekonomik özelliklerinin de incelenmesi gerekir. Çünkü ekonomik özellikler o yerleşmenin fonksiyonlarının belirlenmesinde temel ölçütlerden birisidir. Devlet Planlama Teşkilatı’nın yapmış olduğu ilçelerin sosyo – ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre 3. gelişmişlik grubunda yer alan Bigadiç, Türkiye’deki 872 ilçe arasında 426. sırada yer almıştır. Aynı çalışmada 3. gelişmişlik grubunda yer alan Sındırgı ise gelişmişlik sıralamasında Bigadiç’ in gerisinde kalarak 640. olmuştur (DPT, 2004:147)

Devlet Planlama Teşkilatı’nın hazırlamış olduğu aynı çalışmada hazırlanan aşağıdaki tablo incelendiğinde çalışma sahası ile ilgili ilginç bilgilere ulaşılmaktadır. Tabloya göre şehirleşme oranıyla Türkiye’deki 872 ilçe içerisinde alt seviyelerde kalan Bigadiç ve Sındırgı, tarım sektörü ile ilgili oranlarda ise üst sıralarda yer almaktadır (Tablo 38).

Tablo 38: Bigadiç ve Sındırgı’da sosyo – ekonomik gelişmişlik göstergeleri

Ekonomik Göstergeler (%)	Bigadiç	Sındırgı
Şehirleşme Oranı	29.13 (661)	21.96 (784)
Tarım Sektöründe Çalışanların Oranı	80.47 (265)	86.09 (90)
Sanayi Sektöründe Çalışanların Oranı	4.59 (379)	2.38 (605)
Hizmet Sektöründe Çalışanların Oranı	14.94 (647)	11.53 (794)
Nüfus Bağımlılık Oranı	52.58 (612)	53.46 (580)
İşsizlik	2.13 (820)	2.28 (802)
Vergi Gelirlerinin Ülke İçindeki Payı	0.023 (182)	0.013 (281)
Tarımsal Üretimin Ülke İçindeki Payı	0.15 (211)	0.27 (92)

Kaynak: DPT (2004) Parantez içindeki sayılar, Türkiye’deki ilçeler arasındaki sıralamasını gösterir.

% 80.47'lik tarım sektöründe çalışan oranıyla Türkiye' de 265. sırada yer alan Bigadiç, % 4.59'luk sanayi sektöründe çalışan oranıyla 379. ve % 14.94' lük hizmet sektöründe çalışan oranıyla 379. sırada yer almıştır. Tarımsal üretimin ülke içindeki payına göre % 0.15'lik oranla 211. sırada yer alan Bigadiç, tüm bu verilerle temel ekonomik faaliyeti tarım olan bir yerleşme olduğunu göstermektedir.

% 86.09'luk tarım sektöründe çalışan oranıyla Türkiye'de 90. sırada yer alan Sındırgı ise, % 2.38'lik sanayi sektöründe çalışan oranıyla 605. ve % 11.53'lük hizmet sektöründe çalışan oranıyla 794. sırada yer almıştır. Hizmet ve sanayi sektöründe çalışanların oranıyla Bigadiç'in gerisinde kalan Sındırgı, tarımsal üretimin ülke içindeki payına göre % 0.27'lik oranıyla Türkiye çapında 92. sırada yer alarak önemli bir tarım yerleşmesi olduğunu göstermiştir

Bigadiç'in 2010 yılı sayımlarına göre toplam nüfusu 48.993 kişidir. Bu nüfusun 40.526 kişisi çalışabilir yaş olarak kabul edilen 12 yaş üstü grubundadır. 2000 yılında toplam nüfusu 37.446 olan Sındırgı' da ise bu rakam 30.448 kişidir. Bigadiç'te çalışabilir nüfusun 26.725 kişi aktif çalışan nüfusu oluştururken bu rakam Sındırgı'da 17.046 kişi olmuştur (Tablo 38). Her iki ilçede de çalışan nüfusun bu kadar fazla olmasının temel nedeni kırsal kesimde yaşayan çalışabilir yaştaki halkın bütünüyle tarım sektöründe çalıştığının varsayılmasıdır.

Aktif çalışan nüfusun birbirine yakın olduğu her iki ilçede de çalışan erkek nüfus kadın sayısından fazla olmuştur. İşsiz sayısının da birbirine yakın olduğu Bigadiç ve Sındırgı' da iş gücüne dahil olmayan nüfus incelendiğinde Bigadiç' te bu sayısının bir miktar fazla olduğu görülür. Özellikle iş gücüne dahil olmayan kadın

sayısının daha fazla olduğu Bigadiç’ te çalışma çağındaki toplam erkek nüfus ise Sındırgı’ dan fazla olmuştur (Tablo 39).

Tablo 39: Bigadiç ve Sındırgı’da çalışma çağındaki nüfus ve nüfusun cinsiyete göre işe katılma durumu (12 yaş üstü).

Çalışma Çağındaki Nüfus (12 +)		Bigadiç			Sındırgı		
		Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
	Çalışan	14.528	12.197	26.725	14.142	12.904	17.046
	İşsiz	439	143	582	455	176	631
	Bilinmeyen	21	6	27	28	12	40
	İş Gücüne Dahil Olmayan	4.646	8.546	13.192	4.343	7.270	11.613
	Toplam	19.634	20.892	40.526	14.526	15.962	30.448

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (2010).

Bigadiç ve Sındırgı ilçelerinde çalışan nüfusun sektörel dağılımına bakıldığında doğal hammadde sektöründe çalışan nüfusun bariz şekilde fazla olduğu görülür. Tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık, balıkçılık ve madencilik gibi doğaya bağlı olarak yapılan faaliyetleri içeren doğal hammadde sektöründe çalışan kişi sayısı incelendiğinde, çalışan nüfusun %80’e yakın bir kısmının bu sektörde çalıştığı görülmektedir. Doğal hammadde sektöründe çalışan kadın sayısının her iki ilçede de erkek sayısından fazla olmasında, tarım ve hayvancılık işleri ile uğraşan kadın sayısının erkeklere göre daha çok olması etkili olmuştur.

Doğal hammadde sektöründe çalışan kişi sayısının Sındırgı’ ya göre daha az olduğu Bigadiç’ te sanayi ve hizmet sektöründe çalışanların sayısı ise Sındırgı’ dan fazla olmuştur. Büyük düzeylerde fabrikaların olmadığı çalışma sahasında sanayi sektörü küçük imalat atölyelerinden ve inşaat sektöründen ibarettir. Sanayi

sektöründe çalışan erkek sayısının Sındırgı'ya göre iki kat daha fazla olduğu Bigadiç'te, bu sektörde çalışan kadın sayısı ise Sındırgı' nın altında kalmıştır. Sındırgı'da sanayi sektöründe çalışan kadın sayısının fazla olmasının temel nedeni ise ileride üzerinde daha ayrıntılı durulacak olan yöreye özgü Yağcıbedir halılarını üreten ev tipi atölyelerin varlığıdır (Tablo 40).

Tablo 40: Bigadiç ve Sındırgı' da Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı (2010)

	Toplam Çalışan			Doğal Hammadde			Sanayi			Hizmet		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T
Bigadiç	14.528	12.197	26.725	10.223	11.796	22.019	1.274	22	1.296	3.031	379	3.410
Sındırgı	9.142	7.904	17.046	6.680	7.395	14.075	663	175	838	1.799	334	2.133

Kaynak: Bigadiç ve Sındırgı Kaymakamlıkları (2011) (E.=Erkek K.=Kadın T.=Toplam)

Her iki ilçede de doğal hammadde sektöründen sonra çalışan kişi sayısının en fazla olduğu sektör hizmet sektörüdür. Eğitim, sağlık ve güvenlik gibi faaliyetlerin yer aldığı bu sektörde çalışan kişilerin büyük oranda kamusal hizmetlerde bulunduğu görülür. Hizmet sektöründe çalışan kişi sayısının Sındırgı' ya göre daha fazla olduğu Bigadiç' te bu durumun temel nedeni eğitim, sağlık ve güvenlik gibi kamusal hizmetlerin daha fazla yoğunluk göstermesidir.

Bigadiç ve Sındırgı'da çalışan kişilerin sektörel dağılımları sahadaki temel ekonominin, özellikle tarım ve hayvancılığa bağlı olarak, doğal hammadde sektörüne dayalı olduğunu gösterir. Hizmet ve sanayi sektörünün bir miktar daha fazla olduğu Bigadiç' te her ne kadar doğal hammadde sektörü temel ekonomik faaliyet olsa da, özellikle hizmet sektöründe Sındırgı' ya oranla daha fazla bir kıyrdama olduğu aşikardır.

2. 1. 5. Bigadiç ve Sındırgı’ da Göçler

Yerleşme ile nüfus arasındaki ilişkiyi en iyi yansıtan öğelerden birisi de çalışılan saha ile diğer yerleşmeler arasında meydana gelen göç olayıdır. En kısa şekilde “insanların bir yerden başka bir yere yapmış olduğu taşınma faaliyeti” olarak tanımlanabilecek göç hareketi, bir yerleşme için avantaj olabileceği gibi dezavantaj da olabilir.

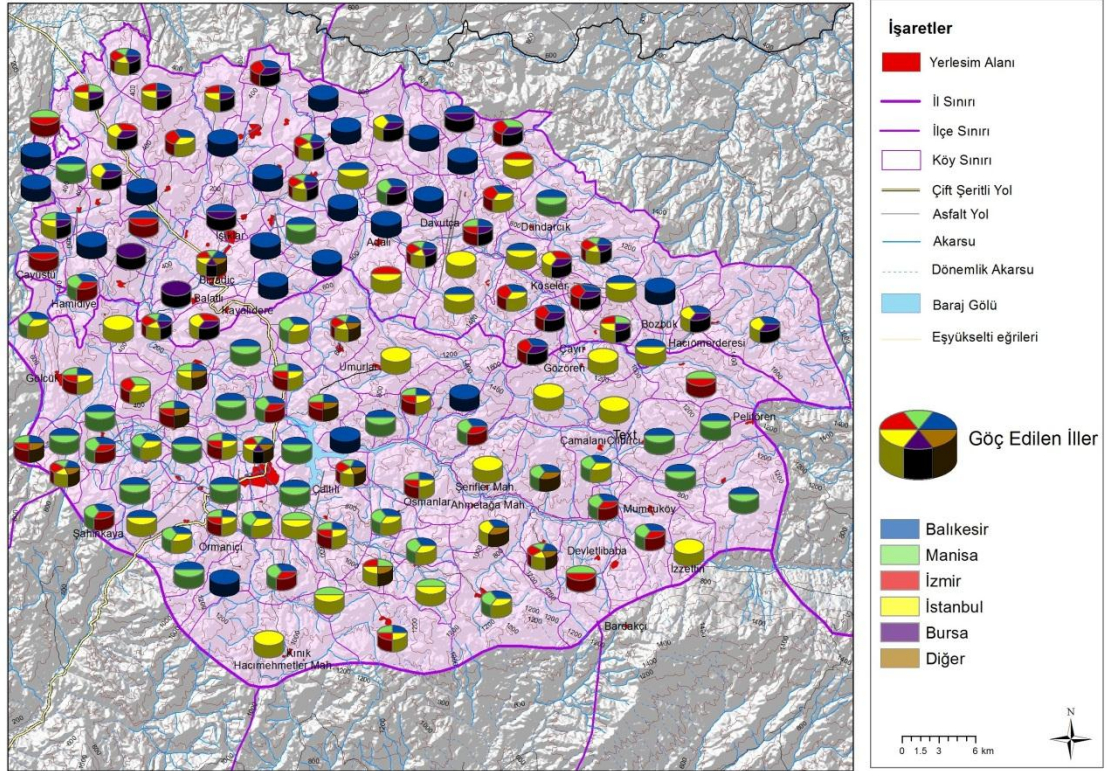
Bigadiç ve Sındırgı gibi temel ekonomisi tarıma dayalı olan yerleşmelerde, özellikle kırsal kesimden kentlere doğru meydana gelecek göç hareketi tarımda çalışacak iş gücünün azalmasına neden olarak o yerleşmenin ekonomisini dolayısıyla da gelişimini olumsuz etkiler.

Sahada, özellikle Sındırgı’da, ilçe dışına büyük oranda göç olduğu nüfus konusu işlenirken detaylı olarak anlatılmıştır. Bu bölümde ise yapılan göçlerin yönü hakkında bilgi verilecektir.

Sahada göçün daha çok hangi illere yapıldığını gösteren harita incelendiğinde ilginç sonuçlara ulaşılmaktadır. Buna göre Bigadiç ilçe merkezinden ve kırsal kesimden ilçe dışına yapılan göçler çoğunlukla Balıkesir’e doğru olmuştur. Bu duruma ilçenin Balıkesir’e yakın oluşu daha fazla etkili olmuştur. Balıkesir ile birlikte Bigadiç’ten en fazla yapılan göçler az miktarda da olsa İzmir’e ve İstanbul’a olmuştur

Sındırgı’daki göçün yönü ise Balıkesir’den ziyade başta İzmir olmak üzere kıyı Ege’ye doğru olmuştur. Bu duruma neden olarak Sındırgı’nın İzmir’e ve Manisa’ya olan yakınlığı gösterilebilir. Özellikle dağ köylerinden İstanbul’a doğru

göçün olduğu Sındırgı'dan az miktarda da olsa Bursa'ya doğru bir göç meydana gelmiştir (Harita 8).

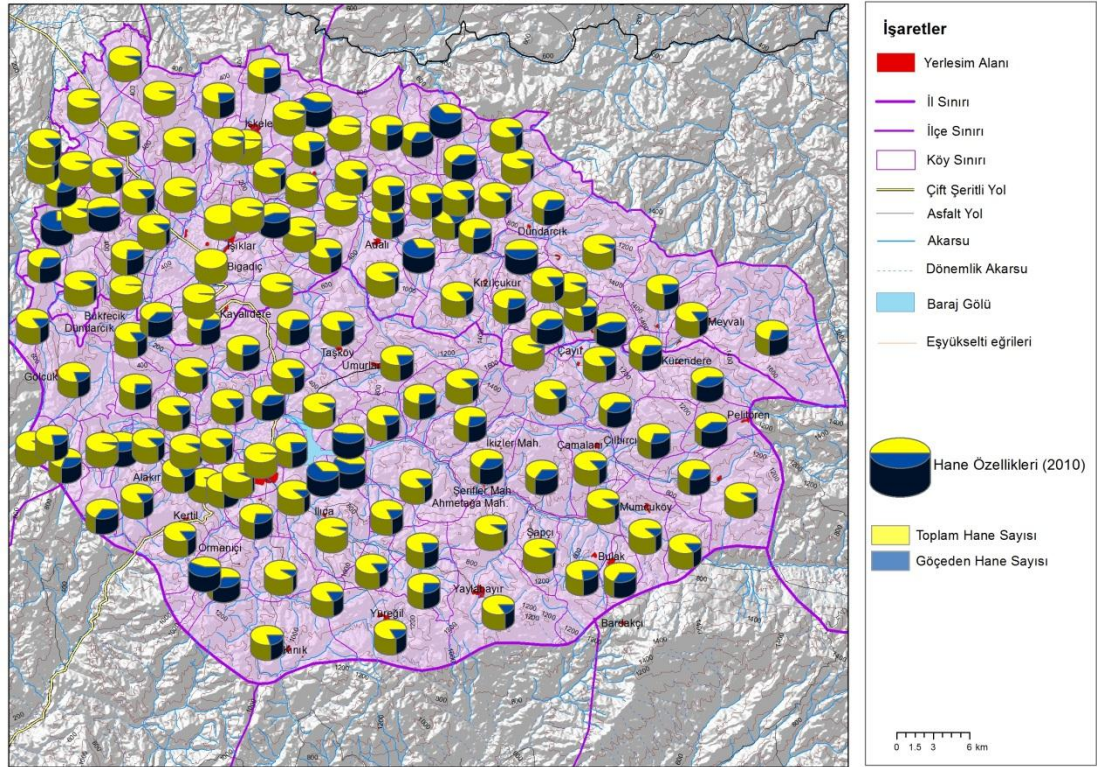
Harita 8: Bigadiç ve Sındırgı İlçelerinden Göç Edilen İller (2010)

Kaynak: Veriler, ilçe merkezindeki ve köylerdeki muhtarlıklara yapılan anketler sonucunda çıkartılmıştır (2011).

Bu sonuçlar gösteriyor ki, çalışma sahasından ilçe dışına yapılan göçler belirlenirken ilçeye olan yakınlık etkili olmuştur. Sahada yaptığımız görüşmelerden ve incelemelerden anlaşılmaktadır ki, her ne kadar sahada yaşayan insanlar ilçe dışına göç etmiş olsalar da memleketlerinden çok uzakta olmamaya da dikkat etmektedir.

Çalışma sahasından ilçe dışına yapılan göçlerin hangi yerleşmelerden yapıldığını gösteren harita incelendiğinde yoğunluğun daha çok doğu ve güneydeki

dağlık kesimlerden olduğu görülmektedir. Buna göre Bigadiç'in kuzeydoğusunda yer alan İgciler, Dündarcık, Kalafat, Turfullar, Doğançam ve Topalak köyleri ile doğudaki dağlık alanda yer alan Meyvalı, Bozbük, Çıtak ve Panayır köylerinden yoğun bir şekilde ilçe dışına göç olmuştur. Sındırgı'da en çok göç veren yerleşmelere bakıldığında ise güneydeki dağlık alanda yer alan Kınık, Ormaniçi, Sinandede, Yaylabayır ve İzzettin köyleri ile Pürsünler, Danaçayırı, Aslandede en çok hane kaybına uğrayan yerleşmelerdendir (Harita 9).

Harita 9: Bigadiç ve Sındırgı İlçelerinde Göç Eden Hane Dağılışı (2010)

Kaynak: Veriler, ilçe merkezindeki ve köylerdeki muhtarlıklara yapılan anketler sonucunda çıkartılmıştır (2011).

2. 1. 6. Bigadiç ve Sındırgı’da Ulaşım Ağının Yerleşme Üzerine Etkisi

Çalışma sahasında ulaşım yıllar boyunca önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumun temel nedenine bakıldığında ise sahanın büyük çoğunluğunun dağlık ve engebeli bir topoğrafya üzerinde bulunması olduğu görülür.

Özellikle Sındırgı – Simav, Sındırgı – Akhisar ve Sındırgı – Demirci ilçelerini birbirine bağlayan yolların engebeli bir topoğrafya üzerinde olması nedeniyle çok sayıda viraj barındırması ve atılan asfaltların kalitesiz olması nedeniyle ulaşımında ciddi sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Sözü edilen yerlerde kış aylarında yoğun kar yağışı nedeniyle bazı dönemlerde yolların kapanması da bu bölgedeki yerleşmeleri olumsuz etkilemektedir.

Uzun yıllar bozuk ve virajlı bir kara yolu ile ulaşımın sağlandığı Bigadiç – Sındırgı kara yolunun yeniden yapılması ve yapımına devam edilen Balıkesir – Bigadiç arasındaki kara yolunun tamamlanacak olması ile sahanın ulaşımı olumlu etkileyecektir. Bu durum da özellikle ilçe merkezleri olan Bigadiç ve Sındırgı’nın gelişimini olumlu etkileyecektir.

1980’li yıllara kadar İstanbul–İzmir kara yolu güzergahında olan Bigadiç ve Sındırgı ilçe merkezleri, ekonomik anlamda bu durumdan olumlu olarak etkilenmiş ve gelişmelerini sürdürebilmişlerdir. Ancak sözü edilen kara yolunun güzergahının değiştirilerek ilçe merkezlerinin bu güzergah dışına bırakılması özellikle Sındırgı ekonomisini olumsuz etkilemiş ve ilçenin gelişiminin sekteye uğramasına neden olmuştur. Bu durum ulaşım ağının yerleşmelerin gelişimine olan olumlu ve olumsuz özelliklerini gözler önüne serer.

3. EKONOMİK FAKTÖRLER

İnsanların geçimlerini sağlamak için yapmış oldukları tüm etkinlikler olarak tanımlanabilen ekonomik faaliyetler, yerleşme tarzlarını belirleyen en önemli etkenlerden birisidir. Özellikle “kırsal yerleşmelerin şekli ziraat alanının şekli ile birlikte oluştuğu için kırsal yerleşmeler incelenirken onların ekonomik faaliyetlerinin de incelenmesi gerekir” (Denker, 1977:3). “Wille (1954) ise ekonomik faaliyetin türüne göre yerleşmeler için bir sınıflandırma yaparak yerleşme tarzının her şeyden önce iktisadi faaliyetin şekli ve seviyesi ile sıkı bir ilişki halinde olduğunu ifade etmiştir” (Toroğlu, 2005:135).

Yerleşmelerin olmazsa olmazı ve özellikle kırsal yerleşmelerin yapısal özelliklerini en açık şekilde ifade eden meskenlerin oluşumunda, yerleşmenin yapıldığı sahanın doğal özellikleri yanında sahada yaşayan insanların ekonomik faaliyetleri de etken olmaktadır. “Evin yapılması, şekil alması, kullanılması ve eklentilerinin doğuşu ve gelişmesi ekonomik faktörlerin etkisi altındadır” (Tunçdilek, 1967:78). Her ne kadar meskenler yapılırken o sahadan temin edilen malzeme kullanılmış olsa da, günümüzde insanların ekonomik faaliyet türlerine ve gelir durumlarına göre de mesken yapımında kullanılan malzeme değişiklik gösterebilmektedir.

Tarım ve hayvancılığın temel ekonomik faaliyet olduğu kırsal yerleşmelerde yerleşmelerin kurulduğu doğal şartlar, aynı zamanda ekonomik faaliyet üzerinde de en fazla etkili olan faktördür. Bu nedenledir ki doğal şartlar değiştikçe yapılan ekonomik faaliyetin türü de değişikliğe uğrar. Örneğin temel ekonomisi su sıkıntısı nedeniyle buğday tarımı olan bir kırsal yerleşmede, sulama

sorunun çözülmesi sonucunda iklimin de uygunluğuna bağlı olarak alternatif tarım ürünleri yetiştirilerek gelir düzeyi artırılabilir.

Bigadiç ve Sındırgı’da halkın büyük kısmının tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomik faaliyet içerisinde olduğu görülür. Sulama imkanlarının fazla olduğu ovalık alanlarda daha çok gelir getiren sebze tarımı yapılırken, su sıkıntısının olduğu yerlerde ise tahıl tarımı yapılmaktadır.

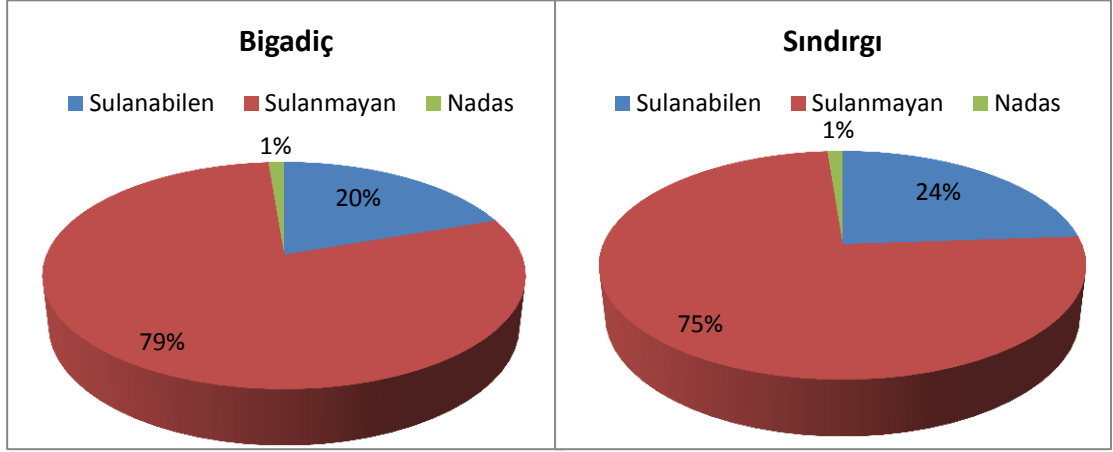
3. 1. Tarım

Bigadiç’te tarım alanları 31.440 hektarken, Sındırgı’da bu rakam 34.664 hektardır. Bigadiç’te tarım alanlarının 5.127 hektarı sulanabilirken Sındırgı’daki tarım alanlarının 6.426 hektarı sulanabilmektedir. Bigadiç ve Sındırgı’da tarım alanlarının özelliklerini gösteren tablo ve grafik incelendiğinde; Sındırgı’da hem sulanabilen tarım alanlarının fazlalığı hem de nadas alanlarının azlığı sulı tarımın Bigadiç’e göre daha fazla yapıldığını göstermektedir. Yine, Bigadiç’in toplam tarım alanının Sındırgı’ya göre bir miktar fazla olduğu da tablodan görülmektedir. (Tablo 41 ve Grafik 22).

Tablo 41: Bigadiç ve Sındırgı’da Tarım Alanlarının Özellikleri (dekar)

İlçe	Sulanabilen	Sulanmayan	Nadas	Toplam
Bigadiç	5.127	25.232	3.450	33.804
Sındırgı	6.426	27.420	1.023	35.687

Kaynak: Balıkesir İl Tarım Müdürlüğü (2011)

Grafik 22: Bigadiç ve Sındırgı’da tarım alanlarının yüzdelik dağılışı

Çalışma sahasının en önemli ovaları olan Bigadiç ve Sındırgı ovalarının sulanmasında Simav Çayı, Çaygören Barajı ile Yörücekler Barajı’ndan faydalanılmaktadır. Bu ovaların sulanmasında DSİ tarafından yapılan sulama kanalları ile artezyen kuyuları da önemli rol oynamaktadır (Foto 9).

Foto 9: Çaygören Barajı’ndan beslenen sulama kanalı (Sındırgı)

Ovalık alanlar Bigadiç ve Sındırgı ilçe merkezlerinin kurulduğu bölge ile yakın çevresindeki sahalarda geniş yer tutarken, sahanın doğu ve güney doğu kesimlerinde dağlık alanların bulunması ovalık alanları sınırlandırmıştır. Ovalık

alanların büyük bölümü tarla ziraatı için ayrılmışken, dağlık sahalarda daha çok bahçe ziraatına yönelik küçük alanlar bulunmaktadır.

Bigadiç'te çalışan nüfusun % 80'i tarım sektöründe çalışırken Sındırgı'da bu rakam % 86 düzeyindedir. Sadece bu oranlar bile sahada tarımın ne kadar önemli olduğunu kanıtlar.

Sahada geniş ve kaliteli tarım alanlarına sahip olan yerleşmeler, tarım faaliyetinin getirisi ile doğru orantılı olarak gelişme içine girmişken, son yıllarda sahadan, özellikle Sındırgı'dan yapılan göç faaliyetleri nedeniyle tarım toprakları büyük oranda boş kalmaktadır. Ancak yine de şehirleşmenin ve kasabalaşma sürecinin yaşandığı yerleşmelerin verimli ovalık alanlarda bulunduğu görülmektedir. Tarım alanlarının sınırlı olduğu dağlık alanlardaki yerleşmeler ise genellikle ekonomik sıkıntı içinde bulunmaları nedeniyle ovalık alanlardaki yerleşmelere oranla daha fazla göç vermişlerdir.

Bigadiç ve Sındırgı Ovaları çevresindeki tarım sahaları büyük oranda sulanabildiği için buradaki çiftçiler, sahip oldukları ortalama arazi büyüklüğü bakımından problem yaşamamaktadır. Ancak arazinin daha engebeli ve tarım alanlarının sınırlı olduğu sahanın dağlık bölgelerinde tarım topraklarında taşlılık, eğim gibi problemler yaşanmaktadır. Ayrıca bu sahaların büyük çoğunluğunda tarımda sulama problemi yaşanması nedeniyle, çiftçilerin sahip olduğu tarım alanı geniş olsa bile, verim düşük olduğu için dağlık sahada yaşayan çiftçi aileler ekonomik anlamda sıkıntılar yaşamaktadır.

Ziraat alanlarının küçük parsellerden oluştuğu alanlar daha çok dağlık, engebeli araziler ve vadi içlerinde yer alan yerleşmelerde bulunmaktadır. Bu

sahalarda ayrıca çiftçi ailesi başına düşen tarım alanları miktarı da azdır. Zaten çok fazla tarım alanına sahip olmayan bu aileler, tarım alanlarının da parçalı ve dağınık olması nedeniyle ekonomik anlamda daha fazla sıkıntı yaşamaktadır.

3. 1. 1. Tarla Ziraatı

Çalışma sahasında tahıl tarımı, ziraat faaliyetleri açısından önemli bir yere sahiptir. Tarım alanlarının büyük bölümünün tahıl ziraatına ayrılmış olması sahada yaşayanlar için bu faaliyetin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

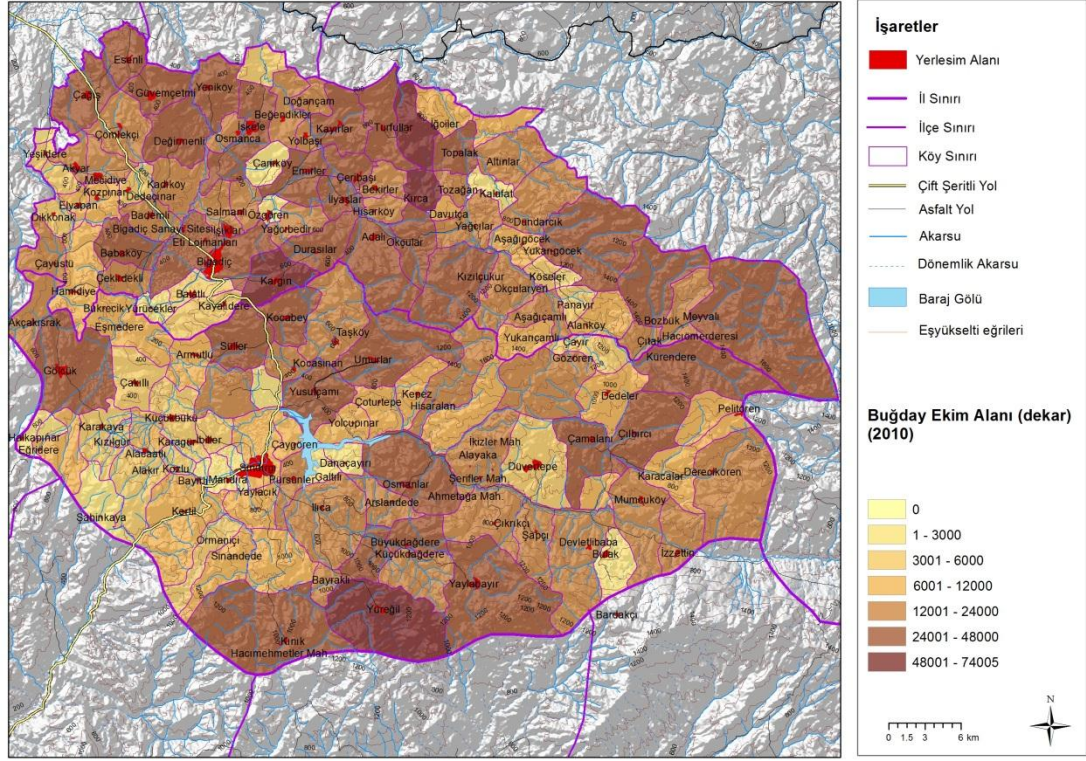
Tahıl tarımı içerisinde ise buğday ekimi ilk sırada yer alır. Bu durumun başlıca nedeni ise, temel besin maddesi ekmeğin hammaddesi olan buğdayın sahanın iklimine uygun olması ve tüketimin fazla olmasıdır (Foto 10).

Foto 10: Harman yeri (Sındırgı – Umurlar)

Çalışma sahasında buğday ekim alanlarına bakıldığında, bu alanların daha çok ova alanları ile plato alanlarında olduğu görülür. Sahada en yoğun buğday ekim alanı sahanın kuzeyindeki ve güneyindeki platoluk alandır. Bu alandaki Kargın,

Turfullar, Güvemçetmi, Kınık ve Yüreğil buğday ekiminin en fazla olduğu yerleşmelerdir (Harita 10).

Harita 10: Bigadiç ve Sındırgı’da buğday ekim alanları (2010)

Çalışma sahasında özellikle Sındırgı’da halkın temel geçim kaynağını tütün tarımı oluşturur. Bölgede, 20. yüzyılın başlarında Balkanlar’dan gelen muhacirlerle birlikte başlayan tütün tarımı 2000 yılına kadar halkın en temel geçim kaynağı olmuştur. Ancak bu tarihten sonra devletin tütüne destek alımını azaltması ve ekim alanını sınırlandırması kırsal kesimde yaşayan insanların ekonomik anlamda büyük sorunlar yaşamasına neden olmuştur (Foto 11 ve Foto 12).

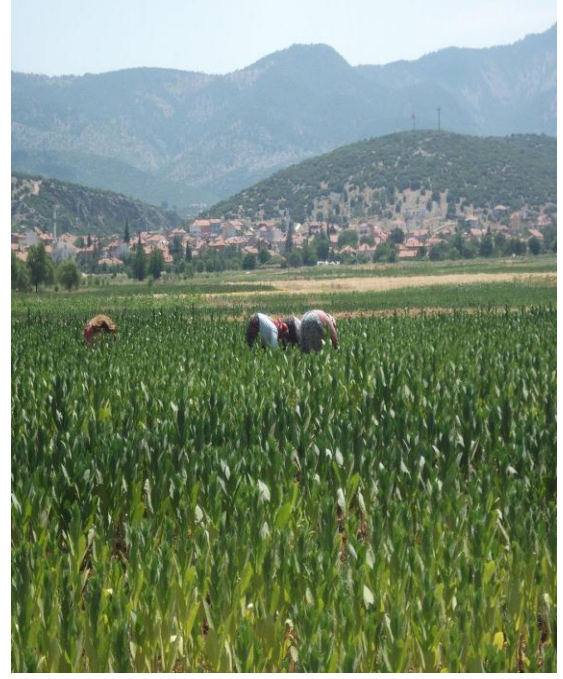

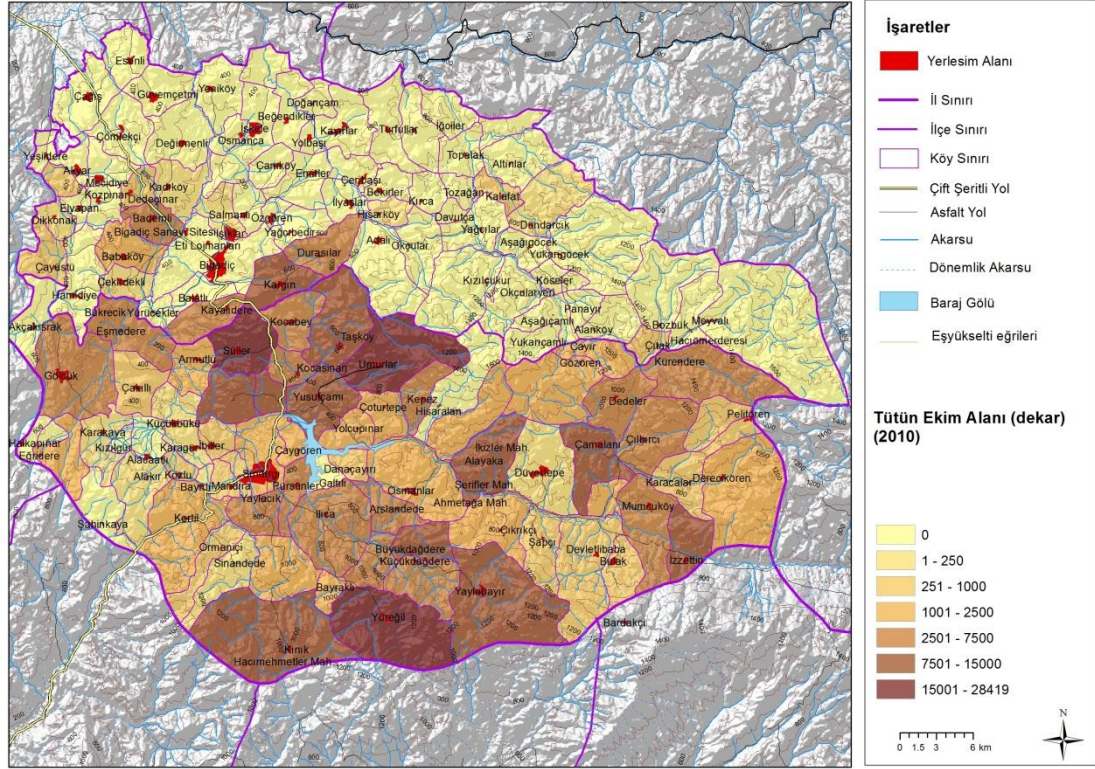
Foto 11: Tütün fidelerinin dikimi ve olgunlaşan tütünün kırılarak toplanması

Foto 12: Toplanan tütünlerin kurutmak için iplere dizilişi ve seralarda kurutulması

Çalışma sahasındaki tütün ekim alanlarını gösteren harita incelendiğinde ekim sahasının büyük çoğunluğunun Sındırgı’da olduğu görülmektedir. Bu durum Sındırgı’nın geçim kaynağı olarak tütünün önemini gösterir niteliktedir. Çimlenme ve büyüme döneminde bol su isteyen, toplanma döneminde ise kuraklık isteyen tütün kıraç arazilerde daha kaliteli olmaktadır. Bu özelliklere sahip olan Kargın, Süller,

Yüreğil, Umurlar, Yaylabayır ve Kınık tütün tarımının en fazla yapıldığı yerler olarak dikkat çekmektedir (Harita 11).

Harita 11: Bigadiç ve Sındırgı’ da tütün ekim alanı (2010)

Aşağıdaki tablo devletin destekleme alımı yaptığı 1990 yılından itibaren sahada tütün tarımındaki değişimi göstermektedir. 1995 yılında bir önceki döneme göre hem geçimini tütünden sağlayan köy sayısı hem de tütün ekimi yapan çiftçi sayısına bakıldığında yaklaşık yarı yarıya azalmanın olduğu Bigadiç ve Sındırgı’da, asıl büyük düşüş ise devletin tütün alımını büyük oranda bıraktığı 2000 yılında olmuştur. Öyle ki, Bigadiç’te 1990 yılında tütün eken kişi sayısı 4.226 iken bu sayısı 2007 yılında 59’a düşmüştür. Sındırgı’da bu sayılar daha da ilginç bir haldedir. 1990 yılında 15.323 kişi olan ekici sayısı 2007 yılında neredeyse sıfıra yaklaşarak 176 kişi olmuştur (Tablo 42).

Tablo 42: Bigadiç ve Sındırgı’ da 1990 – 2007 arasındaki tütün verileri

İlçe	Yıllar	Tütün Alınan Köy Sayısı	Tütün Ekici Sayısı	Ekim Alanı (Dekar)	Üretim (Kilo)
BIGADIÇ	1990	53	4.226	855	2.186.510
	1995	43	4.531	502	1.181.727
	2000	42	4.881	2.395	1.940.245
	2007	8	59	270	25.345
SINDIRGI	1990	69	13.680	9.433	8.439.560
	1995	71	16.536	6.715	6.043.222
	2000	71	15.323	7.429	6.463.487
	2007	20	176	981	99.695

Kaynak: TEKEL Bölge Müdürlüğü (2010)

Günümüzde sahadaki tütün alımı daha çok özel firmalar tarafından yapılmaktadır. Ancak bu firmaların üretilen tütünü çok ucuza alma gayesinde olmaları, tütün fiyatlarının yıldan yıla değişmesi ve devletin destekleme alımını tamamen bırakmış olması üreticilerin tütün dickerken yaptıkları harcamaları bile karşılayamamalarına neden olmaktadır. Bu da birçok çiftçinin ekonomik anlamda sıkıntı yaşamasına sebep olmaktadır. Özellikle Sındırgı köylerinden ilçe dışına olan göçlerle devletin tütün tarımını destekleyici politikalarını bırakmasının aynı zamanlarda olması, sahada yapılan göçlerde devletin uyguladığı bu politikasının etkili olduğunu göstermektedir.

3. 1. 2. Sebze Ziraatı

Bigadiç ilçesi arazilerinin 50.000 dekarı sebze tarımına ayrılmışken Sındırgı’ da ayrılan alan ise 35.215 dekardır. Bigadiç’te sebze tarımı alanının daha fazla olmasında, ovalık alanın Sındırgı’ya oranla nispeten fazla oluşu etkili olmuştur. Çalışma sahasında bazı sebze bitkilerinin üretim alanını gösteren tablo

incelendiğinde sahada en fazla üretilen sebzelerin domates, kavun, karpuz ve biber olduğu görülmektedir (Tablo 43).

Tablo 43: Bigadiç ve Sındırgı’ da bazı sebze bitkilerinin üretim miktarları (ton)

İlçe	Fasulye	Kabak	Domates	Biber	Salatalık	Marul	Patlıcan	Kavun	Karpuz
Bigadiç	250	300	57.060	6.120	452	370	550	12.000	8.000
Sındırgı	700	100	52.600	10.300	9.020	430	150	20.000	11.000

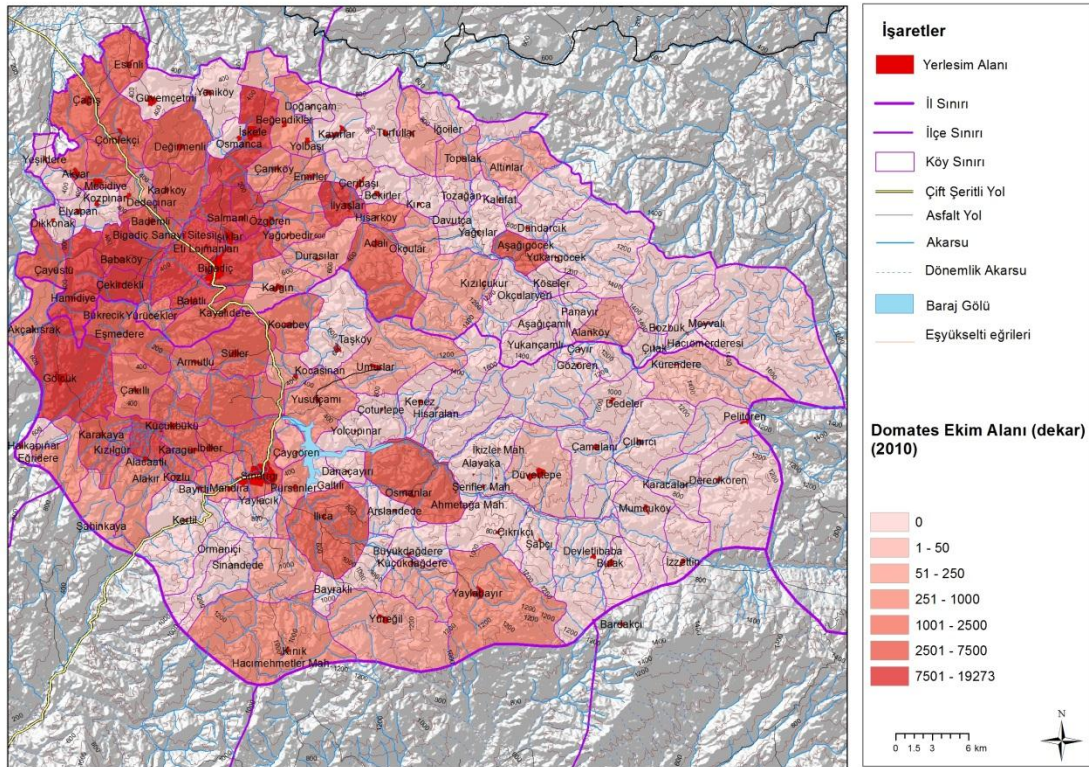
Kaynak: TÜİK (2011)

Çalışma sahasında sebze tarımının en fazla yapıldığı yerler ilçe merkezlerinin bulunduğu ovalık alanlardır. Temel sulamanın Simav Çayı ve sulama kanalları ile yapıldığı Bigadiç ve Sındırgı Ovaları’nda, tarımda sulama için yeraltı su kaynakları da kullanılmaktadır. Ayrıca Sındırgı’daki Çaygören Barajı ile Bigadiç’teki nispeten küçük olan Yörücekler Barajları da sebze tarımı için önem arz eden su kaynaklarındandır (Foto 13).

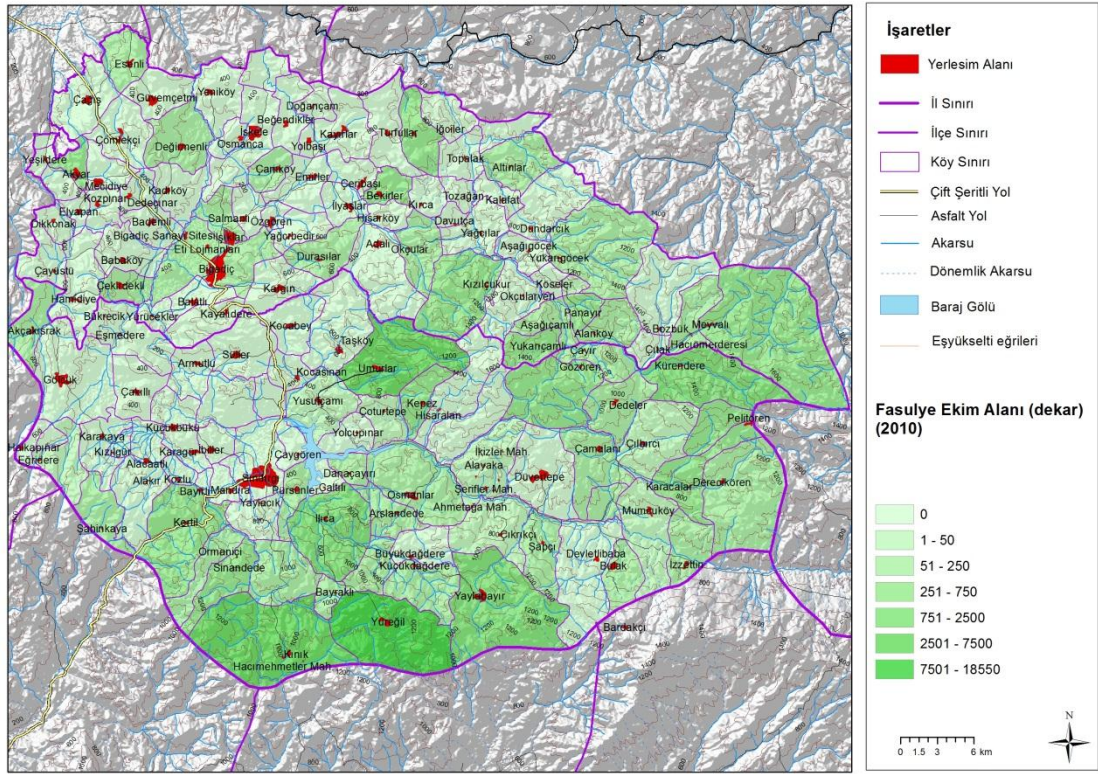
Foto 13: Sahadaki önemli sulama kaynaklarından olan Sındırgı – Çaygören Barajı

Sahadaki en önemli sebze tarımını domates ekimi oluşturur. En fazla domates üretim alanı 19.273 dekar ile Bigadiç ilçe merkezi olurken bunu 16.450 dekar ile Sındırgı - Alacaatlı köyü takip etmektedir. Diğer önemli domates üretim alanları ise Bigadiç’e bağlı Işıklar, Balatlı, Çekirdekli ve Babaköy ile Sındırgı’ ya bağlı Gölcük, Karakaya ve İbiller köyleridir (Harita 12)

Harita 12: Bigadiç ve Sındırgı’da domates ekim alanı (2010)

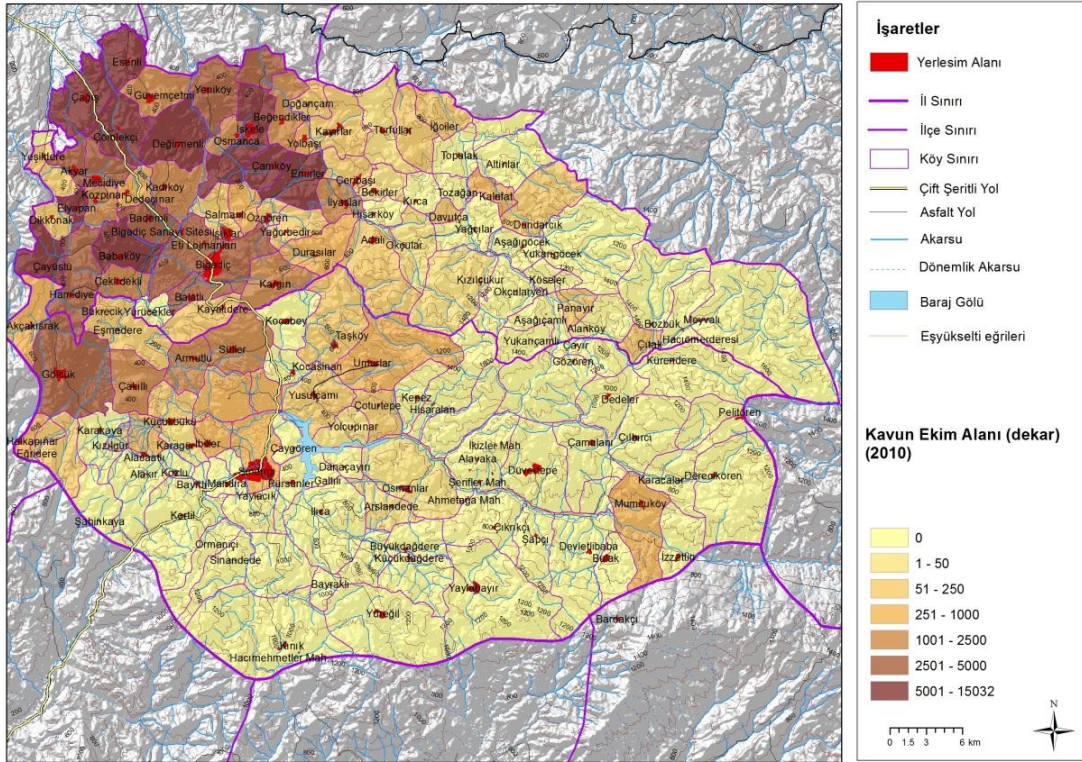
Sahadaki bir diğer önemli sebze üretimini fasulye oluşturur. Fasulye ekim alanı haritası incelendiğinde domatesin aksine fasulyenin daha çok sahanın güneyi ve doğusundaki dağlık alanda ekiminin yapıldığı görülür. Sahada en fazla fasulye üretim alanını 18.550 dekar ile Sındırgı’ya bağlı Yüreğil beldesi ve 6.150 dekar ile Kınık köyü oluşturur. Yaylabayır, Meyvalı, Pelitören, Umurlar ve Ilıca ise fasulye tarımının yoğunluk kazandığı diğer yerleşmelerdir (Harita 13).

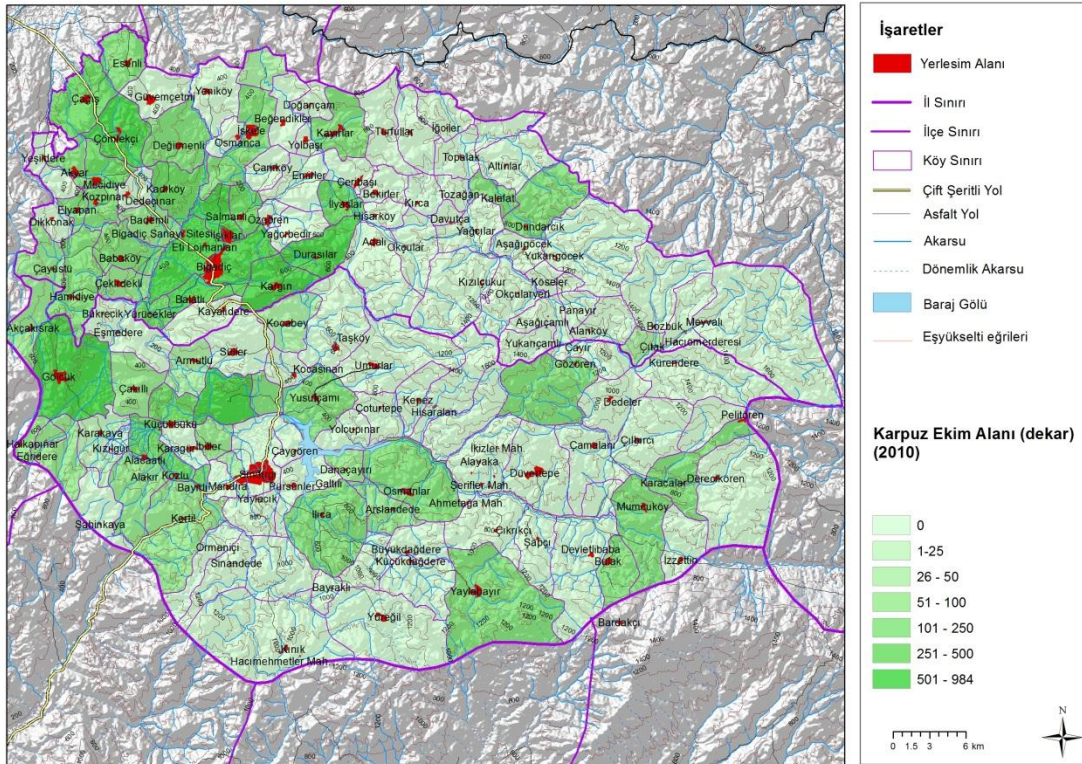
Harita 13: Bigadiç ve Sındırgı'da fasulye ekim alanı (2010)

Özellikle Bigadiç'teki ekim alanının genişliğiyle dikkat çeken kavun, sahadaki bir diğer önemli sebze ürünüdür. Çalışma sahasının kuzeybatısını oluşturan bölgede ekimin yoğun yapıldığı kavun üretiminde ilk sırada 15.032 dekarlık üretim alanıyla Bigadiç – İskele yer alır. Çömlekçi, Emirler, Çağış, Değirmenli, Çakıllı ve Çamköy diğer önemli kavun üretim alanlarıdır (Harita 14).

Sahadaki bir diğer önemli sebze ekimini ise karpuz oluşturur. Yetiştirme döneminde bol su isteyen karpuz bölgede özellikle sulama imkanının fazla olduğu ovalık alanlarda yetişir. İnceleme alanında en fazla karpuzun yetiştirildiği yerler Bigadiç Ovası'nda bulunan Bigadiç ilçe merkezi ile Balatlı köyüdür. Sındırgı'nın ovalık alanlarında bulunan Gölcük, Çakıllı ve Küçükbükü diğer önemli karpuz ekim alanlarıdır (Harita 15).

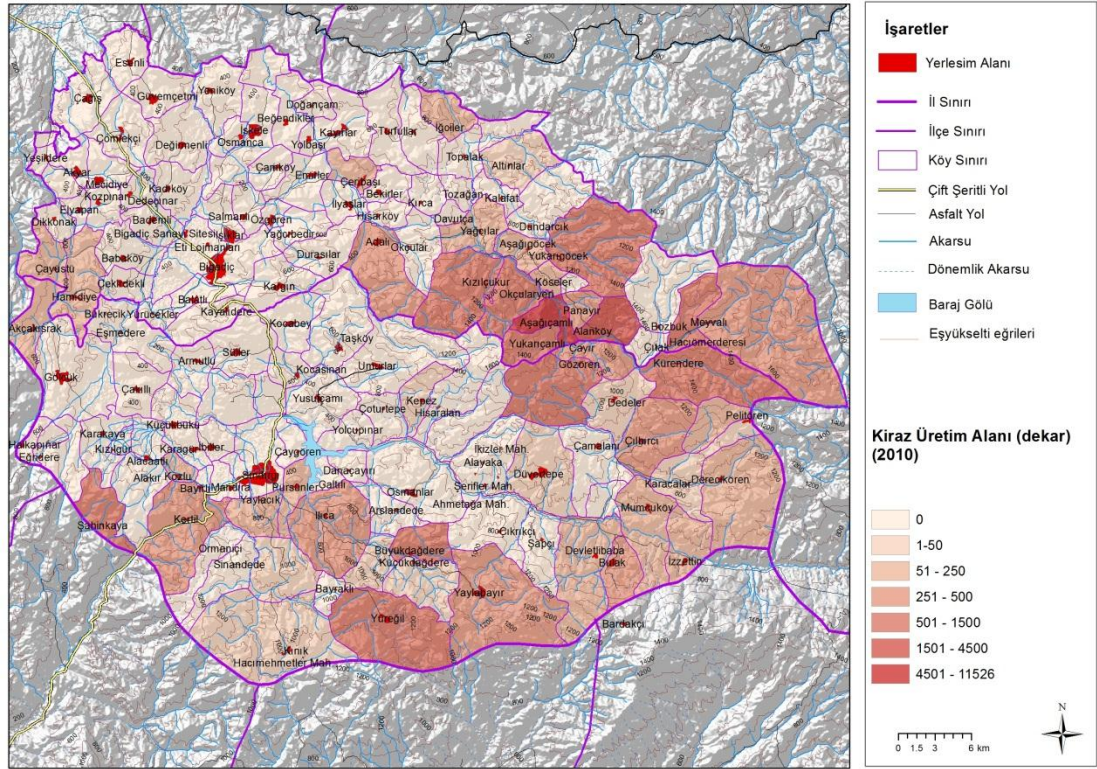
Harita 14: Bigadiç ve Sındırgı'da kavun ekim alanı (2010)

Harita 15: Bigadiç ve Sındırgı'da karpuz ekim alanları (2010)

3. 1. 3. Bahçe ve Bağ Ziraatı

Çalışma sahasında meyve üretimi önemli bir ekonomik etkinliktir. Özellikle ovalık alanların az olduğu sahanın doğu ve güney kısımlarındaki dağlık alanlar için meyve ziraatı önem teşkil eder. Bahçe alanları içerisinde en geniş sahayı kiraz üretim alanı oluşturur. Sahadaki en önemli kiraz üretim alanı 11.526 dekar ile Bigadiç – Aşağıçamlı köyüdür. Diğer önemli kiraz üretim alanları ise Yukarıçamlı, Alan, Gözören ve Kızılçukurdur (Harita 16).

Harita 16: Bigadiç ve Sındırgı’ da kiraz üretim alanı (2010)

Çalışma sahasındaki bahçe ve bağ ziraatı ile ilgili tablo incelendiğinde bazı ürünlerde Bigadiç’te üretim fazla iken bir kısım üründe ise Sındırgı’da üretimin daha fazla olduğu görülür. Örneğin özellikle sahanın doğu kesimindeki dağlık bölgede yaşayan halk için önemli bir geçim kaynağı olan kiraz üretiminde Bigadiç

ilk sırada yer alırken, ekonomik getirisi yüksek ürünlerden olan ceviz üretiminde ise Sındırgı ilk sırada yer almaktadır (Tablo 44).

Tablo 44: Bigadiç ve Sındırgı’ da meyve ekim alanları ve üretim miktarları (2010)

Ürünler	BİGADIÇ			SINDIRGI		
	Ekim Alanı (dekar)	Üretim Miktarı (ton)	Dekar Başına Verim (kg)	Ekim Alanı (dekar)	Üretim Miktarı (ton)	Dekar Başına Verim (kg)
Kiraz	1.600	1.120	28	850	202	20
Elma	150	5	33	140	26	20
Ceviz	1.050	242	35	5.500	201	15
Badem	350	325	25	480	70	10
Vişne	100	180	30	95	49	10
Üzüm	1.300	845	650	600	584	2.200
Erik	70	243	30	50	110	25
Kestane	150	183	50	65	78	22
Nar	150	258	60	20	22	20
Zeytin	927	443	20	100	3	20
Ayva	67	62	30	65	80	20
Şeftali	30	428	35	185	268	25

Kaynak: TÜİK (2011)

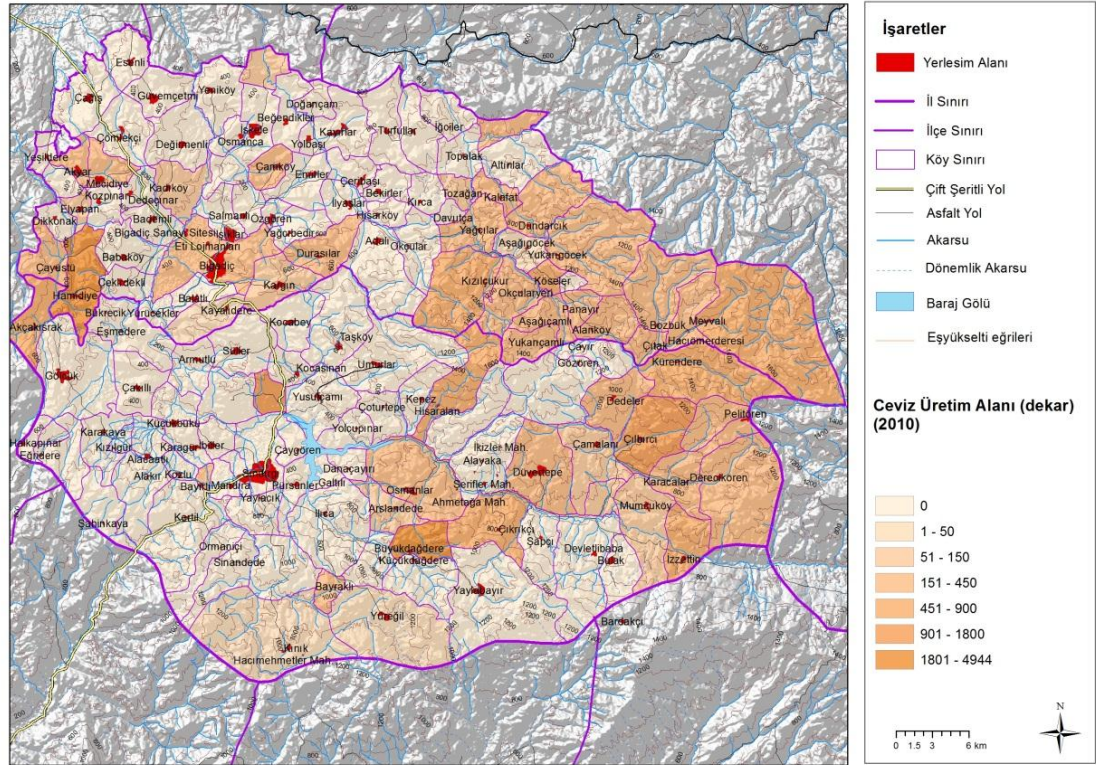
Bigadiç’e bağlı Doğançam köyü nar üretimi ile dikkat çekmektedir. Eğimli bir yamaç üzerinde, sürekli bakı etkisinde kalan bir konumda bulunan Doğançam, nar yetiştiriciliği için uygun bir alanda olması nedeniyle geçiminin büyük kısmını nar üretiminden sağlamaktadır (Foto 14).

Çalışma sahasındaki önemli bir gelir kaynağı konumunda olan diğer bir ürün ise cevizdir. İklimin nispeten daha sert ve yağış miktarının fazla olduğu yüksek arazilerden yetişen ceviz, çalışma sahasının doğu ve güney kısımlarındaki dağlık arazide yoğun olarak yetiştirilmektedir. Bu bölgelerde yaşayan halk için önemli bir getirisi olan ceviz, günümüzde az miktarda da olsa büyük ceviz bahçelerinde de yetiştirilerek kırsal kesimde yaşamayan kişiler için de ekonomik bir faaliyet türü

haline gelmiştir. Sahadaki en önemli ceviz üretim alanları Kızılcıkur, Çılbırcı, Meyvalı, Kürendere ve Hamidiye köyleridir (Harita 17).

Foto 14: Nar yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı Bigadiç – Doğançam köyü

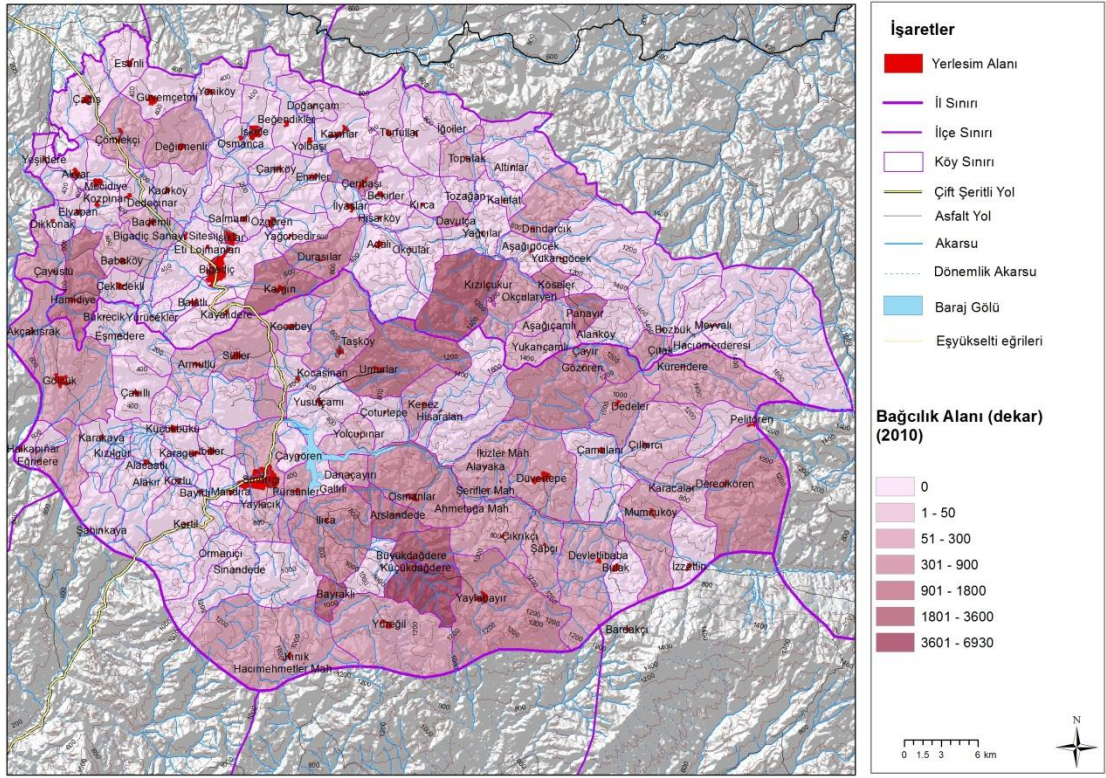

Harita 17: Bigadiç ve Sındırgı'da ceviz üretim alanları (2010)

Meyvecilik faaliyetleri, özellikle dağlık b6lgelerdeki kırsal kesimde yaşıyan halk için 6nemli bir yer tutar. Bu nedenle meyveciliğin yapıldığı yerlerde bazı 6zellikler dikkat çekmektedir. Genellikle vadi içlerinde yapılan meyveciliğin bu 6zelliğinde, sulanabilen vadi tabanları çoğunlukla bahçe ziraatına ayrıldığı için bu vadi içindeki yerleşmeler vadi tabanına yakın yerlerden başlayarak yamaçlara doğru tırmanırlar. 6rneğin; Doğançam, Aşağıçamlı, Bozb6k, ıtak gibi yerleşmeler vadinin tek bir yamacında kurulmuş iken Meyvalı, Okçularyeri gibi yerleşmeler vadinin her iki yamacında kurulmuştur.

Bağcılık Roma ve Bizans d6neminde sahada uzun yıllar yapılmış bir faaliyet olarak g6r6l6rken, g6n6m6zde çok fazla yapılmayan bir ekonomik etkinlik niteliğindedir. Sahanın doğusunda bulunan G6z6ren k6y6 yakınılarındaki Asar Tepe 6zerinde Bizans d6neminden kalma şarap yapımında kullanıldığı anlaşılan kalıntıların bulunması sahada bağcılığın 6nemli bir faaliyet olarak yapıldığını g6stermektedir.

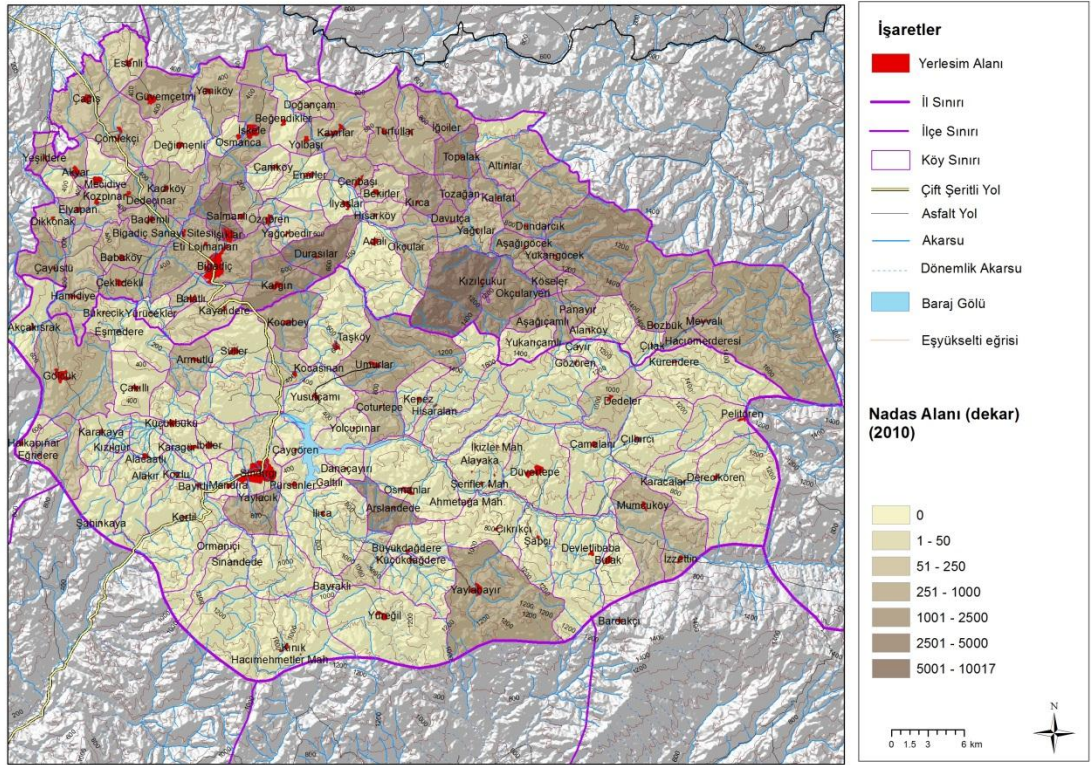
G6n6m6zde çok fazla yapılmayan bağcılık, ekonomik bir getiriden çok aile ihtiyaçlarını gidermeye y6nelik yapılan bir faaliyet durumundadır. Bağ alanlarının dağılışını g6steren harita incelendiğinde bağ alanlarının dağılışı ile volkanik arazi arasında sıkı bir ilişki olduğu g6r6l6r. 6rneğin bağcılığın nispeten fazla yapıldığı Umurlar ile Kargın k6ylerinde volkanik materyalin fazla olması dikkat çekmektedir. Bu sahalar dışında Kızılçukur, B6y6kdağdere, K66kdağdere ve G6z6ren k6yleri de bağcılığın yapıldığı yerler arasında bulunmaktadır (Harita 18).

Harita 18: Bigadiç ve Sındırgı'da bağ ekim alanı (2010)

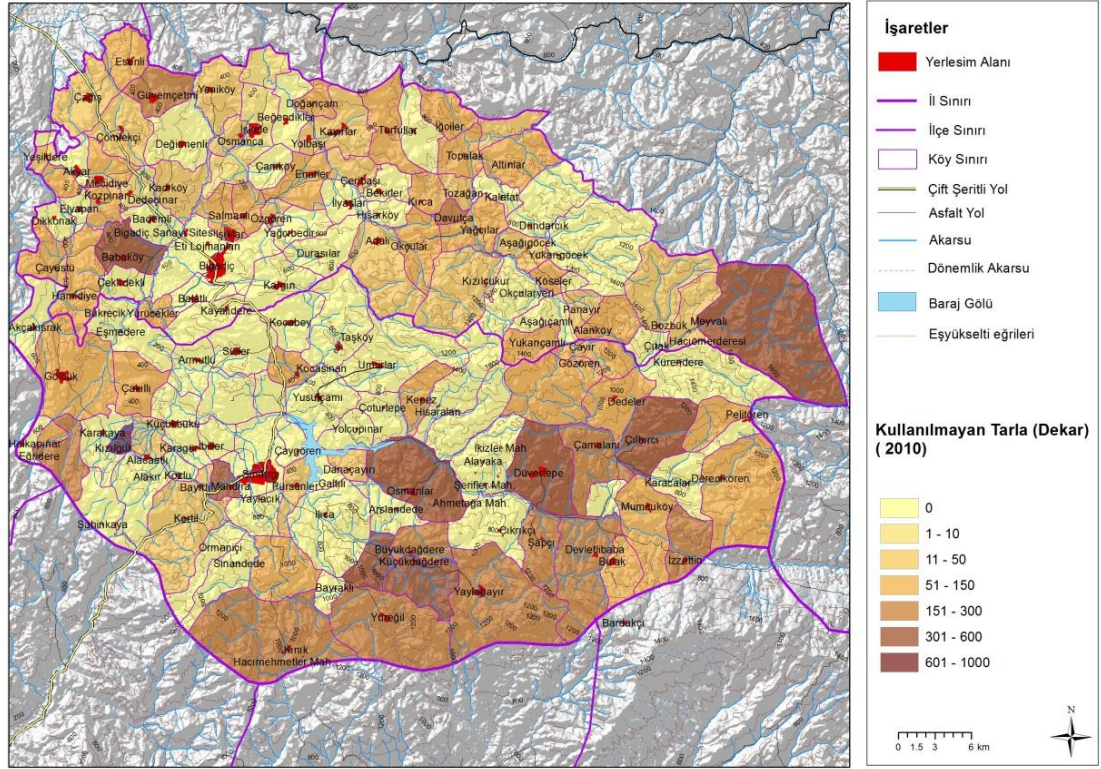
Çalışma sahasında tarımdaki en önemli problem sulama problemi ve arazinin dağlık ve engebeli bir yapıda olmasıdır. Özellikle Bigadiç ve Sındırgı Ovaları dışında kalan kırsal yerleşmelerde sulama büyük bir problem teşkil etmektedir. Bununla birlikte arazinin engebeli olduğu sahanın doğu ve güney kısmındaki dağlık alanlarda ise yer şekillerine bağlı olarak makine kullanımının da kısıtlı olması tarımdan alınan verimi düşürmektedir.

Sahadaki nadas alanlarını gösteren harita incelendiğinde özellikle Bigadiç'in kuzeydoğusundaki sahada sulama problemine bağlı olarak nadas alanlarının yoğun olduğu görülür. Bunlardan Bigadiç' in Durasılar, Kargın, Davutlar ve Kırca köyleri nadas alanlarının fazlalığıyla dikkat çekerken; Sındırgı'ya bağlı Umurlar, Yusufçami, Gölcük ve Yaylabayır da nadas alanlarının yoğun olduğu diğer yerleşmelerdir (Harita 19).

Harita 19: Bigadiç ve Sındırgı'da nadas alanları (2010)

Sahadaki kırsal yerleşmelerden büyük çoğunluğu il dışına olmak üzere yoğun bir göç yaşanmaktadır. Özellikle 2000 yılından sonra artan bu göçler sahadaki tarımsal üretimi de olumsuz etkilemiştir. Çalışma sahasındaki kullanılmayan tarla alanlarını gösteren harita incelendiğinde, aşırı derecede göç veren Sındırgı' nın güneyindeki yerleşmelerde kullanılmayan tarla alanlarının yoğunluk gösterdiği görülür. Sındırgı'ya bağlı Osmanlar, Küçükdağdere, Düvertepe ve Yaylabayır kullanılmayan tarla alanlarının fazla olduğu yerleşmelerken; Bigadiç'e bağlı Meyvalı ve Davutça köylerinde de boş tarım alanının fazlalığı dikkat çekmektedir (Harita 20).

Harita 20: Bigadiç ve Sındırgı'da kullanılmayan tarla alanları (2010)

3. 2. Hayvancılık

Hayvancılık faaliyeti Bigadiç ve Sındırgı'da, özellikle kırsal yerleşmelerde önemli bir ekonomik faaliyettir. Bu durum birçok kırsal kesimin yer seçiminde de kendini göstermektedir. Çalışma sahasındaki yerleşmelerin dağılışına bakıldığında kırsal yerleşmelerin daha çok dağlık ve engebeli alanlarda kurulduğu, bu alanların birçoğunun yakınlarında da hayvanların otlatılabileceği yayla sahasının olduğu görülür. Konar – göçer kültüre bağlı olarak temel ekonomisi hayvancılık olan çalışma sahasında zorunlu iskanın başladığı 1862 yılından, son konar – göçer aşiret olan Eşmedere köyünün de yerleşik hayata geçmesiyle son bulan dönemde yerleşim yeri seçimi büyük oranda hayvancılığa bağlı olmuştur.

Hayvancılık faaliyeti çalışma sahası için sonradan geliştirilen bir faaliyet değil, geçmişten gelen kültürel bir özelliktir. Konar – göçer aşiretlerin sahaya göç etmeye başladığı ilk andan itibaren sahadaki yayla alanları hayvancılık için çalışma sahasının bir cazibe merkezi olmasını sağlamış, zorunlu iskana kadar olan süre içerisinde hayvancılık önemini korumuştur.

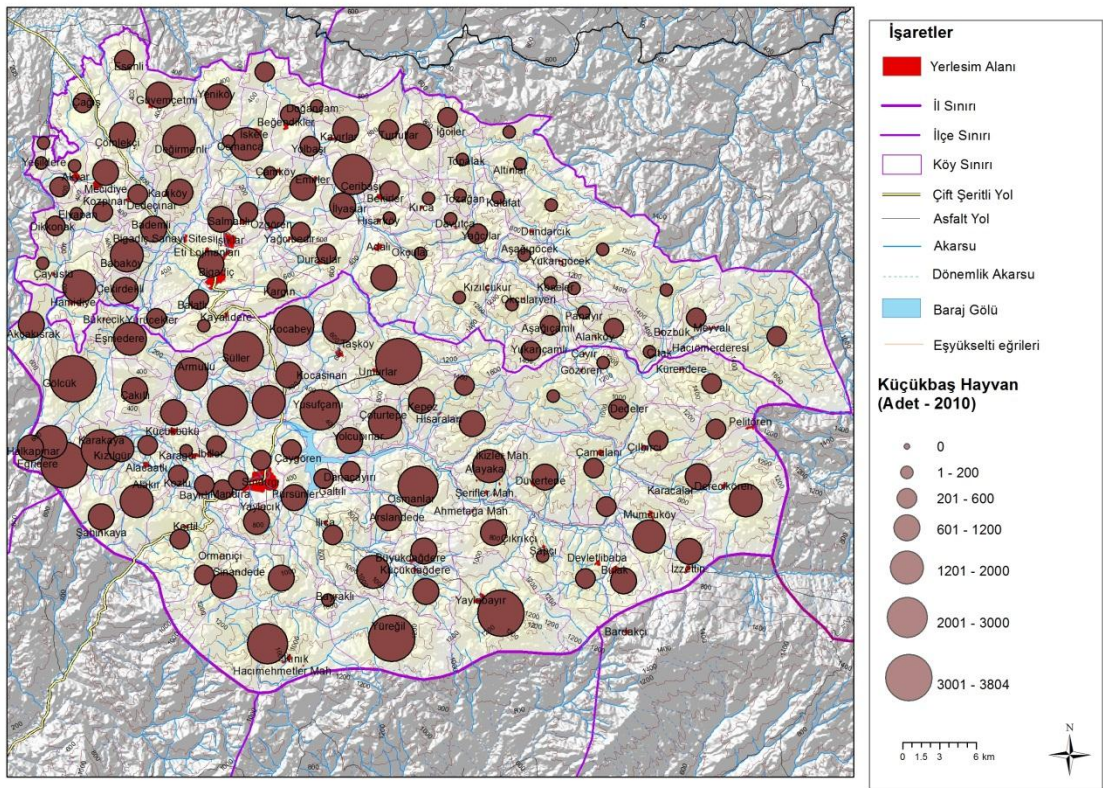
Arazinin büyük oranda dağlık ve engebeli olması, tarım yapılabilir alanların ve sulama imkanlarının kısıtlı olması bölgede tarımın çok fazla gelişmesine engel olmuştur. Bununla birlikte yerleşik yaşama geçen konar – göçer aşiretler toprağı işlemeye başlayarak hayvancılığa alternatif geçim kaynakları aramaya başlamışlardır. Tarımın yoğun olarak yapıldığı sahalarda da hayvancılığın tamamen terk edilmediği ve ikincil ekonomik faaliyet olarak yapıldığı günümüzde de kendini göstermektedir (Foto 15). Çalışma sahasının büyük kısmı yüzyıllar boyunca yaylak ve kışlak sahaları arasında hareket eden konar – göçer gruplar tarafından kullanılmıştır. Bugünkü kırsal yerleşmelerin kurulduğu alanlara bakıldığında kışlak ve yaylak olarak kullanılan alanların yerleşim alanı olarak seçildiği görülmektedir.

Foto 15: Düverte – Sarıalan yaylasında küçükbaş hayvan otlatışı

Sahada uzun yıllar en önemli hayvancılık türünü küçükbaş hayvancılık oluşturmuştur. Küçükbaş hayvancılık içerisinde ise koyun besiciliği her zaman ilk sırada yerini almıştır. Küçükbaş hayvancılık geçmişte olduğu gibi günümüzde de meraya bağlı olarak yapılmıştır. Küçükbaş hayvanların dağılışına bakıldığında hayvan sayısı ile yerleşmelerin sahip olduğu mera oranı arasında doğru bir orantı olduğu görülür. Dolayısıyla çalışma sahasında yaylacılık faaliyeti ile küçükbaş hayvan besiciliği arasında da bir paralellik bulunmaktadır.

Bigadiç ve Sındırgı'daki küçükbaş hayvan sayısını gösteren harita incelendiğinde, Sındırgı'daki küçükbaş hayvan sayısının Bigadiç'e göre daha fazla olduğu görülür. Bunun temel nedeni ise engebeli arazinin Sındırgı'da küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine daha uygun bir ortam sağlamış olmasıdır (Harita 21).

Harita 21: Bigadiç ve Sındırgı ilçelerinde küçükbaş hayvan sayısı (2010)

Bigadiç ve Sındırgı'daki yıllara göre küçükbaş hayvan sayısı incelendiğinde koyun sayısının kıl keçisine göre her yıl daha fazla olduğu görülür. Koyun sayısının 1991 yılından 2005 yılına kadar azaldığı Bigadiç'te, 2010 yılında ise bir miktar artış olmuştur. Her ne kadar yıllara göre bir dalgalanma olsa da kıl keçisi sayısında da kayda değer bir artış olmadığı tablodan anlaşılmaktadır. Son yıllarda Bigadiç'teki küçükbaş hayvan sayısındaki bu azalmanın temel nedeni ise sahada büyükbaş hayvan yetiştiriciliği ve kümes hayvanı yetiştiriciliğinin teşvik edilmesidir.

Koyun sayısında büyük dalgalanmaların olmadığı Sındırgı'da, keçi sayısında ise son yıllarda önemli bir artış görülmektedir. Bu duruma sahada yaşayan insanların “ada keçisi” dediği ve daha çok sütü için yetiştirilen “malta keçisi” üretiminin devlet tarafından teşvik edilmesi etkili olmuştur (Tablo 45).

Tablo 45: Bigadiç ve Sındırgı İlçelerinde Küçükbaş Hayvan Sayısı

BİGADİÇ	Hayvan Cinsi	1991	1995	2000	2005	2010
	Koyun	53.200	38.600	32.250	31.200	32.128
	Kıl keçisi	10.200	8.150	13.800	11.050	12.870
	Toplam	63.400	46.750	46.050	42.250	44.998
SINDIRGI						
	Koyun	41.339	43.154	44.000	36.000	44.925
	Kıl keçisi	18.280	22.050	15.000	14.500	26.306
	Toplam	59.619	65.204	59.000	50.500	71.231

Kaynak: TÜİK (2010)

Çalışma sahasında küçükbaş hayvanlardan elde edilen ürün miktarları incelendiğinde koyundan elde edilen ürün miktarlarının kıl keçisine göre daha fazla olduğu görülür. Özellikle Bigadiç'te küçükbaş hayvan yetiştiriciliği et üretimi için yapılırken Sındırgı' da daha çok süt üretimi için yapıldığı tablodan anlaşılmaktadır (Tablo 46).

Tablo 46: Bigadiç ve Sındırgı’da küçükbaş hayvandan elde edilen ürün miktarları

	Hayvan Cinsi	Kesilen Hayvan (Baş)	Et Üretimi (Ton)	Deri (Adet)	Sağılan Hayvan (Baş)	Süt Üretimi (Ton)	Kırkılan Hayvan (Baş)	Yün – Kıl (Ton)
BIGADIÇ	Koyun	10.935	173.295	11.903	10.873	777	31.200	65.116
	Kıl keçisi	3.104	39.572	3.306	3.580	443	8.010	4.005
	Toplam	14.039	212.867	15.209	14.453	1.221	39.210	69.121
SINDIRGI	Koyun	2.216	42	2.290	17.415	1.646	36.000	72
	Kıl keçisi	1.929	33	1.994	7.740	473	12.500	6
	Toplam	4.145	75	4.284	25.155	2.120	48.500	78

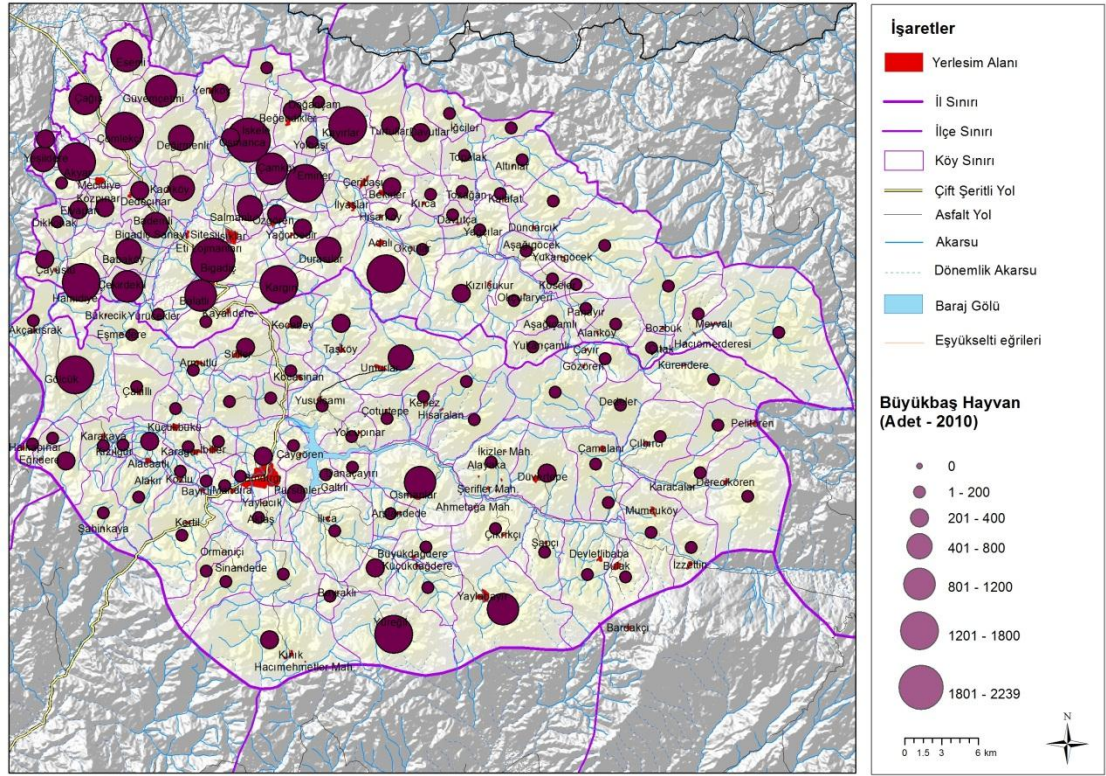
Kaynak: TÜİK (2010)

Büyükbaş hayvancılık sahada geleneksel olarak yapılan bir hayvancılık türüdür. Özellikle “karasığır” olarak bilinen sığır türü sahada uzun yıllar mera hayvancılığı yapılarak yetiştirilmiştir. Konar – göçer kültüre bağlı olarak yapılan yaylacılık ve mera hayvancılığı günümüzde yerini ahır ve besi hayvancılığına bırakmıştır. Bu nedenle sahada son yıllarda daha çok “kültür sığırı” olarak bilinen sığır türü yetiştirilmektedir.

Büyükbaş hayvancılığın yapıldığı yerlerin dağılışına bakıldığında ovalık alanlarda ve sulu tarımın yapıldığı vadi içlerinde yoğunlaştığı görülür (Harita 22). Bu durumun temel nedeni ise daha çok ticari amaç için yapılan besi hayvancılığında kaliteli yem ihtiyacının olması, bu yemin de sulu tarımın yapıldığı alanlarda yetiştirilmesi ve büyük şehirlerden satın alınıyor olmasıdır.

Günümüzde büyükbaş hayvancılık arazinin uygunluğu nedeniyle özellikle Bigadiç’te, devlet tarafından teşvik edilen ekonomik bir faaliyettir. Sındırgı’da büyükbaş hayvancılık daha çok mera hayvancılığı şeklinde yapılmakta iken Bigadiç’te besi hayvancılığı yaygındır. Arazinin yüksek ve dağlık olması, mera alanlarının geniş olması Sındırgı’da mera hayvancılığının yapılmasına olanak

vermektedir. Öyle ki, yüksek dağlık bir alanda kurulmuş olan ve çok mahalleli köy dokusu ile dikkat çeken Eğridere köyünde, hayvan sürülerinin nisan başı gibi yaylaya bırakıldığı ve önlerinde herhangi bir çoban olmadan eylül başına kadar yayla alanında yalnız otlatıldıkları bilinmektedir.

Harita 22: Bigadiç ve Sındırgı'da büyükbaş hayvan sayısı (2010)

Besi hayvancılığının yoğun olarak yapıldığı sahada, tarımla uğraşan ailelerin meskenlerinde ahır ve samanlık zorunlu birer eklenti haline gelmiştir. Özellikle Bigadiç'in birçok kırsal yerleşmesinde büyükbaş hayvancılık önemli bir ekonomik faaliyeti olarak önemini gittikçe artırmaktadır (Tablo 47).

Çalışma sahasında büyükbaş hayvanlardan elde edilen ürünler incelendiğinde büyükbaş hayvancılığın daha çok süt üretimi için yapıldığı görülür. Süt üretiminin Sındırgı'ya göre yaklaşık üç kat olduğu Bigadiç'te, et üretimi

Sındırgı'nın iki katından fazladır. Bu durum büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin Bigadiç için önemli bir geçim kaynağı olduğunu gösterir niteliktedir (Tablo 48).

Tablo 47: Bigadiç ve Sındırgı'da büyükbaş hayvan türü ve sayısı

BİGADIÇ	Hayvan Cinsi	1991	1995	2000	2005	2010
	Sığır (Yerli)	10.527	3.165	1.510	5.172	334
	Sığır (Kültür)	1.500	5.399	4.800	20.225	71.203
	Sığır (Melez)	12.650	18.680	13.600	945	2.249
	Toplam	24.677	27.244	19.910	26.342	73.769
SINDIRGI	Sığır (Yerli)	13.101	8.353	6.950	5.000	5.197
	Sığır (Kültür)	0	3.030	450	2.460	12.789
	Sığır (Melez)	2.525	3.816	4.247	5.000	7.164
	Toplam	15.626	15.199	11.647	12.460	25.150

Kaynak: TÜİK (2010).

Tablo 48: Bigadiç ve Sındırgı' da büyükbaş hayvandan elde edilen ürün miktarları

	Hayvan Cinsi	Kesilen Hayvan (Baş)	Et Üretimi (Ton)	Deri (Adet)	Sağılan Hayvan (Baş)	Süt Üretimi (Ton)
BİGADIÇ	Sığır (Yerli)	120	25.8	120	103	133
	Sığır (Kültür)	4.452	908	4.452	23.549	93.182
	Sığır (Melez)	1.535	332	1.535	881	2.320
	Toplam	6.107	1266	6.107	24.456	96.130
SINDIRGI	Sığır (Yerli)	321	48	346	1.948	2.527
	Sığır (Kültür)	650	120	650	5.863	23.199
	Sığır (Melez)	260	53	286	2.788	7.346
	Toplam	1.231	221	1.282	10.599	33.072

Kaynak: TÜİK (2010)

Yük hayvancılığı çalışma sahası için uzun yıllar varlığını devam ettirmiş olan hayvancılık çeşididir. Daha çok ulaşımda ve yük taşımada kullanılan yük hayvanları, kırsal nüfusun nispeten fazla ve dağlık arazinin daha geniş yer kapladığı Sındırgı’da uzun yıllar önemini korumuştur. Her dönem yük hayvanı sayısının Bigadiç’e göre daha fazla olduğu Sındırgı’da, özellikle eşek uzun yıllar ulaşım aracı olarak kullanılmıştır. Ancak hem Sındırgı’da hem de Bigadiç’te, ulaşım araçlarının ve iş makinalarının gelişmesiyle yük hayvancılığı günümüzde birçok açıdan önemini yitirmiş durumdadır (Tablo 49).

Tablo 49: Bigadiç ve Sındırgı’da yük hayvan sayısı

	Hayvan Cinsi	1991	1995	2000	2005	2010
BİGADIÇ	At	100	38	36	11	10
	Katır	0	0	24	4	0
	Eşek	1.900	970	288	212	312
	Toplam	2.000	1.008	348	237	322
SINDIRGI	At	1.540	1.281	625	600	500
	Katır	0	0	35	10	50
	Eşek	4.320	4.416	2.300	550	500
	Toplam	5.860	5.697	2.960	1.160	1.050

Kaynak: TÜİK (2010).

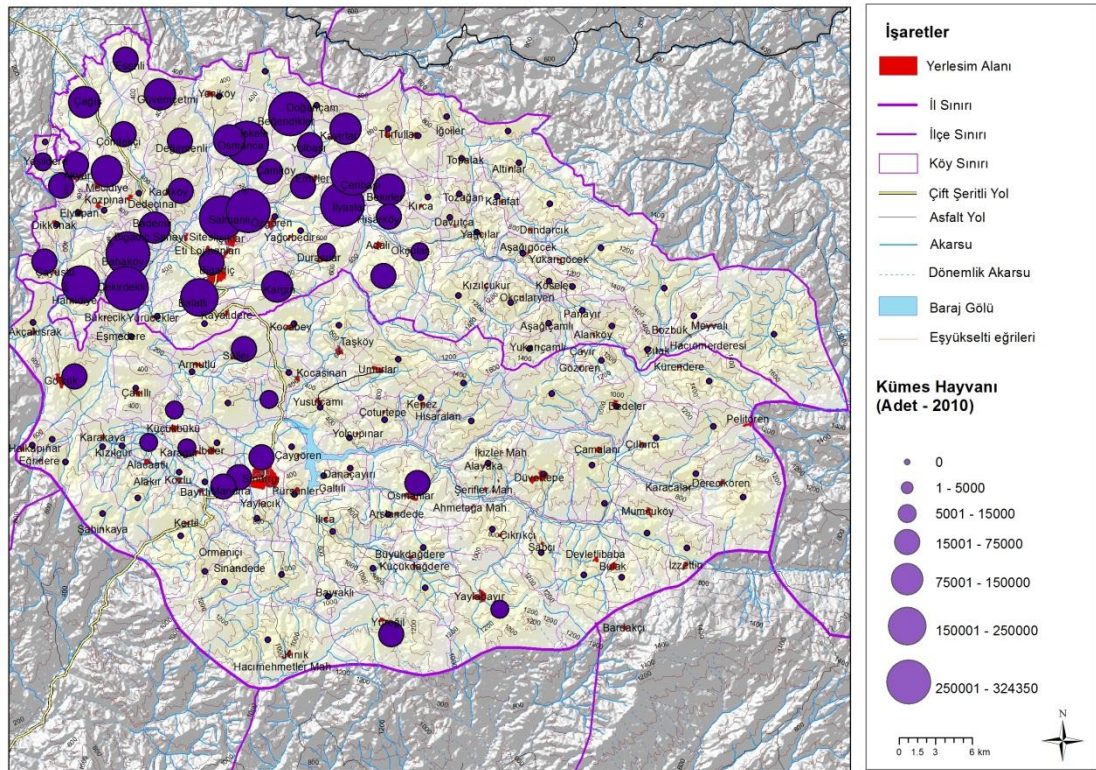
Kümes hayvancılığı özellikle son yıllarda sahada önemli bir ekonomik faaliyet haline gelmektedir. Bu durumun temel nedeni olarak, devletin hayvancılığa verdiği destek ve çalışma sahasının hem büyük şehirlere yakınlığı hem de kümes hayvancılığı yapılacak çiftlikler için uygun arazinin varlığı görülmektedir. Sahada bulunan tüm tavuk çiftlikleri modern işletme şeklinde olup özellikle Bigadiç için önemli bir gelir kaynağı olmuştur (Tablo 50).

Tablo 50: Bigadiç ve Sındırgı’da kümes hayvanı sayısı

İlçe	1991	1995	2000	2005	2010
BİGADIÇ	167.000	137.840	1.350.000	1.891.000	2.132.195
SINDIRGI	1.540	1.281	15.000	256.000	434.000

Kaynak: TÜİK (2011).

Çalışma sahasındaki kümes hayvanı sayısını gösteren harita incelendiğinde de Bigadiç’teki dağılımın ve yoğunluğun daha fazla olduğu görülür (Harita 23). Bununla birlikte kümes çiftliklerinden çıkan atıkların yapmış olduğu hem koku kirliliği hem de çevre kirliliği dikkate alınması gereken bir noktadır. Bu nedenle yeni yapılacak olan kümes çiftliklerinin yerleşim yerlerine yakın olmamasına dikkat edilmelidir.

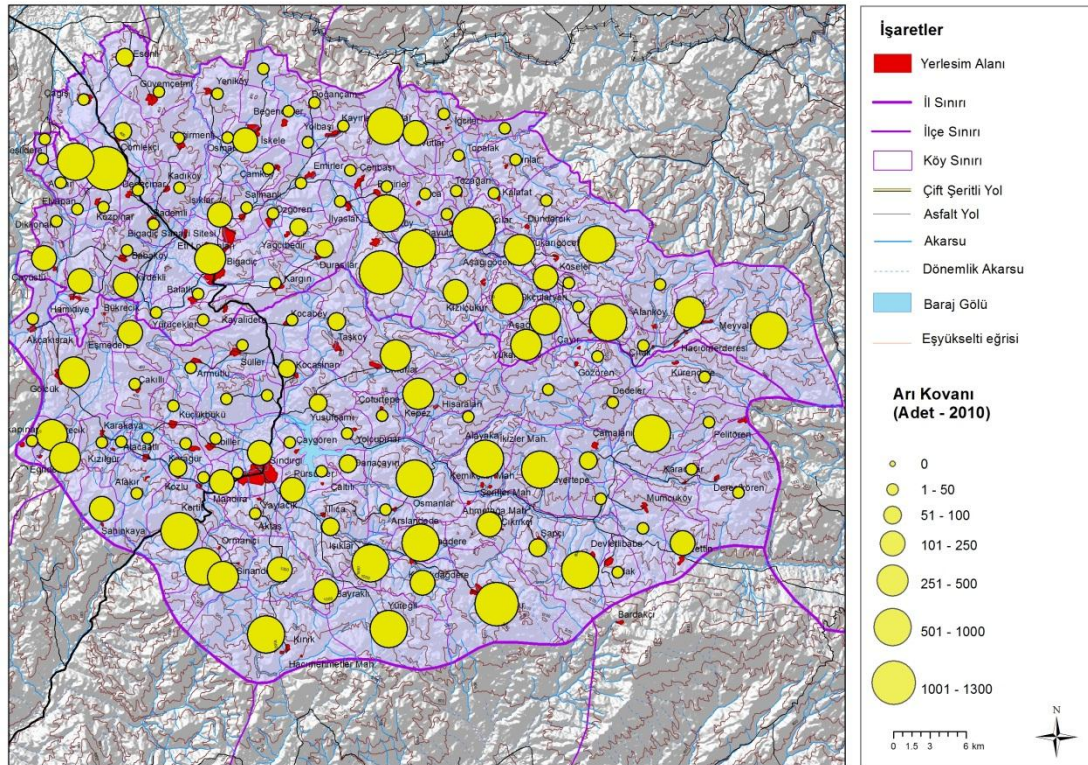

Harita 23: Bigadiç ve Sındırgı’da kümes hayvanı sayısı (2010)

Arıcılık sahada çok eski zamanlardan beri yapılan ekonomik bir faaliyet. Balıkesir ile ilgili yazılmış olan 19. yüzyıl salnamesinde “Bigadiç’in

balının çok meşhur olduğu ve ekonomik olarak önemli bir gelir elde edildiği” (Mutaf, 2003:36) ifade edilmektedir. Yer şekilleri, iklim ve bitki örtüsü ile arıcılık arasında sıkı bir ilişki vardır. Yazların serin ya da çok sıcak olduğu yerler ile bütün yıl yağışlı ve rüzgarlı geçen bölgelerde arıcılık yapmak imkânsızken, kısa mesafelerde yükseltinin artması ve vejetasyonun çeşitlilik göstermesi arıcılığı olumlu etkiler.

Çalışma sahası sahip olduğu iklim şartları ve farklı yükselti basamakları ile arıcılık için uygun bir konumdadır. Özellikle ekolojik dengenin çok bozulmadığı, nüfusun ve kirliliğin az olduğu sahanın doğusu ve güneyindeki dağlık alanlar arıcılık yapılmaya elverişli sahalardır. Sahadaki arı kovanını gösteren harita incelendiğinde özellikle Yüreğil, Yaylabayır, Meyvalı, Kınık ve Alan köylerinde arıcılığın yoğun bir şekilde yapıldığı anlaşılmaktadır. (Harita 24).

Harita 24: Bigadiç ve Sındırgı'da arı kovanı sayısı (2010)

Çalışma sahasında arıcılık faaliyetleri ile geçinen ve hayatını tamamen bu faaliyet ile sürdüren yerleşme bulunmamaktadır. Bu nedenle bu ekonomik faaliyetin belirlediği daimi bir yerleşmeden söz edilemez.

Sahada yapılan arıcılık genellikle temel geçim kaynağı olmaktan ziyade boş zamanları değerlendirme amacıyla yapılan bir hobi şeklinde ya da ailenin kendi ihtiyacını gidermek amacıyla yapılmaktadır. Sahada arıcılıkla uğraşan kişiler, iklim ve vejetasyon devrelerine uygun olarak belirledikleri alanlara ekipmanlarını yerleştirmekte ve kalacak yer olarak genellikle portatif çadırlar kullanmaktadırlar.

“Yayla kavramı; eski Türkçe’de yaz mevsimi anlamına gelen “yaz” kökü ile hayvanları açıkta ve dağınık otlatmak anlamını da ifade eden “yaymak” kavramından türemiştir” (Alagöz, 1941:150). Bu sözcük hem fiziki hem de beşeri coğrafya terimi olarak kullanılmaktadır. “Fiziki coğrafya terimi olarak; akarsularla derin bir şekilde yarılmış, parçalanmış fakat üzerinde belirgin düzlüklerin bulunduğu yeryüzü şekli olarak tanımlanmaktadır” (İzbırak, 1986:340). Beşeri coğrafya terimi olarak yayla ise; “yazları hayvanların otlatıldığı, köyün dışında olmakla birlikte idari ve ekonomik bakımdan köye bağlı ve onu destekleyen, bazen yıllık dinlenme amacıyla kullanılan, mevsimlik oturulan konutların da bulunduğu, dağların yüksek kesimlerindeki düzlükler” (Doğanay, 1994: 273) olarak ifade edilmektedir.

“Yaylalar genellikle kırsal nüfusun ek geçim sahaları ve yaz mevsiminde hayvancılık faaliyeti ve dinlenmek için çıktıkları geçici yerleşmelerdir. Doğal çevre özelliklerinin yanında buradan yararlanan nüfusun sosyal ve ekonomik özelliklerindeki çeşitliliğe bağlı olarak yaylaların kuruluş yerleri ve yükseklikleri, ekonomik faaliyetleri ve yerleşme şekilleri bölgelere göre önemli farklılıklar

göstermektedir” (Emiroğlu, 1977: 17). “Yaylacılık faaliyeti ise doğal ve beşeri faktörlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan, köy yerleşmelerine bağlı ve ekonomik anlamda köy hayatını destekleyen, kırsal nüfusla doğa arasındaki ilişkiyi ortaya koyan geçici yerleşmelerdir” (Zaman, 2004:228). Sahada bir dönem çok yaygın olan bu yerleşmelere çeşitli neden ve amaçlarla çıkanlara “yaylacı”, bu faaliyete de “yaylacılık” denilmektedir

“Sahada yaylacılık eski bir geleneğin ürünüdür. Türklerin, Anadolu’ya ilk geldikleri yıllardan itibaren tarihi Misya kıtası olarak adlandırılan daha sonra ise Karesi Sancağı adını alan Balıkesir çevresinde de yerleştikleri görülür. 1336 yılında Demirhan Bey’in idaresinden hoşnut olmayan Karesililer, o sırada Bursa sarayında Orhan Bey’in yanında yetişmekte olan Dursun Bey’i “bey” yapmak isteyince Orhan Bey ile Dursun Bey arasında yapılan pazarlıktaki toprak bölüşümünde Sındırgı’nın da adının geçmesi bu tarihlerde Türkmen aşiretlerinin bazılarının Sındırgı’da yerleştiklerini göstermektedir” (Uysal, 2006:157)

“1537 yılı arşiv kayıtlarına göre sahada Anadolu’ya göç eden Oğuz Boyları’nın ilk yerleştikleri alanlar şunlardır: Kargın Boyu’na ait 20 vergi nüfuslu Kargın köyü, Bayat Boyu’na ait 12 vergi nüfuslu Bayat köyü, Eymir boyuna ait 12 vergi nüfuslu Eymir köyü, Üregür Boyu’na ait 20 vergi nüfuslu Üregür köyü ve Kınıklar Boyu’na ait 12 vergi nüfuslu Kınık köyüdür” (Ayhan, 2011:47). Bu yerleşmelerin kuruldukları yerlerin daha çok yüksek dağlık alanları olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu sahaların yerleşim yeri olarak seçilmelerinde hayvancılık nedeniyle yapılan konar – göçer kültürün etkili olduğu aşıkardır.

“1691 yılında Anadolu’daki konar – göçer bütün Yörük aşiretleri Türkmenlik’ ten çıkarıp iskan etmek ve yeni yerleşim bölgelerini tarıma açmak için Rakka, Belih, Harran, Adana, Çölabad gibi yerlere gönderildiler. Ancak göç zamanının yanlış seçilmesi, Arap aşiretlerinin devamlı saldırımları ve temel ekonomisi hayvancılık olan yörüklerin hayvanlarını otlatmak için yayla alanı aramaları bu aşiretlerin zorla iskan edildikleri yerlerden kaçmalarına neden olmuştur. Kaçan aşiretler eski yerlerine dönemedikleri için batıya yönelmiştir. 1691 yılında Sındırgı’ ya gelen bazı aşiretler şunlardır:

-Belih iskânından gelen Karakoca aşireti

-Adana’dan gelen Yayı Yörükleri.

-Hama’dan gelen Danişmendli Oymakları” (Uysal, 2006:161)

Günümüzde Bigadiç ve Sındırgı ilçe sınırlarındaki yerleşmelere bakıldığında kırsal yerleşmelerin birbirinden uzak, yüksek dağlık sahalarda bulundukları görülür. Bigadiç sınırları içerisindeki 69 köy yerleşmesinden 48 tanesi, Sındırgı sınırlarındaki 64 köy yerleşmesinin 48 tanesi yüksek dağlık alanlarda kurulmuştur. Sındırgı’daki dağlık alanlarda kurulan kırsal yerleşme sayısının Bigadiç’e göre daha fazla olmasının temel nedeni ise bu bölgeye gelen ilk Türk Boyları’nın hayvancılık yapabilecekleri yaylaların fazla olması nedeniyle Sındırgı’yı tercih etmiş olmalarıdır.

“Kaynak Dergisi adlı bir dergide çıkan yazıda Sındırgı’daki hayvancılık faaliyeti için şu ifadeler kullanılmaktadır: “Sındırgı’nın ilk kazanç ve geçim vasıtalarını ararken yüz sene kadar gerilere gitmek ve gayr-i meskun çadırlı bir iptidaiyeti tetkik etmek ve işe oradan başlamak gerekir. Sındırgı’da civar ve

merkezinde bulunan halk % 85 denecek derecede hayvancıdır. Ziraat, esasen toprakları verimsiz olan arazinin bu parçasında mühmel bir haldeydi. O derecede ki halk senelik yiyeceğinin büyük kısmını daima hariçte tedarik etmeye ve bunu hayvan sırtında taşımaya mecbur bulunuyordur. Hayvanların satış ve ihraç iskelesi umumiyetle Ayvalık, Dikili ve İzmir merkezleriydi. Bu havalide oturan belli başlı Ermeni tüccar simsarları daima Sındırgı köylerinde ve yaylalarında halkla hal-i münasebetteydi. Söğüt çevresinde yaşayan Karakeçili ve Kızılkeçili aşiretleri boş ve yeşillik mera ve yaylalarda kışlamak üzere Sındırgı' ya gelmekte ve sahada daimi sekenesine çobanlık eden aşiretlerle rekabete girmekte, bu durumda o dönemde huzursuzluğa neden olmaktadır” (Uysal, 2006:35).

Yukarıda belirtilen dergi yazısına göre Sındırgı'da 1835'li yıllarda halkın büyük bölümü hayvancılık yaparak geçinmekte ve çoğunluğu yerleşik hayattan ziyade çadırlarda konar – göçer şeklinde yaşamaktadırlar. Ziraatın çok fazla yapılmadığı bu sahada o dönemde yaşayan halkın yiyecek ihtiyacını da farklı yerlerden satın alarak karşıladıkları yazıdan anlaşılmaktadır. Bununla birlikte o dönemde büyük sürüler halinde farklı yerlerden gelen aşiretler için de Sındırgı yaylalarının önemli otlak sahaları arasında olduğu, ancak bu durumun Sındırgı' da bulunan diğer aşiretlerin rahatsızlık duymalarına ve aşiretler arasında huzursuzluğa neden olduğu yazıda ifade edilmektedir.

Çalışma sahasında, özellikle Sındırgı'da yaylacılığın ve konar – göçer kültürünün sonunu getiren olay ise 1800'lü yılların başlarında Osmanlı İmparatorluğu sınırlarında uygulanan zorunlu iskan politikasıdır. Özellikle 1862 yılında bütün vilayetlere emir gönderilerek konar – göçer tüm aşiretlerin bulundukları sahada zorunlu iskana tabi tutulmaları emredilmiştir. Dönemin Hüdavendigâr Vilayeti

sınırları içinde kalan Bigadiç ve Sındırgı'daki konar – göçer aşiretlerin iskanını sağlamak ise vilayetin valisi olan Ahmet Vefik Paşa tarafından bizzat yürütülmüştür

“1861 yılında Balıkesir’e gelen Ahmet Vefik, Karesi vilayeti sınırlarındaki tüm konar – göçer oymak beylerini ve önde gelenleri toplayarak onlara konar – göçerliği bırakarak devletin belirlediği yerlerde iskan edilmesi emrini verir. O dönemde her ne kadar bu aşiretler emre itaat nedeniyle yerleşik hayata geçmeye çalışsalar da, temel geçim kaynakları hayvancılık olduğu için hayvanlarını otlatabilmek için tekrar yayla alanlarına göç etmişlerdir. 1864 yılında aşiretlerin konar – göçerliğe tekrar başladıklarını öğrenen Ahmet Vefik Paşa, yanında güçlü bir zaptiye kuvvetiyle tek tek aşiretleri dolaşmış ve bulduğu tüm yörük çadırlarını yırtmıştır. Emre karşı gelen birçok kişiyi ise ya hapse atmış ya da öldürmüştür. Konar – göçer halka uyguladığı bu sert tavır nedeniyle günümüzde, özellikle Sındırgı’ da, Ahmet Vefik Paşa “Çadır Yırtan Paşa” olarak bilinmektedir” (Ayhan, 2011:46).

Ahmet Paşa’nın uyguladığı bu sert tutuma bağlı olarak birçok aşiret zorunlu olarak yerleşik hayata geçmiştir. Bu aşiretlerin temel ekonomik faaliyetlerine bağlı olarak yayla hayatını benimsemeleri ve mera alanlarının fazla olduğu yerleri yerleşim yeri olarak tercih etmeleri, bugün sahadaki yerleşmelerin birçoğunun neden dağlık ve yüksek alanlarda kurulduğunu açıklamaktadır.

Ahmet Vefik Paşa’nın uygulamaya çalıştığı zorunlu iskan politikasına karşın bazı aşiretler konar – göçerliğe devam etmiştir. Bu durum uzun yıllar devletin izni olmadan devam etmiş olmasına rağmen, o dönemdeki devlet yetkililerinin bu konuda taviz vermeyen tutumu nedeniyle sahada yaşayan halk konar – göçer

kültürden vazgeçip tamamen yerleşik hayata geçmek zorunda kalmıştır. Sahada yaşayan yerel halkla yaptığımız görüşmeler sonucunda anlaşılmaktadır ki; Sındırgı yöresinde yaşayanların yaylacılık hayatı 1945 yıllarına kadar sürmüş, 1945 senesinde Karakaya ve Eşmedere köylerinin yerleşik hayata geçmeleriyle sahadaki geleneksel anlamdaki yaylacılık faaliyeti sona ermiştir.

Sındırgı yöresinde yaşayan halkın yakın zamanlara kadar yaylacılık yaptığı, nisan – ekim ayları arasında Akdağ'da yaylaya gittikleri bilinmektedir. Bahar başlangıcında Simav yönündeki İzzeddin, Söğütçük, Yeniköy, Asar köy yoluyla Akdağ'a ulaşıldığı ve sonbaharda yeniden Sındırgı'ya dönüldüğü sahada yaşayanlar tarafından belirtilmektedir. Bununla ilgili halk arasında halen söylenen, "Akdağ yaylasında kaldı benim mezarım, Gördes pazarı benim pazarım" dizeleriyle başlayan bir türkünün de olması sahada yaşayan halk için yaylacılığın ne kadar önemli olduğunu; ancak yapılan yanlış uygulamalar nedeniyle yaylacılık faaliyetinin büyük oranda bitirildiğini göstermektedir.

Günümüzde Bigadiç'teki hiçbir yerleşmede hayvancılık yaylacılık şeklinde yapılmazken Sındırgı'da bazı alanlarda bu faaliyet devam ettirilmektedir. Tam anlamıyla yaylacılık faaliyeti yapılmamakla birlikte Sındırgı ilçe sınırlarında hayvanları otlatmak amacıyla götürülen yerler mevcuttur (Tablo 51).

Bigadiç ve Sındırgı'da yaylacılık ekonomik bir faaliyet olmaktan çıkmış durumdadır. Yazın hayvancılık için meralık alanlara gidilmekle birlikte bu gününbirlik olmakta, akşam olduğunda sürüler köye geri götürülmektedir. Günümüzde yaylacılık faaliyetinin yapıldığı tek yer olarak Sındırgı'nın Kınık köyüne bağlı Seydan Yaylası görülmektedir. Kertil, Kınık, Sinandede ve Ormaniçi

köylerinin hayvancılık için kullandığı Seydan Yaylası’nda, haziran ayında başlayan yaylacılık ekim ayı sonuna kadar devam etmektedir. Özellikle koyun yetiştiriciliğinin yapıldığı bu yaylada, yaylacılığın en önemli unsuru olan çadır yerleşmelerini görmek pek mümkün değildir. Konaklamak için günümüzde çadır yerine naylonlardan yapılan derme çatma barınaklar yapılmaktadır. Bu durum sahanın kendine özgü kültürü olan çadır yerleşmelerinin de sonu getirmiş ve bir kültürün yok olmasına neden olmuştur.

Tablo 51: Sındırgı’ da yayla alanları ve bu alanları kullanan yerleşmeler

Yayla Alanı	Yaylayı Kullanan Yerleşmeler
Kocayayla	Alakır, Bayırlı, Şahinkaya, Eğridere, Cüneyt
Seydan	Kertil, Kınık, Ormaniçi, Sinandede
Sarıalan	Düvertepe
Sarıcaalan	Gözören
Dikmenli	Karakaya, Eğridere
Tepeköy	Bayraklı, Büyükdağdere
Kepez	Yaylabayır
Kaytaz	Yüreğil
Söğütlüpınar	Küçükdağdere

Kaynak: Sındırgı İlçe Tarım Müdürlüğü (2011)

Hayvanların yazın otlatıldığı sahalardan günümüzde yayla alanı olarak tescillenen tek yer Sındırgı’nın Düvertepe bucağı sınırlarındaki Sarıalan Yaylası’dır. Günümüzde daha çok mesire alanı olarak kullanılan Sarıalan, aktif yaylacılığın yapıldığı bir saha olmaktan çıkmış durumdadır. Buna rağmen yaylacılığın hala devam ettiği Seydan Yaylası da dahil diğer tüm otlak alanları 2000 yılından sonra İlçe Tapu ve Kadastro Müdürlüğü tarafından İlçe Orman İşletme’ ye bağlı ormanlık alan olarak tescillenmiş durumdadır.

3. 3. Ormancılık

Birincil faaliyetler arasında yer alan ormancılık; ormanlardan elde edilen odun, tomruk, kereste gibi ana ürünlerin satışıyla birlikte ağaçlardan elde edilen sakız, reçine ve meyveler gibi yan ürünleri de kapsayan bir faaliyettir. Çalışma sahasında zengin bir bitki örtüsü ve geniş bir orman alanı vardır. Bigadiç'te ormanlık alanlar % 54'lük bir alana yayılırken bu oran Sındırgı'da % 51'dir (Foto 16).

Çalışma sahası zengin bir bitki örtüsü çeşitliliğine sahiptir. Hem orman hem de orman altı florası açısından geniş bir bitki türüne ev sahipliği yapan bölgedeki en geniş yayılış türünü gösteren ağaç türü meşedir. Orman vasfını yitirmiş alan olarak kabul edilen sahalarda yayılış gösteren meşe, özellikle kırsal kesimde yaşayan halkın yakacak temini olarak kullandığı en temel kaynaktır

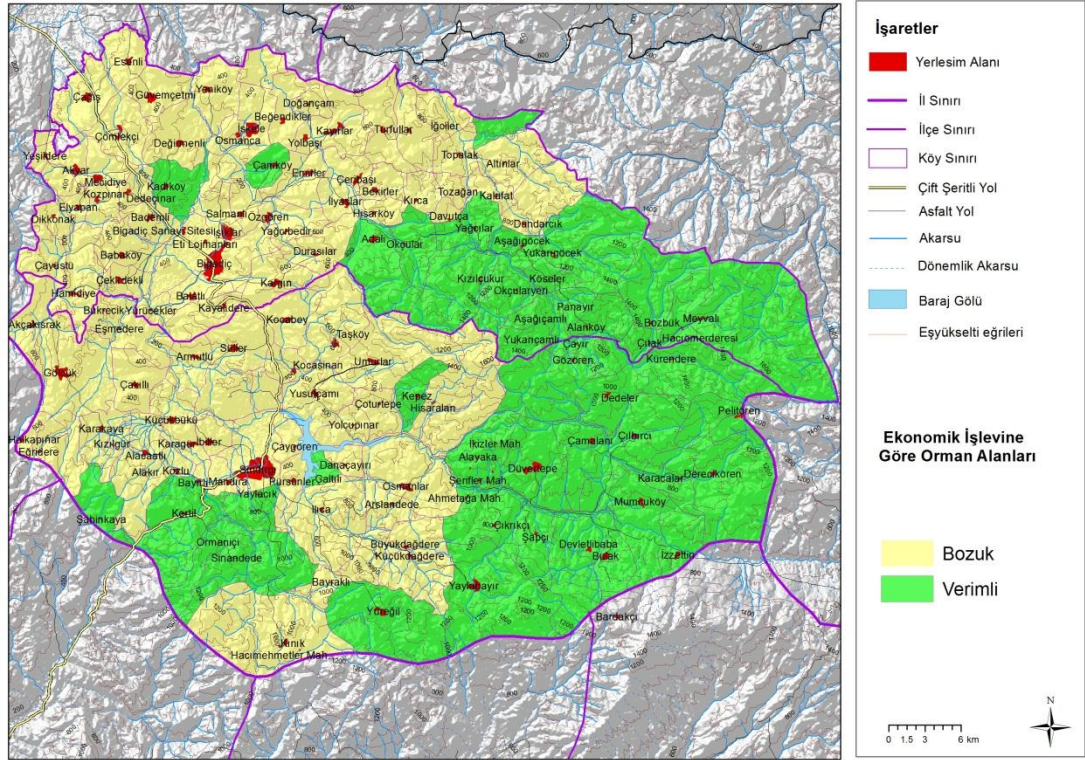

Foto 16: Karaçam ormanlarıyla kaplı Ulus Dağı'ndan görünüm

Bigadiç ve Sındırgı'da orman işletme şeflikleri ve saha durumunu gösteren tablo incelendiğinde, Bigadiç'teki toplam ormanlık alanın 54.788 hektar olduğu görülürken Sındırgı'da bu rakam 71.550 hektardır. Yine tablodaki veriler

incelendiğinde Sındırgı'daki verimli ormanlık alanın Bigadiç'e göre daha fazla olduğu görülür. Tüm bu rakamlar Sındırgı'daki ormanlık alanların çok fazla tahrip edilmediğini dolayısıyla ekonomik potansiyelinin daha fazla olduğunu gösterir (Tablo 52).

Bölge genel olarak Akdeniz iklimi etkisinde olması nedeniyle kızılçam ağaçları çok geniş alanda yayılır. Sıcaklığın uygun olduğu sahalarda 800 m yükseltiye kadar yayılış gösteren kızılçam, sahada kereste ve tomruk üretiminde kullanılır. İnceleme alanında ekonomik işlevine göre orman alanlarını gösteren harita incelendiğinde; sahanın özellikle doğu kesimlerinde ormanların çok fazla tahrip edilmediği ve ekonomik değerlerinin daha yüksek olduğu görülür. Çalışma sahasının en engebeli ve bozuk arazilerinin bulunduğu bu alanlar aynı zamanda bölgede nüfusun da en seyrek olduğu alanlardır (Harita 25).

Harita 25: Bigadiç ve Sındırgı'da ekonomik işlevine göre orman alanları

Tablo 52: Bigadiç ve Sındırgı’da Orman İşletme Şeflikleri ve Saha Durumu

İşletmesi	Şefliği	Verimli Orman (ha)	Bozuk Orman (ha)	Toplam Orman (ha)	Açıklık Alan (ha)	Toplam (ha)
BİGADIÇ	Adalı	10.937	2.645	13.582	4.570	18.153
	Aktuzla	3.020	778	3.798	1.147	4.945
	Beydağ	7.152	4.671	11.824	5.371	17.195
	Bigadiç	7.444	17.144	24.589	41.413	66.003
	Dervişler	3.787	274	4.061	706	4.768
	Toplam	32.342	25.514	57.856	53.210	111.066
SINDIRGI	Bulak	6.656	1.183	7.839	3.102	10.942
	Düğüncüler	10.969	1.387	12.354	7.037	19.391
	Seydan	9.764	6.306	16.070	9.281	25.351
	Sındırgı	9.791	5.754	14.546	21.950	36.494
	Ulus	11.122	2.511	13.634	7.311	20.945
	Yüreğil	7.765	3.121	10.886	10.498	21.385
	Toplam	55.069	20.261	75.331	59.181	134.513

Kaynak: Güngör, H. 2011

Bigadiç ve Sındırgı’da orman işlevlerinin dağılımını gösteren tablo incelendiğinde, alan bakımından daha geniş olmasına rağmen % olarak bakıldığında Sındırgı’daki ormanların ekonomik işlevinin daha fazla olduğu görülür. Ekolojik işlevlerin daha fazla olduğu Bigadiç’teki ormanlık alanlarda halkın kullanımını ifade eden sosyal işlevi yokken, Sındırgı’da ormanların bu işlevi ise % 3’tür (Tablo 53).

Tablo 53: Bigadiç ve Sındırgı’da işlevlerine göre ormanların dağılımı

İLÇE	Ekonomik İşlev		Ekolojik İşlev		Sosyal İşlev	
	Yüzde (%)	Alan (hektar)	Yüzde (%)	Alan (hektar)	Yüzde (%)	Alan (hektar)
BİGADIÇ	65	81.638	46	26.577	-	-
SINDIRGI	67	45.996	36	20.552	3	2.310

Kaynak: Yurdakul Erol, S., 2011

Sahada doğal bir tür olmayıp daha çok plantasyon tarımı şeklinde yapılan fıstıkçamı, son yıllarda bölgedeki orman işletme müdürlüğü tarafından dikimi en çok yapılan ağaç türlerinden birisi olmuştur. Meyvesi olan fıstığın ekonomik getirisi nedeniyle özellikle kırsal kesimde yaşayan halk için dikimi yapılan fıstıkçamı, sahada 600 m yükseltiye kadar yetiştirilebilir (Foto 17).

Foto 17: Sındırgı orman işletme tarafından dikimi yapılmış fıstık çamları

Sahadaki bir diğer önemli ağaç türü ise karaçamdır. Sahanın yüksek kesimlerinde, sıcaklık ve yağış şartlarının uygun olduğu alanlarda 1200 m yükseltiye kadar yayılış gösteren karaçam, bölgedeki en geniş yayılış alanı bulan ağaç türlerinden birisidir. Özellikle sahanın doğusundaki Alaçam Dağları ve Ulus Dağı'nın yüksek kesimlerinde geniş bir sahada yayılan karaçam, tomruk ve kereste üretimi ile kırsal kesimdeki evlerin yapımında çok fazla kullanılan bir ağaç türüdür (Foto 18).

Foto 18: Ulus Dağı’nda karaçam ormanları ve tomruk üretimi

Bölgede yağış ve sıcaklık şartlarının uygun olduğu alanlarda meşe dışındaki geniş yapraklı ağaçlara da rastlamak mümkündür. Özellikle Ulus Dağı’ nın yüksek kesimlerinde ve Alaçam Dağları’nın Bigadiç sınırları içerisinde kalan kısımlarında (Panayır, Bozbük, Okçularyeri, Alan) kayın, gürgen, kestane ve ıhlamur gibi ağaç türleri bir miktar yayılış alanı bulur (Foto 19).

Foto 19: Ulus Dağı’ndaki kayın ve gürgen ağaçları

Bigadiç ve Sındırgı’ da dağların yüksek kesimlerinde geniş bir orman altı florası yer alır. Kekik, adaçayı, eğreltiotu, üçgül, orman gülü, böğürtlen gibi çeşitli orman altı florasına ait bitki türünü sahada görmek mümkündür (Foto 20).

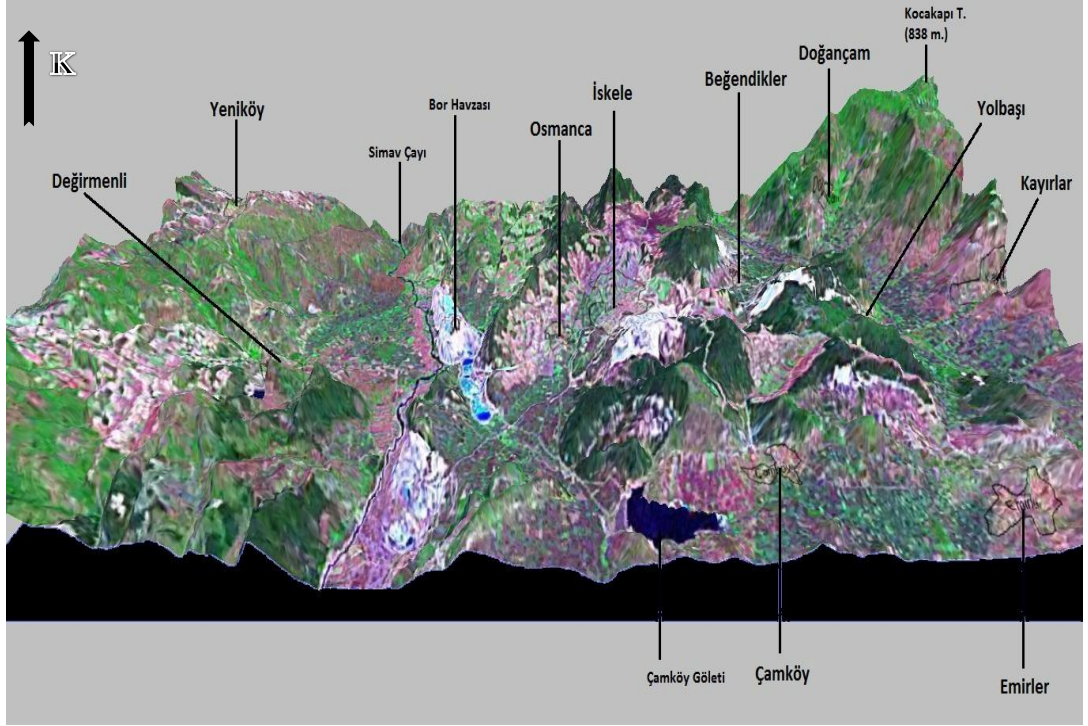

Foto 20: Karaçam ağaçları altında geniş bir örtü oluşturmuş eğrelti otları (Alaçam Dağları)

3. 4. Madencilik

Çalışma sahasında madencilik ekonomik açıdan önemli bir yer tutar. Sahadaki en önemli maden yatakları bor, koalen ve son yıllarda çıkarılması için çalışmalar yapılan altın madenidir.

Dünyadaki bor yataklarının %70’i Türkiye’de bulunur. Türkiye’de bulunan bor madeninin % 37 kadarı ise Bigadiç ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. İlk olarak amatör bir madenci tarafından 1950 yılında Bigadiç – Çamköy yakınlarında bulunan bor madeni ilk işletmenin açıldığı 1984’ten itibaren Bigadiç ekonomisi açısından önemli bir kaynak haline gelmiştir (Şekil 15).

Şekil 15: Bigadiç bor havzası ve çevre yerleşmelerin blokdiagramı

Bigadiç – İskele kasabası sınırları içerisinde kurulan İşletme Müdürlüğü kapsamında üç ana merkezde bor çıkarımı gerçekleştirilmektedir. Birer açık işletme özelliğinde olan bu işletmeler Tülü, Simav ve Acep ocaklarıdır (Foto 21).

Foto 21: Açık maden çıkarımı yapılan Simav ocağı (Bigadiç – İskele)

Bigadiç bor yatakları içindeki başlıca bor mineralleri kolemanit ve üleksittir. Sahada 1976 yılında 30 milyon ton olarak tespit edilen bor rezervinin yapılan araştırmalar neticesinde 630 milyon ton olduğu saptanmıştır.

Sahadaki bir diğer önemli maden ise kaolendir. Türkiye’deki en zengin kaolen yatakları Sındırgı - Düvertepe’de bulunmaktadır. Ancak daha çok madenin çıkarılıp il dışındaki seramik fabrikalarına taşınması ve bu madenin işleneceği bir fabrikanın ilçe sınırlarında bulunmaması, kaolenin ilçe ekonomisine katkısının az olmasına neden olmuştur. Madenin taşınma işlemlerinin gerçekleştirilmesi nedeniyle ekonomiye etkisi daha çok nakliyecilik şeklinde olmaktadır.

Foto 22: Bigadiç – İskele Etibor Maden İşleme Tesisi

Bor madeni Bigadiç ekonomisinde önemli bir yer tutar. İşletme bünyesinde 141 memur ve 1025 işçi olmak üzere toplam 1166 kişi çalıştırılmaktadır. Ayrıca bazı işlerde müteahhitler marifetiyle yaptırıldığı için oluşturulan istihdam daha da artmaktadır. Bu çalışanların ilçe ekonomisine katkısının yanı sıra önemli bir

taşımacılık sektörünün doğması da bununla bağlantılı olarak küçük sanayi sisteminin gelişmesinde etkili olmuştur. Bu gelişmeler şehrin sadece ekonomisinde değil sosyal ve kültürel hayatında önemli değişikliklere neden olmuştur

Bigadiç'te madencilik, gelişimine en çok katkısı İskele kasabasına olmuştur. Her yıl bor işletme müdürlüğünden alınan 800.000 TL değerindeki kaynak, İskele' nin bir kasaba yerleşmesi olmasında etkili olmuştur (Foto 23).

Foto 23: Bir kasaba yerleşmesi olan İskele (Arkada bor havzası)

Türkiye'nin en zengin kaolen yatakları Sındırgı – Düvertepe sınırları içerisinde. Seramik sanayisinin hammaddesi olan kaolenin çeşitli kalitede türlerini bölgede bulmak mümkündür. Sahadaki kaolen rezervi 70 milyon ton iken bunun 25 milyon tonu işlenebilir durumdadır. Kaolen madenin çıkartıldığı yerleşmeler arasında Düvertepe, Mumcu ve Alayaka köyleri ilk sıralarda yer alır. Ormanların geniş alan kapladığı bu bölgede madenin çıkartılması sırasında ağaçların tahribi de gözle görülür bir boyuttadır (Foto 24).

Foto 24: Düvertepe kaolen madeni ve bitki örtüsünün tahribi

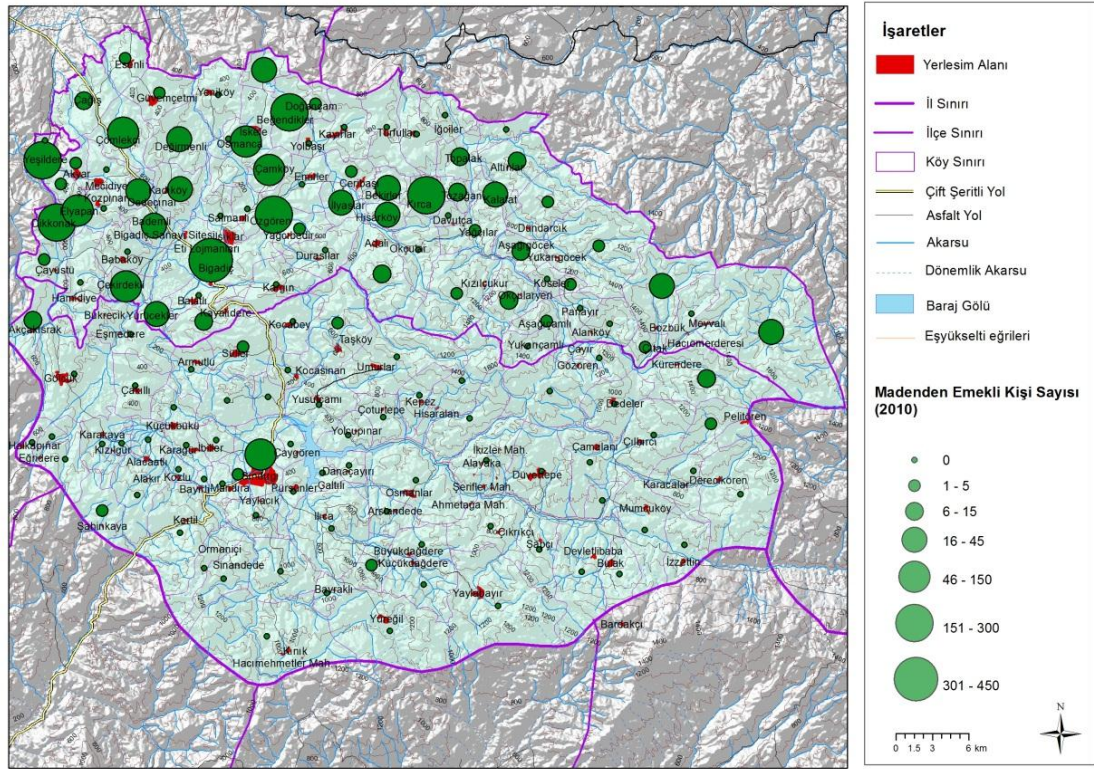
Sahadaki yerleşmelerin hiçbirisinde madencilik temel ekonomik faaliyet özelliği taşımamaktadır. Bu durum üzerinde çıkarılan madenin işlenmesini ve mamul madde üretilmesini sağlayacak fabrikaların olmaması etkili olmuştur. Ancak madenciliğin ekonomik olarak Bigadiç'e etkisinin Sındırgı'ya göre çok daha fazla olduğu bir gerçektir. Özellikle bor madenin çıkarılmasında çalışan kişilerin uzun yıllar bölgede yaşayan kişiler arasından seçilmiş olması, maden sahası çevresinde yaşayan birçok kişiye ekonomik anlamda fayda sağlamıştır (Tablo 54).

Tablo 54: Bigadiç ve Sındırgı’da maden taşımacılığı yapanların yerleşim yerine göre dağılışı (2010)

İlçe	Yerleşme	Nakliyecisi Sayısı	İlçe	Yerleşme	Nakliyecisi Sayısı
BİGADIÇ	Merkez	61	SINDIRGI	Merkez	45
	Çağış	33		Yusufçamı	20
	Mecidiye	35		Düvertepe	25
	Dedeçınar	7		Bulak	10
	Babaköy	2		Toplam	100
	Işıklar	3			
	Bademli	6			
	Çamköy	7			
	İskele	7			
	Toplam	168			

Kaynak: Balıkesir Şoförler ve Otomobilciler Odası (2011)

Çalışma sahasında madenden emekli olan kişi sayısını gösteren harita incelendiğinde madencilğin Bigadiç’e olan katkısı daha net görülebilmektedir. Özellikle bor yataklarına yakın yerlerde kurulmuş olan İskele, Yolbaşı, Beğendikler, Osmanca ve Çamköy gibi yerleşmelerde madenden emekli kişi sayısının fazlalığı dikkat çekmektedir (Harita 26).

Harita 26: Bigadiç ve Sındırgı’ da madenden emekli olan kişi sayısı (2010)

3. 5. Toplayıcılık ve Avcılık

Doğada var olan bitkilerin doğrudan toplanmasıyla yapılan toplayıcılık faaliyeti ile doğal ortamında yaşayan hayvanların avlanmasıyla yapılan avcılık faaliyetleri hiçbir zaman sahada temel ekonomik faaliyet olmamıştır. Özellikle Sındırgı’da geleneksel el dokuması ürünü olan Yağcıbedir halısının ipliklerini boyamak için kullanılan bitkiler nedeniyle bir dönem toplayıcılık faaliyeti yapılmış olsa da, bu durum son yıllarda kullanılan hazır ipler nedeniyle de hemen hemen ortadan kalkmış durumdadır.

Bigadiç ilçesinin Sındırgı ilçesi ile doğal sınırı durumunda olan Ulus Dağı ve Sındırgı’nın güney – güneydoğu istikametinde uzanan Simav Dağı’nda kekik ve adaçayı toplayıcılığı kırsal kesimde yaşayan halk arasında yapılan bir

faaliyettir. Ancak toplanan bu malzemeler hiçbir dönemde toplayan kişinin ihtiyacını gidermekten daha fazla bir katkı sağlamamıştır. Sahada ekonomik değeri olabilecek ve özellikle kırsal kesimde yaşayan halkın bir miktar gelir elde edebileceği en dikkat çekici toplayıcılık ürünü yerel halkın “kırmızı melki” dediği kanlıca mantarıdır. Sarı, turuncu ve beyaz türleri olan bu mantar özellikle Ekim – Kasım ayları arasında sonbahar yağışlarından sonraki güneşli günlerde ortaya çıkmaktadır. Belli bir yoğunlaşma alanı olmayan bu mantarı, özellikle Bigadiç’in Meyvalı köyü ile Sındırgı’nın Sinandede ve Ormaniçi köylerinde yaşayan halk toplayıp semt pazarlarında satarak bir miktar gelir elde etmektedir. Ancak bu faaliyet de halkın temel geçim kaynağı olacak boyutta değildir (Foto 25).

Foto 25: Yörede dağ çayı olarak isimlendirilen ada çayı ve Melki (Kanlıca mantarı)

Çalışma sahasında yapılan avcılık ise, zaman zaman et ihtiyacını karşılamak, yabani hayvanların zararlarından korunmak ve özellikle avlanmayı hobi olarak gören kişiler tarafından yapılan amatörce bir faaliyettir. Devlet tarafından

koruma altına alınmış yerler haricinde avcılık yapmak serbest olmakla birlikte bu faaliyetle ilgili herhangi bir kayıt tutulmamıştır.

Çalışma sahasının Bigadiç – Sındırgı ilçe sınırı arasında kalan Ulus Dağı ile Bigadiç – Dursunbey arasında bulunan Alaçam Dağları’nda nadir olarak geyik ve karaca görüldüğü bildirilse de avlanma yapılan türler arasında tavşan, keklik, bıldırcın ve yaban domuzu önde gelmektedir. Bunlardan yaban domuzu avı, sürekli avı şeklinde domuzun kırsal kesimde yaşayan halkın ürünlerine zarar vermemesi için yapılırken, diğerleri ise daha çok eti için avlanmaktadır.

3. 6. Sanayi

Tarım, hayvancılık, ormancılık gibi birincil ekonomik faaliyetler yerini zanaat ve imalat gibi ikincil ekonomik faaliyetlere bıraktığı yerleşmelerde nüfus dar bir alanda yoğunlaşabilmektedir. Nüfusun yoğunlaştığı bu tür yerleşmelerde imalat için gerekli hammaddenin temini, o bölgede yaşayanların gıda ihtiyacının karşılanması amacıyla çevresindeki kırsal yerleşmelerle sıkı bir ilişki gözlenebilmektedir. Bu durum ise o bölgede bulunan kırsal yerleşmelerin gelişimini olumlu olarak etkilemektedir.

Çalışma sahasında ikincil ekonomik faaliyetler olarak nitelenen unsurlar yok denecek kadar azdır. Var olan üretim tesisleri daha çok küçük atölyeler şeklinde olup, geniş kitleleri ekonomik anlamda etkiyecek kapasitede değildir.

İmalat sektörü içerisinde daha çok mobilya atölyelerinin bulunduğu Bigadiç’te; Bigyem, Demirbaş Mobilya ve Borçim önemli imalat tesislerindendir. İlçe merkezi sınırlarında bir turşu fabrikası olan Sındırgı’daki diğer önemli imalat tesisi ise Gölcük beldesi sınırları içerisinde yer alan salça fabrikasıdır.

Bigadiç ve Sındırgı’da küçük ölçekli işletmelerin olduğu birer sanayi sitesi bulunmaktadır. 270 adet küçük işletmenin olduğu Sındırgı Kçük Sanayi Sitesi 2000 yılında hizmete girerken, 300 adet işletmenin olduğu Bigadiç Küçük Sanayi Sitesi ise 2005 yılında hizmete girmiştir. Daha çok bölgede yaşayan halkın ihtiyaçlarına cevap verecek kapasitede olan bu sanayi sitelerinde yer alan başlıca işletmeler ise marangoz ve mermer atölyesi ile oto yedek parça ve tamircileridir.

Sahada sanayinin en önemli unsurlarını ev tipi atölyeler oluşturur. Bu atölyelerde daha çok dokumacılık ve tahta işleri olarak nitelendirilen imalat hakimiyeti vardır.

Çalışma sahasında geleneksel imalat faaliyetlerinden en önemlisi dokumacılıktır. Sahada “Yağcıbedir Halısı” olarak bilinen yöreye özgü motiflerin bulunduğu halı dokumacılığı uzun yıllardan beri yapılan bir kültürel özelliktir. “Türk düğümü ile kök boyalı yün ipe dokunan Yağcıbedir halısı, dokunduğu bölgenin coğrafi olarak dışa kapalı olması nedeniyle diğer yörük halılarından farklı olarak kendine özgü desenleri olan bir halı olma özelliği taşır. M.Ö. IV. yüzyılda yapılan ve Altaylar’ın geleneksel halısı olarak bilinen “Pazırık halısının” mirasını koruma özelliği taşıyan Yağcıbedir halısı, ismini Osmanlı Devleti döneminde vergisini yay yaparak ödeyen ve bu nedenle “Yaycıbedir” topluluğu olarak bilinen aşiretten aldığı sanılmaktadır” (Aktaş: 2012:12)

18.yüzyıldan itibaren Sındırgı ve çevresinde yaşamaya başlayan Yaycıbedir (zamanla Yağcıbedir olarak söylenmeye başlanmış) yörüklerinin temel ekonomik faaliyeti hayvancılık olduğu için dağınık olarak yaşamışlardır. Günümüzde de bu yörükler benzer bir şekilde altı köyde yaşamaktadırlar. Bunlardan Eğridere,

Alakır, Eşmedere, Çakıllı, Karakaya Sındırgı'ya bağlı iken Kayalıdere köyü Bigadiç'e bağlıdır. Yağcıbedir halısının günümüzde de bu köylerde dokunmaya devam edilmesi bunun kanıtı niteliğindedir. Kültür Bakanlığı envanterine kayıtlı en eski Yağcıbedir halısı 18. yüzyıla aittir. Bu dönemde dokunan halıların desen zenginliği çok fazla iken 20. Yüzyıl başlarından itibaren bu zenginlik zayıflamıştır. Bu duruma bölgede yaşanan kuraklık, I. Dünya Savaşı ve artan tarımsal faaliyetlerle birlikte halı dokumacılığına olan ilginin azalması neden olmuştur.

1960 yılına kadar bölgede dokunan halılar yörede yaşayanların kendi kullanımlarına yönelik iken bu tarihten sonra ticari bir değer kazanmaya başlamıştır. Talebi karşılamak için halı dokumada yetenekli olmayan kişilerin de dokuma yapması ve orijinal kök boya yerine sentetik hazır boyaların kullanılması Yağcıbedir halısının orijinalliğinin bozulmasına neden olmuştur. Bu da halının ekonomik değerinin azalmasına ve zamanla sahaya has bir gelenek olan Yağcıbedir halı dokumacılığına olan ilginin zayıflamasına neden olmuştur.

Halı için gerekli malzemenin hazırlanma (yün kırkımı, taraması ve eğirmesi, ipin hazır hale getirilip kök boya ile boyanması) süreci bölgede uzun yıllar geleneksel olarak sürdürülmüş, ancak günümüzde bu gelenek bitme noktasına gelmiştir. Günümüzde halı dokumacılığı geleneksel özelliklerini kaybetmiş olmakla birlikte özellikle Sındırgı' ya bağlı köylerde yapılmaya devam etmektedir (Foto 26 ve Foto 27).

Foto 26: Yağcıbedir halısı için ipin hazırlanması ve kök boya yapımı (Sındırgı)

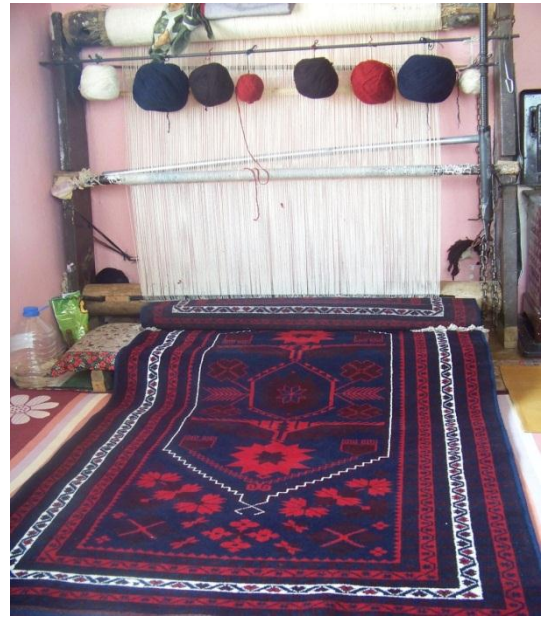
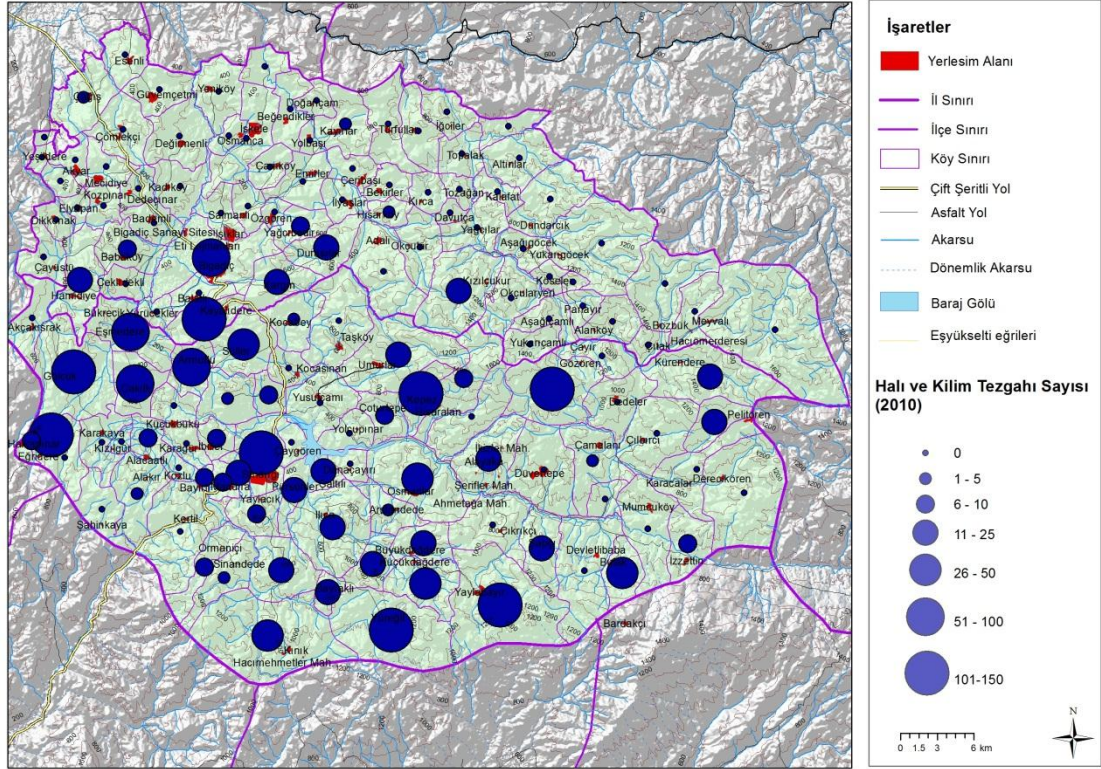

Foto 27: Yağcıbedir halısının dokunması ve Yağcıbedir halısı (Sındırgı – Eğridere)

Sahada halı ve kilim tezgahı sayısını gösteren harita incelendiğinde; özellikle Sındırgı'da hemen hemen her köyde halı tezgahı olmakla birlikte, yoğunluğun daha çok Kayalidere, Eşmedere, Eğridere, Çakıllı ve Karakaya köylerinde olduğu görülür (Harita 27).

Harita 27: Bigadiç ve Sındırgı'da halı ve kilim tezgahı sayısı (2010)

3. 7. Hizmetler

Üçüncül faaliyetler olarak nitelendirilen hizmet sektörü içerisinde eğitim, sağlık, bankacılık, güvenlik, ulaşım, ticaret gibi faaliyetler yer alır. Günümüzde bir ülkenin gelişmişliğini daha çok hizmet sektörünün ağırlığı belirlediği gibi yerleşmelerin de gelişmişliği hizmet sektörü ile doğru orantılıdır.

Yerleşmelerde ortaya çıkan en eski hizmet faaliyetlerinden birisi idari hizmetlerdir. İdari hizmetler geçmişte kendi başına yerleşmeler ortaya çıkardığı gibi, çoğunlukla da diğer ekonomik faaliyetlerle birlikte yerleşmelerin sosyo – ekonomik yapısında da farklılaşmalara neden olmuştur. İdari faaliyetler bazen geçmişte olduğu gibi diğer ekonomik faaliyetlerden bağımsız olarak korunması daha kolay dağ – tepe zirveleri, korunaklı limanlar gibi alanlarda yoğunlaşırken bazen de geniş tarım

alanlarının bulunduğu, ulaşım ve ticaret yolları üzerindeki alanları yerleşim yeri olarak seçmişlerdir.

Günümüzde idari faaliyetler, bulunduğu yerleşim noktasına merkezi yer olma özelliği kazandırmaktadır. Bu durum hizmet faaliyetlerinin bir noktada toplanmasına ve diğer çevre yerleşmelere dağıtılmasına neden olmaktadır.

Çalışma sahasında iki büyük idari hizmet binası bulunmaktadır. Bunlar Bigadiç kasabasını ilçe merkezi haline getiren Bigadiç Hükümet Konağı ve Sındırgı kasabasına da aynı etkiyi sağlayan Sındırgı Hükümet Konağı'dır. 19. yüzyılda önce köy, ardından belde ve ilçe olan Bigadiç, Meşrutiyet döneminde mülteci iskanına yerli halkın karşı çıkması üzerine zamanın padişahı tarafından ilçe statüsü Balya'ya kaydırılarak tekrar belde haline getirilmiştir. 1942'de önemli bir depremle harap olan Bigadiç, yeniden imar edilerek 1943 yılında ilçe merkezine dönüştürülmüştür. İlk olarak Koruköy adını alan ve 1845 yılında bir köy yerleşmesi olan Sındırgı ise 1884 yılında belediyenin kurulmasıyla belde olmuş ve 1913'te Bigadiç'ten ayrılarak ilçe statüsü kazanmıştır (Foto 28).

Genel olarak sahadaki idari merkezler genel kamu hizmetlerinin toplandığı yerleşmeler durumundadır. Kasaba ve köy yerleşmelerinde genel kamu hizmetlerinde çalışanların toplam faal nüfus içerisindeki oranları çok sınırlı kalmaktadır. Kırsal yerleşmelerde çalışan kamu görevlileri daha çok öğretmen, imam ve az sayıda da olsa sağlık personelinin oluşur (Tablo 55).

Foto 28: Bigadiç Hükümet Binası ve Sındırgı Hükümet Binası

Tablo 55: Bigadiç ve Sındırgı’ da kamu personeli sayıları (2010)

Yerleşme Üniteleri	Kamu Personeli Sayısı
Bigadiç	956
Sındırgı	688

Kaynak: Balıkesir Valiliği (2010)

Bigadiç ve Sındırgı’da hizmet sektöründe çalışanların faaliyet alanlarına dağılışını gösteren tablo incelendiğinde, Bigadiç’te toplam hizmet sektöründe çalışanların sayısının Sındırgı’ya göre daha fazla olduğu görülür. En çok hizmet faaliyetinin sosyal ve toplumsal hizmetler olduğu Bigadiç’te, ticaret sektöründe çalışanların çokluğu da dikkat çekmektedir. Hizmet sektöründeki faaliyet alanlarının hepsinde sayı olarak Bigadiç’ten daha az kişinin çalıştığı Sındırgı’da da sosyal ve toplumsal hizmetlerde çalışanların sayısı en fazladır. Sındırgı’daki hizmet sektöründe çalışanların az olmasının temel nedeni ise sahadan dışarıya verilen aşırı göç nedeniyle nüfusun azalmasıdır (Tablo 56).

Tablo 56: Bigadiç ve Sındırgı’da hizmet sektöründe çalışanların dağılışı (2010)

Yerleşme Üniteleri	Hizmet Sektöründeki Toplam Faal Nüfus	Ticaret	Ulaştırma	Mali Hizmetler	Sos. Ve Top. Hizmetleri
Bigadiç	4.353	1.120	486	589	2.158
Sındırgı	2.994	789	289	248	1.668

Kaynak: Balıkesir Valiliği (2011)

Güvenlik hizmetleri de eski bir faaliyet olup, yerleşmelerin yer tercihinde önemli bir etkisi vardır. Bu faaliyetin geçmişte ortaya çıkardığı kale, karakol, garnizon gibi bağımsız yerleşmeler olduğu gibi şehir surları, kışla, askeri depolar gibi yerleşmelerin yapısında da önemli izler bırakmıştır. Günümüzde de güvenlik idari görevler üstlenmiş yerleşmelerin mevcut yapısında ve sosyo – ekonomik özelliklerinde önemli oranda etkili olmuştur. Bigadiç ve Sındırgı ilçe merkezinde ilçe emniyet müdürlükleri güvenliği sağlarken, kırsal kesimdeki güvenliği ise ilçe jandarma komutanlığı üstlenmiştir. İlçe merkezlerindeki jandarma komutanlıklarına ilave olarak; Bigadiç’e bağlı Çağış ve Yağcılar ile Sındırgı’ya bağlı Gölcük ve Alayaka yerleşmelerinde de jandarmaya bağlı karakollar bulunmaktadır (Tablo 57).

Tablo 57: Bigadiç ve Sındırgı’ da Güvenlik Personeli (2010)

İlçe	Emniyet	Jandarma	Toplam
Bigadiç	52	72	124
Sındırgı	45	68	113

Kaynak: Balıkesir Valiliği (2010)

Çalışma sahasındaki okul, öğretmen ve öğrenci sayılarını gösteren tablo incelendiğinde Bigadiç’ teki okullaşma oranının Sındırgı’ya göre daha fazla olduğu buna bağlı olarak hem derslik sayısının hem de öğretmen sayısının da Sındırgı’nın iki katı olduğu görülür. Bu durumun temel nedeni ise Sındırgı’dan (özellikle kırsal

kesimden) ilçe dışına yapılan göçler neticesinde öğrenci sayısının azalması, buna bağlı olarak da birçok köy okulunun kapanmasıdır (Tablo 58)

Tablo 58: Bigadiç ve Sındırgı’ da okul, öğretmen ve öğrenci sayıları

BİGADIÇ		SINDIRGI	
Okul/Kurum Sayısı	45	Okul/Kurum Sayısı	27
Derslik Sayısı	351	Derslik Sayısı	198
Öğrenci Sayısı	7212	Öğrenci Sayısı	5008
Öğretmen Sayısı	647	Öğretmen Sayısı	323
Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı		Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı	
İlköğretim	20	İlköğretim	17
Ortaöğretim	25	Ortaöğretim	19
Mesleki ve Teknik Eğitim	34	Mesleki ve Teknik Eğitim	22

Kaynak: Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü (2011)

Çalışma sahasında biri Bigadiç’te diğeri Sındırgı’da olmak üzere Balıkesir Üniversitesi’ ne bağlı iki meslek yüksek okulu bulunmaktadır. Sındırgı MYO 1995 -1996 yılında eğitim – öğretim başlarken, Bigadiç MYO ise 2006 – 2007 eğitim - öğretim yılında eğitim – öğretime başlamıştır. Bigadiç’e göre çok daha önceleri hizmete açılmış olması nedeniyle yüksek okulun Sındırgı’ nın strüktürel ve ekonomik yapısına etkisi daha fazla olmuştur. Ancak sonradan açılmış olmasına rağmen Bigadiç, öğrenci sayısı açısından Sındırgı MYO’ya yaklaşmıştır (Tablo 59).

Tablo 59: Bigadiç ve Sındırgı’da Akademik Birimler, Personel ve Öğrenci Sayıları

Akademik Birimler	Akademik Personel					Bölüm Sayısı	Öğrenci Sayısı
	Prof.	Doç.	Yrd. Doç.	Diğer	Toplam		
Bigadiç MYO	1	-	-	7	8	6	739
Sındırgı MYO	1	-	3	11	15	5	794

Kaynak: Balıkesir Üniversitesi (2011)

Bigadiç ile ilgili dikkat çeken bir diğer nokta ise Balıkesir Üniversitesi Çağış Yerleşkesi'nin, Bigadiç'e bağlı Çağış sınırları içerisinde olmasıdır. Balıkesir – Bigadiç kara yolu üzerinde bulunan bu yerleşkenin, günümüzde ekonomik ve sosyal açıdan Bigadiç'e çok fazla etkisi bulunmamaktadır. Ancak, ilerleyen yıllarda Çağış – Bigadiç arasındaki kara yolunun tamamlanmasıyla birlikte etkisinin daha fazla olacağı aşıkardır (Foto 29).

Foto 29: Bigadiç sınırları içerisinde yer alan Balıkesir Üniversitesi – Çağış Kampüsü

Çalışma sahasında sağlık hizmetleri devlet kurumları tarafından yürütülür. Sahadaki sağlık hizmetleri ilçe merkezlerindeki devlet hastaneleri ile sağlık ocakları vasıtasıyla yapılmaktadır. Ayrıca Bigadiç'te yapımına başlanan “Bölge İhtisas Hastanesi” ile çevre yerleşmeler için Bigadiç'in bir cazibe merkezi olacağı tahmin edilmektedir (Tablo 60).

Tablo 60: Bigadiç ve Sındırgı’da sağlık kuruluşları ve sağlık personelinin dağılışı

İlçe	Sağlık Kuruluşları				Sağlık Personeli			
	Hastane	Sağlık Merkezi	Sağlık Ocağı	Sağlık Evi	Uzman Hekim	Pratisyen Hekim	Ebe ve Hemşire	Diğer
Bigadiç	1	4	-	2	16	20	79	66
Sındırgı	1	4	-	2	5	22	56	46

Kaynak: Balıkesir Valiliği (2011)

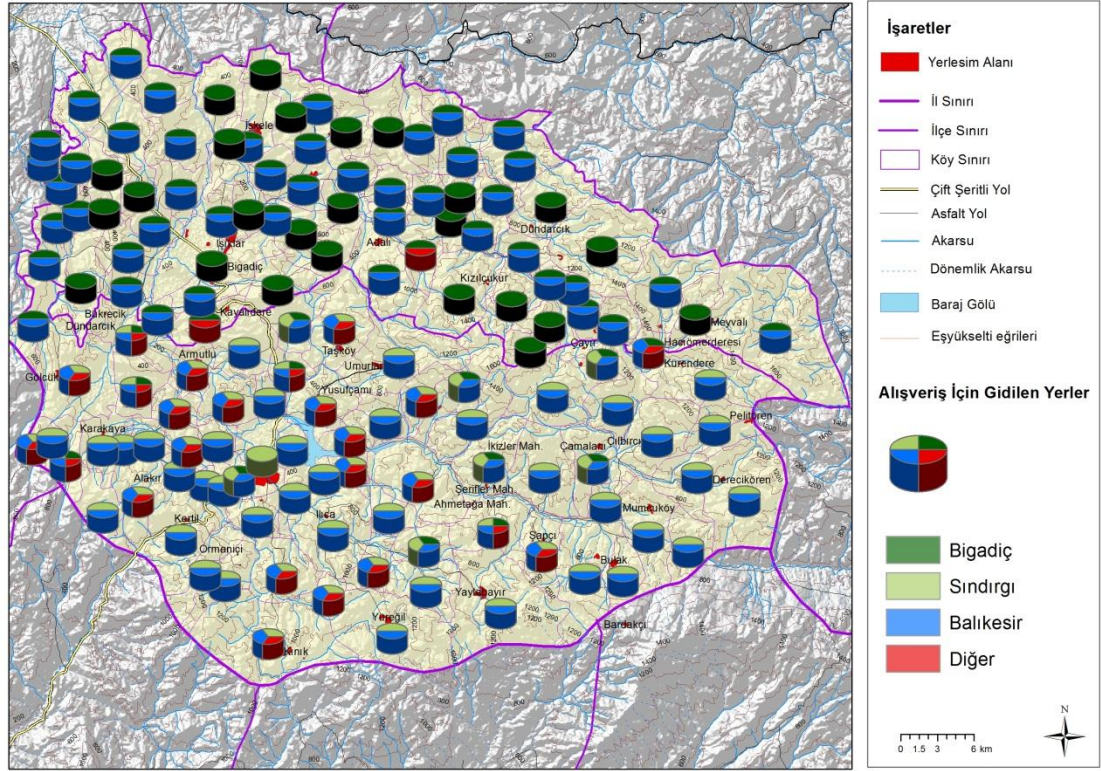
Ticaret ve ulaşım faaliyetlerinin neolitik dönemden beri varlığı bilinmektedir. Herhangi bir alanda bulunmayan ihtiyaç maddeleri ile hizmetlerin farklı bölgelerden temin edilmesi bu faaliyetleri ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan bu faaliyet yerleşmeleri birbirine bağladığı gibi yerleşmelerin etki sahalarının genişlemesini de sağlamıştır.

Günümüzde ticaret, yerleşmelerin gelişmesi için olmazsa olmaz konumundadır. Ürettiği fazla ürünü pazar sahalarına ulaştıramayan veya pazarlayamayan yerleşmelerin yaşamlarını devam ettirmesi çok zordur. Dolayısıyla ticaretin yapılabilmesi için üretilen ürünlerin başka bölgelere ulaşımının sağlanması zorunlu hale gelmiştir. Bu nedenle geçmişten günümüze yerleşmeler, ulaşım imkânlarının gelişmiş olduğu yerlerde yoğunluk kazanırken ulaşımın zor olduğu dağlık ve engebeli alanlarda da yerleşmeler küçülmüş ve bitme noktasına gelmiştir.

Çalışma sahasında alışveriş için gidilen yerleri gösteren harita incelendiğinde ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Haritaya bakıldığında Bigadiç’e bağlı kırsal yerleşmelerin birçoğunda ihtiyaçların giderilmesi için gidilen yer olarak

Bigadiç ve Balıkesir görülmektedir. Hatta Bigadiç'e bağlı olan Kargın, Durasılar, İskele, Yolbaşı, Dündarcık gibi yerleşmelerde Bigadiç ihtiyaçların giderildiği tek yerleşme olma özelliğindedir (Harita 28). Bu durum birçok açıdan Bigadiç' in çevredeki kırsal yerleşmelerin ihtiyaçlarını giderebilecek ticari fonksiyona sahip olduğunu göstermektedir.

Sındırgı'ya bakıldığında ise bölgede yaşayanlar ihtiyaçlarını hem Sındırgı'dan hem de Balıkesir'den karşılamaktadır. Ancak Bigadiç' te olduğu gibi buradaki yerleşmelerin hiçbirisi ihtiyacının tamamını Sındırgı'dan karşılayamamaktadır (Harita 28). Bu durum Sındırgı'nın ihtiyaçları karşılama anlamında bazı konularda Bigadiç kadar yeterli olmadığını göstermektedir. Ayrıca Sındırgı'dan “Diğer” grubu içinde ele alınan Akhisar, Manisa ve İzmir'e de alışveriş için gidilmesi Sındırgı'nın adı geçen yerleşmelere daha yakın olmasıyla ilişkilidir. İlginçtir ki, alışveriş için Balıkesir'e giden Sındırgı halkı yol üzerinde olmasına rağmen Bigadiç'ten alışveriş yapmamayı tercih etmektedir. Bu durumun nedeni olarak iki ilçe arasında uzun yıllardır süre gelen rekabetin etkisi göz ardı edilmemelidir.

Harita 28: Bigadiç ve Sındırgı’ da alışveriş için gidilen yerleşmeler

Çalışma sahasında ulaştırma faaliyetleri kara yolu ile sağlanır. Uzun yıllar virajlı ve bozuk bir kara yolu ile ulaşım sağlanan Sındırgı – Bigadiç kara yolunun, 2009 yılında yenilenmesiyle daha rahat bir ulaşım imkanı sağlanmıştır. 2011 yılında yapımına başlanan ve halen çalışmaları devam eden Bigadiç – Çağış yolunun tamamlanmasıyla birlikte hem Bigadiç’ in hem de Sındırgı’ nın Balıkesir’ e olan ulaşımı daha kolay sağlanacaktır (Foto 30).

Özellikle Sındırgı – Simav ve Sındırgı – Akhisar yollarının bozuk, virajlı ve dar olması sahada ulaşımı güçleştirmekte ve Sındırgı’ nın sapa bir noktada kalmasına neden olmaktadır (Foto 31).

Foto 30: Balıkesir – Bigadiç arasındaki yol yapım çalışmaları

Foto 31: Ulaşımın güçlüğüle sağlandığı Sındırgı – Akhisar kara yolu

Çalışma sahasındaki motorlu karayolu taşıtlarını gösteren tablo incelendiğinde Bigadiç'teki toplam araç sayısının Sındırgı'ya göre daha fazla olduğu

görülür (Tablo 61). Bu durumun temel nedeni ise Bigadiç'te yaşayan insan sayısının Sındırgı'ya göre fazla olmasıdır.

Tablo 61: Bigadiç ve Sındırgı' da Karayolu taşıtların sayısı (2010)

İlçeler	Otomobil	Minibüs	Otobüs	Kamyonet	Motosiklet	Traktör	Toplam
Bigadiç	6.026	1.600	42	1.585	4.245	4499	17.997
Sındırgı	4.985	1.022	25	1.215	3.985	3042	14.274

Kaynak: Balıkesir Şoförler ve Otomobilciler Odası (2011)

3. 8. Turizm

Çalışma sahasında turizm son yıllarda gelişme gösteren bir sektör konumundadır. Uzun yıllar bölgedeki sıcak su kaynakları vasıtasıyla amatörce yapılan kaplıca turizmi, son yıllarda Bigadiç ve Sındırgı'nın turizm bölgesi kapsamına dahil edilmesiyle birlikte profesyonel olarak beş yıldızlı oteller aracılığıyla yapılmaya başlanmıştır. Bölgede sağlık ve kaplıca turizmine ilave olarak diğer turizm çeşitlerinin geliştirilmesine de çalışılmaktadır. “Kırsal yerleşmelerin bir bölümünde yaşanan ekonomik sorunların giderilmesinde artık yetersiz hale gelmiş olan geleneksel kırsal fonksiyonlarının değişmesi veya çeşitlenmesi kaçınılmaz görünmektedir. Bu bakımdan, tarım ve hayvancılık faaliyetleri yanında turizm aktiviteleri, kırsal alan fonksiyonlarının çeşitlendirilmesinde önemli bir potansiyel özelliği taşımaktadır. Kontrollü ve sağlıklı bir şekilde organize edilecek kırsal turizm faaliyetleri biryanda, özellikle ekonomik açıdan geride kalmış dağ ve orman köylerinin kalkındırılmasına katkı sağlarken, diğer taraftan doğal değerlerin kullanarak korunması imkânını da ortaya koyacaktır” (Bakırcı, 2011:85).

3. 8. 1. Doğa Turizmi

Oluşumunda insanın etkili olmadığı, doğada kendiliğinden varolan kaynaklar olarak tanımlanabilecek doğal unsurlar, turizm faaliyetlerine katılan insanların yoğun ilgisini çeken kaynaklardır. Sahada geniş bir yelpaze içinde varlığını gösterebilen doğal unsurlar arasında yüksek dağlık alanlar, kaplıcalar, akarsular ve ormanlar gösterilebilir.

Çalışma sahasında son yıllarda sıcak su kaynaklarına bağlı olarak gelişme gösteren bir kaplıca turizmi olgusu mevcuttur. Sahadaki en önemli sıcak su kaynakları Sındırgı'ya 17 km uzaklıkta bulunan ve 98° C ısıyla Türkiye' deki en sıcak çıkışlı su kaynaklarından birisi olan Hisaralan Kaplıcaları ile Bigadiç'e 24 km mesafedeki 94° C lik kaynak sıcaklığı olan Hisarköy kaplıcalarıdır.

Bigadiç'te 2005 yılında yapımına başlanan ve yılda 15.000 kişinin ikamet ettiği “Hera Termal”, Hisarköyden getirilen sıcak su vasıtasıyla önemli bir turizm merkezi konumuna gelmiştir. Devremülk şeklinde işletilen bu tesis havuz, sauna, çamur banyosu gibi kaplıcalara özgü faaliyetleri ile birlikte diğer sosyal faaliyetleri ile tesislere gelen insanlara hizmet etmektedir (Foto 32).

Sedef, egzama ve diğer cilt hasatalıklarına iyi geldiği bilinen Sındırgı – Ilıca köyündeki Emendere kaplıcaları 34° C lik sıcak suyu ile bölgede yaşayan halkın yıllarca gittiği bir merkez konumunda olmuştur. Ancak sahadaki bu sıcak suyun daha verimli şekilde kullanılmaya başlanması 2007 yılında açılan “Emendere Termal Otel” ile olmuştur. Sındırgı ilçe merkezine 6 km uzaklıkta bulunan Emendere Termal Otel, 28 oda ve 68 kişilik yatak kapasitesi ile hizmet vermektedir (Foto 33).

Foto 32: Bigadiç Hera Termal Devremlkleri

Foto 33: Sındırgı – Emendere Kaplıcaları

Uzun yıllar aile pansyionları şeklinde hizmetin verildiği Sındırgı – Hisaralan kaplıcalarında ise 2012 yılında hizmete giren 92 odalı 240 yatak kapasiteli beş yıldızlı bir otel özelliğinde olan Sındırgı Obam Termal Resort ile daha geniş çaplı bir kaplıca turizmi hedeflenmektedir (Foto 34).

Foto 34: Sındırgı – Hisaralan Obam Termal Resort (Arkada Simav Çayı)

Henüz proje aşamasında olan ve yapımına 2012 sonunda başlanmasına planlanan “Sındırgı Laguna Termal Resort”, bölgedeki kaplıca turizmini daha da canlandıracağına inanılan bir proje konumundadır. Çaygören Barajı kenarında kurulması planlanan Laguna Otel, 2000 kişilik yatak kapasitesi ve bulunduğu yerin doğal manzarası ile bölgedeki önemli turizm tesislerinden birisi olmaya aday durumdadır. Sahadaki bir diğer önemli doğal unsur ise Sındırgı – Hisaralan travertenleridir. Sıcak su içindeki kirecin basamak şeklinde birikmesi ile oluşmuş travertenlere, Hisaralan köyü sınırları içerisinde birçok yerde rastlamak mümkündür. Ancak sunduğu doğal güzelliğe rağmen, travertenlere ulaşımı sağlayacak bir yürüyüş parkurunun olmaması ve travertenlerin doğal güzelliğine bozan insan yapımı

basamakların ilave edilmesi, eşi benzeri olmayan bu doğal güzelliklere zarar verir durumdadır (Foto 35).

Foto 35: Sındırgı – Hisaralan travertenleri

Eşsiz güzelliklere sahip doğasıyla dikkat çeken çalışma sahası, hem doğa sporlarına uygun topoğrafyası hem de barındırdığı ekolojik unsurlarıyla doğa turizm için büyük bir potansiyele sahiptir. “Dağlar, dünyadaki başlıca turizm kaynaklarından biridir ve turizm, dağlık alanlarda hızla gelişen bir olgudur. Şüphesiz ki bu durum, dağlık alanlardaki nüfusun yarısından fazlasının yoksulluk içinde yaşadığı, And Dağları, Himalayalar ve Afrika’daki dağlık alanlardaki toplumlar için son derece önemlidir. Çünkü turizm, bu marjinal alanlardaki yerel ekonomiye katkı sağlamakta, bu da doğrudan ulusal ekonomiye yansımaktadır. Dağcılığa dayalı turizm için büyük yatırımlar gerekmemektedir. Dağ turizmindeki sermaye, dağın ve doğanın kendisidir” (Somuncu, 2005:7). Yaylacılık, trekking, dağcılık ve avcılık gibi tüm doğa sporlarına ev sahipliği yapabilecek kapasiteye sahip bölgedeki en

önemli doğal unsurlardan birisi Ulus Dağı'dır. 1769 m yükseltisi ile Marmara Bölgesi' ndeki en yüksek ikinci dağ olan Ulus Dağı, pek çok kişiyi kendine hayran bırakacak güzelliği ile dikkat çekmektedir (Foto 36).

Foto 36: 1769 m yükseltiye sahip Ulus Dağı ve çevresi

Sahada uzun yıllar hayvancılık için kullanılmış yayla alanları bulunmaktadır. Günümüzde besi hayvancılığının yaygınlaşmasına bağlı olarak yayla alanları da önemini yitirmiş durumdadır. Ancak bu yaylalar sahip oldukları doğal güzellikleriyle keşfedilmemiş birer doğa harikası konumundadır (Foto 37).

Foto 37: Düvertepe – Sarıalan Yaylası ve doğal güzelliği ile dikkat çeken Sındırgı - Kertil

3. 8. 2. Tarihi ve Beşeri Turizm

Çalışma sahası eski çağlarda “Misya” olarak adlandırılan bölgedeki önemli şehirler arasında yer alır. Bu nedenle eski dönemlere ait birçok tarihi eseri sahada bulmak mümkündür. Ancak defîne arayıcılarının yaptığı kazılar ve yapılan ihmallerin neticesinde bölgedeki pek çok tarihi eser zarar görmüş ve harabe haline gelmiştir.

Bigadiç ve çevresinde tarih öncesi dönemlere ışık tutan en dikkat çekici yerleşim Babaköy civarındadır. Bahsi geçen yerleşmenin 20.yy başlarında Fransız mühendis Paul Gaudin tarafından keşfedilen Kırkağaç - Gelenbe yakınındaki “Yortan Mezar Kültürü” nün bir uzantısı olduğu kabul edilmektedir (Özdemir, 1993:64)

Bigadiç'in doğusunda bulunan bir tepe üzerindeki Bigadiç Kalesi, MS. IX. yüzyılda Bizanslılar tarafından yapılmıştır. Bizans döneminde "Achyraos Kalesi" ismi verilen kale, Yunanlıların işgali sırasında karargah olarak kullanılmıştır. Günümüzde bir harabe görünümündeki Bigadiç Kalesi, restorasyon çalışması yapılması halinde turizme kazandırılabilir tarihî güzelliklerdendir (Foto 38).

Foto 38: Bizans döneminden kalma Bigadiç (Achyraos) Kalesi kalıntıları

Bigadiç ilçe merkezine 24 km uzaklıkta bulunan Hisarköy'ün adını, köyde bulunan ancak günümüzde varlığından eser kalmayan kaleden ve kale dışındaki surlardan aldığı sanılmaktadır. Termal suyun da etkisiyle zamanında köy alanında büyük Roma döneminden kalma bir kentin varlığı tespit edilmiştir. Ancak M.S. 200 yıllarında bölgede büyük bir deprem yaşandığı ve Hisarköy'deki kentin bu depremde önemli ölçüde zarar görmesi nedeniyle deprem sonrası kentin büyük ölçüde boşaltıldığı düşünülmektedir.

1715 yılında Bigadiçli Çavuşzade İsmail Ağa tarafından yaptırılan Yeşilli Cami, Bigadiç ilçesinin merkez camisi olarak kullanılmaktadır. Minaresi kuzeydoğusunda yer alan caminin son cemaat yeri altı sütunludur ve caminin kuzeyinde yer alır. Düzgün haç planlı bir yapı olup, kuzeydoğusunda bir minaresi vardır (Foto 39).

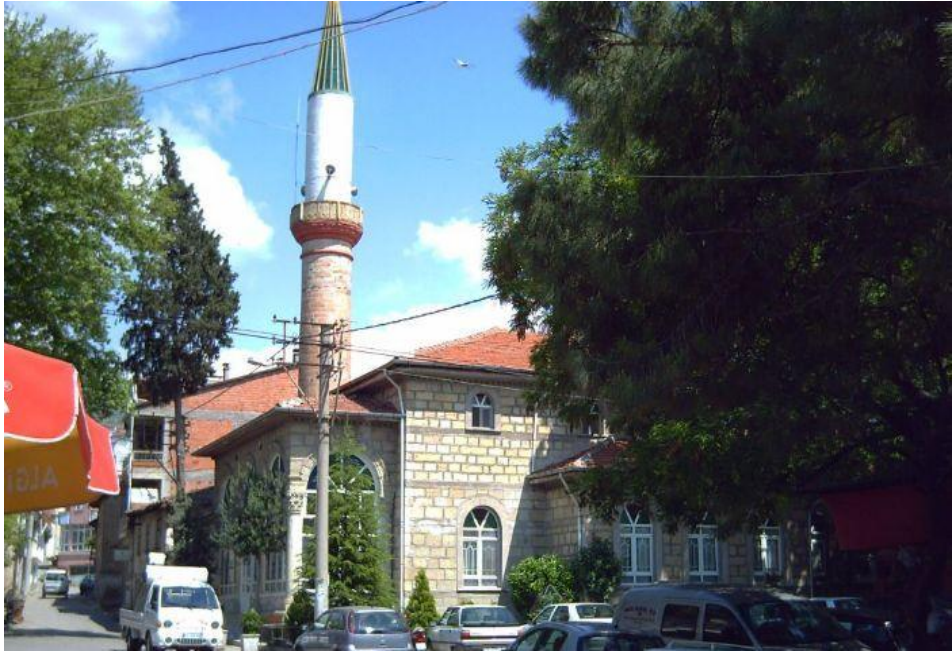

Foto 39: Bigadiç Yeşilli Cami

Bigadiç Kasım Paşa Camii, Kanuni Sultan Süleyman'ın vezirlerinden Cezerizade Kasım Paşa tarafından 1549'da yaptırılmıştır. Tamamen kesme taşlarla yapılan cami birkaç defa tamir olmuşsa da minaresi orijinal hali ile günümüze gelmiştir. Yapıldığı dönemin tüm mimari özelliklerini yansıtan Kasım Paşa Camisi'nin duvarlarında 1901 tarihli levhalarda hat sanatının değişik örnekleri bulunmaktadır.

Bigadiç Evliya Çelebi Cami (Yonca Cami), Bigadiç Voyvodası Seyyid Hacı Hasar Ağa tarafından 1795'de yaptırılmıştır. Temeli ve minare kaidesi

orijinaldir. Kayıtlarda caminin vakfı olarak Balıkesir’de bir terzi dükkanı görülmektedir.

Sındırgı tarihi kemer köprü, tek gözlü taş köprüler sınıfına girer. Köprü, Camiikebir Mahallesi - Kültür Caddesinde, Ilıcalı Deresi üstünde bulunmaktadır. Yuvarlak kemer sistemi kullanılarak inşa edilen köprü Klasik Osmanlı köprüleri planındadır ve Hicri 1310 (Miladi 1892) yılında inşa edilmiştir (Foto 40).

Foto 40: Sındırgı merkez taş köprü

Çalışma sahasında evlerin mimarisinde Osmanlı Devleti’nin izini görmek mümkündür. Sahada Osmanlı Devleti döneminden kalma birçok tarihi Türk evi, restorasyon edilmeleri ve orijinal hallerine yeniden kavuşturmaları halinde turizm ögesi olabilecek kapasitedir (Foto 41 ve Foto 42).

Foto 41: Eski bir Osmanlı Türk evi (Sındırgı)

Foto 42: Cumbalı bir Osmanlı Türk evi (Sındırgı)

Sındırgı kırsalında bulunan ahşap ambarlar turizme katkı sağlayabilecek önemli tarihi ve mimari öğelerden birisidir. Bir ailenin kış mevsiminde kullanacağı her türlü yiyeceğin depolandığı bu yapılar genellikle evlerden bağımsız olarak yapılmışlardır ve komşuların ambarlarıyla yan yanadırlar (Foto 43).

Foto 43: Ahşap ambarlar (Sındırgı – Kıran)

Sahada Cumhuriyet tarihinin en eski yapısı Sındırgı - Düvertepe köyünde bulunan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ortaokullarından birisi olan okul binasıdır. 1926 yılında inşa edilmiş olan bu yapı, geçirdiği birçok deprem ve diğer olumsuz faktörlere rağmen hala sağlam durumdadır. Ancak herhangi bir yenileme çalışması yapılmamış olan bina, günümüzde bakımsız ve harebe görünümündedir (Foto 44).

Foto 44: Türkiye' nin ilk ortaokullarından birisi olan Düvertepe Ortaokulu (Sındırgı)

Bigadiç ve Sındırgı bölgeye gelen konar – göçer Türkler’e ev sahipliği yapmış ve bu kültürün izlerini hala barındıran ögelere sahiptir. Hayvancılıkla geçinen konar – göçer Türkler, zorunlu iskanla birlikte hayvanlarını otlatabilmek için yüksek meralık alanlarda meskenler yapmışlardır. Sındırgı’ya bağlı Düvertepe köyü, bu meskenlerin ilklerinden olan ve günümüzde de kullanılmaya devam edilen bir yörük evine sahiptir. Tek odası bulunan ve mutfak, yatak odası, salonu bu odadan ibaret olan bu evin bitişiğinde küçükbaş hayvanların koyulduğu ağıl, samanlık ve odunluk ile yiyeceklerin koyulduğu küçük bir de ambar bulunmaktadır (Foto 45).

Foto 45: Orjinelliğini hiç kaybetmemiş bir yörük evi (Sındırgı – Düvertepe)

3. 9. Ekonomik Faktörlerin Yerleşmeler Üzerine Etkileri

İnsanların yaşamlarını devam ettirebilmek için yaptıkları faaliyetlerin bütünü olarak nitelendirilen ekonomik faaliyetler, yerleşmelerin dağılışı da önemli rol oynar. Çalışma sahasında görülen iklim, toprak, yerşekilleri ve bitki

örtüsü gibi doğal faktörlere bağılı olarak yapılan ekonomik faaliyetlerde de bir çeşitlilik mevcuttur.

Tarım alanlarının sınırlı olduğı sahanın güney ve doğusundaki engebeli topoğrafya üzerinde kurulan yerleşmelerde temel ekonomik hayvancılığa dayanır. Hayvanların otlatılabilmesi içine gerekli otlakların yoğun miktarda bulunduğı bu alanlar aynı zamanda sahada da en çok yerleşmelerin olduğı alanlardır. Ancak mera alanlarına ve hayvanların su ihtiyacını giderebilmek amacıyla su kaynağına yakın olma isteğı nedeniyle bu topoğrafyadaki yerleşmelerin daha çok dağınık bir dokuda oldukları görülür.

Tarım alanlarının nispeten fazla olduğı ilçe merkezleri ve diğere ovalık alanlarda ise arazinin düz ve su kaynağına bol olmasına bağılı olarak toplu dokulu bir yerleşme özelliğı görülür. Temel ekonomik faaliyeti tarım olan bu bölgedeki yerleşmelerde nüfusun yoğunluğu ve hane başına düşen fert sayısındaki fazlalık dikkat çeker.

Sahada yerleşmelerin dağılışında etkili olan bir diğere faaliyet ise madenciliktir. Türkiye’de ki en zengin bor yataklarına sahip İskele ve çevresinde madende çalışacak erkek nüfus ihtiyacı nedeniyle, sahadaki birçok yerleşmenin aksine erkek nüfusun fazlalağı belirgindir. Bu durum ekonomik faaliyetlerin yerleşmelerdeki nüfusun cinsiyet yapısında olan etkisinin de bir göstergesidir.

Sahadaki hiçbir yerleşmenin temel ekonomik faaliyeti olmamakla birlikte özellikle dağılık alanlarda bulunan Meyvalı, Bulak, Düvertepe, İzzettin, Kertil gibi yerleşmelerde de yapılan ormancılık faaliyetinin bir miktar etkisi görülür.

III. BİGADİÇ VE SINDIRGI İLÇELERİNDE YERLEŞMELERİN SINIFLANDIRILMASI

Çalışmanın asıl konusunu oluşturan yerleşmelerin, çeşitli özelliklerine göre sınıflandırılması ve bu sınıflar içerisinde yer alan yerleşme tiplerinin fonksiyonlarının ve yapısal özelliklerinin açıklanması gerekir. Çalışmanın bu bölümünde yukarıda verilen açıklama doğrultusunda yerleşmeler, çeşitli kriterlere göre sınıflandırılmış ve özellikleri belirtilmiştir.

1. YERLEŞMELERİN SINIFLANDIRILMASINDA KULLANILAN KRİTERLER

Yerleşmeler hakkında toplanan veriler ve bilgiler sınıflandırılmaya tabi tutularak gruplara ayrılmakta ve yerleşmelerin özelliklerinin daha iyi ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. “Genel olarak farklı bilgilerin gruplandırılması anlamına gelen sınıflandırma” (Göney, 1984:135) günümüz coğrafyacılar arasında sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Her ne kadar bilimsel çalışmalarda çok fazla kullanılıyor olsa da yerleşmeler sınıflandırılırken kullanılacak kriterler açısından coğrafyacılar arasında bir birlik mevcut değildir.

Yerleşmeler sınıflandırılırken dikkat edilmesi gereken nokta ise, sınıflandırmada kullanılan coğrafi özelliğin tek bir kriterden oluşmaması zorunluluğudur. Örneğin, herhangi bir yerleşme fonksiyonuna göre tarım ağırlıklı olmakla birlikte ulaşım yollarına yakınlık gibi özelliğinden dolayı ulaşım fonksiyonlu şehirler içerisinde de yer alabilir. Bu nedenle yerleşme sınıflandırılması yapılırken saha ile ilgili istatistiksel verilerin toplanmasının yanında arazi çalışmalarının da yapılması gerekmektedir.

1. 1. Yerleşim Yerinin Kullanım Süresi

“Toprağa bağlı olmayan göçebeler ile toprağa bağlı sedanterler arasında bir ayrım yapmak isteyen Richthofen, göçebe hayat tarzında iktisadi faaliyetler ve iktisadi seviye bakımından birçok farkların var olduğu ve bu sosyo - ekonomik farkların yerleşmelerin devam sürecine etki ettiğini ifade etmiştir. Richthofen, kullanım türüne göre bir yerleşmenin ana yerleşme ve yardımcı yerleşme fonksiyonuna sahip olacağı fikrindedir. Bu düşüncüyü geliştiren Wille, iktisadi faaliyetin şekli ile yerleşme yerinin kullanım süresi arasındaki sıkı ilişkiyi ortaya koyan, kabaca beş yerleşme tarzı ayırt etmiştir. Çok sayıdaki araştırmacı tarafından da genel kabul gören bu yerleşme tarzları; (1) toplayıcıların ancak birkaç gün süreyle kullandığı geçici yerleşmeler (ephemer), (2) avcı ve balıkçıların birkaç hafta kullandığı düzenli ve düzensiz geçici yerleşmeler, (3) göçebe çobanların, avcı ve balıkçı toplumların birkaç ay kullandığı mevsimlik yerleşmeler, (4) ilkel çapa ziraati yapan toplumların birkaç yıl kullandıkları yarı yerleşik yerleşmeler, (5) çiftçi toplumların kuşaklar boyu kullandıkları daimi yerleşmeler şeklinde belirlenmiştir” (Toroğlu, 2005: 258)

1. 2. Yerleşmelerin Kuruluş Zamanı

“Jenetik sınıflandırma” (Göney, 1984:135) olarak ifade edilen yerleşmelerin kuruluş zamanına dayalı sınıflandırma daha çok şehir yerleşmelerinin incelenmesinde kullanılmaktadır. Şehirlerin tarihi geçmişlerine ve şehirleşme olgusunun zamansal safhalarına göre sınıflandırılmasında kullanılan bu grupta araştırmacılar tarihi kültür katlarını veya zaman dizinini sıkça kullanabilmektedirler. “Şehirler; tarih öncesi şehirler, klasik devir şehirleri, Roma

şehirleri, Ortaçağ şehirleri ve modern şehirler” (Göney, 1984:135) olarak sınıflandırılmıştır.

1. 3. Yerleşmelerin Üzerinde Bulunduğu Morfolojik Birimler

Hem fiziki coğrafya hem de beşeri coğrafya konularında çalışma yapan coğrafyacıların üzerinde önemle durduğu morfolojik birimler, yerleşmelerin kuruluş yerinin seçiminde ve gelişiminde en çok etkisi olan özelliklerdendir. Özçağlar (2003:69) yerleşmeleri üzerinde bulundukları yer şekillerine göre ; (1) ova, (2) plato, (3) dağ eteği düzlüğü, (4) yamaç, (5) vadi içi veya vadi boyu, (6) sırt, (7) birikinti konisi, (8) seki, (9) kıyı ve (10) fay basamağı düzlüğü yerleşmeleri şeklinde sınıflandırmıştır.

1. 4. Yerleşmelerin Konumları

Yerleşmenin bulunduğu yerin konumu anlamına gelen sit ve situasyon özellikleri ile de yerleşmeleri sınıflandırmak mümkündür. Yerleşmenin konumu ile yapılan sınıflandırmalarda akarsular, denizler, göller, ulaşım güzergahları ve morfolojik birimler en çok kullanılan coğrafi unsurlardır. Ülke içindeki yerleşmeler çoğunlukla suya bağlıdır. Dünya üzerinde hiçbir büyük şehir yoktur ki, o kıyıda ya da su bakımından zengin bir alanda bulunmamıştır. Bu durum yerleşmelerin seçiminde su kaynaklarının önemini gösterir niteliktedir.

Çalışma sahasının deniz kenarında olmaması nedeniyle kıyı bölgesinde kurulmuş bir yerleşme bulunmamaktadır. Ancak akarsular, barajlar ve göletlerin sahada bulunması nedeniyle birçok yerleşmenin kuruluş yeri seçiminde bu faktörler etkili olmuştur. Göney (1983:241) “Nehir mecralarındaki büküm mevkileri,

menderesler, meandırlar, nehir lobları yerleşmenin kurulması için çok iyi mevkilerdir” diyerek akarsuların yerleşmeler için önemini vurgulamıştır.

Sahada kurulmuş birkaç baraj bölgede tarımda sulama imkanlarını geliştirirken yerleşmelerin gelişmesinde de etkili olmuştur. Özellikle baraj yapımı için uygun olan vadi içleri aynı zamanda ulaşımın sağlandığı yolların da bulunduğu mevkilerdir. Bununla birlikte vadileri birbirine bağlayan geçitler de özellikle yüksek alanlarda kurulmuş yerleşmelerin gelişimi için hayati önem taşımaktadır.

Geçmişten günümüze kurulan yerleşmelerin yer seçimine bakıldığında etkili olan en önemli faktörlerden birisinin de ulaşım güzergahlarına yakınlık olduğu görülür. Dünya üzerindeki birçok şehir; boğazlar, kanallar gibi doğal ulaşım güzergahları yanında karayolu, demiryolu gibi insanların yapmış olduğu yol hatları boyunca uzanmaktadır.

1. 5. Yerleşmelerin Barındırdığı Nüfus Miktarı

Bir yerleşmenin sınıflandırılmasında kullanılan nüfus, coğrafyacıların en çok kullandığı kriterlerden birisidir. Ancak bu kriterin kullanımı açısından coğrafyacılar arasında bir birlik olmadığı görülür. Türkiye’de köy idari alanı içinde yer alan ve çoğunlukla nüfusun 2.000’den az olduğu, muhtarlıklarca yönetilen yerleşmelere köy denilmektedir. Özçağlar (2003:75) ise köylerin “bazen çeşitli fonksiyonlara sahip bir veya birden fazla yerleşmeler” olduğunu belirtmiştir. Her ne kadar yerleşmelerin sınıflandırılmasında kullanılacak nüfus miktarı ile ilgili coğrafyacılar arasında bir anlaşma olmasa da genel olarak nüfusu 2.000 – 20.000 arasında olan belediye örgütlü yerleşmeler kasaba olarak nitelendirilmektedir. Tek

başına yeterli bir kıstas olmamakla birlikte, diğer fonksiyon özelliklerini de sağlamış olan nüfusu 20.000'den fazla olan yerleşmelere ise şehir denilmektedir.

1. 6. Yerleşmelerin Mekânsal Düzeni

“Türkiye’de devamlı yerleşmeler mesken sayılarına göre; çiftlikler, benzin istasyonları, değirmenler gibi tek ev ve eklentilerinin oluşturduğu iskan çekirdeği” (Tunçdilek, 1967:99), “birkaç aile tarafından daimi yerleşilmiş olan mezra, kom, oba gibi birkaç ev ve eklentilerinin oluşturduğu iskan grubu” (Tunçdilek, 1967:104), “mahalle, köy, kasaba ve şehir yerleşmeleri” (Tanoğlu, 1954:4) olarak sınıflandırılabilir.

Yerleşmeler meskenlerin doku özelliğine göre ayrılabilir. Buna göre doku özellikleri açısından “sıklık ve seyreklik durumlarına göre dağınık ve toplu yerleşmeler” (Tanoğlu, 1954:11; Tolun – Denker, 1977:148; Tümertekin ve Özgüç, 1998:380) ile “yarı dağınık yerleşmeler” (Özçağlar, 2003:71; Tanoğlu, 1966:240) şeklinde sınıflandırılmıştır.

Özçağlar (2011:39) “Yerleşmelerin dokusal veya plansal şekil özellikleri sonuçta dış görünüm olarak geometrik biçimlerini tayin etmektedir. Bu durumla ilişkili olarak Türkiye’deki yerleşmelerin genel görünümleri itibariyle daire, elips, üçgen, kare, dikdörtgen, yamuk, deltoid ve yıldıza benzeyen şekiller aldıkları veya çizgisel bir uzanışa sahip oldukları, ya da hiçbir geometrik şekle benzemedikleri amorf (şekilsiz) olduklarını” ifade ederek yerleşmelerin mekânsal düzeninin sınıflandırılmadaki önemini vurgulamıştır.

1. 7. Yerleşmelerin Fonksiyonları

“İşlev, görev” anlamına gelen fonksiyon kavramı bir yerleşmenin hem ekonomik hem de sosyal anlamda üstlenmiş olduğu görevi ve sistem içindeki rolünü ifade etmektedir. Özçağlar (2003:72) “yerleşmelerde barınan insanlar yaşamlarını sürdürebilmek amacıyla değişik türde etkinliklerde bulunmaktadır. Bu etkinlikleri hammadde üretimine dayananlar (tarım, hayvancılık, madencilik, ormancılık, avcılık), sanayi ve hizmetler oluşturmaktadır. Bir yerleşmede bu tür faaliyetlerin sadece biri bulunabileceği gibi ikisi hatta üçü bir arada bulunabilmektedir” diyerek bir yerleşmenin birden fazla fonksiyona sahip olabileceğini belirtmiştir.

“Ayrıca yerleşmeler faaliyet türlerinin yürütülebilmesi için yerleşmelerde sürekli ya da yılın belirli dönemlerinde barındırılmaktadır. Bu duruma göre yerleşmeleri önce sürekli yerleşmeler ve dönemlik (geçici) yerleşmeler olarak iki guruba ayırmak mümkündür” (Toroğlu, 2005:262).

Özçağlar (2003:73) “Ülkemizdeki kır yerleşmelerinin büyük kısmı, kasabaların ve şehirlerin tamamı sürekli yerleşmeler kategorisinde yer almaktadırlar. Bazı kır yerleşmelerinde yıl boyunca sürekli ikamet söz konusu olmayıp, yıl içinde belirli dönemlerde bir ekonomik faaliyet veya hizmetin yürütülmesi sırasında aktif hale gelmektedirler. Bu özellikteki kır yerleşmelerine genel sınıflandırma içerisinde dönemlik (sezonluk) yerleşme adı verilmektedir. Dönemlik yerleşmeleri de kendi içerisinde meskenleri sabit olan dönemlik yerleşmeler ve meskenleri sabit olmayan dönemlik yerleşmeler şeklinde ikiye ayırmak mümkündür” diyerek yerleşmelerin fonksiyonları ile birlikte yerleşmenin kullanıldığı sürenin de sınıflandırılma da kullanılabileceğini ifade etmektedir.

2. BİGADIÇ VE SINDIRGI İLÇELERİNDE YERLEŞMELER

Çalışma sahasındaki yerleşmeleri yukarıda belirtilen özelliklere göre değerlendirdiğimizde; ilçe merkezi görevi üstlenmiş olan Bigadiç şehir özelliği gösterirken, diğer bir ilçe merkezi olan Sındırgı'nın ise kasaba yerleşmesi olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte herhangi bir idari görev üstlenmemiş ancak belediye teşkilatı olan İskele, Yüreğil, Yaylabayır ve Gölcük ile bucak merkezi görevi üstlenmiş Çağış, Yağcılar, Düvertepe yerleşmeleri belirlenmiştir. İfade edilen yerleşmeler dışındaki her türden yerleşme ise kır yerleşmeleri adı altında değerlendirilmiştir.

2. 1. Şehir Yerleşmeleri

“Şehir kavramı; ülkelere, zamana, uygarlık düzeyine, sosyal yapıya hatta kişisel görüşlere göre değişmekle beraber, bunun değişmeyen yönü kırsal yerleşme kavramının karşıtıdır” (Emiroğlu, 1975:126). “Her ülkede şehir ve kır yerleşmeleri ayırt edilmiş olmasına rağmen bu yerleşmeleri birbirinden ayırt etmede kullanılan kriterler ülkeden ülkeye, hatta araştırmacılara göre büyük farklar göstermektedir. Şehir kavramı üzerinde bilim dünyasında bütünüyle kabul görmüş ortak bir tanım henüz bulunmamaktadır” (Toroğlu, 2005:268).

Coğrafyacılar dışındaki araştırmacılar genel olarak sahada yaşayan nüfus miktarına ya da belediye ve diğer idari ünitelerin olup olmasına göre şehri tanımlayabilmektedirler. Ancak “coğrafyacı şehri bir bütün olarak ele almakta ve incelemektedir” (Tolun – Denker, 1976:2). Tek başına nüfus ya da diğer fonksiyonlara göre şehri tanımlamaktan ziyade bunları bir bütün olarak incelemek coğrafyacıları diğer araştırmacılardan ayırır. “Kırsallığın karşıtı olan şehir, toprakla

ilişkisi olmayan ve birbirleriyle yakından ilişkili faaliyetlerin (kültür, ticaret, sanayi, yönetim ve ikamet ile ilgili faaliyetler) sınırları belli bir alanda yapıldığı yerleşmelerdir” (Dickinson, 1960:10). “Kuşkusuz kent – kır ayırımının ne kadar fazla ölçüt kullanılırsa o kadar sağlıklı ve kesine yakın ayırımın gerçekleştirilmesi mümkündür” (Emiroğlu, 1981:43). Bu değerlendirmelere göre şehir; “belirli büyüklükte, toplu yerleşme şekline sahip, çeşitli kısımları arasında farklılıkların olduğu, dolayısıyla şehrsel yaşam şeklinin olduğu ve çevresinin merkezi konumunda bir yerleşme olarak tanımlanabilir” (Göney, 1984:13)

Şehirlerin sınıflandırılmasında kullanılan nüfus miktarı ülkeden ülkeye hatta bölgeden bölgeye değişmektedir. Türkiye’de “nüfusu 20.000’den biraz aşağıda olduğu halde şehrsel özellikler kazanmış yerleşmelere nadiren rastlandığından” (Özçağlar, 2003:83), şehir yerleşmeleri için 20.000 nüfusu sınır kabul edilmiştir.

“Şehirlerde, mekânsal olarak bir bütünlük içerisinde yapı yoğunluğu bulunmaktadır” (Toroğlu, 2005:269). “Şehir yerleşmelerinde binalar araziye boşluk kalmayacak şekilde kaplamıştır. Şehir adı altında mütalaa edilen bir yerleşme az veya çok planlı bir şekilde kurulmuştur; sıkışık ve ekseriya açık bir şekilde göze çarpan bir nüve etrafında çok çeşitli şekiller arz eden bir iskan sahası durumundadır” (Göney, 1984:9). “Şehirlerde alt yapı hizmetleri düzenli ve planlı bir şekilde yerine getirilmiş, cadde ve sokak düzenlemeleri ile aydınlatmaların eksiksiz olarak yapılmış, trafik lambalarıyla trafik işaretleri gerekli yerlere yerleştirilmiş, belediyelerin bünyesinde güçlü bir itfaiye, temizlik ve zabıta teşkilatı kurulmuş, konut sayısı fazlalığı ile birlikte şehirlerde düzenli bir yerleşim planı bulunmuş olmalıdır” (Özçağlar, 2003:84).

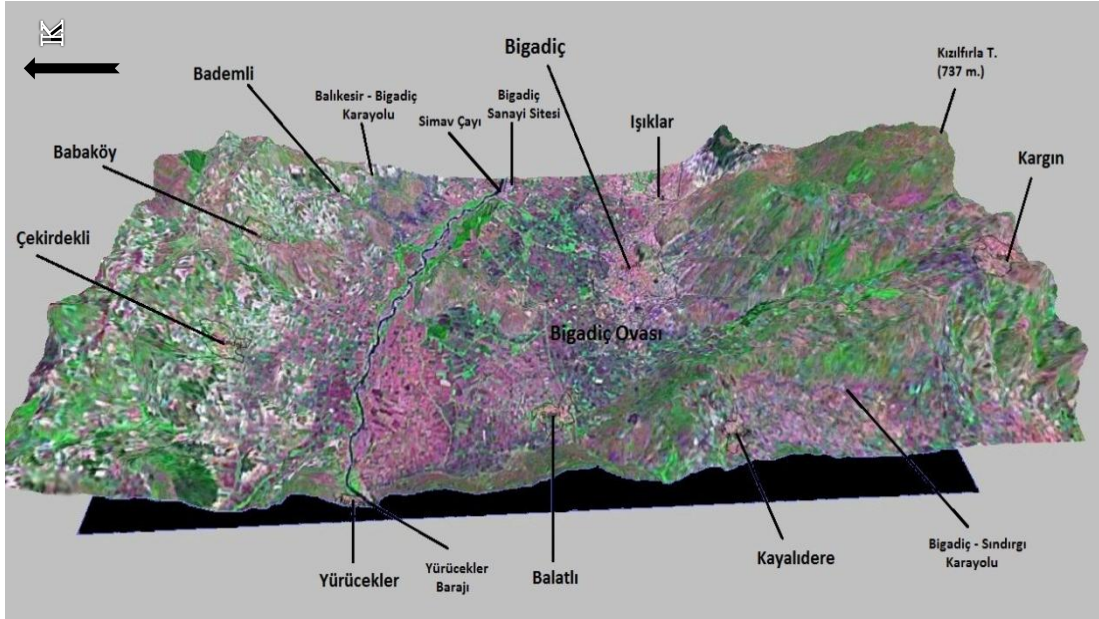
Sahada şehir özelliği gösteren tek yerleşme Bigadiç şehridir. Yukarıda bir yerleşmenin “şehir” olarak tanımlanabilmesi için gerekli olduğu belirtilen unsurların birçoğu Bigadiç’te bulunmaktadır. Altyapı ihtiyacının büyük kısmının tamamlanmış olması, belediye hizmetlerinin aksaksız yerine getirilmesi, şehir içerisinde düzenli olarak çalışan bir dolmuş – minibüs hattının bulunması, meskenlerin kurulumu ve yerleşmesi açısından imar planlarına uygun davranılması ve bu anlamda bir düzenin bulunması, şehir içerisinde kırsal yerleşmelerde olması gereken ahır gibi unsurlara belediye tarafından izin verilmemesi, şehirde yaşayan halkın temel ihtiyaçlarını karşılayacak ticari hayatın gerçekleştiği caddelerin bulunması ve dışarıdan gelenlerin konaklayacağı otel ve pansiyonların varlığı Bigadiç’in şehir yerleşmesi olarak tanımlanmasını sağlamıştır.

Sahada yaşayan insanlara yönelik Bigadiç’in şehir yerleşmesi olup olmadığına ilişkin görüşlerinin sorulduğu mini bir anket yapılmıştır. Kırsal kesimde ve kentte yaşayan 200’er kişiye “Bigadiç size göre bir şehir yerleşmesi midir?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya Bigadiç ilçesine bağlı kırsal kesimde yaşayan insanlardan 157 kişi “Evet” derken, 43 kişi “Hayır” demiştir. Kent merkezinde yaşayan kişilere bu sor sorulduğunda ise 115 kişi “Evet” derken, 85 kişi “Hayır” demiştir. Buna göre kırsal kesimde yaşayan halkın % 74’üne göre ve kent merkezinde yaşayanların % 54’üne göre Bigadiç şehir yerleşmesi özelliği göstermektedir. “Hayır” cevabını veren kişilerin “hayır dediyseniz nedenini belirtin” kısmına yazdığı cevapların başında ise “iş azlığı ve sosyal imkanların yetersizliği” gelmektedir. Bu durum ilçede yaşayan insanların büyük kısmının Bigadiç’i şehir yerleşmesi olarak gördüğünü göstermektedir.

2. 1. 1. Bigadiç Şehri

Balıkesir ile Sındırgı arasında bir geçiş noktası durumunda olan Bigadiç, çalışma sahasında ilçe merkezi görevi üstlenmiş tek şehirdir. Büyük oranda Simav Çayı'nın getirdiği kum ve çakıl boyutundaki malzemenin birikmesiyle oluşmuş Bigadiç Ovası'nda kurulu olan Bigadiç, 1. Derece deprem bölgesinde yer almaktadır.

Bigadiç şehrinin konumu ve kuruluş yerinin coğrafi özellikleri incelendiğinde güneyinde Kızılfırla Tepesi (737 m.)'nin, kuzeyinde ise Simav Çayı'nın oluşturduğu bir hatla sınırları çizilmiş alanda D – B yönlü uzandığı görülür (Şekil 16).

Şekil 16: Bigadiç şehrinin konumu

2. 1. 1. 1. Bigadiç Şehri'nin Kuruluşu ve Gelişimi

“Bigadiç ve çevresinde tarih öncesi dönemlere ışık tutan en dikkat çekici yerleşim Babaköy civarındadır. Bahsi geçen yerleşimin 20. yüzyıl başlarında Fransız mühendis Paul Gaudin tarafından keşfedilen Kırkağaç - Gelenbe yakınındaki Yortan Mezar Kültürü'nün bir uzantısı olduğu kabul edilmektedir. Babaköy Yortan Mezarlığı, Babaköy'ün 4 km. kuzeyindedir. 1936 yılında Alman Arakeoloji Enstitüsü direktörü Kurt Bittel ve Cambridge Trinity Koleji üyeleri tarafından yapılan kazı çalışması ile büyük bölümü gün yüzüne çıkan mezar ve çevresinin sahadaki ilk yerleşme alanı olduğu tahmin edilmektedir” (Özdemir, 1993:64) .

Bigadiç'in, eski çağlarda “Misya” olarak anılan bölgedeki önemli şehirlerden biri olduğu bilinmektedir. Misya'nın önemli askeri geçit noktalarından birini oluşturan Bigadiç'in tarihi kaynaklara göre beş bin yıllık bir geçmişe sahip olduğu düşünülmektedir. Sırasıyla Firigyalılar, Lidyalılar, İranlılar, Romalılar, Selçuklular, Karesibeyliği ve Osmanlı hakimiyetinde yaşayan Bigadiç'te, özellikle Karesi Beyliği ve Osmanlılar döneminden kalma çok sayıda tarihi eser bulunmaktadır.

“ Lidyalılarda "Kayın Ağacı" anlamına gelen Misya, Anadolu'nun kuzeybatısında yer alıp, kuzeyden Marmara Denizi (Peropontit), batıdan Çanakkale Boğazı (Hellespon) ve Ege Denizi, güneyden Lidya ve doğuda Rindakoz (Adernaz) Çayı ile çevrilidir. Misyalılar, M.Ö. 1200 yılında gerçekleşen Truva Savaşı esnasında Trualıların yanında Akhalar'a karşı savaşmışlar ve savaş sonunda Truva hakimiyetinin yıkılması üzerine Lidya egemenliğine girmişlerdir. M.Ö. 546 yılında Persler ile yaptığı savaşı kaybeden Lidyalılar devleti yıkılmış ve Bigadiç'in

içinde bulunduğu Misya ve diğer batı Anadolu şehirleri M.Ö. 334 yılına kadar Pers İmparatorluğu hakimiyetine girmiştir” (Özdemir, 1993:115)

Foto 46: Bigadiç'ten bir görünüm

“Bigadiç'in bilinen en eski adı, "Şans Tanrıçasının İkizi" anlamına gelen “Didi-Moti-He”dir. Ayrıca, Bigadiç gibi isimlerin ise "Suyu bol olan yer", "Kuyusu bol olan yer", "Sulak yer", "Sulu ova, sulu yer" anlamına geldiği bilinmektedir. Bunun yanı sıra, değişik efsanelere göre “Bigadiç” adının Romalı bir generalden veya Bergama Kralı'nın oğlunun adından geldiği rivayet edilmektedir. Diğer bir bakış açısına göre ise, Bigadiç'te çok boğa yetiştirilmesi nedeniyle "Boğadiç" denildiği ileri sürülmektedir. Halk arasında da çok yaygın olan bu söyleniş tarzının Bigadiç'te dericiliğin çok gelişmesi ile de izahı yapılmak istenmektedir. Tarihi gelişimi içerisinde Akhyrous, Bigadia, Bigados, Bugadiç isimlerini alan şehir zamanla “Bigadiç” olarak telaffuz edilmeye başlanmıştır” (Özdemir: 1993:42)

Bigadiç'in Türk hakimiyetine girmesi ise 1071 yılındaki Malazgirt Savaşı ile başlayan Anadolu' nun Türkleşmesi ile beraberdir. Bizans'ın içinde bulunduğu karmaşadan faydalanan Melikşah'ın komutanlarından Kutalmışoğlu Süleyman Şah, devletin sınırlarını Misya dahil olmak üzere Marmara, Karadeniz ve Akdeniz yönlerine doğru genişletmiştir. 1097 yılında Anadolu Selçukluları ve Haçlı Ordusu arasında gerçekleşen Dorileon Savaşı sonucunda Selçuklular'ın İç Anadolu'ya çekilmesi ile Misya bölgesi yeniden Bizans hakimiyetine girmiştir. 1113 yılında yapılan akınlarla Apollonia (Gölyazı)'nın yeniden Türk hakimiyetine girmesiyle beraber Türk birlikleri Adramitium (Edremit) ve Poimanon (Manyas)'a kadar ilerlemişlerdir.

1243 yılındaki Köseadağ Savaşı ile Moğol istilasına altında kalan Anadolu'da "Beylikler Dönemi" başlamış; Danişmend ailesine mensup olan uç beylerinden Kalem Bey ile oğlu Karesi Bey, 13. yüzyıl sonlarında Misya'ya girmişlerdir. Karesi Bey tarafından 1300'lü yılların başlarında fethedilen Bigadiç'te böylece Türk hakimiyeti sürekli hale gelmiştir.

Orhan Gazi döneminde, Karesi Beyliği'nin Osmanlı Devleti'ne bağlanması ile Bigadiç'te Osmanlı hakimiyeti başlamıştır. 1890 yılında yayınlanan Hüdavendigâr Vilayeti salnamesinde Bigadiç hakkında şu bilgilere rastlanmıştır:

"Bigadiç kazası Karesi sancağı merbukatından olup, şimalen ve şarkan Balıkesir kazası, garben Kütahya sancağı ve cenuben Sındırgı kazası ile mahduttur. Kaza-i mezkûre merbud nevahi olmayıp ancak 52 karyeyi (köy) şamildir. Kazanın nüfusu umumisi 12.805 raddesindedir. Dahili kazada 2579 hane bulunur"(Mutaf:2003:86)

1877-78 Osmanlı Rus Savaşı (93 Harbi) sonrasında Bigadiç, Rumeli'den kaçan pek çok göçmen aileye ev sahipliği yapmıştır. Bu göçmen aileler deve yatağı (bugünkü Fethibey mahallesi) yerleştirilmişlerdir. Sonraki dönemde, özellikle Balkan Savaşları sonrasında Bigadiç göç almaya devam etmiştir.

“Kurtuluş savaşı döneminde ise; Yunan ordularının 15 Mayıs 1919'da İzmir ile başlayan ve kısa zamanda tüm batı Anadolu'ya yayılan işgaline karşı, 16 Mayıs 1919'da Balıkesir'de “Redd-i İlhak” kararı alınmıştır. Bu karara bağlı olarak Balıkesir’de düzenlenen kongreye Bigadiç'ten de temsilciler katılmıştır. 28 Haziran 1919 - 10 Mart 1920 arasında düzenlenen bu kongrede alınan kararlar doğrultusunda, 9. Kafkas Fırkası'ndan dönen Mümtaz Bey’in önderliğiyle “Bigadiç Kuva-i Milliye” teşkilatı kurularak Bigadiç’te kurtuluş savaşı dönemi başlamıştır” (Özdemir, 1993:44)

Akhisar - Soma muharebelerinde başarısız olan Türk kuvvetlerinin Balıkesir - Susurluk hattı üzerinden Bursa'ya çekilmesi ile 30 Haziran 1920'de Yunan kuvvetleri Bigadiç'i işgal etmişlerdir. 26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Taarruz birlikte Türk ordusu 4 Eylül 1922'de Bigadiç'e girerek şehrin bağımsızlığını kazanmasını sağlamıştır.

Bigadiç, Meşrutiyet döneminde mülteci iskânına yerli halkın karşı çıkması üzerine zamanın padişahı tarafından ilçe statüsünün Balya'ya kaydırılmasıyla uzun yıllar idari ve hukuki işlerde Balya'ya, askerlik işlerinde ise Sındırgı'ya bağlanmıştır. 1942 yılında meydana gelen bir depremle harabeye dönen Bigadiç’e ziyarette bulunan İsmet İnönü’nün ilçeyi yeniden imar edileceğine dair verdiği söz neticesinde, Bigadiç yeniden inşa edilerek 1943 yılında ilçe merkezine dönüştürülmüştür.

Bigadiç şehrindeki ilk yerleşmeler Bizans döneminden kalma tarihi “Bigadiç Kalesi” etrafında kurulmuştur. Günümüzde bir harabe halinde olan kale etrafında birçok eski yerleşmelere ait kalıntıları görmek mümkündür (Foto 47 ve 48).

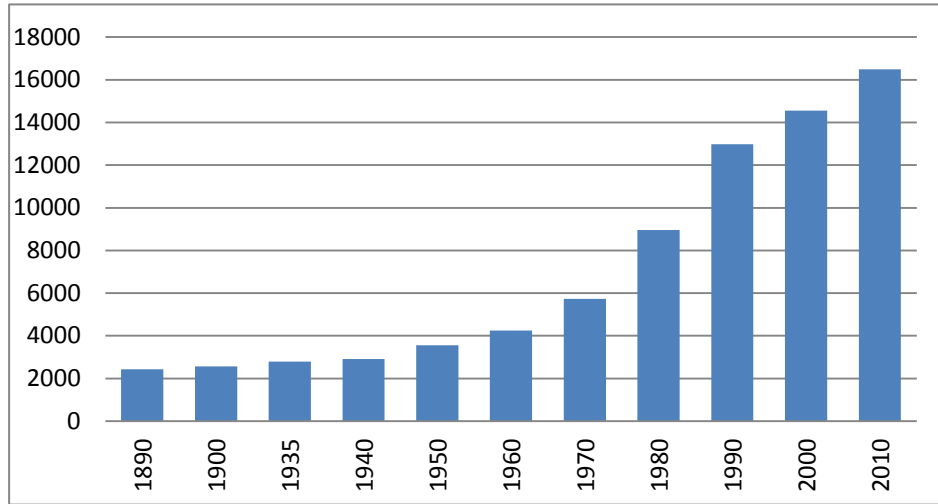
Foto 47: Bigadiç Kalesi’nin bulunduğu tepe ve çevresi (1962)

Foto 48: Bigadiç Kalesi’nin bulunduğu tepe ve çevresi (2010)

2. 1. 1. 2. Bigadiç Şehri’nde Nüfusun Gelişimi ve Nüfus Özellikleri

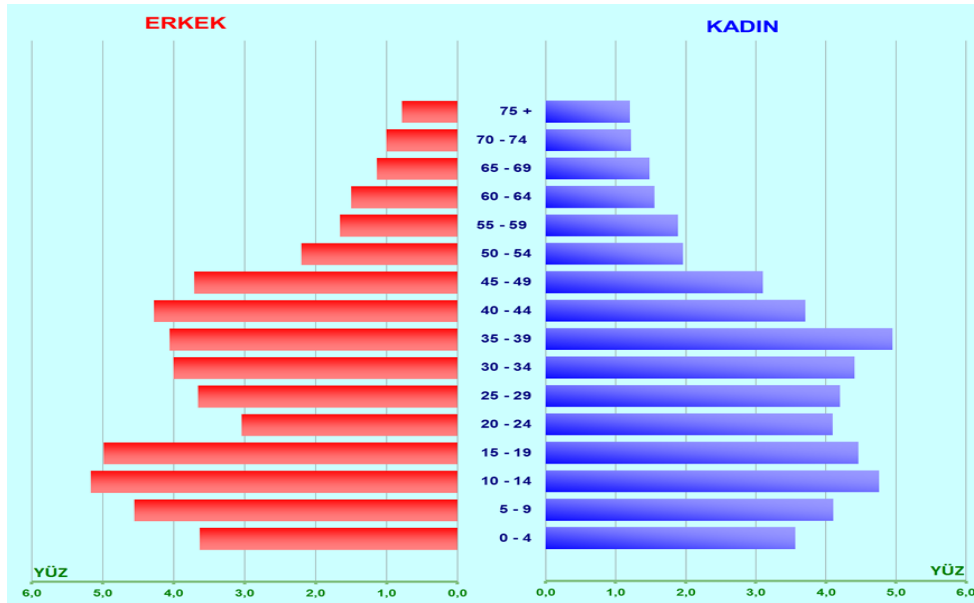
Şehirdeki nüfusun gelişimi incelendiğinde 1960 yılına kadar küçük dalgalanmalarla birlikte durağan bir seyir içinde olduğu görülür. Bu döneme kadar genel olarak sınırlı bir ekonomik hayat ve ulaşımdaki sorunlar şehrin nüfusunun artışıını sınırlamıştır. 1960 yılından sonra başlayan ekonomik canlanmalar ve ulaşımdaki gelişmeler şehrin nüfusunun da artmasına neden olmuştur. Özellikle sahada bulunan bor madeninin 1970’de kurulan Etibank Bor İşleme tesisi ile işlenmeye başlaması şehrin nüfusunun da büyük oranda artması sağlayan temel faktörlerden olmuştur. Bu tarihten sonra nüfusun dinamik bir şekilde arttığı görülen sahada, çevredeki kırsal yerleşmelerden ilçe merkezine yapılan göçler de nüfusun artmasını sağlamıştır (Grafik 23).

Grafik 23: Bigadiç şehrinde nüfusun gelişmesi (1890 – 2010)

2010 yılında 8.122’si erkek 8.372’si kadın toplam 16.494 kişinin yaşadığı Bigadiç, nüfusuna göre küçük şehirler sınıfında yer almaktadır. Sahada nüfusun yaş yapısına bakıldığında öncelikle nüfusun dinamik bir artış içine girdiği daha sonra ise doğum olaylarının kontrol altına alınmış olduğu görülmektedir.

Bigadiç şehrinin 2010 yılındaki yaş gruplarına bağlı olarak oluşturulan nüfus piramidi incelendiğinde en dikkat çeken nokta doğum oranlarında meydana gelen azalmadır. Piramidin taban kısmında meydana gelen daralma doğum oranlarındaki düşüşü göstermektedir. 30 – 49 yaş aralığının yüksek olduğu şehirde, 35 – 39 yaş aralığındaki erkek nüfusun kadın nüfusa göre daha az olduğu görülür. Bu piramitte en çok dikkat çeken bir diğer nokta ise, 20 – 24 yaş aralığındaki erkek nüfusun yine kadın nüfusa göre çok az olmasıdır. Bu durum çalışma çağındaki erkek nüfusun ilçe dışına göç etmiş olmasının bir göstergesi niteliğindedir (Grafik 24).

Grafik 24: Bigadiç ilçe merkezi nüfus piramidi (2010)

Şehirde çalışanların sektörel dağılımına bakıldığında; birincil faaliyet olarak tanımlanan ziraat, hayvancılık, madencilik gibi doğal hammaddeye dayalı faaliyetlerde çalışanların son sırada yer aldığı görülür. Bu faaliyet alanı içerisinde bahçe ziraatı önemli bir yer tutmaktadır. İkincil faaliyet olarak nitelendirilen sanayi üretim alanı içerisinde ise erkeklerin sayısının kadınlardan çok fazla olduğu dikkat çekmektedir. Mobilya atölyeleri, inşaat ve diğer küçük çaplı üretim tesislerinde

Çalışanlar bu grup içinde yer almıştır. Şehirde alışan sayısının en fazla olduğu sektör ise hizmet sektörüdür. Eğitim, sağlık, güvenlik, mali hizmetler, ticaret ve ulaştırma hizmetlerinin yer aldığı bu sektörde yine erkek sayısının kadınlardan fazla olduğu görülür. Hizmet sektöründe çalışan sayısının bu kadar fazla olmasında ise şehrin aynı zamanda ilçe merkezi görevini üstlenmesi, hükümet konağının ve diğer idari kurumların burada yer alması etkili olmuştur. Çalışanların sektörel dağılımına bakıldığında Bigadiç şehrinin genel hizmetlerin hakim olduğu küçük nüfuslu şehirler arasında yer aldığı söylenebilir (Tablo 62).

Tablo 62: Bigadiç şehrinde çalışan nüfusun sektörel dağılımı

	Doğal Hammadde			Sanayi (İmalat)			Hizmet		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Bigadiç	422	190	612	654	22	676	1.610	379	1.989

Kaynak: Bigadiç Kaymakamlığı (2010)

2. 1. 1. 3. Bigadiç Şehri’nin Yapısal Özellikleri ve Fonksiyon Alanları

2010 yılı verilerine göre şehirde bulunan 6357 binanın 4680 tanesini ikametgah konutları oluşturmaktadır. 725 binanın özel işyeri olduğu Bigadiç’te 126 bina ise kamuya ait iş yeri konumundadır. Ana caddeler üzerindeki yüksek binaların zemin ve birinci katlarının büro ve ticari işyeri olarak kullanıldığı Bigadiç’te 300 binada ise sanayi faaliyetleri yürütülür. Sanayi faaliyetlerinin yürütüldüğü binaların yarıdan fazlası “Bigadiç Küçük Sanayi Sitesi” nde yer alır. Genel hizmetlere yönelik 126 binanın olduğu şehirde 448 adet diğer grubundaki yerleşmeleri ise “Bigadiç Hera Termal Devremlkleri” nde bulunan apart daireler oluşturur (Tablo 63).

Tablo 63: Bigadiç şehrinde fonksiyonlarına göre bina sayıları

Yerleşme	Konut	Karışık	Ticari	Sanayi	Genel Hizmetler	Diğer	Toplam
Bigadiç	4680	178	725	300	126	448	6457

Kaynak: Bigadiç Belediyesi (2010)

Bigadiç Şehri'nin strüktür özellikleri incelendiğinde; şehirdeki binaların daha çok beton, tuğla, biriket ve kiremit gibi modern yapı malzemeleri ile çok azının ise taş ve kerpiçten yapıldığı görülür. Taş ve kerpiçten yapılmış binaların eski ve yıkılmak üzere olduğu şehirde, geleneksel yapı malzemeleriyle yapılmış ve tümüyle ortadan kalkmamış binaları da görmek mümkündür (Foto 49).

Foto 49: Ticari faaliyetlerin yürütüldüğü Atatürk Caddesi ve çok katlı binaların bulunduğu Emek Mahallesi

Bigadiç'te binaların kat sayısı incelendiğinde eski binalar daha çok bir ya da iki kattan oluşurken, özellikle yeni yapılan binalar üç ya da dört kata kadar çıkabilmektedir. Son yıllarda Bigadiç şehrinde gelişen müteahhitlik anlayışı, 1 – 2

katlı eski binaların yıkılıp yerine lüks olan çok katlı binaların yapılmasını beraberinde getirmiştir.

Şehirde son yıllarda belediyeçilik anlayışı da değişmekte ve gelişmektedir. Yerleşmeyi oluşturan ana caddeler kaldırımlarla düzenlenmiş, cadde ve sokaklar asfalt veya taş döşemelerle kaplanmıştır. Şehrin muhtelif yerlerine parkların ve oyun alanlarının yapıldığı Bigadiç'te, 2009 yılında hizmete açılan "Hasan Pekdemir Parkı", özellikle yaz akşamları Bigadiç halkının akın ettiği, birçok sanatsal etkinliğin yapıldığı çekim merkezi haline gelmiştir (Foto 50).

Foto 50: Bigadiç – Hasan Pekdemir Parkı

Şehirdeki tüm binalar içme ve kullanma suyu şebekesine bağlıdır. Şehir içi ulaşım sistemi gereken şekilde düzenlenerek METEM, Etibor lojmanlarına ve Işıklar köyüne hareket eden toplu taşıma araçları oluşturulmuştur (Foto 51).

Foto 51: 2011 yılında hizmete giren Bigadiç Otogarı

Bigadiç Şehri'nin fonksiyonlarına bağlı olarak mekânsal kullanım alanlarında da farklılaşmalar görülmektedir. Şehrin asıl merkezi olan Atatürk Caddesi üzerinde kaymakamlık binası ile birlikte ticari alanlar yer almaktadır. Geniş alana ihtiyaç duymayan ticari faaliyetler Atatürk Caddesi ile Hitay Caddesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Geniş alana ihtiyaç duyan ticari faaliyetler ise (oto galeriler, mobilyacılar vb.) yine ana caddeler üzerinde yoğunlaşmakla birlikte şehrin dış çevresine doğru yayılmaktadır.

Eğitim ve kültür alanları şehrin çeşitli yerlerine dağılıp göstermiştir. Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi (METEM) ve Emek Mahallesi'nde yer alan Fatih İlköğretim okulu hariç tüm okullar şehir merkezine yakın yerlerde kurulmuşlardır. Balıkesir Üniversitesi'ne bağlı Meslek Yüksek Okulu ise Balıkesir – Bigadiç yolu üzerinde Bigadiç'in girişinde bulunmaktadır. Güvenlik hizmetlerini sağlayan emniyet müdürlüğü ve jandarma komutanlıkları yan yana şehir içinde yer almışlardır.

Bigadiç Şehri’nde sanayi faaliyetleri sınırlı olmakla birlikte şehrin kuzeyinde Simav Çayı kenarında kooperatif aracılığıyla yapılmış küçük bir sanayi sitesi yer alır. 220 tanesi kooperatife, 80 tanesi de belediyeye bağlı olarak yapılmış toplam 300 işyerinin bulunduğu sitede, daha çok küçük çaplı işletmeler bulunmaktadır.

Balıkesir Üniversitesi’nin ana kampüsü olan Çağış Yerleşkesi’nin Bigadiç sınırları içerisinde yer alması, tıp fakültesinin yine Balıkesir – Bigadiç yolu üzerinde yapılıyor olması; ayrıca Bigadiç’te yapımına başlanan “Bölge İhtisas Hastanesi” Bigadiç’in ilerde bir cazibe merkezi olacağına işaret etmektedir. Hali hazırda şehrin gelişim için mekan problemi bulunmamaktadır. Ancak şehrin daha çok Balıkesir’e doğru, Bigadiç Ovası üzerinde genişleyecek olması, verimli ovalık alanın binalar tarafından istila edilebileceğini düşündürmektedir.

2. 2. Kasaba Yerleşmeleri

“Ülkemizde yerleşme konusunda çalışan araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalarda genellikle kasaba ve şehirler tek bir yerleşme tipiymiş gibi algılanmakta ve kentsel yerleşmeler başlığı altında toplanmaktadır. Bununla birlikte araştırmacılar, ilçe merkezi olmayan kasaba yerleşmelerinin nüfusunun da her defasında kırsal nüfus içerisinde değerlendirmekte sakınca görmemektedirler. Kasabalar, fonksiyonları itibarıyla şehirler kadar gelişmemiş, fakat köy yerleşmelerine oranla bir hayli gelişmiş, fonksiyon ve strüktür bakımından kendine has özellikleri olan yerleşmelerdir. Ülkemiz yerleşmeleri arasında önemli bir yeri olan kasabaları, sahip oldukları farklı özellikleriyle hem kır yerleşmelerinden hem de şehirlerden ayırt etmek mümkündür” (Toroğlu, 2005:265). “Kasabalar ayrı bir

yerleşme tipi olarak kendini hem köy hem de şehir karakterleriyle belli eder” (Özçağlar, 2011:21).

“Çoğunlukla ziraat ve hayvancılık gibi hammadde üretimi sektöründe çalışan nüfusun fazla olduğu kasabalarda, şehirselleşme fonksiyonları zirai faaliyetlerle karışmış durumdadır. Sadece birkaç şehirselleşme fonksiyonu açısından gelişmenin olduğu kasabalarda, şehirler kadar olmasa da yerleşmelerde şehirselleşme fonksiyonlarının toplandığı bir merkezi kısım teşekkül eder” (Tümertekin, 1973:47). “Kökü eskilere uzanan kasaba özellikli yerleşmelerde çarşı, yerleşmenin merkezi kısmındaki cami, han, hamam gibi yapıların etrafında gelişirken, yakın bir zamanda oluşmaya başlayan kasabalarda kısmen aynı özellik gözlenmekle beraber, yerel yönetim fonksiyonunun temsilini gerçekleştiren belediye binası, bu ticari toplama alanının yerini belirlemektedir” (Özgür, 2000:122).

Kasaba yerleşmelerini kırsal yerleşmelerden ayıran en önemli farklardan birisi de bir miktar da olsa yerleşme planının olmasıdır. Özellikle alt yapı çalışmaları nedeniyle yerleşme alanına insanın yapmış olduğu etkinin daha fazla olduğu kasabalarda, nüfus artışı şehirler kadar çok olmamakla beraber birçok kırsal yerleşmeden fazladır.

Türkiye’de 442 sayılı Köy Kanunu’nun birinci maddesi “nüfusu 2.000 ile 20.000 arasında olan yerleşmelere kasaba denir” hükmünü koymaktadır. Türkiye’de yapılan çalışmalarda genel olarak 20.000 nüfus miktarının şehir yerleşmelerini ortaya çıkaran bir değer olarak kabul gördüğü (Çezik, 1982; Özçağlar, 2003) görülmektedir. Bununla birlikte kasabaları da nüfuslarına göre kendi içinde gruplara ayırmak mümkündür. “Nüfusu 5.000’den az olanlar küçük kasabalar, 5.000 – 10.000 nüfus

grubundakiler orta büyüklükteki kasabalar, 10.000 – 20.000 nüfus grubundakileri büyük kasabalar olarak gruplandırılmaktadır” (Özçağlar, 2003;81).

Kasabaların “kırsal yerleşme sınırı dışında, kentsel yerleşmeye geçiş alanı” (Darkot, 1967:6) olduğunu söyleyen çalışmalarla birlikte; kasabayı “tamamen zirai yapıda olan köy ile ziraat dışı çeşitli fonksiyonların dengeli bir şekilde gelişmiş olduğu şehir arasında, az nüfuslu olanlarını köye çok nüfuslu olanlarını da şehire dönük yerleşmeler” (Tümertekin, 1973:55) olarak tanımlayan çalışmalar da bulunmaktadır. Özçağlar (2003:81) ise tüm bu çalışmalara ilave olarak nüfusu 20.000’den az olan belediye örgütlü yerleşmeleri kasaba olarak nitelendirmektedir.

Sahadaki en büyük kasaba yerleşmesi ilçe merkezi konumundaki Sındırgı’dır. Bigadiç’in aksine Sındırgı’nın şehir yerleşmesi olarak değil de kasaba yerleşmesi olarak kabul edilmesinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bir yerleşmenin şehir yerleşmesi olabilmesi için taşıması gereken özellikler önceki bölümlerde belirtilmiştir. Buna göre Sındırgı’da altyapı hizmetlerinin tam olarak tamamlanmaması, yerleşme içerisinde ulaşımı sağlayacak minibüs ya da dolmuş hattının bulunmaması, sosyal ve kültürel hizmetlerin yetersizliği, sahada yaşayanların ihtiyaçlarını giderecek ticari faaliyetlerin azlığı, sağlık hizmetlerinin ihtiyacı giderememesi, Sındırgı dışından gelen kişilerin kalabileceği özel işletmelere ait otel ve pansiyonların olmaması, özellikle akşam vakitlerinde yemek yenecek lokantaların olmaması, meskenlerin kuruluşunda imar planına dikkat edilmeden geniş bir alana yerleşmenin kurulması ve bir şehir yerleşmesinde olmaması gereken ahır gibi eklentilerin hala yerleşme içerisinde bulunması Sındırgı’nın bir şehir değil kasaba yerleşmesi olarak tanımlanmasına neden olmuştur.

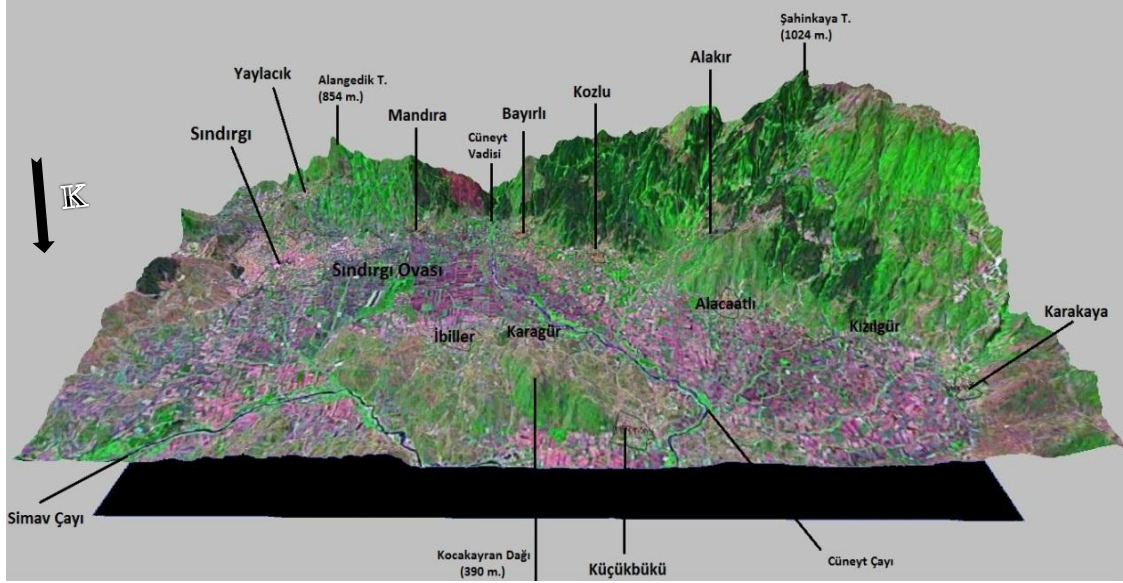
Sındırgı’da da sahada yaşayan insanların sahanın şehir yerleşmesi olup olmadığı hakkındaki düşüncelerine yönelik mini bir anket yapılmıştır. Kırsal kesimde ve kentte yaşayan 200’er kişiye “Sındırgı size göre bir şehir yerleşmesi midir? sorusu sorulmuştur. Bu soruya kırsal kesimdeki insanlardan 98 kişi “Evet” derken, 102 kişi “Hayır” demiştir. Kent merkezinde yaşayan kişilerde ise 77 kişi “Evet” derken, 123 kişi “Hayır” demiştir. Anket sonuçlarında; kırsal kesimde yaşayan halkın % 51’ine göre Sındırgı bir şehir yerleşmesi değilken, kent merkezinde yaşayanların % 62’sine göre Sındırgı bir şehir yerleşmesi değildir. “Hayır” cevabını veren kişilerin “hayır dediyseniz nedenini belirtin” kısmına yazdığı cevapların başında ise “iş azlığı ve sosyal imkanların yetersizliği” gelmektedir.

2. 2. 1. İlçe Merkezi Görevi Üstlenmiş Kasaba Yerleşmeleri

2. 2. 1. 1. Sındırgı Kasabası

Balıkesir’in en güney ucunda Akhisar – Demirci – Simav ilçelerinin birleşme noktasında yer alan Sındırgı, Simav Çayı ile Cüneyt Çayı’nın getirdiği kum ve çakıl boyutundaki malzemenin birikmesiyle oluşmuş Sındırgı Ovası’nda kurulmuş bir yerleşmedir. Ova içerisinde D – B yönünde uzanan Sındırgı, aktif fay hatları üzerinde bulunması nedeniyle 1.Derece deprem bölgesinde yer alır.

Sındırgı’nın kurulduğu yerin coğrafi konumu incelendiğinde; Alagedik Tepe (854 m.) ile Cüneyt Vadisi arasında, sındırgı Ovası’nın KB ucunda kurulmuş bir yerleşme olduğu görülür (Şekil 17).

Şekil 17: Sındırgı kasabasının konumu

2. 2. 1. 1. 1. Sındırgı'nın Kuruluşu ve Gelişimi

“Misya kıtası” olarak bilinen bölge içerisinde yer alan Sındırgı'nın tarihi çok eski yıllara dayanmaktadır. Uzun yıllar Frigyalılar ve Lidyalılar'ın hakimiyetinde bulunan Sındırgı, M.Ö. 6. yüzyılda Persler'in, Lidya'yı ve bütün Anadolu ile beraber Misya denilen bu çevreyi de işgal etmeleriyle sahada İran İmparatorluğu dönemi başlamıştır. 200 yıl gibi uzun bir zaman İran egemenliği altında kalan bölge, Bergama Krallığı ile birlikte Romalıların yönetimine geçmiştir” (Uysal:2006:56)

Türklerin Anadolu'ya yaptıkları akınlarla birlikte Selçuklular tarafından ele geçirilerek Sındırgı ve çevresi, Selçuklu Devleti'nin dağılması neticesinde bölgede kurulan Karesi Beyliği'nin hakimiyeti altına girmiştir.

Karesi Beyliği'nin Osmanlı egemenliği altına girmesiyle Sındırgı'da da 1323 yılında Osmanlı hakimiyeti başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu tarafından Toroslar ve diğer bölgelerden sahaya getirilen Çavdarlar, Avşarlar, Çepniler,

Türkmenler ve Yağcıbedir adlarını taşıyan yörük toplulukları aracılığıyla bölgede konar – göçer yerleşmesi ve kültürü hayat bulmuştur

“Sındırgı’nın kuruluşu 18. yüzyılın sonlarında olmuştur. Çavdarlar aşiretinden Halil Ağa’nın torunlarından olan Şerif, kardeşleriyle aralarında çıkan anlaşmazlık sonucunda İstanbul’a giderek saraya kadar girmiş ve “Paşa” unvanı alarak Sındırgı’ya dönmüştür. Şerif Paşa’nın bölgede yaptığı ilk iş bugünkü Kocakonak mahallesinde bir konak yaptırarak Sındırgı’nın bulunduğu yeri kendisine koruluk ve çiftlik yaptırmak olmuştur. Dolayısıyla Sındırgı’nın ilk kurulduğu yer daha önce köy olan bugün ise Sındırgı’ya bağlı bir mahalle olan Kocakonak’tır. Sındırgı’nın bulunduğu mevki çok beğenen Şerif Paşa, Midilli Adası’ndan getirttiği Rum ustalarına Koca Camii (Şerif Paşa Camii)’ini ve yanındaki Kocahan Hamamı’nı yaptırmıştır. Koruköy adını alarak 1845 yılında köy haline geline gelen bugünkü Sındırgı’da yerleşmenin ilk temelleri atılmış olmuştur” (Uysal:2006:139)

Uzun yıllar köy olarak kalan Sındırgı, 1884 yılında belediyenin kurulmasıyla önce belde statüsü kazanmış, 1913 yılında Bigadiç’ten ayrılıp kendi kaymakamlığının kurulmasıyla ilçe olmuştur.

29 Haziran 1920 tarihinde Yunan işgaline uğrayan Sındırgı’da, özellikle İbrahim Ethem, Makbule Efe gibi Kuva-i Milliyeciler ile kurtuluş hareketi başlamıştır. Sındırgı halkının mücadelesi sonucunda Rum birlikleri, sahada daha fazla kalamamış ve birçok yangın çıkardıktan sonra ilçeyi terk etmişlerdir. 26 Ağustos 1922’de başlayan Büyük Taarruz ile birlikte Türk ordusu 3 Eylül 1922’de Sındırgı’ya girerek bölgenin bağımsızlığını kazanmasını sağlamıştır.

Tarihte “Carsea” ve çok ormanlık olması nedeniyle “Koruköy” adlarını alan Sındırgı’nın günümüzdeki anlamını iki farklı şekilde yorumlayanlar vardır. Bunlardan ilkinine göre, Sındırgı kelimesi “makas” anlamına gelmektedir ve Sındırgı’nın bulunduğu coğrafi konumun iki dağın birleşme noktasında makasa benzeyen bir vadi içinde yer aldığı için bu ismi almıştır.

Diğer görüşü ifade eden Uysal (2007:29) ise Sındırgı kelimesinin sın – dır – gı şeklinde hecelerine ayrılabilceğini; kelimenin kökü olan “sın” hecesinin kırmak, kırılmak olduğunu belirtmiştir. Köylerde günümüzde bile makasa “sındı” denildiğini belirten Uysal, sındırmak fiilinin “gı” eki alarak isim yapıldığını söylemiştir. Uysal’a göre Sındırgı kelimesi kullanılan herhangi bir alet ismi olmayıp doğrudan yer ismi olarak kullanılmıştır.

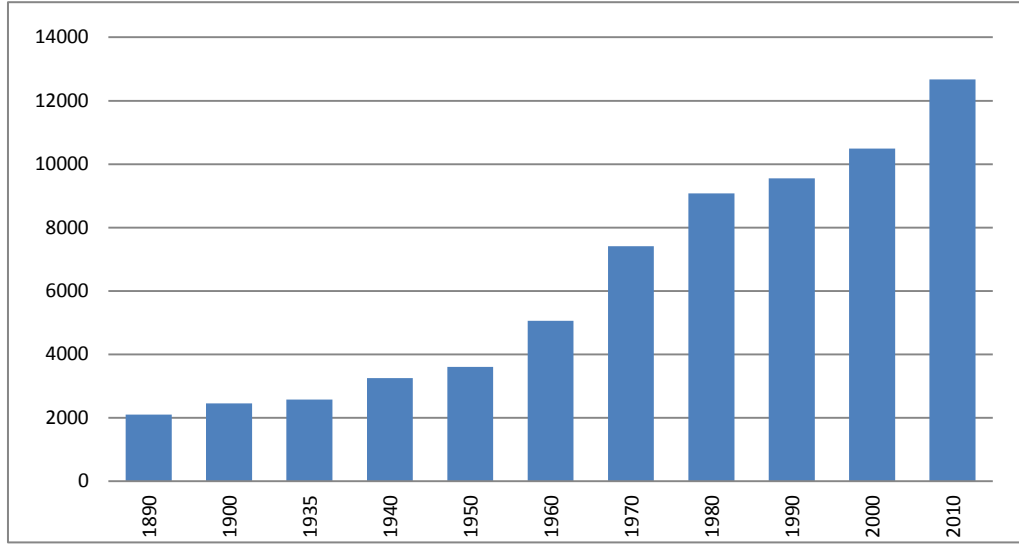

Foto 52: Sındırgı’nın helikopterle havadan çekilmiş görüntüsü

2. 2. 1. 1. 2. Sındırgı’da Nüfusun Gelişimi ve Nüfus Özellikleri

Sındırgı’daki nüfusun gelişimi incelendiğinde 1960 yılına kadar küçük dalgalanmalarla birlikte nüfusun bir miktar arttığı olduğu görülür. Bu döneme kadar genel olarak sınırlı bir ekonomik hayat ve ulaşımındaki sorunlar şehrin nüfusunun

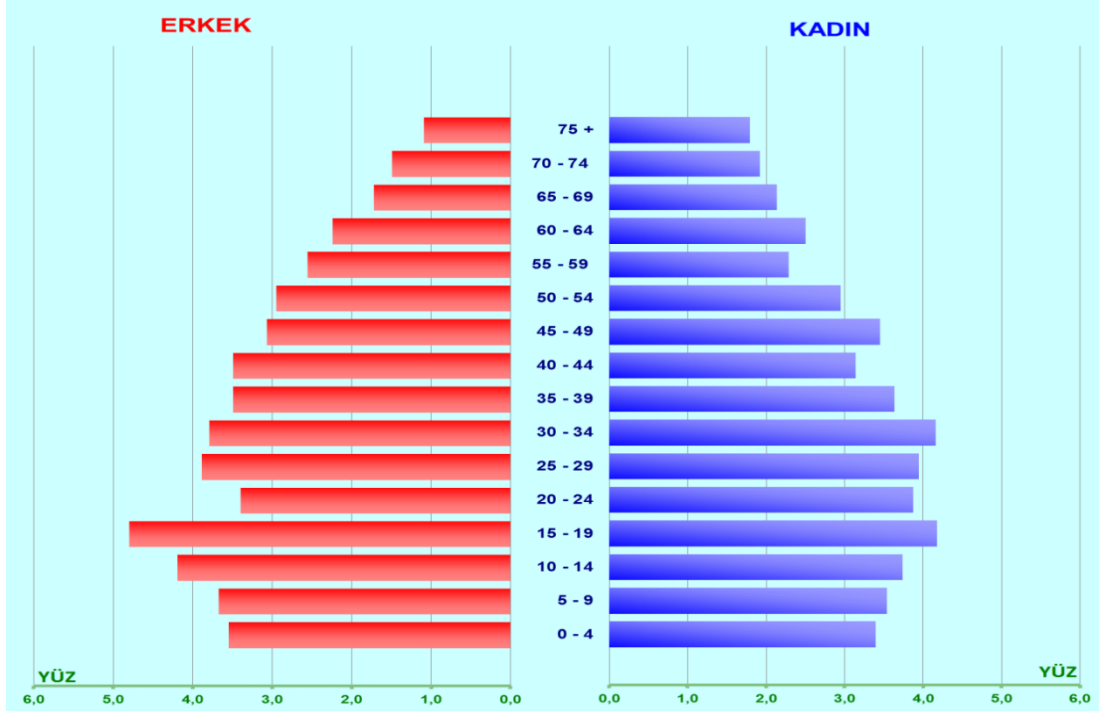
artışını sınırlamıştır. 1960 yılından sonra başlayan ekonomik canlanmalar ve ulaşımındaki gelişmeler şehrin nüfusunun da artmasına neden olmuştur. Ekonomik alanda iş imkanının az olduğu Sındırgı’da nüfus artışındaki temel neden, çevredeki kırsal yerleşmelerden ilçe merkezine yapılan göçlerdir (Grafik 25).

Grafik 25: Sındırgı kasabasında nüfusun gelişimi (1890 – 2010)

2010 yılında 6.122’si erkek 6.420’si kadın toplam 12.673 kişinin yaşadığı Sındırgı, nüfusuna göre büyük kasabalar sınıfında yer almaktadır. Sahada nüfusun yaş yapısına bakıldığında öncelikle nüfusun dinamik bir artış içine girdiği daha sonra ise doğum olaylarının kontrol altına alınmış olduğu görülmektedir.

Sındırgı’nın 2010 yılındaki yaş gruplarına bağlı olarak oluşturulan nüfus piramidi incelendiğinde en dikkat çeken nokta doğum oranlarında meydana gelen azalmadır. Piramidin taban kısmında meydana gelen daralma doğum oranlarındaki düşüşü göstermektedir. 15 – 19 yaş aralığındaki genç nüfusun yüksek olduğu Sındırgı’da, hemen sonrasında gelen 20 – 24 yaş aralığındaki erkek nüfusun büyük oranda düşmesi dikkat çekmektedir. Bu durum çalışma çağındaki erkek nüfusun ilçe dışına göç etmiş olmasının bir göstergesi niteliğindedir (Grafik 26).

Grafik 26: Sındırgı ilçe merkezi nüfus piramidi (2010)

Sahada çalışanların sektörel dağılımına bakıldığında birincil faaliyet olarak tanımlanan ziraat, hayvancılık, madencilik gibi doğal hammaddeye dayalı faaliyetlerde çalışanlar içerisinde erkeklerin oranının daha fazla olduğu görülür. Bu faaliyet alanı içerisinde bahçe ziraatı önemli bir yer tutmaktadır. İkincil faaliyet olarak nitelendirilen sanayi üretim alanı içerisinde ise erkeklerin sayısının kadınlardan çok fazla olduğu dikkat çekmektedir. Nüfusun sektörel dağılımı içerisinde en az paya sahip olan ikincil faaliyetler içerisinde mobilya atölyeleri, inşaat ve diğer küçük çaplı üretim tesislerinde çalışanlar yer alır. Şehirde çalışan sayısının en fazla olduğu sektör ise hizmet sektörüdür. Eğitim, sağlık, güvenlik, mali hizmetler, ticaret ve ulaştırma hizmetlerinin yer aldığı bu sektörde yine erkek sayısının kadınlardan fazla olduğu görülür. Hizmet sektöründe çalışan sayısının bu kadar fazla olmasında ise kasabanın aynı zamanda ilçe merkezi görevini üstlenmesi, hükümet konağının ve diğer idari kurumların burada yer alması etkili olmuştur.

Çalışanların sektörel dağılımına bakıldığında Sındırgı'nın genel hizmetlerin hakim olduğu büyük nüfuslu kasabalar arasında yer aldığı söylenebilir (Tablo 64).

Tablo 64: Sındırgı kasabasında çalışan nüfusun sektörel dağılımı

	Doğal Hammadde			Sanayi (İmalat)			Hizmet		
Bigadiç	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
	321	99	420	350	21	371	1.383	214	1.597

Kaynak: Sındırgı Kaymakamlığı (2010)

2. 1. 1. 1. 3. Sındırgı'nın Yapısal Özellikleri ve Fonksiyon Alanları

2010 yılı verilerine göre şehirde bulunan 4837 binanın 3986 tanesini ikametgah konutları oluşturmaktadır. 407 binanın özel işyeri olduğu Sındırgı'da 114 bina ise kamuya ait iş yeri konumundadır. Ana caddeler üzerindeki yüksek binaların zemin ve birinci katlarının büro ve ticari işyeri olarak kullanıldığı Sındırgı'da 186 binada ise sanayi faaliyetleri yürütülür. Sanayi faaliyetlerinin yürütüldüğü binaların yarıdan fazlası "Sındırgı Küçük Sanayi Sitesi" nde yer alır. Genel hizmetlere yönelik 114 binanın olduğu şehirde 42 adet diğer grubundaki yerleşmeleri ise çiftlikler ve kamuya ait pansiyonlar oluşturur (Tablo 65).

Tablo 65: Sındırgı'da fonksiyonlarına göre bina sayıları

Yerleşme	Konut	Karışık	Ticari	Sanayi	Hizmet	Diğer	Toplam
Sındırgı	3986	102	407	270	114	42	4921

Kaynak: Sındırgı Belediyesi (2010)

Sındırgı'nın strüktür özellikleri incelendiğinde; şehirdeki binaların daha çok beton, tuğla, biriket ve kiremit gibi modern yapı malzemeleri ile çok azının ise taş ve kerpiçten yapıldığı görülür. Taş ve kerpiçten yapılmış binaların eski ve yıkılmak üzere olduğu şehirde, geleneksel yapı malzemeleriyle yapılmış ve tümüyle ortadan kalkmamış binaları da görmek mümkündür. Sındırgı'da binaların kat sayısı incelendiğinde eski binalar daha çok bir ya da iki kattan oluşurken, özellikle yeni yapılan binalar üç ya da dört kata kadar çıkabilmektedir (Foto 53).

Foto 53: Sındırgı'da altı taş üstü kerpiçten yapılmış eski mesken ve modern bir bina

Sındırgı'da son yıllarda belediyeçilik anlayışı da değişmekte ve gelişmektedir. Yerleşmeyi oluşturan ana caddeler kaldırımlarla düzenlenmiş, cadde ve sokaklar asfalt veya taş döşemelerle kaplanmıştır. Muhtelif yerlere parkların ve oyun alanlarının yapıldığı Sındırgı'da, kasabanın merkezinde insanların toplanıp bir araya gelebileceği ve sosyal – kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği bir açık

alan sıkıntısı bulunmaktadır. 2007 yılında yapılan Şerif Paşa Camii önündeki meydan bu amaç için yapılmış olsa da tam olarak işlevini yerine getirememektedir (Foto 54).

Foto 54: Şerif Paşa Cami ve Meydanı

Sındırgı'daki tüm binalar içme ve kullanma suyu şebekesine bağlıdır. Şehirci ulaşım sisteminin olmadığı Sındırgı'da, kasabanın kurulduğu alanın çok geniş olması beraberinde ulaşım sıkıntısını getirmektedir. Ulaşımın özel araçlarla ya da taksilerle sağlanmaya çalışıldığı Sındırgı'da, Kocakonak köyünün de Sındırgı'ya dahil edilmesiyle ulaşımında toplu taşımaya ihtiyaç duyulmaktadır. Sındırgı'nın fonksiyonlarına bağlı olarak mekânsal kullanım alanlarında da farklılaşmalar görülmektedir. Kasabanın asıl merkezi olan “Cumhuriyet Meydanı” ında bankalar ve birkaç ticari işyeri ile park bulunmaktadır. Kaymakamlık binasının meydanın daha ilerisinde bulunduğu Sındırgı'da, ticari hayatın yoğunlaştığı cadde olarak Akhisar Caddesi ve Atatürk Caddesi görülmektedir. Geniş alana ihtiyaç duymayan ticari faaliyetler bu cadde üzerinde yoğunlaşmışken, geniş alana ihtiyaç duyan ticari

faaliyetler ise (oto galeriler, mobilyacılar vb.) yine ana caddeler üzerinde yoğunlaşmakla birlikte şehrin dış çevresine doğru yayılmaktadır (Foto 55).

Foto 55: Atatürk Caddesi ve Cumhuriyet Meydanı

Eğitim ve kültür alanları şehrin çeşitli yerlerine dağılıp göstermiştir. Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi (METEM) ve İmam Hatip Lisesi'nin Akhisar yolu üzerinde olduğu Sındırgı'da, Anadolu Lisesi ise tam tersi istikamette Çaygören köyü yolu üzerinde bulunmaktadır. Balıkesir Üniversitesi'ne bağlı Meslek Yüksek Okulu ise Sındırgı'yı yukardan gören tepelik bir mevkide bulunmaktadır. Güvenlik hizmetlerini sağlayan emniyet müdürlüğü ve jandarma komutanlıkları birbirinden uzak, ancak kasaba içinde yer almışlardır.

Sındırgı uzun yıllar nüfus ve gelişmişlik açısından Bigadiç'in ilerisinde yer almış bir şehir konumunda olmuştur. Ancak günümüzde ekonomik sıkıntıların yaşanması, sosyal – kültürel ihtiyaçların tam olarak karşılanamaması, genç nüfusun

ilçe dışına göç etmesi gibi nedenlerle gerilemiş ve şehir özelliğini kaybetmiştir. Yine de son yıllarda Sındırgı’da yapılmaya başlanan termal otellerin sahanın gelişiminde olumlu etkisinin olacağı ve Sındırgı’nın eski ihtişamlı günlerine döneceği sahada yaşayanlar tarafından arzu edilmektedir.

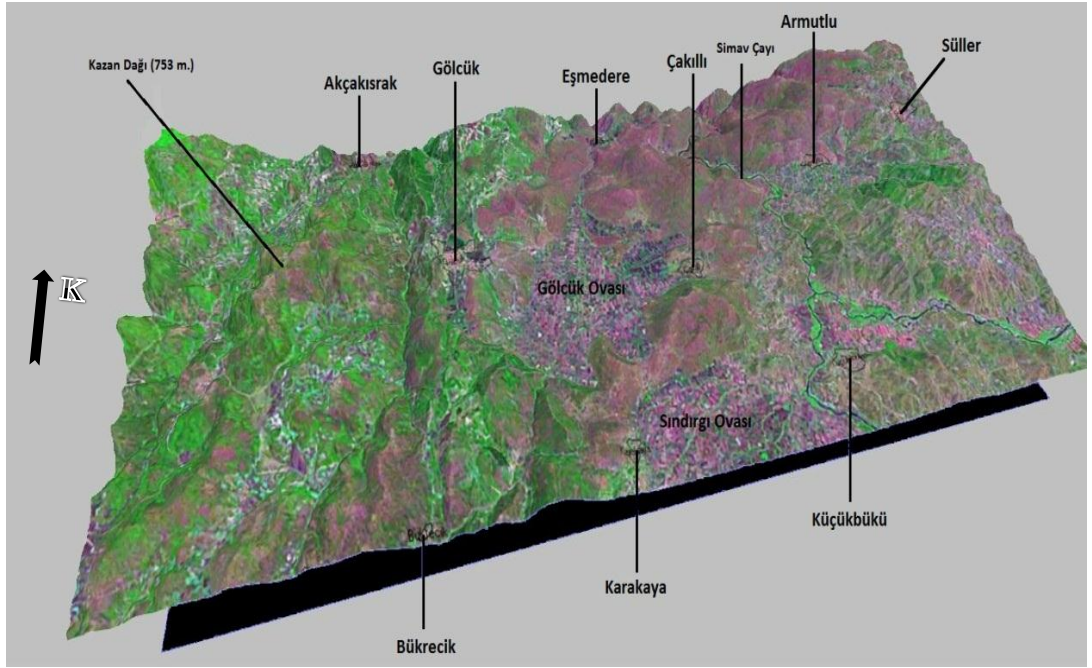
2. 2. 3. Diğer Kasaba Yerleşmeleri

Çalışma sahasında idari görev üstlenmemiş ve belediye teşkilatına sahip dört yerleşme bulunur. Bunlar, Bigadiç’ e bağlı İskele ile Sındırgı’ya bağlı Gölcük, Yaylabayır ve Yüreğil kasabalarıdır. Kasabalar şehirlerin alt basamağını oluşturan yerleşmeler olarak köyler ve şehirler arasında köprü özelliği taşırlar. “9 Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5215 sayılı yeni Belediye Kanunu’nun 4. Maddesine göre bundan böyle nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabileceğinden, köy ile kasaba arasındaki nüfus sınırı da 5.000’e yükseltilmiştir” (Özçağlar: 2011,62).

İdari görev üstlenmemiş ancak belediye teşkilatı olan yerleşmelerde, belediye ve merkezi bir caminin bulunduğu meydan etrafında veya bir ana cadde üzerinde işyerlerinin bulunduğu ticari bir merkez oluşmaya başlamıştır.

2. 2. 3. 1. Gölcük Kasabası

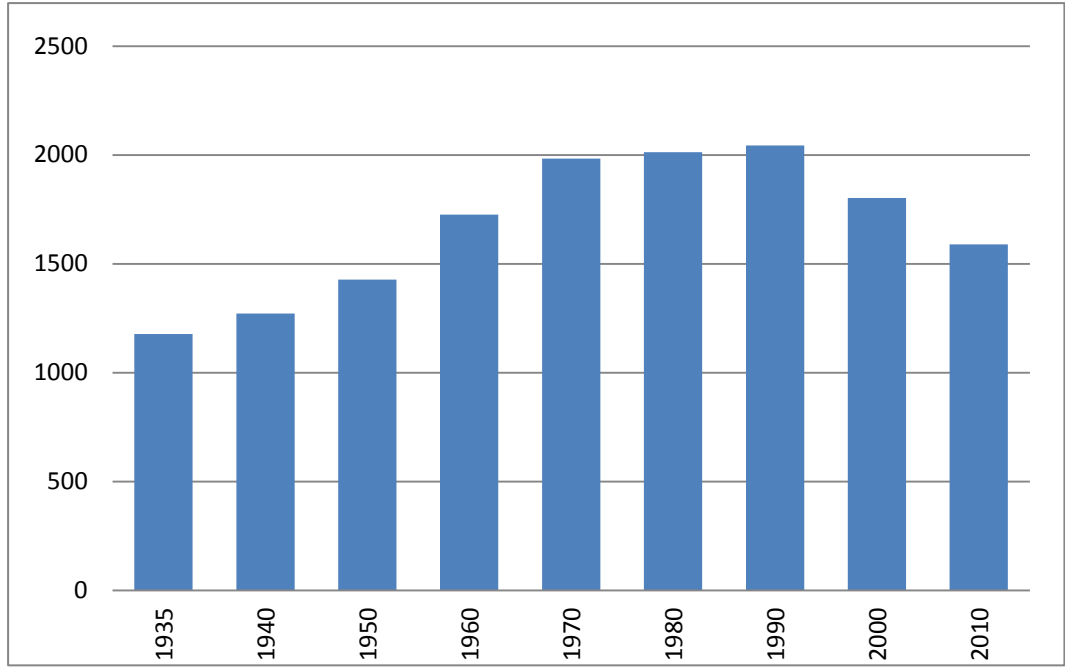
Sındırgı’ya bağlı Gölcük bucağının idari merkezini teşkil etmiş olan Gölcük kasabası, Gölcük Ovası tabanında, ovanın kuzeybatı bölümünde yer almaktadır. Sındırgı’dan Balıkesir – İzmir ana yoluna kestirme bir şekilde varılan yol üzerinde bulunan Gölcük, ova tabanında yer alıyor olması nedeniyle çevresinden gelen derelerin getirdiği suların birikmesi sonucu oluşmuş küçük bir gölcükten adını almaktadır (Şekil 18).

Şekil 18: Gölcük kasabasının konumu

Kuruluşu 1600’lü yıllara kadar uzanan Gölcük’ün köy olarak kuruluşu 18. yüzyıl sonlarında olmuştur. Köyden geçen ticaret yolu üzerinde bulunan hanın sık sık yağmalanması ve tüccarların mallarına el konulması üzerine dönemin yetkililerine giden şikayetler doğrultusunda, Bursa vilayetinden hanı korumak için altı aile gönderilmiş ve böylece Gölcük yerleşim alanı olarak kurulmuştur. 1935 yılından itibaren bucak merkezliği yapan Gölcük, 1992 yılında belediye teşkilatının kurulması ile belde statüsü kazanmıştır.

Gölcük’te nüfusun gelişimi ve nüfus özellikleri; Tütün tarımının en fazla yapıldığı yerleşmelerden birisi olan Gölcük’te nüfusun değişimi ve gelişimi incelendiğinde, Sındırgı ilçe nüfusunda meydana gelen değişimi burada da görmek mümkündür. 1990 yılına kadar nüfusun sürekli arttığı sahada bu tarihten sonra ise nüfus büyük oranda azalmıştır (Grafik 27).

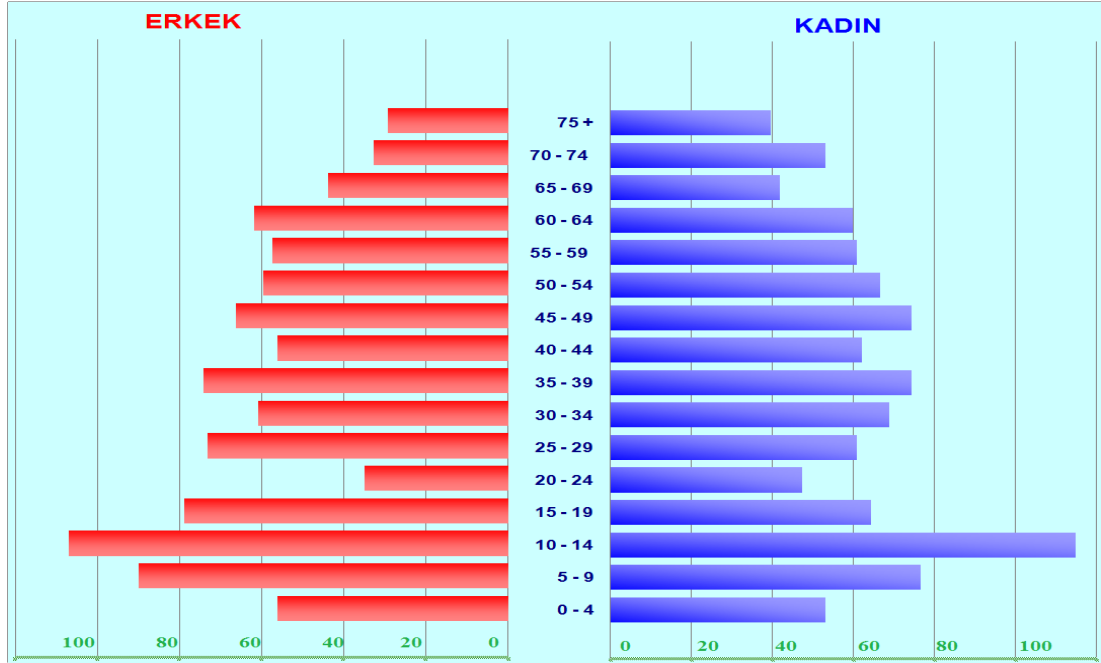

Grafik 27: Gölcük kasabasında nüfusun değişimi ve gelişimi (1935 – 2010)

Bu azalmanın temel nedeni olarak, yine sahadaki birçok yerleşmede olduğu gibi ekonominin can damarı olan tütün tarımına yönelik yapılan uygulamalar olduğu hem elde edilen verilerden hem de sahada yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır. 2010 yılında nüfusun 2000’in altına düştüğü Gölcük’te özellikle Manisa ve İzmir’e yapılan göçler nüfusun azalmasında etkili olmuştur.

Gölcük’ün nüfus piramidi incelendiğinde ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır. 0 – 4 yaş aralığındaki nüfusun büyük oranda bir önceki aralığa göre düşmüş olması doğum oranlarında önemli bir azalma olduğunu göstermektedir. En fazla nüfusun 10 – 14 yaş aralığında olduğu beldede 20 – 24 yaş aralığındaki kadın ve erkek nüfusunda çok büyük bir azalma vardır. Bu durum Gölcük’teki genç nüfusun belde dışına göç ettiğini kanıtlar niteliktedir. 70 – 74 yaş aralığındaki ve 75+ yaş aralığındaki kadın – erkek sayısına bakıldığında ise; kadın sayısının daha fazla

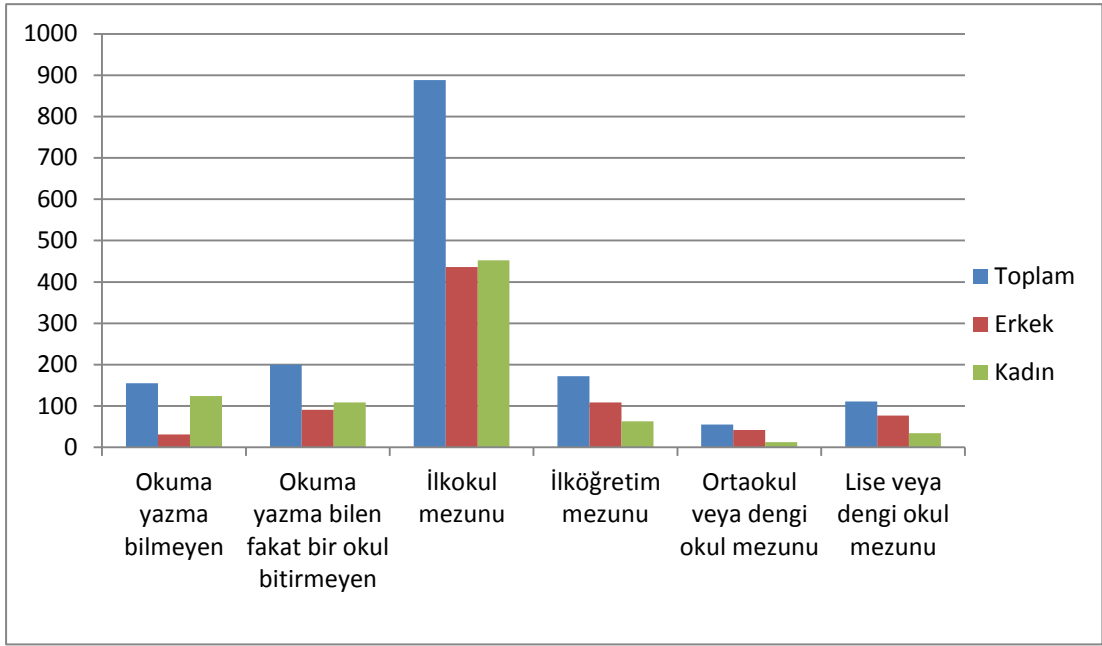
olduğunun görüldüğü Gölcük'te, kadınların yaşam süreleri de erkeklerden fazla olmuştur (Grafik 28).

Grafik 28: Gölcük kasabası nüfus piramidi (2010)

194 öğrencili, 9 şubeli bir ilköğretim okulunun bulunduğu Gölcük'te, nüfusun okuma – yazma durumu incelendiğinde, okuma – yazma bilen erkek sayısının kadın sayısından fazla olduğu görülür. 774 erkeğin okuma – yazma bildiği beldede 678 kadın okuma yazma bilmektedir.

Kasabadaki nüfusun bitirilen eğitim düzeyine bakıldığında ise bir okul bitirenlerin daha çok ilkokul mezunu oldukları görülür. İlkokul mezunu kadın sayısının erkek sayısından daha fazla olmasının temel nedeni ise, erkeklerin ilkokuldan sonra eğitimlerine devam ederken kadınların ise devam etmemeleridir. Okuma – yazma bilmeyen kişi sayısının 155 olduğu Gölcük'te, 31 erkek okuma – yazma bilmezken, kadınlarda bu sayısı 124 olarak erkeklerden daha fazla olmuştur (Grafik 29).

Grafik 29: Gölcük'te bitirilen eğitim düzeyine göre nüfusun durumu (2010)

Çalışan nüfusun sektörel dağılımına bakıldığında Gölcük'ün bir tarım kasabası olduğunu söylemek mümkündür. Çalışan nüfusun % 94'ünün birincil faaliyet olarak bilinen tarım ve hayvancılıkla uğraştığı kasabada; tütün, buğday, sebze, meyve ve yem bitkisi tarımı ile büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. İlçe Tarım Müdürlüğü'nün 2010 yılı verilerine göre kasabada 320 büyükbaş ve 3.000 küçükbaş hayvan bulunurken, günlük 1.760 litre süt üretilmektedir 5.4 km² lik tarım alanı olan kasabada 756 kayıtlı çiftçi bulunmakta ve km² ye yaklaşık 14 çiftçi düşmektedir (Foto 56).

Gölcük'te, sanayi sektörü içerisinde yer alabilecek herhangi bir tesis yoktur. Nüfusun % 4'ünün genel hizmet faaliyetleri dahilinde çalıştığı kasabada; belediye, ilköğretim okulu, sağlık ocağı, tarım teknisyenliği, tarım – kredi kooperatifi, 4 camii ve PTT temsilciği bulunmaktadır.

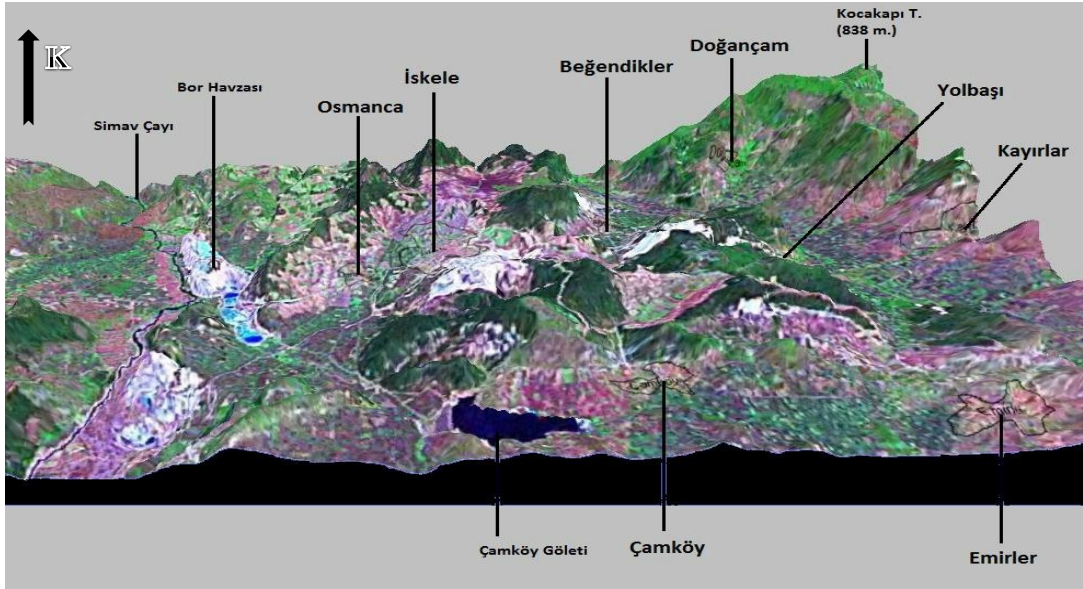

Foto 56: Gölçük Ovası ve tütün tarımı

Sahip olduğu 675 binanın % 48' i tek katlı, % 51'i iki katlı ve % 1'i üç ve dört katlı binalardan oluşur. Geleneksel meskenlerde neredeyse bütünüyle taş malzemenin kullanıldığı kasabada günümüzde daha çok tuğla yapı malzemesi olarak kullanılmaktadır. Meskenlerde ihtiyaca göre zamanla inşa edilmiş eklentilere rastlanır. Hayvancılıkla uğraşan ailelerin meskenlerinde ahır, samanlık ve avlu gibi eklentiler bulunur.

2. 2. 3. 2. İskele Kasabası

Simav Çayı'nın Bigadiç ilçe merkezinden geçtikten sonra bir menderes çizerek aktığı kesimde, Bigadiç'e 15 km mesafede bulunan İskele; kuzeyde Çaldere ve Kepsut, güneyde Samanlı ve Işıklar, batıda Simav Çayı, Osmanca ve Yeniköy, doğuda ise Çamköy ve Beğendikler ile çevrilidir. Deniz seviyesinden yüksekliği 240 m olan İskele, Türkiye'de bor madenin en fazla olduğu havza içerisinde yer alır (Şekil 19).

Şekil 19: İskele kasabasının konumu

“İlk yerleşim alanı kasabanın 2 km. kuzeyinde gölcük mevki 'Ören' yerinde bulunan İskele'nin adı hakkında halk arasında çeşitli rivayetler söylenmektedir. Bu rivayete göre Ören'de bulunanlar köyden ayrılmak zorunda kalınca, şimdiki İskele'nin bulunduğu yerdeki 'iskan hanı' çevresine yerleşmişlerdir. İskele'nin adının da buradaki “İskan (yerleşim yeri)” kelimesinden geldiğine inanılmaktadır. Diğer bir rivayete göre ise, ilk çağdan itibaren önemli bir kervan yolu olma özelliği taşıyan Simav Çayı kenarında kurulması nedeniyle kervanların bir kısmı İskele'nin bulunduğu kesimde dinlendikleri içi bu bölgeye dinlenme yeri

anlamında “iskele” demişlerdir. Son olarak İskele adının, çevredeki Roma - Bizans kalıntılarına bakarak “isgera”, “is kome” ya da “iskra” isimlerinden geldiği düşünülmektedir. İsgera’nın anlamı bilinmemekteyse de Helen dilinde “İskome” un “köy” anlamına geldiği ve ismini buradan aldığı düşünülmektedir” (Özdemir, 1997:11).

Tarihi Misya kıtasında önemli bir ticaret yolu üzerinde bulunan İskele’de sırasıyla Frigler, İyonlar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Karesililer ve Osmanlılar egemenlik kurmuşlardır. Sahada varlığını devam ettirebilmiş en eski tarihi eser XIV. yüzyılda Karesibeyliği Dönemi’nde yapılmış olan “Oğul Baba” türbesidir. Karesioğulları’ndan Oğul Baba isimli birisine ait olan türbe, Selçuklu kümbetleri tarzında inşa edilmiştir.

Köy olarak kuruluş tarihi tam olarak bilinmeyen İskele’nin 1935 yılı sayımında nüfusu 735 kişi çıkmıştır (Foto 57). 1973 yılına kadar muhtarlık ile yönetilen İskele, 1972 yılında yapılan halk oylaması sonucunda belediye olmayı kabul etmiş ve bu tarihte belde statüsü kazanmıştır.

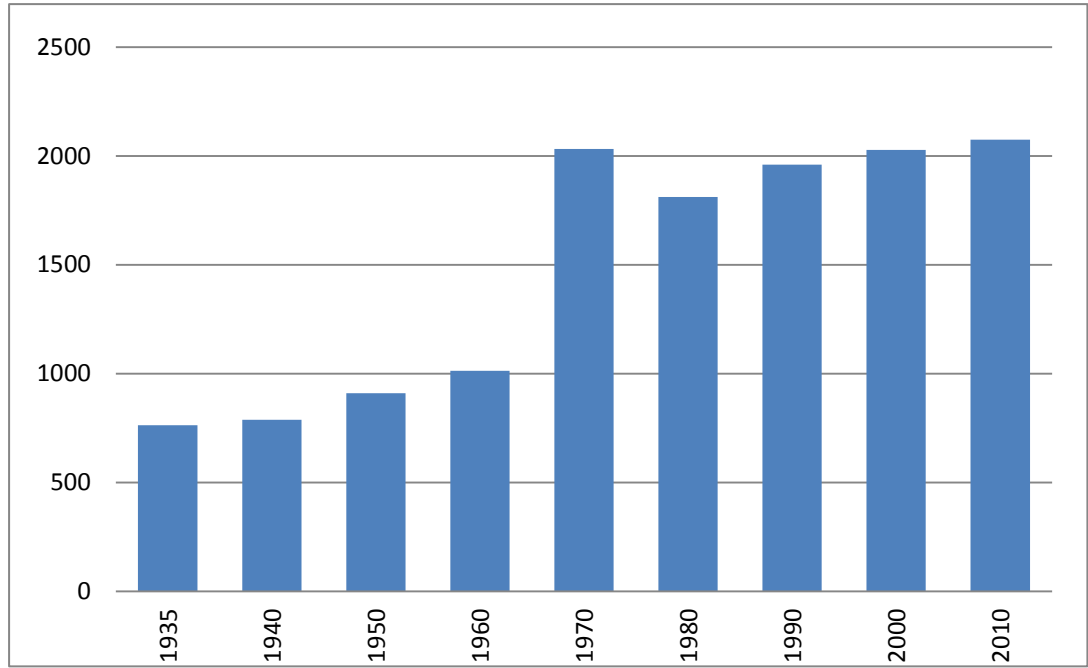
Foto 57: Belde olmadan önceki İskele – 1969

Hürriyet, Kasaba, Karesi, Yeni Mahalle ve Cumhuriyet isimli mahalleleri bulunan kasabada, 2007 yılında kasabanın batısında bulunan 393 nüfuslu Osmanca köyünün de İskele'ye dahil olmasıyla mahalle sayısı altıya çıkmıştır (Foto 58).

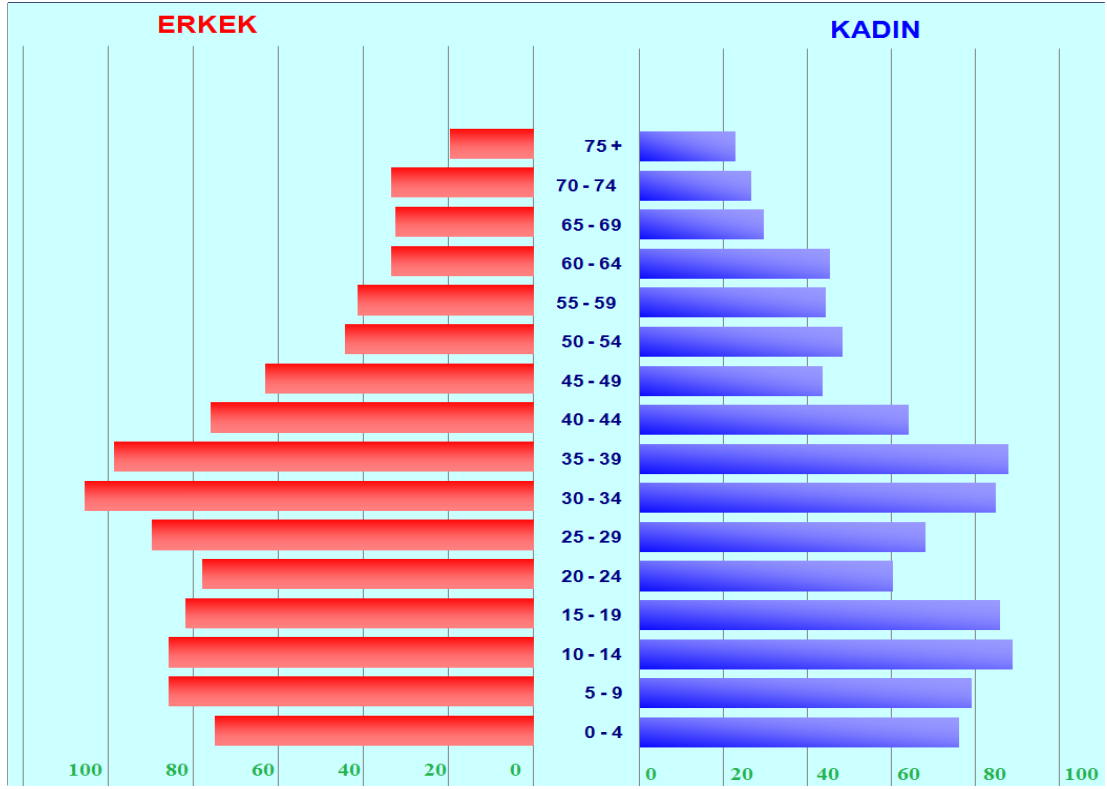
Foto 58: İskele kasabasından bir görünüm (arkada bor madeni havzası)

İskele’de nüfusun gelişimi ve nüfus özellikleri; Kasabanın 1935 – 2010 yılları arası dönemdeki nüfusu incelendiğinde bor madeninin saha nüfusuna etkisi bariz bir şekilde görülmektedir. Bölgede bor madeninin bulunması 1960’lı yıllarda olmuş, işlenmeye başlanması ise 1970’ten sonraki dönemde gerçekleşmiştir. Madende çalışacak iş gücü ihtiyacı nedeniyle bölgeye çevredeki kırsal yerleşmelerden gelen göçe bağlı olarak 1960 yılında 1.013 olan nüfus 1970 yılında yaklaşık iki kat artarak 2.033 olmuştur. 1980 yılında bir miktar azalmanın olduğu kasabada, nüfus 1990’dan sonra düzenli olarak artmaya devam etmiştir (Grafik 30).

Grafik 30: İskele kasabasında nüfusun değişimi (1935 – 2010)

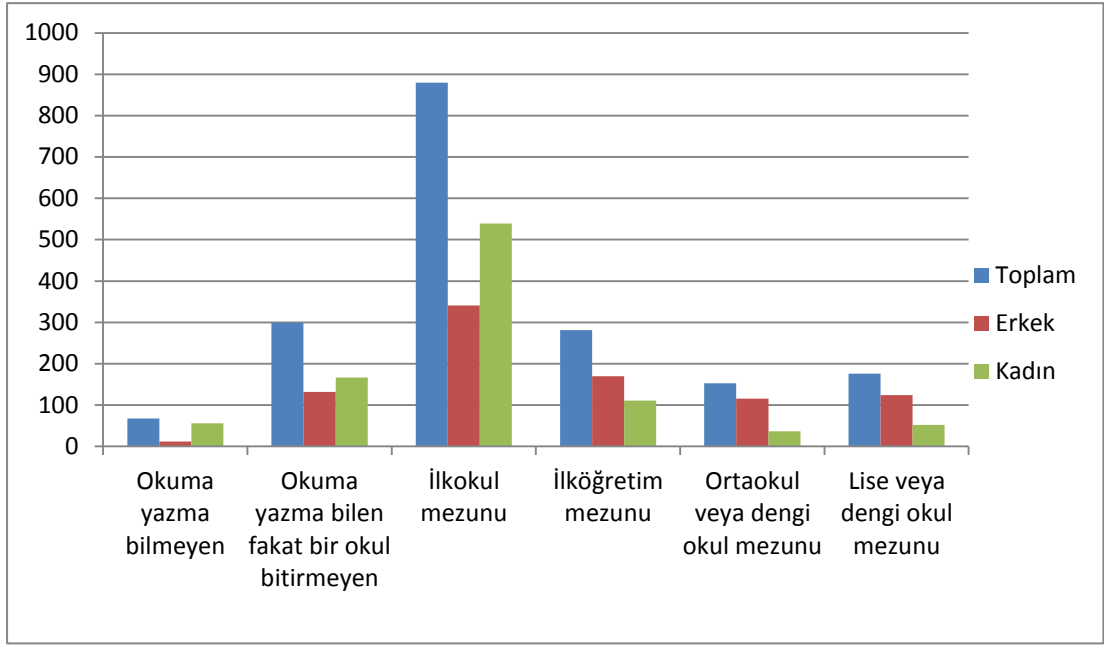
İskele'nin nüfus piramidi incelendiğinde ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bir nevi Türkiye'nin gerçeklerini yansıtan piramit iş imkanı olan yerlerde nüfusun profili hakkında da bize bilgi vermektedir. Çalışmanın bu bölümüne kadar olan kısmında verilen nüfus piramitlerinin hepsinde özellikle 20 – 24 ve 25 – 29 yaş aralığındaki erkeklerin oranının çok az olduğu ve göç ettikleri belirtilmişti. Ancak İskele'nin nüfus piramidinde tam tersi bir sonuç ortaya çıkmakta ve bu aralıktaki erkek nüfusun fazla olduğu görülmektedir. Bu durum kasaba dışına göçün olmasından ziyade, dışardaki yerleşmelerden kasabaya doğru göçün olduğunu kanıtlar niteliktedir. Doğum oranlarının belirli miktarda azaldığı İskele'de yaşlı nüfusa bakıldığında ise belirli bir genellemenin olmadığı; 60 – 64 yaş aralığında kadın nüfus fazla iken, 70 – 74 yaş aralığındaki erkek nüfusun fazla olduğu ortaya çıkmaktadır (Grafik 31).

Grafik 31: İskele kasabasının nüfus piramidi (2010)

358 öğrencili, 16 şubeli bir ilköğretim okulunun bulunduğu İskele’de, nüfusun okuma – yazma durumu incelendiğinde, okuma – yazma bilen erkek sayısı ile kadın sayısının birbirine yakın olduğu görülür. 911 erkeğin okuma – yazma bildiği beldede 915 kadın okuma yazma bilmektedir.

Kasabadaki nüfusun bitirilen eğitim düzeyine bakıldığında ise bir okul bitirenlerin daha çok ilkokul mezunu oldukları görülür. İlkokul mezunu kadın sayısının erkek sayısından daha fazla olmasının temel nedeni ise, erkeklerin ilkokuldan sonra eğitimlerine devam ederken kadınların ise devam etmemeleridir. Okuma – yazma bilmeyen kişi sayısının 68 olduğu İskele’de, 12 erkek okuma – yazma bilmezken, kadınlarda bu sayısı 56 olarak erkeklerden daha fazla olmuştur (Grafik 32).

Grafik 32: İskele’de bitirilen eğitim düzeyine göre nüfusun durumu (2010)

Çalışan nüfusun sektörel dağılımına bakıldığında, İskele’nin birincil faaliyetin yoğun olduğu bir kasaba olduğunu söylemek mümkündür. Çalışan nüfusun % 94’ünün birincil faaliyet olarak bilinen tarım, hayvancılık ve madencilikle uğraştığı kasabada; kavun, buğday ve yem bitkisi tarımı ile büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. İlçe Tarım Müdürlüğü’nün 2010 yılı verilerine göre kasabada 589 büyükbaş ve 1055 küçükbaş hayvan bulunur. 5.9 km² lik tarım alanı olan kasabada 859 kayıtlı çiftçi bulunurken, km² başına yaklaşık 15 çiftçi düşmektedir.

İskele’nin tarımdaki en önemli problemi, bor madeninden çıkan atıkların toprağı ve suyu verimsizleştirmesidir. Özellikle borun yıkanması sonucu ortaya çıkan atık suyun bölgedeki yeraltı suyunu kirletmesi, zaten az olan sulama kaynaklarının daha da azalmasına neden olarak tarımı olumsuz etkilemiştir. Sahada bor madeninden çıkan hafriyatın döküldüğü alanda bitki örtüsünün nasıl etkilendiğini inceleyen bir araştırma sonucunda (Akbin, Kılıcı, Sayman, 2007:20), hafriyatın

döküldüğü alanda dikilen bitkilerin hiç birinin tutmadığı ve var olan bitkilere de zarar verildiği anlaşılmıştır. Arazi incelemesi sırasında görüşme yapılan çiftçiler; bor madeni nedeniyle topraklarının verimsizleştiğini, eskiden sahada meşhur olan kavun tarımının bitme noktasına geldiğini ve topraklarının kamulaştırma nedeniyle devlete satmak zorunda olduklarını belirtmişlerdir (Foto 59).

Foto 59: İskele’de bir kavun tarlası ve borun ürünlere etkisi

226 kişinin Etibor İşletmesi’nde çalıştığı İskele’de madenden emekli kişi sayısı ise 52’dir. Sahada çalışanların işteki durumunu gösteren tablo incelendiğinde, ücretli ve maaşlı çalışan ile kendi hesabına çalışan erkek nüfusun fazla olduğu görülür. Genel olarak tarımı ifade eden ücretsiz aile işçisi sınıfında ise kadınların fazla olduğu İskele’de bu durum, erkekler için maden sahasının daha fazla iş imkanı getirdiğini göstermektedir (Tablo 66 ve Foto 60).

Tablo 66: İskele’de çalışan nüfusun işteki durumu (2010)

Cinsiyet	Ücretli, maaşlı	İşveren	Kendi Hesabına	Ücretsiz Aile İşçisi
Erkek	275	2	292	110
Kadın	10	-	43	469
Toplam	375	2	335	569

Kaynak: TÜİK (2011)

Foto 60: Birçok kişiye iş imkanı sağlayan İskele - bor işleme tesisi

5 bakkal, 3 kahvehane, 3 tamirci ve 2 berberin bulunduğu İskele’de ayrıca birer adet beyaz eşya dükkânı ve terzi bulunmaktadır. Bu tarz küçük işyerlerin genellikle işletme sahibine ait evin alt katında yer aldığı İskele’de, 2004 yılında yapılan 2400 m² kapalı alana sahip bir de pazar yeri bulunmaktadır. Hizmet sektöründe çalışanların oranının % 6 olduğu İskele’de; ilköğretim okulu, belediye binası, jandarma karakolu, sağlık ocağı, tarım ve kredi kooperatifi, banka ve postahane bulunmaktadır (Foto 61).

Foto 61: İskele Belediyesi hizmet binası ve kapalı pazar yeri

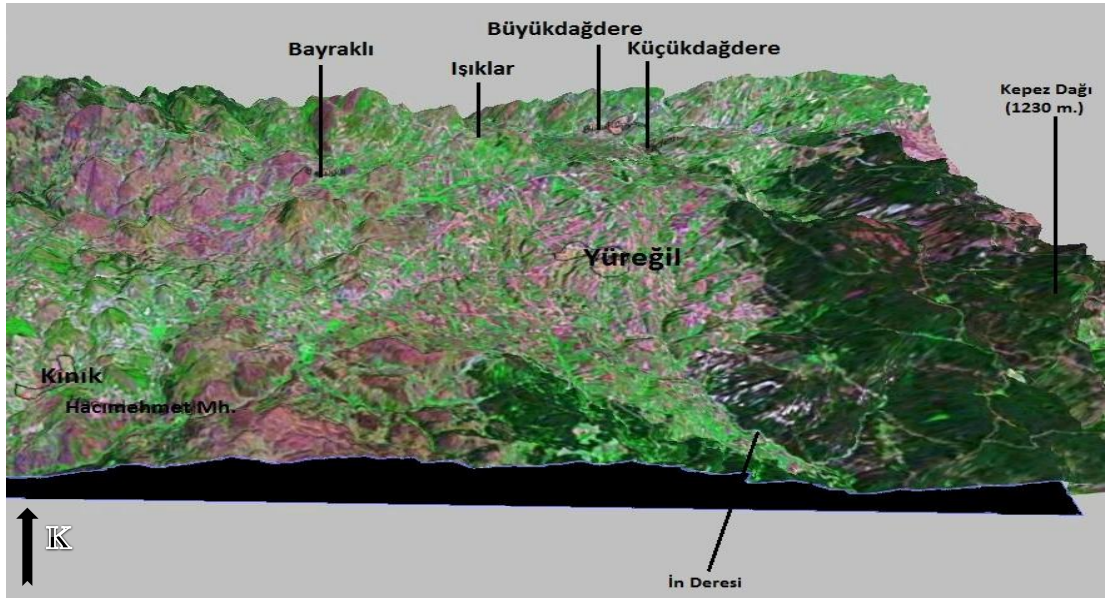
İmar planı yüzölçümü 107 hektar olan kasabanın sahip olduğu 689 binanın %44'ü tek katlı, % 51'i iki katlı ve % 5'i üç ve dört katlı binalardan oluşur. Geleneksel meskenlerde neredeyse bütünüyle taş malzemenin kullanıldığı kasabada günümüzde daha çok tuğla ve çimento yapı malzemesi olarak kullanılmaktadır. Meskenlerde ihtiyaca göre zamanla inşa edilmiş eklentilere rastlanır. Hayvancılıkla uğraşan ailelerin meskenlerinde ahır ve samanlık gibi eklentiler bulunur (Foto 62).

Foto 62: İskele'de geleneksel yöntemlerle yapılmış taş evleri ve modern binalar

2. 2. 3. 3. Yüreğil Kasabası

Sındırgı'nın ve Balıkesir'in en güney ucunda, Simav Dağları'nın yüksek kesimlerinde bir plato sahasında bulunan Yüreğil, Sındırgı'ya 23 km uzaklıktadır. Ortalama yükseltisi 1000 m civarında olan kasaba; doğuda Yaylabayır, batıda Bayraklı, güneyde Işıkyayla ve kuzeyinde Işıklar köyü ile çevrilidir (Şekil 20).

Şekil 20: Yüreğil kasabasının konumu

“Oğuz Kağan Destanı'na göre Oğuzların 24 boyundan birisi olarak bilinen Yüreğir Boyu (Üreğir)'nun, Oğuzların Üçoklar kolundan olan Oğuz Kağan'ın oğlu Dağ Han'ın soyundan geldikleri kabul edilir. 13. yüzyılda Cengiz Han önderliğindeki Moğol istilasından kaçarak günümüzde Yüreğir olarak bilinen Adana'nın Misis Havzası'na yerleşen bu boy, bölgede Ramazanoğlu Beyliği'ni kurmuş; daha sonra 400 yıl boyunca dönemin en güçlü devleti olan Memlük İmparatorluğu (ed-Devletü't-Türkiyye)'nun alt beyliği olarak varlığını sürdürmüştür. 16. YY.da Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim'in Memlük devletini yıkması ve son Ramazanoğlu Beyi Pir Mansur'un Osmanlı İmparatorluğu'na gönüllü olarak

katılmasıyla Yüreğil Boyu da Osmanlı hakimiyetine girmiş olmuştur” (Atalay, 2006:55).

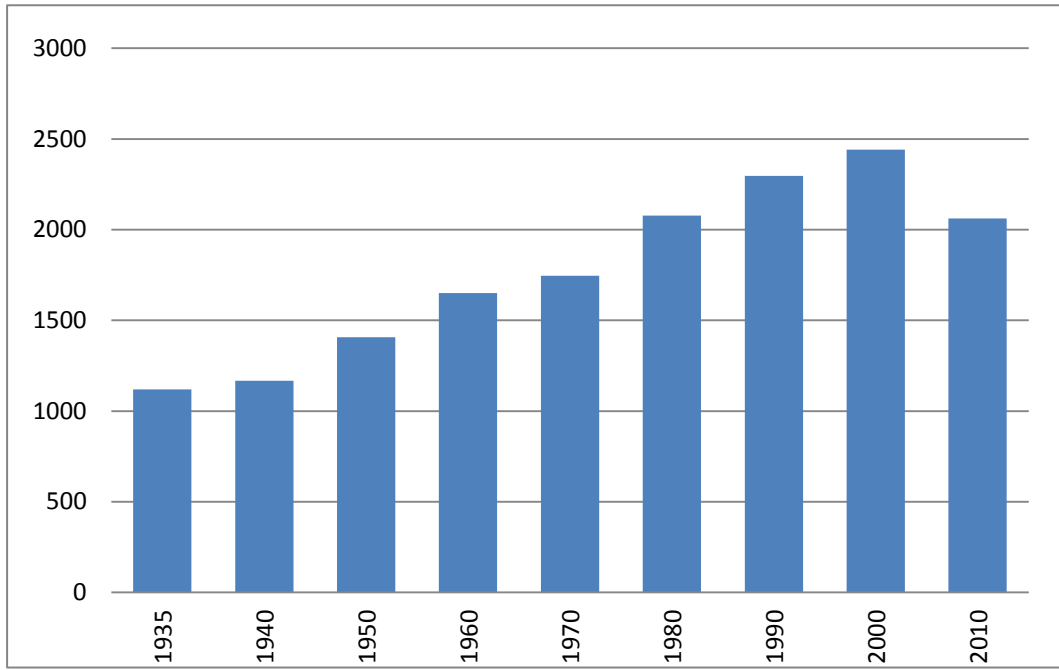
“Daima iyi iş yapan ve düzen kuran, kurucu” anlamındaki “yüreğil” kelimesi, “yüreğir” ve “üreğir” olarak da telaffuz edilmektedir. İsmi “Yüreğirler” boyundan alan kasabada, ilk yerleşmeler de konar – göçer özelliği taşıyan bu yörüklerle başlamıştır. 16. yüzyıl arşiv kayıtlarına göre Karasi arazisi içinde köy tutmuş Oğuz boyları, devlete vergi vermeleri amacıyla bulundukları mahallere göre kayıt altına alınmıştır. Buna göre 1500’lü yılların sonunda 20 kişinin yaşadığı Yüreğil’de yerleşme tarihinin de bu kişilerle başladığı düşünülmektedir (Ayhan 2011:23).

Köy olarak kuruluş tarihi tam olarak bilinmeyen Yüreğil’in 1935 yılı sayımında nüfusu 1.120 kişidir. 1974 yılına kadar muhtarlık ile yönetilen Yüreğil, bu tarihten sonra belde olmuştur. Yüreğil’in eski ve yeni mahalle olarak adlandırılan mahalleleri belde merkezini oluşturur. Dağların eteğinde kurulmuş olan yerleşmelere ise; Alan, Istalla, Kızılcık, Kaytaz mahalleleri gibi adlar verilmiştir (Foto 63).

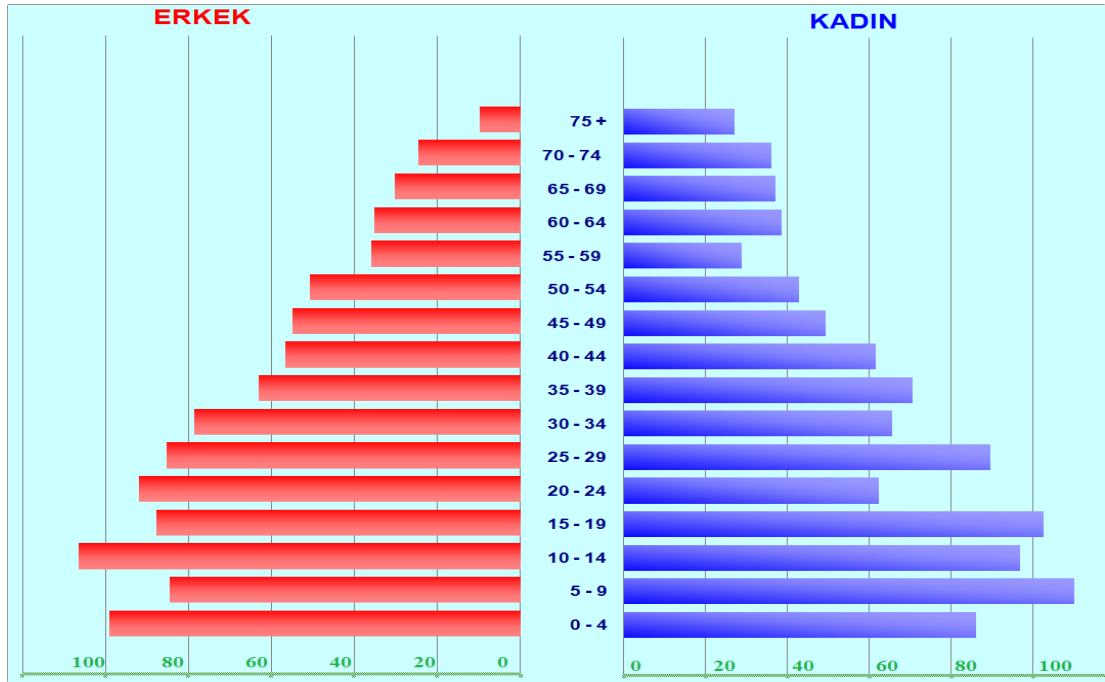
Foto 63: Yüreğil kasabasından bir görünüm

Yüreğil’de nüfusun gelişimi ve nüfus özellikleri; Kasabanın 1935 – 2010 yılları arası dönemdeki nüfusu incelendiğinde 2000 yılına kadar nüfusun düzenli bir şekilde arttığı, bu tarihten sonra ise azaldığı görülmektedir. 1935 yılından itibaren Sındırgı’nın en kalabalık nüfuslu beldesi olma özelliğini taşıyan Yüreğil, her ne kadar nüfusu azalmış olsa bile 2010 yılında da 2.061 kişilik nüfusuyla bu özelliğini devam ettirmektedir (Grafik 33).

Grafik 33: Yüreğil kasabasında nüfusun değişimi (1935 – 2010)

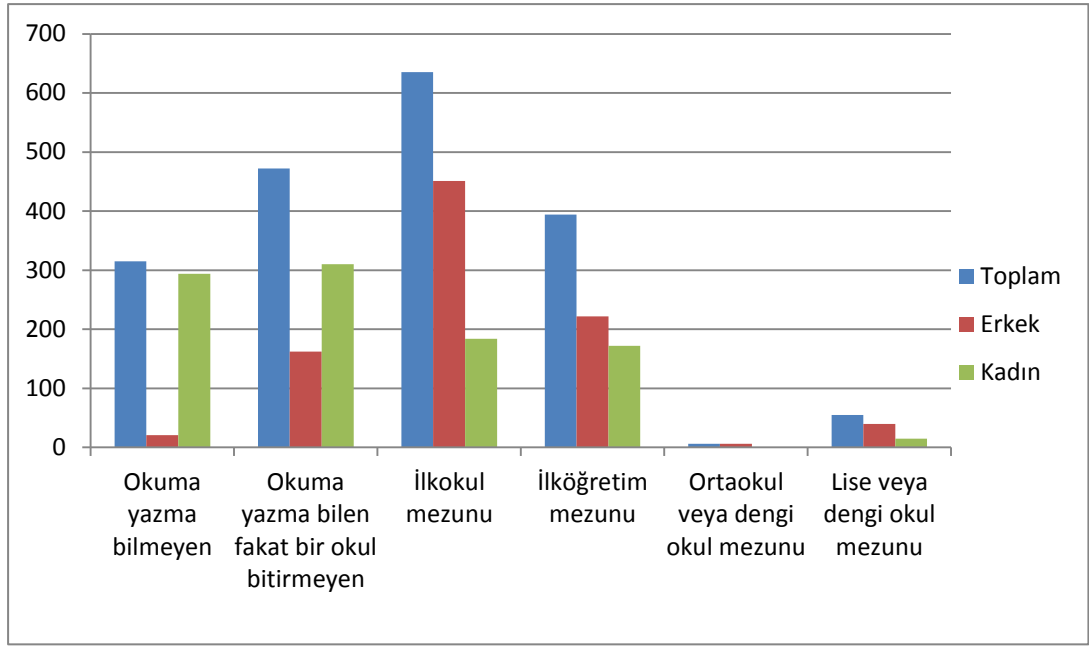
Yüreğil’in nüfus piramidi incelendiğinde doğum oranlarında büyük oranda bir azalma olmadığı; ancak 20 – 24 yaş aralığındaki erkek nüfusun büyük oranda göç vererek azaldığı görülmektedir. İlginçtir ki, çalışma çağındaki genç nüfus olarak nitelendirilen 25 – 29 yaş aralığındaki erkek nüfusta önemli oranda azalmanın olmadığı kasabada, bu gruptaki kadın sayısı da yüksektir. Yüreğil’de yaşlı nüfusa bakıldığında ise; belirli bir genellemenin olmadığı, 60 – 64 yaş aralığında kadın nüfus fazla iken 70 – 74 yaş aralığındaki erkek nüfusun kadın sayısına göre fazla olduğu ortaya çıkmaktadır (Grafik 34).

Grafik 34: Yüreğil kasabasının nüfus piramidi (2010)

375 öğrencili, 17 şubeli bir ilköğretim okulunun bulunduğu Yüreğil’de, nüfusun okuma – yazma durumu incelendiğinde, okuma – yazma bilen erkek sayısının kadın sayısından fazla olduğu görülür. 886 erkeğin okuma – yazma bildiği beldede 685 kadın okuma yazma bilmektedir.

Okuma – yazma bildiği halde bir okul bitirmeyenlerin sayısının yüksek olduğu sahada, hem saha ziyaretleri sırasında hem de yapılan görüşmeler neticesinde Yüreğil’de genel olarak eğitim seviyesinin düşük olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle kadınların okutulmamasına yönelik bir anlayışın olduğu kasabada, erkeklerde de okuma – yazma oranının çok yüksek olmadığı ve erkeklerin daha çok ilkokul mezunu oldukları görülmektedir. Toplam okuma – yazma bilmeyen kişi sayısının 315 olduğu Yüreğil’de, 21 erkek okuma – yazma bilmezken, kadınlarda bu sayı 294 olmuştur (Grafik 35).

Grafik 35: Yüreğil kasabasında bitirilen okullara göre eğitim düzeyi (2010)

Çalışan nüfusun sektörel dağılımına bakıldığında Yüreğil'in tarım fonksiyonlu bir kasaba olduğunu söylemek mümkündür. Çalışan nüfusun % 94'ünün birincil faaliyet olarak bilinen tarım ve hayvancılıkla uğraştığı kasabada; tütün, salatalık ve fasulye bitkisi tarımı ile büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. İlçe Tarım Müdürlüğü'nün 2010 yılı verilerine göre kasabada 1670 büyükbaş ve 2600 küçükbaş hayvan bulunur. 9.95 km² lik geniş bir tarım alanı olan kasabada 986 kayıtlı çiftçi bulunurken km² başına yaklaşık 10 çiftçi düşmektedir.

Sahada çalışanların işteki durumunu gösteren tablo incelendiğinde, ücretli ve maaşlı çalışan ile kendi hesabına çalışan erkek nüfusun fazla olduğu görülür. Genel olarak tarımı ifade eden ücretsiz aile işçisi sınıfında ise kadınların fazla olduğu Yüreğil'de bu durum, tarım ve hayvancılıkla uğraşan kadın sayısının fazla olduğunu göstermektedir (Tablo 67).

Tablo 67: Yüreğil’de çalışan nüfusun işteki durumu (2010)

Cinsiyet	Ücretli, maaşlı	İşveren	Kendi Hesabına	Ücretsiz Aile İşçisi
Erkek	72	5	431	240
Kadın	25	-	48	723
Toplam	97	5	335	963

Kaynak: TÜİK (2011)

7 bakkal, 9 kahvehane, 2 terzi, 4 tamirci ve 2 berberin bulunduğu Yüreğil, kendi kendine yeten küçük bir kasaba özelliği göstermektedir. Geleneksel Yağcıbedir halı dokumasının çok önemli olduğu kasabada, hemen hemen her evde bir halı tezgahı bulunmaktadır. Yapılan halıcılık, büyük boyutlarda ticari değer taşımamasından çok halkın kendi ihtiyacını gidermek amacıyla yapılmaktadır.

Alt yapı çalışmalarını büyük oranda tamamlamış olan kasabada, kanalizasyon ve temiz su şebekesi bulunmaktadır. Kasaba içindeki yolların daha çok taş döşemesi ile yapıldığı Yüreğil’i ilçeye bağlayan yol ise asfalttır (Foto 64).

Foto 64: Yüreğil’de alt yapı çalışmaları

Hizmet sektöründe çalışanların oranının % 6 olduğu Yüreğil’de; ilköğretim okulu, belediye binası, sağlık ocağı, tarım ve kredi kooperatifi ve posta şubesi bulunmaktadır (Foto 65).

Foto 65: Yüreğil Belediyesi hizmet binası ve ilköğretim okulu

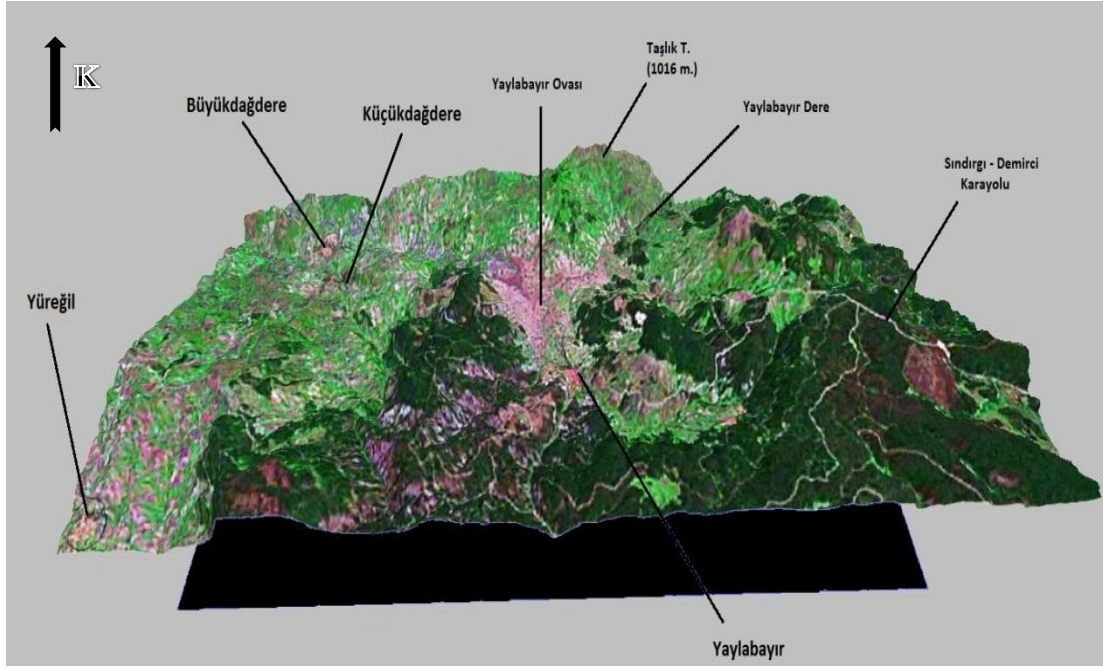
Kasabanın sahip olduğu 812 binanın % 48’i tek katlı, % 50’si iki katlı ve % 2’si üç katlı binalardan oluşur. Geleneksel meskenlerde neredeyse bütünüyle taş malzemenin kullanıldığı kasabada günümüzde daha çok tuğla ve çimento yapı malzemesi olarak kullanılmaktadır. Meskenlerde ihtiyaca göre zamanla inşa edilmiş eklentilere rastlanır. Hayvancılıkla uğraşan ailelerin meskenlerinde ahır, samanlık ve avlu gibi eklentiler bulunur (Foto 66).

Foto 66: Taş malzeme ile yapılan tek katlı eski evler ile modern binalar

2. 2. 3. 4. Yaylabayır Kasabası

Balıkesir – Manisa sınırının güney ucunda, yüksek dağlık bir alan içerisindeki bir dağ eteği ovası üzerinde kurulmuş olan Yaylabayır, Sındırgı'ya 25 km uzaklıktadır. Ortalama yükseltisi 1000 m civarında olan kasaba; doğuda Devletlibaba, batıda Yüreğil, güneyde Demirci ve kuzeyinde Çıkırıkçı köyü ile çevrilidir (Şekil 21).

Şekil 21: Yaylabayır kasabasının konumu

Bölgeye 16. yüzyılda gelen konar – göçer yörük aşiretlerinden Çavdarlar ve Avşarlar'ın geniş otlakları nedeniyle hayvancılık yapmak için tercih ettikleri Yaylabayır'ın, köy olarak kuruluşunun ne zaman olduğu tam bilinmemektedir. Ancak sahada yapılan görüşmelerde beldedeki asıl yerleşmenin 19. yüzyılda Ahmet Vefik Paşa'nın uyguladığı sert yerleşim politikası nedeniyle olduğu anlaşılmaktadır.

1935 yılı sayımında nüfusu 853 kişi olan Yaylabayır'ın belde statüsü kazanması ise 1999 yılında yapılan halk oylaması ile olmuştur. “Belediye kurulması

için 2.001 nüfusunun yeterli görüldüğü 2004 yılından önceki dönemlerde köylerin pek çoğunda gerçek nüfuslar 2.000'in altında olduğu halde, 2000'in üzerinde gösterilerek pek çok sayıda belediye kurulmuştur. Kasabalaşmadığı halde belediyeye sahip olan köylerin pek çoğu bu ağır elbiseyi taşıyamadıkları için yeni belediye kanununda belediye kurmada uygulanan alt nüfus miktarı 5.000 ve üzeri olarak belirlenmiştir” (Özçağlar, 2011:62). Bu beldelerden birisi olan ve bir belde olmaktan ziyade hem nüfusu hem de ekonomik ve sosyal özellikleri ile köy özelliği taşıyan Yaylabayır, 2008 yılında belde statüsünü kaybetmekten son anda kurtulmuş Türkiye'deki 252 beldeden birisidir (Foto 67).

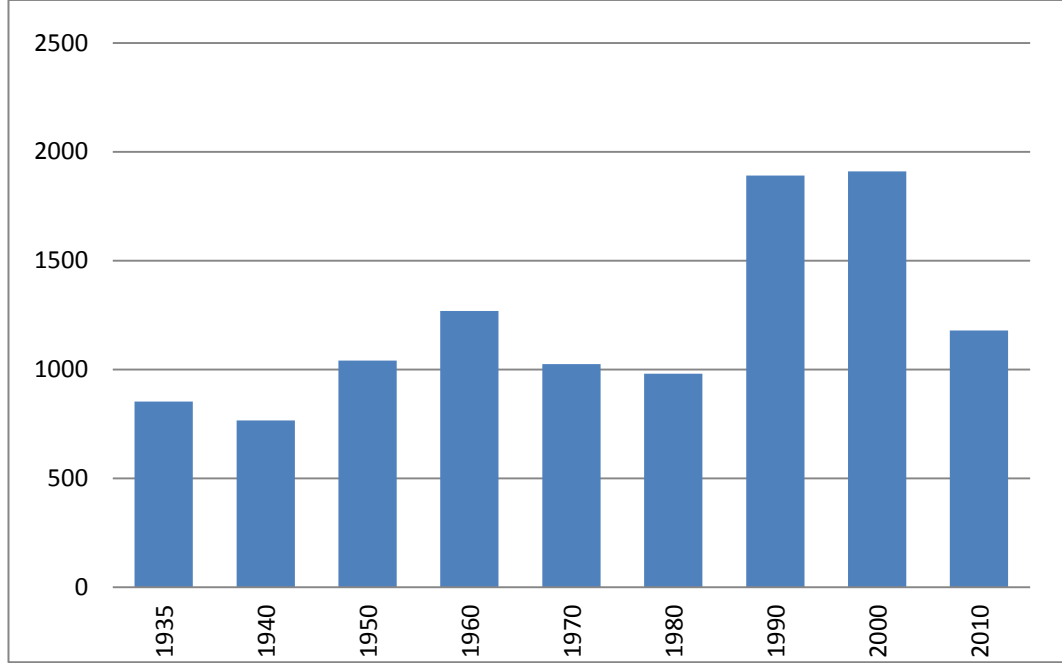

Foto 67: Yaylabayır kasabasından bir görünüm

Yaylabayır'da nüfusun gelişimi ve nüfus özellikleri; Kasabanın 1935

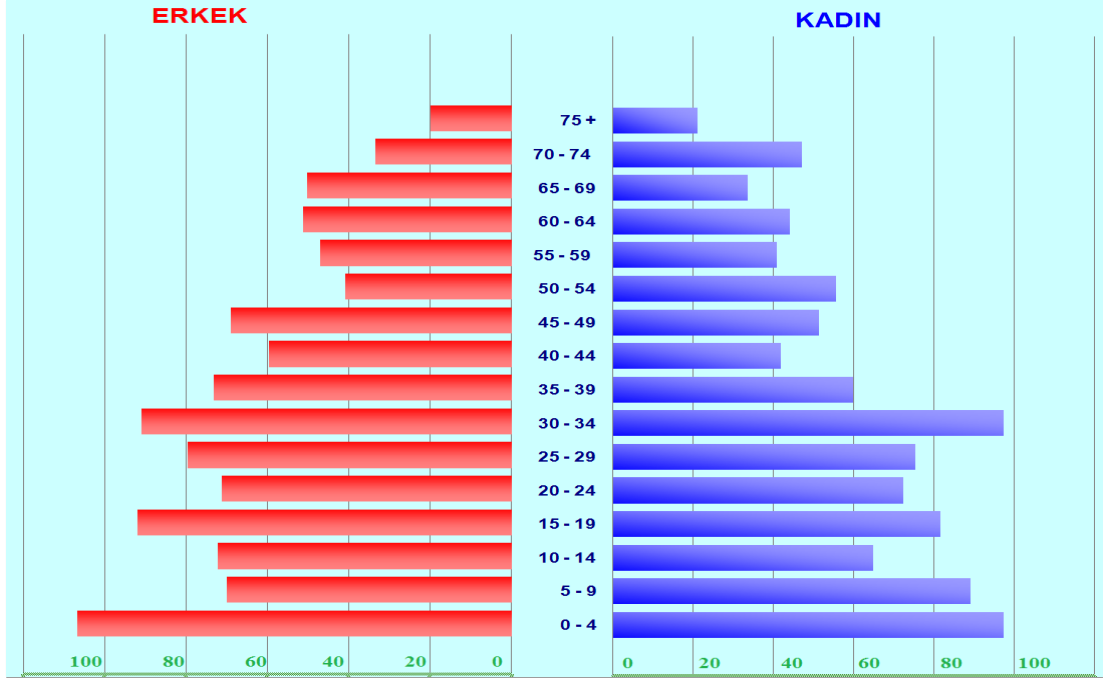
– 2010 yılları arası dönemdeki nüfusu incelendiğinde; 1990 yılına kadar nüfusun dalgalı bir seyir izlediği, 1990 – 2000 yılları arasında bir miktar arttığı ve 2000 yılından sonra ise nüfusun büyük oranda azaldığı görülür. 2000 yılında 1.910 olan kasaba nüfusu 2010 yılında 1.180 kişiye düşerek çalışma sahasında nüfusu en fazla düşen yerleşme olmuştur (Grafik 36). Yaylabayır'ın nüfusunda son 10 yılda meydana

gelen bu büyük azalmanın temel nedenleri ise; dağlık ve engebeli arazi, ilçe merkezine uzaklık, sosyal ve kültürel imkanların yetersizliği ile ekonomik sıkıntılardır.

Grafik 36: Yaylabayır kasabasında nüfusun değişimi (1935 -2010)

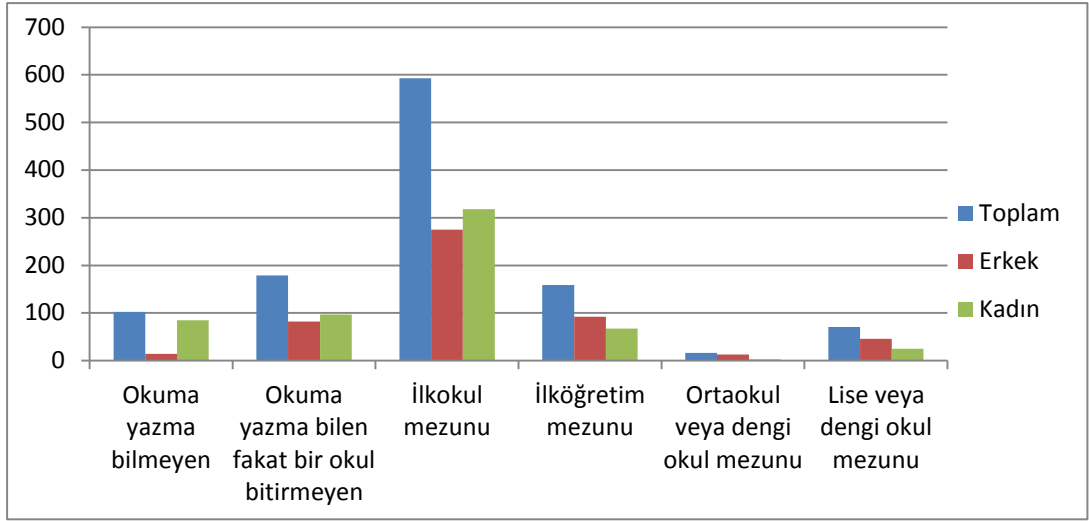
Yaylayır'ın nüfus piramidi incelendiğinde doğum oranlarında bir önceki döneme göre bir artış olduğu; ancak 20 – 24 yaş aralığındaki erkek nüfusun büyük oranda göç vererek azaldığı görülmektedir. İlginçtir ki çalışma çağındaki genç nüfus olarak nitelendirilen 25 – 29 ve 30 - 34 yaş aralığındaki erkek nüfusta önemli oranda azalmanın olmadığı kasabada, bu gruptaki kadın sayısı da yüksektir. Yaylabayır'daki yaşlı nüfusa bakıldığında ise; belirli bir genellemenin olmadığı, 60 – 64 yaş aralığında erkek nüfus fazla iken 65 – 69 yaş aralığındaki kadın nüfusun erkek sayısına göre fazla olduğu ortaya çıkmaktadır (Grafik 37).

Grafik 37: Yaylabayır kasabasının nüfus piramidi (2010)

130 öğrencili, 10 şubeli bir ilköğretim okulunun bulunduğu Yaylabayır’da, nüfusun okuma – yazma durumu incelendiğinde, okuma – yazma bilen erkek sayısı ile kadın sayısının birbirine yakın olduğu görülür. 521 erkeğin okuma – yazma bildiği belde 519 kadın okuma yazma bilmektedir.

Yaylabayır’da bitirilen okula göre eğitim düzeyi incelendiğinde daha çok ilkokuldan mezun kişi sayısının fazla olduğu görülür. İlkokul mezunu kadın sayısının erkeklerden fazla olmasının nedeni ise erkeklerin ilkokuldan sonra eğitim hayatına devam etmesidir. Okuma – yazma bilmeyen sayısının az olduğu kasabada kadınlarda okur – yazarlık oranı erkeklere göre nispeten düşüktür. Sahada yapılan inceleme ve görüşmelerde halkın eğitime önem verdiği, liseyi bitiren birçok kişinin ilçe dışına üniversite eğitimi için gittiği tespit edilmiştir (Grafik 38).

Grafik 38: Yaylabayır’da bitirilen okullara göre eğitim düzeyi (2010)

Çalışan nüfusun sektörel dağılımına bakıldığında Yaylabayır’ın tarım fonksiyonlu bir kasaba olduğunu söylemek mümkündür. Çalışan nüfusun % 96’sının birincil faaliyet olarak bilinen tarım ve hayvancılık ile uğraştığı kasabada; tütün, salatalık ve fasulye bitkisi tarımı ile büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık ile arıcılık yapılmaktadır. İlçe Tarım Müdürlüğü’nün 2010 yılı verilerine göre kasabada 1250 büyükbaş ve 3500 küçükbaş hayvan ile 1220 arı kovanı bulunmaktadır (Foto 68).

Foto 68: Yaylabayır’da küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık

9.06 km² lik geniş bir tarım alanı olan kasabada 585 kayıtlı çiftçi bulunmaktadır. 2010 yılında hizmete açılan Yaylabayır Göleti ile tarımda sulama problemini çözmeye çalışan kasabada tütüne alternatif olarak salatalık tarımı son yıllarda yoğun olarak yapılmaya başlanmıştır (Foto 69).

Foto 69: Bir dağ eteği ovası olan Yaylabayır Ovası ve Yaylabayır Göleti

Sahada çalışanların işteki durumunu gösteren tablo incelendiğinde, ücretli ve maaşlı çalışan ile kendi hesabına çalışan erkek nüfusun fazla olduğu görülür. Genel olarak tarımı ifade eden ücretsiz aile işçisi sınıfında ise kadınların fazla olduğu Yaylabayır'da bu durum, tarım ve hayvancılıkla uğraşan kadın sayısının fazla olduğunu göstermektedir (Tablo 68).

Tablo 68: Yaylabayır'da çalışan nüfusun işteki durumu (2010)

Cinsiyet	Ücretli, maaşlı	İşveren	Kendi Hesabına	Ücretsiz Aile İşçisi
Erkek	113	1	342	175
Kadın	19	-	34	568
Toplam	132	1	376	743

Kaynak: TÜİK (2011)

3 bakkal, 6 kahvehane, 1 terzi, 3 tamirci ve 1 berberin bulunduğu Yaylabayır, kendi kendine yeten küçük bir kasaba özelliği göstermektedir. Geleneksel Yağcıbedir halı dokumasının çok önemli olduğu kasabada, hemen hemen her evde bir halı tezgahı bulunmaktadır. Yapılan halıcılık, büyük boyutlarda ticari değer taşımamasından çok halkın kendi ihtiyacını gidermek amacıyla yapılmaktadır.

Son yıllara kadar kendine ait bir belediye binası bile olmayan kasabada bazı alt yapı sorunları bulunmaktadır. Kasaba içi ulaşım yollarının büyük bölümünün henüz asfaltlanmadığı belde, kanalizasyon ve temiz su şebekesi ise bulunmaktadır (Foto 70).

Foto 70: Yaylabayır'da, kasaba içindeki yolların büyük bölümü topraktır

Hizmet sektöründe çalışanların oranının % 6 olduğu Yaylabayır'da; ilköğretim okulu, sağlık ocağı, tarım ve kredi kooperatifi bulunmaktadır. Kasabanın sahip olduğu 678 binanın % 52'si tek katlı, % 46'sı iki katlı ve % 2'si üç katlı binalardan oluşur. Geleneksel meskenlerde neredeyse bütünüyle taş ve ahşap malzemenin kullanıldığı kasabada günümüzde daha çok tuğla ve çimento yapı

malzemesi olarak kullanılmaktadır. Meskenlerde ihtiyaca göre zamanla inşa edilmiş eklentilere rastlanır. Hayvancılıkla uğraşan ailelerin meskenlerinde ahır, samanlık ve avlu gibi eklentiler bulunur. Ayrıca kışlık yiyeceklerin ve tahılların koyulduğu geleneksel tarzda yapılmış ahşap ambarları kasabanın her noktasında görmek mümkündür.

.

2. 3. Kır Yerleşmeleri

Kır yerleşmeleri; “Doğal ortamla iç içe olan, fonksiyonel açıdan gelişmemiş yalın özellikli küçük yerleşmeler” (Özçağlar, 2011:42), “yalnızca hayvancılık veya sadece reçberlik ile; ya da bu her iki faaliyeti bir arada, lakin değişik şekillerde yürütülen ve böylece geçinen iskan noktaları” (Yücel, 1995:1) olarak tanımlanmıştır. Türkiye’de kır yerleşmeleri kullanım sürelerine bağlı olarak sürekli ve dönemlik olarak iki grupta incelenmektedir. Sürekli kır yerleşmelerini idari yapıya göre sadece köy yerleşmeleri oluşturmaktadır. “İdari anlamda köy; bir muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilen, sınırları bilinen, ülkemizin en küçük idari alanlarıdır. Ancak bir köy muhtarı idaresi altında bulunan köy idari alanı içerisinde daimi bir tek yerleşme bulunabileceği gibi geçici, dönemlik ya da daimi çok sayıda yerleşme bulunabilmektedir” (Toroğlu, 2005:263).

“Belirli bir idari sınırı bulunan ve bu sınırlar içerisinde yer alan sürekli ve dönemlik kır yerleşmeleriyle ekonomik faaliyet sahalarından oluşan, hammadde üretimi (tarım, hayvancılık, ormancılık, arıcılık, toplayıcılık) ve evsel sanayi ile ilgili faaliyetlerin egemen olduğu ülkemizin kırsal kesimini oluşturan yerel yönetim alanları” (Özçağlar, 2011:121) olarak tanımlanan köy yönetim alanlarını tek yerleşmeli ve çok yerleşmeli olarak iki gruba ayrılmaktadır.

Türkiye’de köylerin idari sınırları içerisinde çoğunlukla tek yerleşim alanı olmasına rağmen, idari sınırlar içerisinde aynı muhtarlığa bağlı birden fazla yerleşim ünitesine sahip köy idari alanları da mevcuttur. Özçağlar’ın (2003:75) “çok yerleşmeli köy” olarak tanımladığı bu yerleşmelerde birden fazla sürekli yerleşme olabileceği gibi, sadece bir adet sürekli yerleşmeye ilave olarak dönemlik kır yerleşmeleri de bulunabilmektedir.

“Ekonomik yapısı büyük ölçüde tarıma dayanan, kendine özgü toplumsal ilişkileri bulunan, belirli bir yerleşme bölgesi sınırlarına sahip en küçük idari üniteyi teşkil eden ve nüfusu 2.000’den az, sınırları içinde köyden küçük kır yerleşmelerinin de bulunduğu yerleşmeler” (Karabağ, Şahin, 2006:110), “Cemaati, ev topluluğu, bağ, bahçe, tarlaları ve cami, okul, otlak, yaylak, baltalık, koruluk, pınar, çeşme ve kuyu gibi köy ortak malları ve nihayet bu yerleşme ünitesini diğer yerleşmelerden ayıran sınırları ile sosyal birlik oluşturan toplu kır yerleşmesi” (Tanoğlu, 1966:259) olarak tanımlanan köyü, Özçağlar (2011:44) “nüfus miktarına bakılmaksızın bir ortak yaşam tarzının hüküm sürdüğü kasaba niteliği kazanamamış sürekli ikamet edilen kırsal yerleşmeler” olarak tanımlamaktadır.

İdari merkezlik görevi olan köy yerleşmeleri dışındaki yerleşmeler için Özçağlar (2003:76) “köy idari alanlarındaki kır yerleşmeleri” terimini önermektedir. Ayrıca Özçağlar (2011: 45), “Bir köyün idari sınırları içerisinde birden fazla köy özellikli sürekli yerleşme bulunuyorsa, bu yerleşmelerin her biri idari yönden mahalle olarak isimlendirilmektedir. Köy idari alanı içerisindeki bu mahalleri “kırsal mahalle” olarak adlandırılmasını önererek, bu sayede şehir ve kasabalardaki mahalle kavramı ile köy yönetim alanındaki mahallerin birbirine karıştırılmasının engelleneceğini belirtmektedir.

Yukarıda belirtilen köy idari ünitesi içerisinde yer alan yerleşmeler dışında, belirli bir ekonomik faaliyetin yürütülmesi için kurulan ve yılın belirli dönemlerinde yararlanılan dönemlik kır yerleşmeleri de bulunmaktadır. Özçağlar (2011:50)’ın etkin fonksiyonuna göre tarım, hayvancılık ve sayfiye – rekreasyon fonksiyonlu kır yerleşmeleri şeklinde üç başlıkta topladığı yerleşmeler şunlardır:

- Tarım fonksiyonlu dönemlik kır yerleşmeleri: mezra, ziraat çiftlikleri, bağ, bahçe ve tarla yerleşmeleri
- Hayvancılık fonksiyonlu dönemlik kır yerleşmeleri: Yayla, oba, güzle, barla, kışlak, kom, ağıl, dalyanlar vb.
- Sayfiye – rekreasyon amaçlı dönemlik kır yerleşmeleri: Sayfiye yaylaları, tatil siteleri, yazlık evler, termal tesisler vb.

“ Bunlar dışında köy idari sınırları içerisinde dağınık bir şekilde bulunan ve bir mahalle özelliği bulunmayan bazı yerleşme tiplerini de eklemek mümkündür. Yollar üzerinde bulunan benzin istasyonları, lokantalar, dinlenme tesisleri, depolar gibi ulaşım ve ticarete yönelik tesisleri de birer yerleşme tipi olarak bunlara dahil etmek mümkündür” (Toroğlu, 2005:265).

2. 3. 1. Devamlı Kır Yerleşmeleri

2. 3. 1. 1. Köy Yerleşmeleri

İdari alan olarak köy; “ Nüfus miktarına bakılmaksızın ortak bir yaşam şeklinin sürdüğü, köy yerel yönetim alanı içinde kasaba niteliği kazanamamış sürekli ikamet edilen yerleşmelerdir” (Özçağlar, 2011:49). İller İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 2010 kayıtlarına göre Bigadiç’te 69 köy yerleşmesi (Osmanca köyü 2007 yılında İskele’ye bağlanmıştır), Sındırgı’da ise 66 köy idari ünitesi (Karakaya 2010 yılında Gölcük, Kocakonak 2007 yılında Sındırgı ilçe merkezine bağlanmıştır) bulunmaktadır.

2. 3. 1. 1. 1. Adlarına Göre Köyler

“Yerleşmenin adları bazen ait olduğu sahanın coğrafi özellikleri hakkında genel bilgiler verebilmektedir” (Karaboran, 1984:97). Çünkü insanlar

yaşadıkları alanlara, coğrafi çevreden etkilenme özelliklerine göre isimler vermektedirler.

Bigadiç ilçe sınırları içerisinde bulunan 69 köy idari ünitesinin adlarına göre gruplandırılışını gösteren tablo incelendiğinde; 27 köy yerleşmesinin ismini kişi, boy ve cemaat adından aldığı görülmektedir. Türklerin yerleştikleri alanlara büyük oranda kendi boy, cemaat ya da cemaat liderlerinin isimlerini vermeleri bilinen bir durumdur. Bigadiç'te kurulan yerleşmelerin birçoğu bu grupta yer almaktadır. 13 yerleşme ismini bulunduğu yerin mevki özelliğinden alırken, 8 yerleşme bitki örtüsü veya bitki türlerinden, 7'ser yerleşme ise hidrografik unsurlardan ve yapılan ekonomik faaliyetten almaktadır. İkişer yerleşmenin eski yerleşme kalıntısı ve yapılan ekonomik faaliyetlerden aldığı Bigadiç'ten, birer yerleşme ismini yeryüzü şekillerinden ve iklimsel unsurlardan almaktadır (Tablo 69).

Sındırgı'da köy idari alanlarının kaynağını gösteren tablo incelendiğinde, 17 yerleşmenin ismini kişi, boy ve cemaat adından aldığı görülür. 13 yerleşme ismini bitki örtüsünden alırken, 11 yerleşme ise adını yer ve mevkiden almıştır. İsmi iklimsel unsurlardan ve kuruluş zamanından alan hiçbir yerleşmenin olmadığı Sındırgı'da, altışar köy idari ünitesi ismini yeryüzü şekli ve hidrografik unsurlardan almıştır (Tablo 70).

Tablo 69: Bigadiç'te isminin kaynağına göre köy yerleşmelerinin dağılımı

İlçe	İsminin Kaynağı	Köy Sayısı	Yerleşmeler
Bigadiç	Boy, Cemaat ve Kişi Adı	27	Adalı, Beğendikler, Bekirler, Çeribaşı, Davutlar, Durasılar, Elyapan, Emirler, Hamidiye, Işıklar, İlyaslar, Kadıköy, Kargın, Kayırlar, Mecidiye, Özgören, Salmanlı, Turfullar, Yağcıbedir, Yürücekler, Güvemçetmi, Altınlar, Davutça, Dündarcık, , İgciler, Köseler, Topalak,
	Yeryüzü Şekli	1	Kızılçukur
	Hidroğrafik Unsurlar	7	Çaldere, Kayalıdere, Kozpınar, Başçeşme, Yeşildere, Kürsü, Hacıömerderesi
	İklimsel Unsurlar	1	Esenli
	Bitki Örtüsü veya Bitki Türü	8	Bademli, Balatlı, Çamköy, Çekirdekli, Dedeçınar, Doğançam, Kırca, Meyvalı,
	Eski Yerleşme Kalıntısı	2	Babaköy, Hisarköy,
	Yerleşme Türü ve Şekli	1	Karabahçe
	Kuruluş Zamanı	2	Yeniköy, Küçükyeniköy
	Yapılan Ekonomik Faaliyet	7	Çömlekçi, Okçular, Çağış, Değirmenli, Okçularyeri, Panayır, Yağcılar,
	Yer ve Mevki Adı	13	Çayüstü, Dikkonak, Yolbaşı, Akyar, Alan, Aşağıçamlı, Aşağıgöcek, Bozbük, Çıtak, Kalafat, Tozağan, Yukarıçamlı, Yukarıgöcek
	Toplam	69	

Tablo 70: Sındırgı’da isminin kaynağına göre köy yerleşmelerinin dağılımı

İlçe	İsminin Kaynağı	Köy Sayısı	Yerleşmeler
Sındırgı	Boy, Cemaat ve Kişi Adı	18	Akçakısrak, Aslandede, Bayraklı, Dedeler, Devletlibaba, Düvertepe, Işıklar, İzzettin, Karacalar, Kınık, Pürsünler, Umurlar, Çelebiler, Kocabey, Osmanlar, Alacaatlı, Kocasinan, Sinandede,
	Yeryüzü Şekli	6	Aktaş, Çoturtepe, Kepez, Şahinkaya, Taşköy, Çakıllı,
	Hidroğrafik Unsurlar	6	Halkapınar, Bulak, Ilıcalı, Yolcupınar, Eğridere, Eşmedere,
	İklimsel Unsurlar	-	-
	Bitki Örtüsü veya Bitki Türü	13	Çayır, Kızılgür, Kürendere, Pelitören, Çaltılı, Danaçayır, Armutlu, Karaağaç, Karagür, Çamalan, Yolcupınar, Çaltılı, Yusufçamı,
	Eski Yerleşme Kalıntısı	3	Hisaralan, Süller, Derecikören
	Yerleşme Türü ve Şekli	2	Küçükdağdere, Büyükdağdere
	Kuruluş Zamanı	-	-
	Yapılan Ekonomik Faaliyet	7	Çıkrıkçı, Çılbırcı, Düğüncüler, Mumcu, Şapçı, İbiller, Mandıra,
	Yer ve Mevki Adı	11	Alakır, Alayaka, Alakır, Çaygören,, Gözören, Kıran, Ormaniçi, Yaylacık, Kozlu, Küçükbüğü, Bayırlı
	Toplam	66	

2. 3. 1. 1. 2. Kuruluş Yerlerine Göre Köyler

Sahanın topoğrafik özellikleri köylerin kuruluş yerinin seçiminde önemli roller oynamıştır. “Yerleşmelerin seçiminde esas ilke doğayı iyi tanımak ve doğanın insan üzerindeki etkisini azaltmaktır” (Tunçdilek, 1988:3).

Çalışma sahasındaki köy yerleşmelerinin üzerinde bulunduğu morfografik ünitelere bakıldığında Bigadiç'teki köy yerleşmelerinden 23 tanesi ova alanlarında kurulmuşken, Sındırgı'da bu rakam 21'dir. Bigadiç'teki ova alanlarında kurulmuş köylerin toplam nüfusu 2010 yılında 16.562 iken, Sındırgı'da ova alanlarında kurulmuş köy yerleşmelerinin toplam nüfusu 8.763 kişidir. Çalışma sahasında ova alanında kurulmuş en büyük köy yerleşmesi ise 2.053 nüfusu ile Bigadiç'e bağlı Işıklar köyüdür (Foto 71).

Foto 71: Çalışma sahasının en büyük köy yerleşmesi olan Bigadiç – Işıklar köyü

Bigadiç'teki köy yerleşmelerinden 43 tanesi dağlık alanlarda bulunurken, Sındırgı'daki 46 yerleşme bu morfografik birimde yer alır. Bigadiç'te bu alanda

bulunan köy yerleşmelerinde 2010 yılına 13.381 kişi bulunurken, Sındırgı’da 14.034 kişi dağlık alanlarda bulunmaktadır. Bu durum göstermektedir ki, sayı olarak dağlık alanlarda bulunan yerleşme sayısı fazla olmasına rağmen bu alanlarda yaşayan kişi sayısı daha az nüfusludur.

Beş köyün plato alanında bulunduğu Bigadiç’te bu morfografik birimde 2.460 kişi bulunurken; bir köyün platoluk alan üzerinde kurulduğu Sındırgı’da ise nüfus 176 kişidir. Çalışma sahasında platoluk alanda kurulmuş en büyük köy yerleşmesi 876 kişilik nüfus ile Bigadiç’e bağlı Kargın köyüdür (Foto 72).

Foto 72: Plato alanında kurulmuş en büyük köy yerleşmesi olan Bigadiç – Kargın köyü

Çalışma sahasında köy yerleşmelerinin konumları değerlendirildiğinde Bigadiç'te 16.562 nüfuslu 23 yerleşme ova düzlüklerinde yer alırken, Sındırgı'da 8.763 nüfuslu 20 köy yerleşmesi ova düzlüklerinde yer alır. Bigadiç'teki 10 yerleşme (toplam 3.632 kişi) vadi içi – yamacında yer alırken, Sındırgı'daki 7 yerleşme (toplam 2.423 kişi) bu konumda yer alır (Foto 73).

Foto 73: Vadi içi – yamacında yer alan Sındırgı – Akçakısrak köyü

Bigadiç'teki 38 köy yerleşmesi dağ – tepe yamacında kurulmuşken, Sındırgı'da 41 köy yerleşmesi bu konumda yer alır. Bigadiç'te bu konumda bulunan köy yerleşmelerinde yaşayan toplam nüfus 12.207 iken, Sındırgı'da 13.848'dir. Bu konumdaki yerleşmelerin genellikle kuzey yönlü rüzgarlara maruz kalmamak ve güneş ışığından daha fazla yararlanabilmek için bakı etkisinin fazla olduğu dağların güney yamaçlarında kuruldukları görülür. Bu konumda yer alan köylerden en büyüğü Sındırgı'ya bağlı 1.110 nüfuslu Umurlar köyüdür (Foto 74).

Foto 74: Dağ – tepe yamacı konumunda bulunan Sındırgı – Umurlar köyü

2. 3. 1. 1. 3. Ormana Göre Köyler

Çalışma sahasındaki ilçelerden Bigadiç'in yüzölçümünün % 54'ü ormanlarla kaplı iken, Sındırgı'da bu oran % 51 dolayındadır. Hektar olarak bakıldığında ise Bigadiç'teki ormanlık alanlar 54.788 hektar iken Sındırgı'da bu rakam 71.500 hektardır. Alan olarak Sındırgı'da daha fazla orman olmasına rağmen Bigadiç'e göre yüzde olarak daha az olmasının temel sebebi Sındırgı'nın yüzölçümünün daha büyük olmasıdır.

Ormanlar çalışma sahası için hem ekonomik olarak hem de doğal ve kültürel bir öğe olarak önem taşır. Emiroğlu (1973: 140), “ormanlara göre kırsal yerleşmeleri orman kenarı, orman yakını ve orman uzağı” olarak gruplandırmıştır. Çalışma sahasındaki köylerin ormana göre konumunu gösteren tablo incelendiğinde, Bigadiç'teki orman kenarındaki köylerin sayısı 28 iken bu sayının % 40'a tekabül ettiği görülür. Sındırgı'ya bakıldığında ise 27 olan orman kenarındaki köy sayısı %

41 oranındadır. Bu durum Sındırgı'daki orman kenarında bulunan köy yerleşmelerinin Bigadiç'e göre fazla olduğunu göstermektedir.

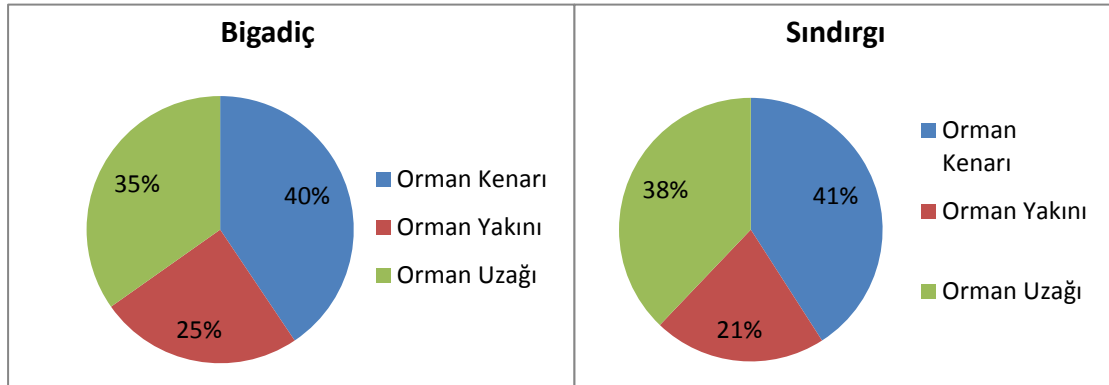
Orman yakınında olan köy sayısının 17 olduğu Bigadiç'te oran % 25, Sındırgı'da bu konumdaki köy sayısı 14, oran ise % 21 olmuştur. Orman uzağında olan köy sayısı Bigadiç'te 24 (% 35), Sındırgı'da ise bu sayı 25 (%38)'tir.

Çalışma sahasında yapılan inceleme ve gözlemler göstermiştir ki; her iki ilçede de bir dönem orman kenarında olan bu köylerin şimdi orman yakınında yada uzağında olarak ifade edilmesinin temel sebebi, yerleşim yeri açmak ya da yakacak ihtiyacını gidermek için yapılan orman tahribatıdır. Özellikle Bigadiç'te bor madeni çıkarmak için yapılan orman tahribatı, maden alanındaki köy yerleşmelerinin orman yakını grubunda yer almasına neden olmuştur.

Tablo 71: Bigadiç ve Sındırgı'da köy yerleşmelerinin ormana göre konumu

İlçe	Orman Kenarı	Orman Yakını	Orman Uzağı	Toplam
Bigadiç	28	17	24	69
Sındırgı	27	14	25	66

Kaynak: Bigadiç ve Sındırgı orman müdürlükleri ve çalışma yerinde yapılan gözlemler

Grafik 39: Bigadiç ve Sındırgı'daki köy yerleşmelerinin ormana göre oranı

2. 3. 1. 1. 4. Yükselti Basamaklarına Göre Köyler

Çalışma sahasındaki köy yerleşmelerinin kuruluş ve dağılışındaki en önemli faktörlerden birisi de yükseltidir. Sahadaki kırsal yerleşmeler 150 m ile 1350 m arasında kurulmuşlardır. Bölgede yaşayan insanlar 19. yüzyıl sonlarına kadar konar – göçebe kültürü ve hayvancılık nedeniyle sahadaki yüksek kesimleri tercih etmişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 1862 yılında yayınladığı ferman nedeniyle tüm konar – göçer yörükler yerleşik hayata geçmeye zorlanmıştır. Buna bağlı olarak sahada yaşayan insanlar da hayvanlarını otlatabilmek için yükseltinin fazla olduğu dağlık alanlarda yaşamayı tercih etmişlerdir.

Çalışma sahasında yükselti basamaklarına göre köylerin dağılışı gösteren tablo ve harita incelendiğinde bu durum daha net anlaşılmaktadır. Özellikle Sındırgı'daki yükselti basamağına göre köy yerleşmelerinin en fazla 501 – 750 m. aralığında olduğu görülür. Bu durum hayvancılığın ve mera alanlarının yerleşmelerin seçiminde nasıl etkili olduğunu da göstermektedir.

Sındırgı'nın daha çok güney ve doğudaki yüksek kesimlerinde bulunan bu yerleşmelerde sayının çok olmasına rağmen toplam nüfusun az olmasının temel nedeni ise ilçe merkezine ya da ilçe dışına yapılan göçlerdir (Tablo 72 ve Harita 29). Çalışma sahasındaki kırsal yerleşmelerden yükseltinin en fazla olduğu köy ise 1350 m yükseltide yer alan Sındırgı'ya bağlı Pelitören köyüdür (Foto 75).

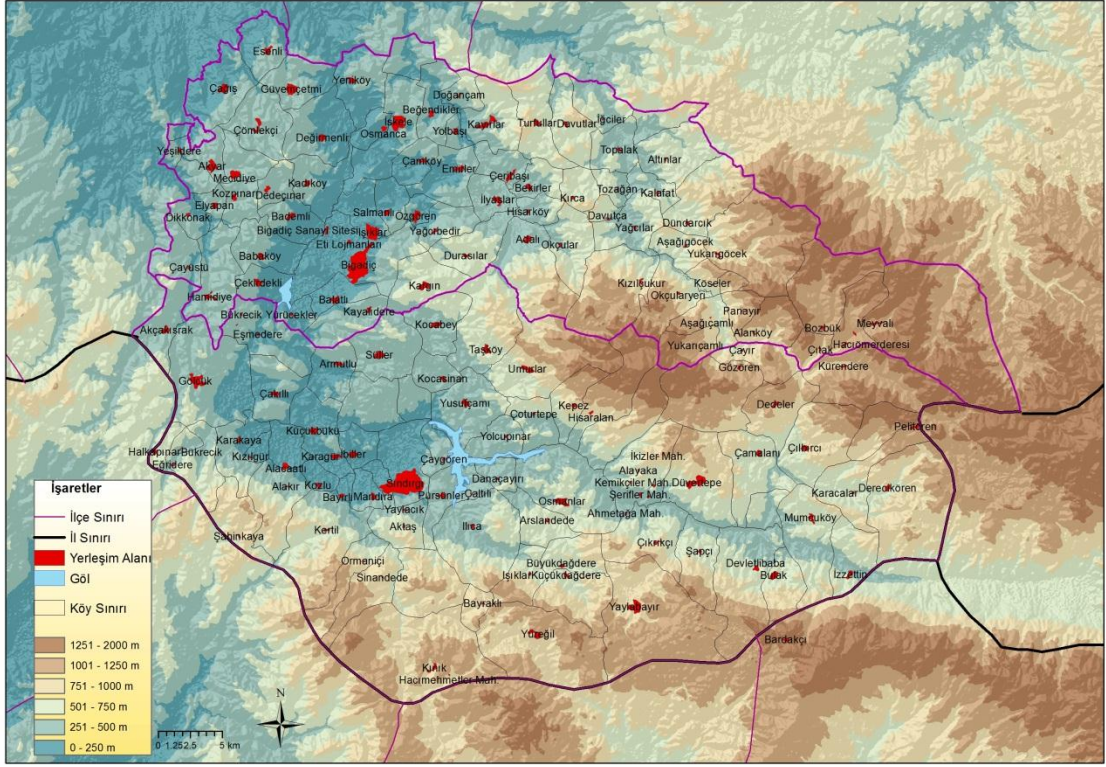

Foto 75: Yükselti basamağına göre en yüksek konumda bulunan Pelitören köyü

Tablo 72: Bigadiç ve Sındırgı’da köy yerleşmelerinin yükselti basamağına göre dağılışı

İlçeler	Yükselti Basamağı	Yerleşme Sayısı	Toplam Nüfus
Bigadiç	0 - 250	7	3.589
	251 - 500	38	20.112
	501 – 750	12	4.105
	751 - 1000	8	1.085
	1001 - 1250	4	975
	1250 - 1500	-	-
	Toplam	69	29.886
Sındırgı	0 - 250	9	2.925
	251 - 500	16	5.466
	501 - 750	27	8.446
	751 - 1000	12	3.337
	1001 - 1250	1	200
	1251 - 1500	1	99
	Toplam	66	20.473

Kaynak: 1/25.000 ölçekli Türkiye Topoğrafya Haritası’nın ilgili paftalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Harita 29: Bigadiç ve Sındırgı’da yükselti basamaklarına göre yerleşmeler

2. 3. 1. 1. 5. İdari Birim Alanına Göre Köyler

“Yerleşmelerin tamamı çoğunlukla ekonomik bir çevreye bağlıdır” (Tanoğlu, 1969:200). “Kırsal kesimde ise bu çevre genelde topraktan ibarettir. Bu nedenle toprak ile yerleşmeler arasında bir denge söz konusudur. Toprağın verim durumu, su kaynaklarının varlığı, eğim şartları ve toprağın sulanabilmesi gibi faktörler bu dengenin ana belirleyicileri olup köy yerleşmesinin sık veya seyrek oluşuna neden olurlar. Bu olay aynı zamanda entansif tarım sistemlerinin uygulandığı sahalarda köy arazilerinin küçük, ekstansif tarım sistemlerinin uygulandığı sahalarda ise büyük yüzölçümlü olmasına zemin hazırlamıştır” (Sergün, 1975: 75).

Bigadiç ve Sındırgı’daki köy yerleşmelerinin yüzölçümlerini gösteren tablo incelendiğinde, her iki ilçede de 5.1 km² - 15 km² alan kaplayan yerleşmelerin

daha fazla olduğu görülür. Geniş alana sahip köy idari ünitelerinin daha çok yüksek ve engebeli dağlık alanlar ile plato sahalarında olduğu çalışma sahasında, küçük alana sahip köy idari üniteleri ise ilçe merkezleri çevresinde ve ovalık alanlardadır. Sahada yüzölçümü en geniş olan köy idari ünitesi 53.9 km² lik alanı ile Sındırgı – Derecikören iken, yüzölçümü en küçük olan köy idari ünitesi ise 2.03 km² ile Bigadiç – Karabahçe köyüdür (Tablo 73).

Tablo 73: Bigadiç ve Sındırgı’da yüzölçümlerine göre köy yerleşmeleri (2010)

İlçe	1 – 5 km ²	5.1 – 15 km ²	15.1 - 30 km ²	30.1 – 50 km ²	+ 50.1 km ²	Toplam
Bigadiç	6	37	22	3	1	69
Sındırgı	1	29	26	7	3	66

Kaynak: Bigadiç ve Sındırgı İlçe Tarım Müdürlükleri

2. 3. 1. 1. 6. Yerleşme Dokularına Göre Köyler

Yerleşmeler doğal ve beşeri faktörlerin etkisiyle dağınık ve toplu dokulu olabilmektedir. Günümüz coğrafyacıları arasında bu yerleşim dokularının ayrımında kullanılan kriterler kesin olmadığı için tam bir fikir birlikteliği yoktur. Bazıları dağınık yerleşmelerde mesafenin 50 – 1000 m arasında olabileceğini düşünürken (Tolun – Denker, 1966: 242), bazıları da birçok kırsal yerleşmelerde meskenler arasındaki mesafenin 1000 m’ yi aşabileceğini belirtmektedir (Doğanay, 1994: 255).

Yerleşmelerin dağılışında ve dokusunda az da olsa sosyo – ekonomik gelişmelerin de payı vardır. Son yıllarda ulaşım ağının gelişmesiyle yeni inşa edilen konutların daha çok yol boyunca inşa edildiği bilinmektedir (Foto76).

Foto 76: Yol boyu yerleşmelerine örnek (Bigadiç – İlyaslar köyü)

Çalışma sahasındaki köy üniteleri hangi morfografik ünite üzerinde yer alırsa alsın toplu yerleşmeler şeklindedir. Çok yerleşmeli köylerde bile bu durum görülmektedir. Köy yerleşmeleri çoğunlukla bir merkez etrafında toplanmışlardır. Bununla birlikte merkezden çevreye doğru, meskenlerde dağılmaların olduğu köy yerleşmelerine de rastlanır (Foto 77).

Foto 77: Toplu dokulu köy yerleşmesine bir örnek Bigadiç – Akyar köyü

2. 3. 1. 1. 7. Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Köyler

Çalışma sahasındaki köy yerleşmelerinde ekonomik geçim kaynakları çeşitlilik göstermektedir. Kuşkusuz bunun en önemli nedenlerinden biri doğal çevre faktörlerinin etkisidir. Yer şekillerinin engebeli ve su kaynaklarının yetersiz olduğu sahalarda yaşayan halk hayvancılığa ya da tahıl ziraatına yönelmişken, su kaynaklarının bol ve ovalık – düz arazinin fazla olduğu yerleşmelerde ise daha çok sebzeçilik temel geçim kaynağı olmuştur.

Ekip - biçme şeklinde gerçekleştirilen tarım faaliyetleri hayvancılıkla bir bütün halinde yapıldığı için sahadaki birçok yerleşmede hayvancılık 2.derece önemli geçim kaynağıdır. Bigadiç’te, sahanın büyük şehirlere yakınlığı ve iklimin uygun olması özellikle büyükbaş besi hayvancılığının ve kümes hayvancılığının 15 yerleşmede 1.derece geçim kaynağı olmasını sağlarken, Sındırgı’da ise özellikle küçükbaş hayvancılık 12 yerleşmede hayvancılığı 1.derece geçim kaynağı yapmıştır.

Bor madeni havzasında yer alan 3 yerleşmede madencilik 1.derece geçim kaynağı olduğu Bigadiç'te, hiçbir yerleşmede ormancılık ve el sanatları 1.derece öncelikli olmamıştır. Sındırgı'da Yağcıbedir halı dokumacılığına bağlı olarak 12 yerleşmede el sanatları 2.derece geçim kaynağı olmuşken; 10 yerleşmede ormancılık, kaolen madeni nedeniyle de 3 yerleşmede madencilik 2.derece geçim kaynağı olmuştur (Tablo 74).

Tablo 74: Geçim kaynaklarının önem sırasına göre köy yerleşmeleri

İlçe	Geçim Kaynağı	Köy Sayısı	
		1.Derece	2.Derece
Bigadiç	Tarla Ziraatı	35	6
	Hayvancılık	15	44
	Meyve ve Sebzeçilik	16	5
	Madencilik	3	2
	Ormancılık	-	11
	El Sanatları	-	1
	Toplam	69	69
Sındırgı	Tarla Ziraatı	47	7
	Hayvancılık	12	32
	Meyve ve Sebzeçilik	7	2
	Madencilik	-	3
	Ormancılık	-	10
	El Sanatları	-	12
	Toplam	66	66

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlükleri verileri ve arazide yapılan gözlemler

2. 3. 1. 2. Köy Meskenleri ve Eklentileri

“Genel olarak kır yerleşmeleri coğrafi çevrenin etkilerini taşıyan yapıtlardır” (Tanoğlu, 1969:214). “Meskenler doğal çevreyle birlikte insanların

sosyali kültürel ve ekonomik özelliklerini de yansıtır” (Tunçdilek, 1967:51). Bundan dolayı meskenler doğal ve beşeri çevrenin izlerini bir arada taşırlar.

2. 3. 1. 2. 1. Meskenler ve Doğal Çevre

“Çevrenin meskenler üzerindeki etkisi, çevreden sağlanan malzemenin (taş, ağaç, toprak) meskenlerin yapımında kullanılmasıyla ortaya çıkar. Diğer konutlara kıyasla köy meskenleri, içinde bulundukları doğal çevrenin etkisini daha fazla yansıtır” (Tunçdilek: 1958:49). “Kültürümüzün maddi olarak mekana yansıyan en önemli unsurlarından biri evdir. Geleneksel kırsal mimari bu hızlı kültürel değişimden daha az etkilenmiştir. Özellikle izole dağlık alanlar kültürel yayılmadan daha uzak kaldıkları için orijinal kırsal mimari örneklerini günümüze kadar ulaştırabilmişlerdir. Dolayısıyla izole dağlık alanlardaki kırsal evler, geleneksel Türk evinin ilk evre özelliklerini taşıyan evler olarak da kabul edilebilir” (Köse, 2005:160).

Türkiye’de genel olarak bakıldığında ormanın fazla olduğu yerlerde mesken yapımında daha çok ağaç kullanılırken, kireçtaşı ve dış volkanik gibi kolay işlenebilen kayaların bulunduğu yerlerde ise taşlar tercih edilir. Ağacın ve taşların mesken yapımı için yeterli olmadığı alanlarda ise toprak (kerpiç) kır yerleşmelerde mesken yapımı için kullanılır.

Çalışma sahasında mesken yapımında kullanılan malzemeye bakıldığında bir çeşitlilik ve zenginlik olduğu görülür. Taşların kullanılarak yapıldığı meskenlerin çoğunlukta olduğu sahada kireçtaşı ve andezit en fazla kullanılan kayalardır. Sındırgı ve Bigadiç’te tüm kırsal yerleşmelerde görülebilen taş meskenlerin tamamı eski dönemlerde inşa edilmiş olup harç olarak çamur kullanılmıştır. Çatı, oda

bölmeleri ve yer döşemelerin ahşap olduğu bu meskenlerde, çatılar kırmızı kiremitlerle örülmüştür (Foto 78 ve Foto 79).

Foto 78: Tamamen taş kullanılarak yapılmış bir mesken (Sındırgı – Eğridere köyü)

Foto 79: İki katlı yapılmış taş bir mesken (Bigadiç – Kızılçukur köyü)

Foto 80: Kerpiç ve ahşap malzeme kullanılarak yapılmış bir mesken (Sındırgı-Çıkırıkçı)

Foto 81: Altı hayvan damı ve garaj olarak kullanılan kerpiç bir mesken (Sındırgı)

Ormanların geniş alan kapladığı çalışma sahasının doğu ve güneyindeki kırsal yerleşmelerde ise meskenlerin yapımında taşla birlikte ahşapta kullanılmaktadır. Bazı meskenlerin büyük bölümünde özellikle dış cephelerinde ahşap kullanılırken; bazılarında ise ahşap, taş ve çamurla birlikte kullanılmaktadır. “Karkas” adı verilen bu sistemde, ahşap kalaslar arasına çamur ve taş parçaları doldurulur (Foto 82).

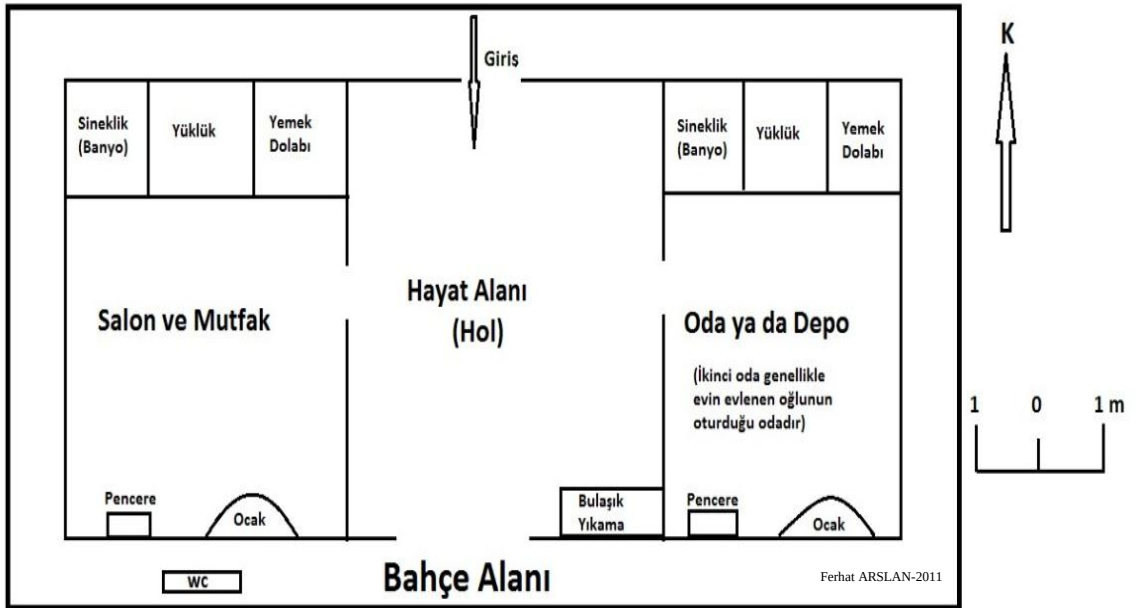
Meskenlerin kuruluş yeri seçiminde jeomorfolojik özellikler önemli rol oynamaktadır. Sahadaki eğimli vadi yamaçları üzerinde kurulmuş konutların arka cepheleri birçok yerde tamamen toprağa gömülmüştür.

Foto 82: Karkas sistemle yapılmış ve altı depo olarak kullanılan kırsal bir mesken (Bigadiç – Okçularyeri).

2. 3. 1. 2. 2. Meskenler ve Beşeri Çevre

Köse (2005:164) geleneksel konutların kat sayısında zaman ve mekan içinde ortaya çıkan farklılaşmaya rağmen yaşama mekanının tek kat ve genellikle üst kat olduğunu belirterek, yaşama yeri olarak temel alınan tek katlı Türk evi plan tasarımının iki temel unsurunu oda(lar) ve sofa olduğunu ifade eder. Sahadaki kırsal meskenlerinde oda sayısı iki ile beş arasında değişir. Giriş kapısından yöre halkının “hayat” adı verdiği hole geçilir. Bazı köylerde mutfak ya da bulaşık yıkama bölümü bu kesimde yer alır. Evin yapıldığı arazinin durumuna göre holden, yan yana bulunan iki odaya ya da karşılıklı iki odaya geçilir. Bu odalardan birisi günlük hayatın geçtiği odadır. Oturma odası ve mutfak olarak kullanılan bu odanın ortasında saçtan yapılmış “kuzine” adı verilen bir fırınlı soba bulunur (Foto 83). Yemekler çoğunlukla bu odada pişirilir. Pencerelerin çok büyük olmadığı bu odada ayrıca yüklük, sineklik (banyo) ve yemek malzemesinin koyulduğu bir de dolap yer alır (Foto 84). Bu oda bazı köylerde aynı zamanda yatma yeri olarak da kullanılırken bazı kır yerleşmelerinde ise yatak odası olarak ikinci bir oda bulunur (Şekil 22).

Şekil 22: Sındırgı – Umurlar köyünde geleneksel bir mesken planı

Foto 83: Geleneksel bir kırsal meskenin içten görünüşü (Sındırgı - Çıkrıkçı)

Foto 84: Geleneksel kırsal meskenlerde banyo, mutfak ve yatak odası bir arada bulunur

Çalışma sahasında yapılan incelemelerde, meskenlerde bazı eklentilerin olduğu gözlenmiştir. Yapılan ekonomik faaliyete bağlı olarak bu eklentilerde de bir çeşitlilik söz konusudur. Hayvancılık faaliyeti ile uğraşan ailelerin meskenleri bu faaliyetle ilgili olarak ahır, samanlık ve kümes eklentilerine sahiptir. Kışların soğuk geçtiği yüksek kesimlerdeki meskenlerin birçoğu iki katlıdır ve altta büyükbaş hayvanların koyulduğu bir dam (ahır) vardır (Foto 85).

Foto 85: Altı hayvan barınağı olarak kullanılan iki katlı geleneksel bir kırsal mesken (Bigadiç – Hacıömerderesi)

Çiftçi ailelerinde daha çok tütün dizme alanı, kiler ve ambar eklentileri bulunmaktadır. Temel geçim kaynağı tütün olan Sındırgı’da tütün dizmek için yapılan ve çardak adı verilen naylon çadırlar ile tütünü kurutmak için yapılan seralar önemli eklentilerdir (Foto 86).

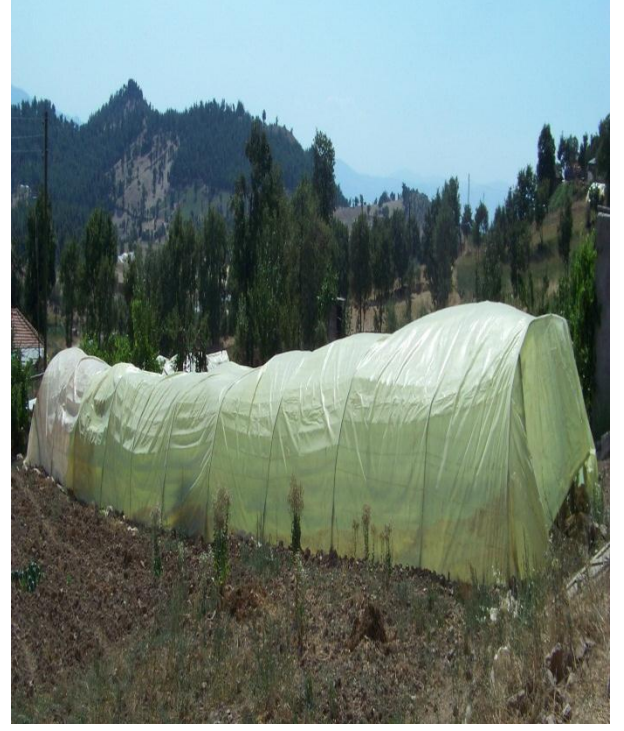

Foto 86: Tütün dizmek için yapılan “çardak” ve tütünü kurutmak için yapılan “sera”

Kışlık yiyeceklerin ve tahılların koyulduğu geleneksel tarzda yapılmış ahşap ambarları çalışma sahasının birçok noktasında görmek mümkündür. 5 cm kalınlıktaki çıralı çam tahtasından inşa edilmiş olan bu ambarlar iki kattan oluşmaktadır. Birinci katta tahıl gözleri adı verilen ve buğday, çavdar ile arpanın depolandığı ufak mekanlar bulunur. Tek kapıyla üst kattan girilen ambarın üstü ahşap tonoz ile kapatılmıştır. Bu tonozun üstünde ayrıca kırma çatı vardır. Üstte bulunan bu giriş katının ufak bölmelerinde tahıllar yerine kışlık kuru baklagiller, kurutulmuş sebzeler ve “kak” adı verilen kurutulmuş meyve çuvalları saklanır. Tonoz formu tavanın iç mekanda askılık olarak kullanıldığı da görülmektedir. Askılık ve raflara çürümeyecek kavun, ayva, elma, nar ve üzüm gibi meyveler yerleştirilir. Bu yapılar genellikle evlerden bağımsız olarak inşa edilmişlerdir. Ambarlar tek başlarına koyuldukları gibi komşuların ambarlarıyla yan yana da konumlandırılabilirler (Foto 87 ve foto 88).

Foto 87: Altı taş duvarlı ahşap bir ambar (Bigadiç – Meyvalı)

Foto 88: Altı odunluk olarak kullanılan yan yana dizilmiş ambarlar (Bigadiç – Okçulıyeri)

2. 3. 1. 2. 3. Kırsal Meskenlerde Çağdaşlaşma

Çalışma sahasındaki günümüz kır meskenlerinde kullanılan yapı malzemesi ve mesken planlamasında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Doğal çevrenin meskenler üzerindeki etkisi devam etmekle beraber eskiye oranla azalmıştır. Bunda halkın sosyo – ekonomik yaşam düzeyinin yükselmesi ve ulaşım ağının gelişmesi etkili olmuştur. Özellikle yurt içi ve yurt dışı işçi göçünün artmasıyla ailelerin gelir seviyesi yükselmiş, bunun sonucunda konutların yapı tarzı ile kullanılan malzeme büyük oranda değişmiştir (Foto 89).

Foto 89: Çağdaş yapı malzemesi kullanılarak yapılmış meskenler (Bigadiç – Beğendikler)

Önceleri daha çok tek katlı olan konutlar, günümüzde iki ve daha fazla kattan meydana gelmektedir. Ataerkil aile yapısının yerini çekirdek ailenin almasıyla aynı evi paylaşan baba ve evli çocuklardan oluşan aileler azalmaktadır. Babadan ayrılan evli çocuklar, ekonomik imkanları ölçüsünde çağdaş betonarme evler inşa etmektedirler. Bu evler bariz birtakım özelliklerle eski evlerden ayrılırlar. Örneğin; oturma odası ile mutfak ayrılmış, dış cephe sıvanarak boyanmış, banyo geniş ve

modern yapılmıştır. Köy evlerinde hemen hiç rastlanmayan balkon yeni yapılan evlerin önemli bir kullanım alanı olmuştur. Evin her tarafına su götürülmüş ve iç dizayna önem verilmiştir. Yapı gereci olarak tuğla ve briket kullanımı artarken, çevreden sağlanan taşların kullanımı azalmıştır.

2. 3. 1. 3. Eskiden Bucak Merkezliği Görevi Üstlenmiş Köy Yerleşmeleri

“Bucaklar, ulaşım ağı yönünden birbirleriyle bağlantılı, jeomorfolojik ünite olarak aynı coğrafi ortamı paylaşan, aralarında ekonomik, güvenlik ve yerel hizmetler bakımından ilişki bulunan kasaba ve köylerin bir sınır (bıçak sınırı) içine alınmasıyla oluşturulmuş mülki idari alanlarıdır. Bucak alanı içinde merkezi konumdaki bir yerleşme “bucak merkezi” seçilerek “bucak müdürlüğü” buraya kurulmaktadır” (Özçağlar, 2011:162).

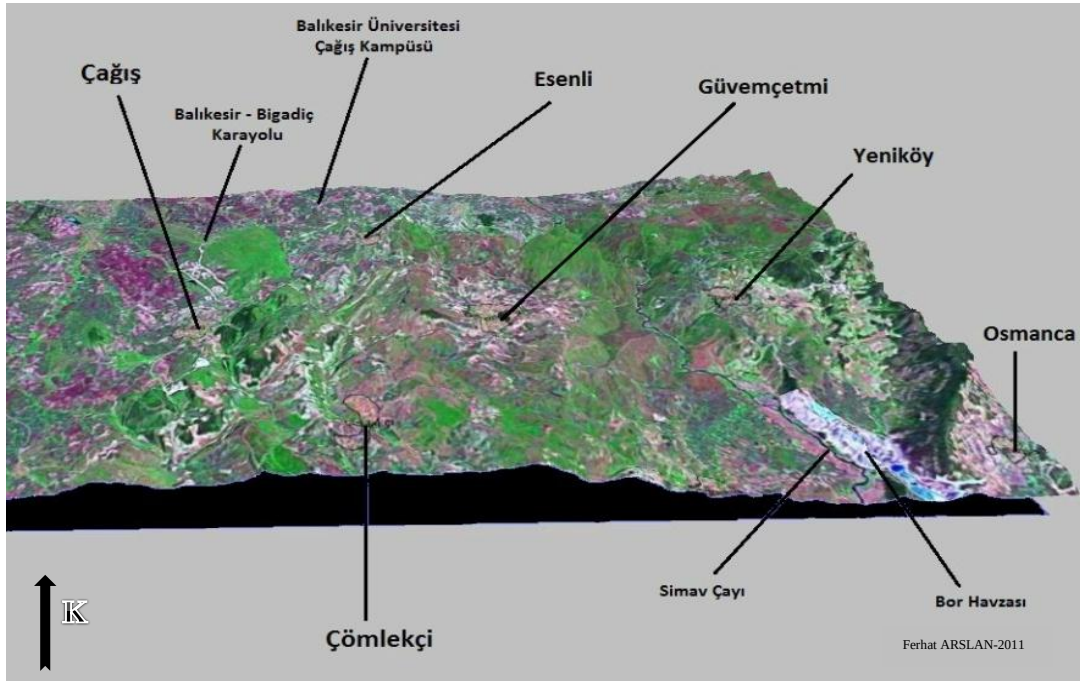
1949'da kabul edilen 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre bucak; "coğrafya, ekonomi, güvenlik ve mahalli hizmet bakımlarından aralarında münasebet bulunan kasaba ve köylerden meydana gelen bir idare bölümü" olarak tanımlanmıştır. Bucaklar il ve ilçelerde olduğu gibi kanunla değil bir idari işlemle kurulurlar. Bu idari işlem İçişleri Bakanlığının kararı ve Cumhurbaşkanının onayı ile yerine getirilmektedir.

“Bucaklara yönetim merkezliği (bucak merkezliği) yapan yerleşmeler duruma göre bir köy, kasaba veya şehir yerleşmesidir. Buna göre bucakları: yönetim merkezi köy olan bucaklar, yönetim merkezi kasaba olan bucaklar ve yönetim merkezi şehir olan şeklinde sınıflandırmak mümkündür” (Özçağlar, 2011:163)

Çalışma sahasında aktif olarak “bucak müdürü” bulunmasa da, bucak merkezliği görevi üstlenmiş bir kasaba yerleşmesi, üç tane de köy yerleşmesi bulunmaktadır.

2. 3. 1. 3. 1. Çağış Köyü

Bigadiç’e bağlı olan Çağış, Bigadiç’in kuzeyinde Bigadiç – Balıkesir yolu üzerindeki plato alanında kurulmuş olan bir köy yerleşmesidir. Balıkesir kent merkezine 16 km, Bigadiç’e 21 km uzaklıkta bulunan Çağış, doğu ve güney yönlerinden dağlarla çevrilmiş olup kuzey ve batı yönleri ise Balıkesir Ovası’na açılmaktadır (Şekil 23).

Şekil 23: Çağış köyünün konumu

Kuruluşu ve gelişmesi; “Çağış, eski çağlarda “Misya” adıyla anılan bölgeye dahil bir mevkide yer almaktadır. Sahada yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen bulgular bölgenin sırasıyla Frigler, Lidyalılar, Persler, Makedonyalılar,

Bergama Krallığı, Romalılar ve Bizans İmparatorluğu hakimiyetinde yaşadığını göstermektedir. 1200'lü yılların sonlarına doğru bölgeye gelen Türklerin vakit geçirmeden buraya yerleştikleri çevredeki vakıf arazilerinden anlaşılmaktadır. En yakın köylerden Okuf'un (yeni adı Esenli) Karasioğulları'na ait vakıf olması ve Çağış arazisinin tamamının Zağnos Paşa oğlu Mehmet Bey vakfına ait olması Türklerin buraya yerleşmiş olduğunu, hiç değilse Türkler tarafından tarıma açılmış olduğunu göstermektedir. Zağnos Paşa oğlu Mehmet Bey Vakfı'na ait olan Çağış köyünün bütün arazisinin gelirinin tamamı Balıkesir'deki "Muallimhane"ye bırakılmıştır. 1530 yılı kayıtlarında Çağış köyü; 27 hane, 9 mücerret (yalnız yaşayan ihtiyar kişi), 1 imam olarak geçmektedir. 1573 yılı kayıtlarında ise köy 40 hane, 27 mücerret olarak kayda alınmıştır" (Çömezoglu, 2001: 6)

"Çağış köyü ve civarı 1862 – 1864 tarihleri arasında Hüdavendigâr Vilayeti Valisi Ahmet Vefik Paşa tarafından uygulanan iskân harekâtında çevrede dolaşmakta olan konar-göçer yörükler için iskân bölgesi olmuş, köye ve çevreye Yörük ve Türkmen aşireti yerleştirilmiştir. "Yılvadiç" denilen iskân mahalline Çepni Salih Bey Cemaati bu dönemde iskân edilmişlerdir. 1865 den itibaren Kafkasya Muhacirleri Çerkesler de Çağış'a getirilip köy yakınlarında devletin kendilerine tahsis ettiği bir devlet çiftliğine iskân edilirler" (Özdemir, 1993:76).

1928 yılında bucak merkezi olan Çağış, 1943 yılına kadar Balıkesir il merkezine bağlı bir konumda kalmıştır. 1943 yılında Bigadiç'in ilçe olması ile Çağış da Bigadiç'e bağlanmıştır.

"Köyün eski dönemlerdeki ismi hakkında kaynak bulunmamaktadır. Ancak 14. yüzyılda bir köy olarak Türkler tarafından kurulduğu tahmin edilen Çağış'a ilk yerleşenler Kütahya tarafından gelen yörüklerdir. 15. yüzyılda Fatih

Sultan Mehmet döneminin önemli isimlerinden Zağnos Paşa'nın, Karesi Beyliği topraklarına tımar sahibi olarak atanması ile bölge yeniden düzenlenmiştir. Zağnos Paşa Balıkesir'de kalırken, seyisleri Çağış'ın 5 km kuzeyindeki Paşa köyde kalmaktaydılar. Seyislerin yardımcısı olan çavuşlar ise bugün Çağış olarak isimlendirilen alan da yaşamaktaydılar. Bu nedenle “çavuş” sözcüğünün zamanla değişikliğe uğrayarak “çağış” şekline dönüştürüldüğü ve adının buradan geldiği tahmin edilmektedir” (Çömezoğlu, 2001:7)

Herhangi bir bağlı mahallesi olmayan Çağış'ın en önemli özelliği Balıkesir Üniversitesi'nin en büyük yerleşkesinin bucak merkezi sınırları içerisinde yer almasıdır. Verimli ovalık alanlarıyla dikkat çeken Çağış'ın ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanır. Bunun haricinde köyde çabuk işlenebilen kil madeni çıkarılmaktadır. Köy, Balıkesir kent merkezine yakın olduğu için halkın bir kesimi de işçi olarak kent merkezinde çalışmaktadır. Ayrıca Bigadiç ilçesindeki bor işletmeleri ile irtibatlı olarak çalışan, işletmenin nakliye işlerinde görevli nakliye kamyonları köyün önemli geçim kaynaklarının başında gelir. Köyde bu kamyonlardan bol miktarda bulunmakta ve köyün ekonomik seviyesini artırmaktadır.

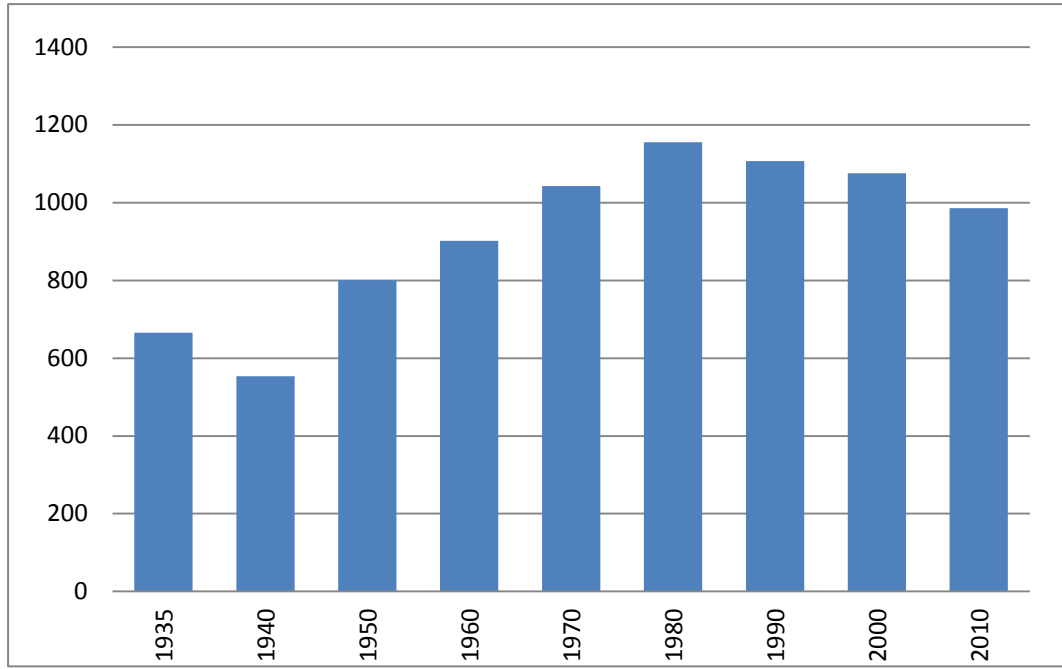
Balıkesir Üniversitesi'nin en büyük yerleşkesi olan “Çağış Yerleşkesi”, köyün sınırları içerisinde yer almaktadır. Buna bağlı olarak Balıkesir Üniversitesi kampüsü hattında çalıştırılan çok sayıda minibüs de köyün ekonomik gelirlerinden bir kısmını oluşturmaktadır (Foto 90).

Foto 90: Çağış köyü ve arkada Balıkesir Üniversitesi Çağış Yerleşkesi

Tarımsal anlamda ise köy önemli ölçüde gelişim göstermektedir. Özellikle son yıllarda haşhaş üretimi yaygınlaşmış ve bunun yanında buğday, sarımsak, kavun, bamyaya üretimi de yapılmaktadır. Tarım alanında önemli üretim miktarına sahip köyün en önemli sorunlarından biri ise üretilen ürünlerin etkin bir şekilde pazarlanamamasıdır. Sahada yapılan görüşmeler sonucu anlaşılmaktadır ki, üreticilerin birlik halinde hareket etmemeleri pazarlama sorununun temel kaynağını oluşturmaktadır.

Çağış'ın 1935 – 2010 arasındaki dönemde nüfusunu gösteren grafik incelendiğinde, nüfusun 1980 yılına kadar arttığı bu tarihten sonra ise azaldığı görülür. Nüfusun azalmasının sebepleri olarak tarımda sulama sıkıntısı, Balıkesir'e yakınlık ve sosyo – ekonomik nedenleriyle kent merkezine göç gösterilebilir (Grafik 40).

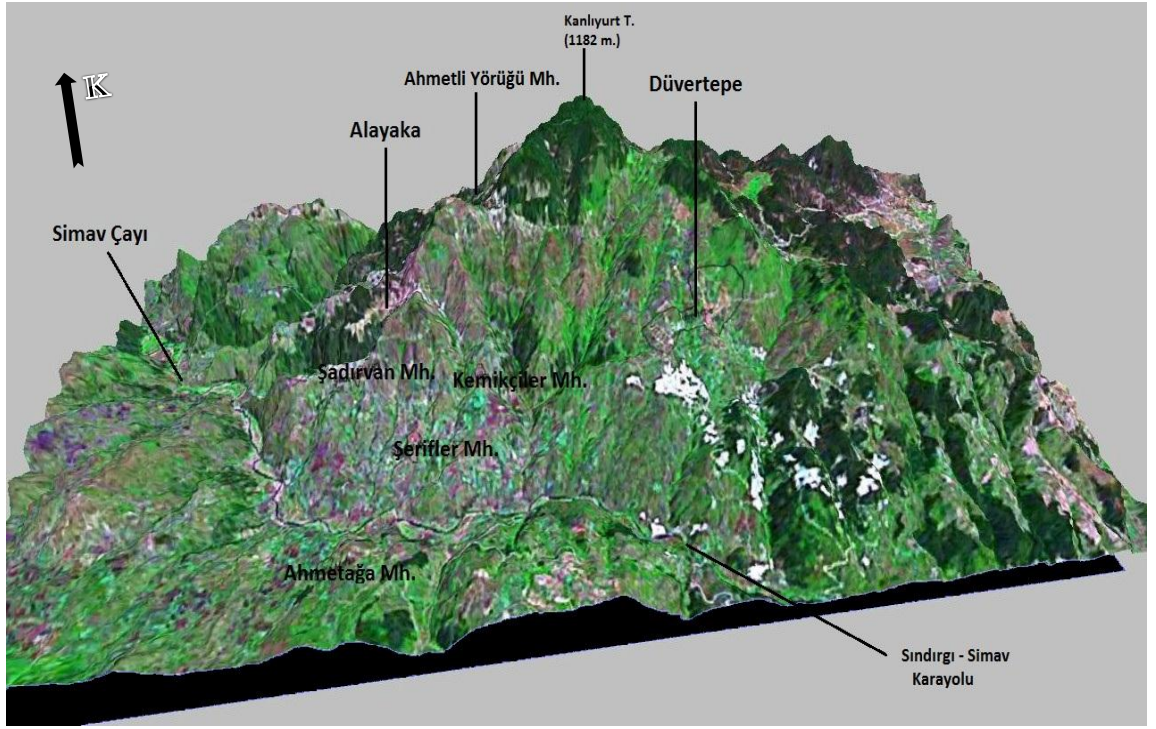

Grafik 40: Çağış köyünde nüfusun değişimi (1935 -2010)

Geleneksel yöntemlerle yapılmış meskenlerle çağdaş meskenlerin bir arada olduğu Çağış'ta, son yıllara üniversite öğrencilerine yönelik yapılan yurtlar da önemli bir ekonomik faaliyet olmaya adaydır. Günümüze kadar kampüsün sınırları içerisinde yer almasının avantajlarını çok fazla yaşamamış olan Çağış, gelecek yıllarda hem tıp fakültesinin açılması hem de kampüs içerisinde yapılan öğrenci yurtlarının tamamlanmasıyla bu durumdan daha fazla istifade edebilecektir

2. 3. 1. 3. 2. Düvertepe Köyü

Balıkesir iline 90 km, Sındırgı ilçesine 33 km uzaklıktadır. Kuzeyinde Gözören köyü, doğusunda Çamalanı köyü, güneyinde Çıkrıkçı köyü, batısında ise Alayaka köyü bulunan Düvertepe; Sındırgı – Simav yolu üzerindeki dağlık alan üzerinde kuzey – güney yönünde kurulmuş bir köydür (Şekil 24).

Şekil 24: Düvertepe köyünün konumu

Köyün bulunduğu yerin kuzeyinde Bizans döneminden kalma mezarlığın bulunması, sahanın eski dönemlerde de yerleşim yeri olarak kullanıldığını göstermektedir. 19. yüzyıla kadar konar – göçer Türk halkının bulunduğu Düvertepe, zorunlu iskanla birlikte ilk yerleşmelere sahne olmuştur. Sarıalan, Kavaklı ve Sarıçayır gibi yayla alanlarının bulunduğu saha, hayvancılıkla geçinen yörükler için önemli bir yaşam alanı olmuştur.

“1920 yılına kadar birkaç evden başka evin olmadığı sahada 1940 yılından sonra ise mesken sayısı artarak yerleşme büyümüştür. Eski adı Çorum olan Düvertepe, kökeni Oğuzların Üçoklar koluna ait Çorum Oymağı’ndan geldiği için bu ismi almıştır. Alayuntlu boyunun bir kolu olan Çorumlu Oymağı, Karesioğulları döneminde (1293) Orta Anadolu’dan geçerek Kütahya ve Dursunbey üzerinden bugünkü Düvertepe’ye kıışlamak üzere geldiği tahmin edilmektedir. Düvertepe’deki

ilk toplu yerleşim yeri sahanın doğusunda “köyüeri” mevkiinde olmuştur. Bugünkü Düvertepe, çevredeki dağınık obalardan, Dursunbey ve Poyrazderesi gibi akraba obalardan kopan küçük toplulukların Düvertepe’ye göç etmesi ile meydana gelmiştir. Düvertepe’nin eski adı olan Çorum ismi, 1859 – 1865 yılları arasındaki dönemlerde oymakların yayılış alanını gösteren sicillerde geçmektedir” (Kahraman, 2011:25). 1913 yılında bucak merkezi olan Düvertepe, aynı zamanda Türkiye’nin ilk bucak merkezlerinden birisidir (Foto 91).

Foto 91: Düvertepe köyünden bir görünüm

Köyün şimdiki adı olan Düvertepe, sahanın doğusunda bulunan bir tepenin adıdır. “Kesilmiş, uzun kirişlik çam tomruğu” anlamına gelen düver, sahada ev yapımında kullanılmaya elverişli çok sayıda çam ağacının bulunması nedeniyle köye “düveri bol” anlamına gelen Düvertepe adı verilmiştir

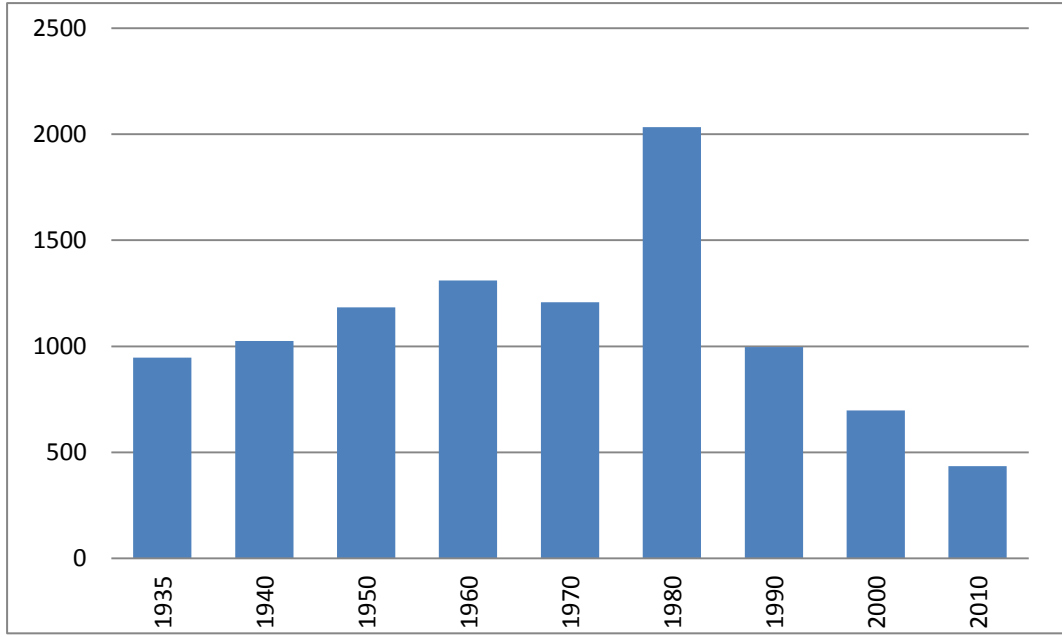
278 haneli olan köyün “Eski” ve “Yeni” olmak üzere iki mahallesi vardır. İlk yerleşimlerin bulunduğu eski mahallede 1944 yılında çıkan bir yangın

sonucunda, yeni mahalle olarak bilinen mahalle kurulmuştur. Daha çok hizmet merkezi olarak kullanılan yeni mahallede, sağlık ocağı ve yatılı ilköğretim bölge okulu ile bu kurumlara ait lojmanlar bulunmaktadır (Foto 92).

Foto 92: Yeni mahalledeki YİBO ve 1926 yılında yapılmış Düvertepe ortaokulu

Düvertepe'nin 1935 – 2010 yılları arasındaki nüfus değişimini gösteren grafik incelendiğinde ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bir nevi Türkiye'deki birçok kırsal yerleşmenin durumunu gösteren bu grafik, göçün kır yerleşmelerine olan etkisini de gözler önüne sermektedir. 1980 yılına kadar nüfusun arttığı ve 2.034 gibi büyük bir rakama ulaştığı Düvertepe'de, bu tarihten sonra nüfus hızla azalmaya başlamıştır. 2010 yılında nüfusu 435 kişiye düşen Düvertepe, çalışma sahasında nüfusun en fazla azaldığı yerleşmelerden birisi olmuştur (Grafik 41).

Grafik 41: Düvertepe’de nüfusun değişimi (1935 – 2010)

Düvertepe’nin bu kadar çok göç vermesinin temel nedenleri ise sahanın dağlık ve engebeli arazi yapısı nedeniyle tarım alanlarının az oluşu, ulaşım imkanlarının ve sosyo – ekonomik imkanların yetersiz olması etkili olmuştur (Foto 93).

Foto 93: Düvertepe’de dışarıya verilen aşırı göç nedeniyle sokaklar bakımsız ve meskenler boş kalmış durumdadır.

Düvertepe’de yapılan en önemli ekonomik faaliyet hayvancılıktır. Geniş otlakların ve meraların bulunduğu alan özellikle küçükbaş hayvan yetiştiriciliği için uygundur. 650 adet büyükbaş, 1.020 adet küçükbaşın olduğu köyde, çiçekli bitkilerin çokluğuna bağlı olarak 980 adet de arı kovanı bulunmaktadır (Foto 94).

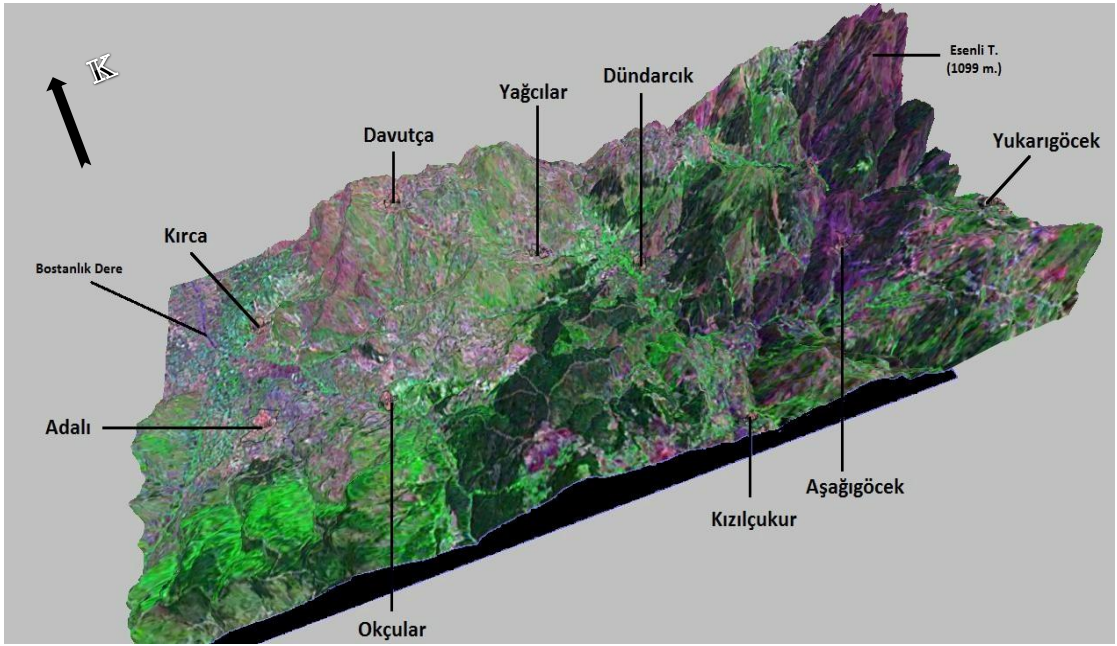

Foto 94: Düvertepe – Sarıova Yaylası ve hala kullanılan bir yörük evi

2. 3. 1. 3. 3. Yağcılar Köyü

Bigadiç’in doğusunda dağlık ve engebeli bir arazide bulunan Yağcılar köyü, Balıkesir’e 69 km, Bigadiç ilçe merkezine ise 31 km uzaklıktadır. Davutça, Tozağan, Kalafat, Aşağıgöcek ve Kızılcukur köyleri ile komşu olan Yağcılar, yüksek dağlık arazi içerisindeki bir çöküntü alanında yer alır (Şekil 25).

Yağcılar köyünün kuruluş tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte sahanın ilk kez bölgeye gelen konar – göçer Türkler tarafından yerleşim alanı olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir

Şekil 25: Yağcılar köyünün konumu

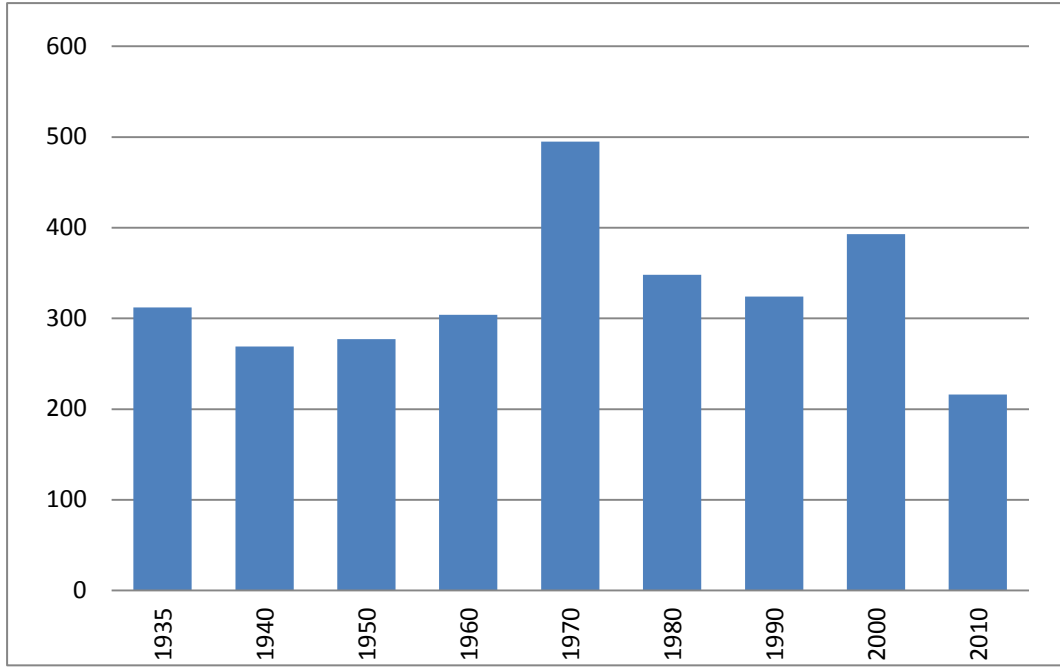
. “Kaza statüsündeki Türkmen grupları içinde bulunan Yağcıbedir Yörükleri, 1961 iskanından sonra sahada görülmeye başlanmıştır. Devlete yay yapmakla vergilendirildikleri için “Yaycı” adını alan bu aşiret, zamanla diğer Yaycı Yörükleri’nden ayrılmak için “Yaycı Bedürlü” ve “Yağcı Bedürlü” ismi ile anılmışlardır” (Aydın, 2011:85). 1850 – 1900 yılları arasında köy yerleşmesi olduğu tahmin edilen Yağcılar köyü, 1935 yılında nahiye olarak Balıkesir’e bağlı iken, 1943 yılında Bigadiç’in ilçe olması ile buraya bağlanmıştır

Sağlık ocağı, jandarma karakolu, yatılı ilköğretim bölge okulu ve posta acentesi olan Yağcılar köyü, çevre yerleşmeler için önemli bir hizmet merkezidir. 1936 yılında açılan ilkokul 1966 yılına kadar gündüzlü olarak eğitim verirken bu tarihten sonra ise yatılı hale getirilmiştir. 1985 yılında yatılı ilköğretim bölge okulunu dönüştürülen Yağcılar YİBO, çevre köylerdeki öğrencilerin buraya taşınması ile önemli bir hizmet vermektedir (Foto 95).

Foto 95: Yağcılar köyü ve yatılı ilköğretim bölge okulu

Hane sayısının 96 olduğu köyde hiçbir zaman nüfus miktarı yüksek olmamıştır. Yağcılar köyünde 1935 – 2010 yılları arası dönemde nüfusun değişimini gösteren grafik incelendiğinde; 1970 yılında 495’e kadar çıkan nüfusun bu tarihten sonra azalmaya başladığı ve 2010 yılında 216 kişiye kadar düştüğü görülmektedir (Grafik 42). Bucak merkezi olmasına rağmen nüfusun azalmasının temel nedenleri olarak; sahanın kent merkezine uzak olması, sosyo – ekonomik imkanlarının az olması ve ulaşım olanaklarının sınırlı olması gösterilebilir.

Grafik 42: Yağcılar köyünde nüfusun değişimi (1935 – 2010)

Temel geçim kaynağı hayvancılık olan köyde İlçe Tarım Müdürlüğü sayımlarına göre 338 büyükbaş ve 220 küçükbaş hayvan bulunurken, çiçekli bitkilerin fazlalığına bağlı olarak da 1100 adet arı kovanı yer almaktadır. 1847 – 1922 yılları arasındaki dönemi anlatan Karesi Salnamesi’nde “Nefasetinden dolayı çok meşhur olan Bigadiç balı” (Mutaf, 2003:87) denilerek bölgede üretilen balın güzelliğinden bahsedilmiştir.

2. 3. 1. 4. Mahalle Yerleşmeleri

Devamlı yerleşme şekillerinden birisi de mahallelerdir. “Mahalle; ister toplu köyden ayrılmış, isterse yeni yerleşilmiş ve değişik nedenlerle gelişme imkanı bulamamış birkaç hane ile 10 – 15 haneden meydana gelen ve idari anlamda köye bağlı olana yerleşmelerdir” (Göney, 1975:297). “Mahallelerin kırsal alanlarda köy idari alanları içerisindeki dağılışı düzenleri çeşitli faktörlere bağlıdır. Köy arazisinin jeomorfolojik özellikleri, hidrografik şartları, tarım, orman, otlak alanlarının dağılımı

ve bunlardan yararlanama durumu, köy sınırları içerisinde yaşayan insanların birbirleriyle olan münasebetleri, işlek yollara yakın olma isteği vb. faktörler mahalle yerleşmelerinin köy idari alanı içerisindeki dağılım düzenini etkilemektedir” (Özçağlar, 2011:46).

Çalışma sahasında derin vadilerle parçalanmış arızalı topografik yapının olduğu yerlerde mahalle sayıları artarken, ovalık alanlarda bulunan birçok köy yerleşmesinde mahallenin olmadığı görülür. Çalışma sahasındaki köy yerleşmeleri ve bunları oluşturan mahalleri gösteren tablo incelendiğinde, Bigadiç ve Sındırgı ilçeleri arasındaki fark daha net görülmektedir (Tablo 75). Her iki ilçede mahallesi bulunan köylerin birçoğu dağlık ve engebeli arazinin olduğu yerlerde kurulmuştur. Ancak iki ilçede de engebeli topoğrafyanın olduğu alanlar fazla olmasına rağmen Sındırgı’da daha çok mahalle yerleşmesinin olmasının nedeni yapılan ekonomik faaliyet türünde ve yerleşmelerin geçmişinde aranmalıdır.

Foto 96: Çok mahalleli köy yerleşmelerine örnek (Bigadiç - Yukarıçamlı)

Tablo 75: Bigadiç ilçesinde çok yerleşmeli köy idari üniteleri

İlçe	Köy Adı	Köyü Oluşturan Mahalleler
Bigadiç	Alan	Balcılar, Yağmurlu
	Aşağıçamlı	Dargancı, Kozarası
	Bozbük	Çalpara
	Çekirdekli	Eğridere
	Hacıömerderesi	Ahmetağalar, Aşağıdere, Karabeyler, Kıranüstü, Kuzyaka, Sabunlar, Tokatla
	Kayalıdere	Büyükkayalıdere, Dongurlar, Göl, Küçük kayalıdere, Otacaalan
	Kızılçukur	Gölcük, Kızılcaağaç, Öşek, Sazak
	Okçularyeri	Halılağa
	Yağcıbedir	Fakılar
	Yukarıçamlı	Karalar, Kavakalan, Mezaryanı
	Yukarıgöcek	Alhatalanı
Toplam	11	28

Kaynak: İller İdaresi Genel Müdürlüğü (2011)

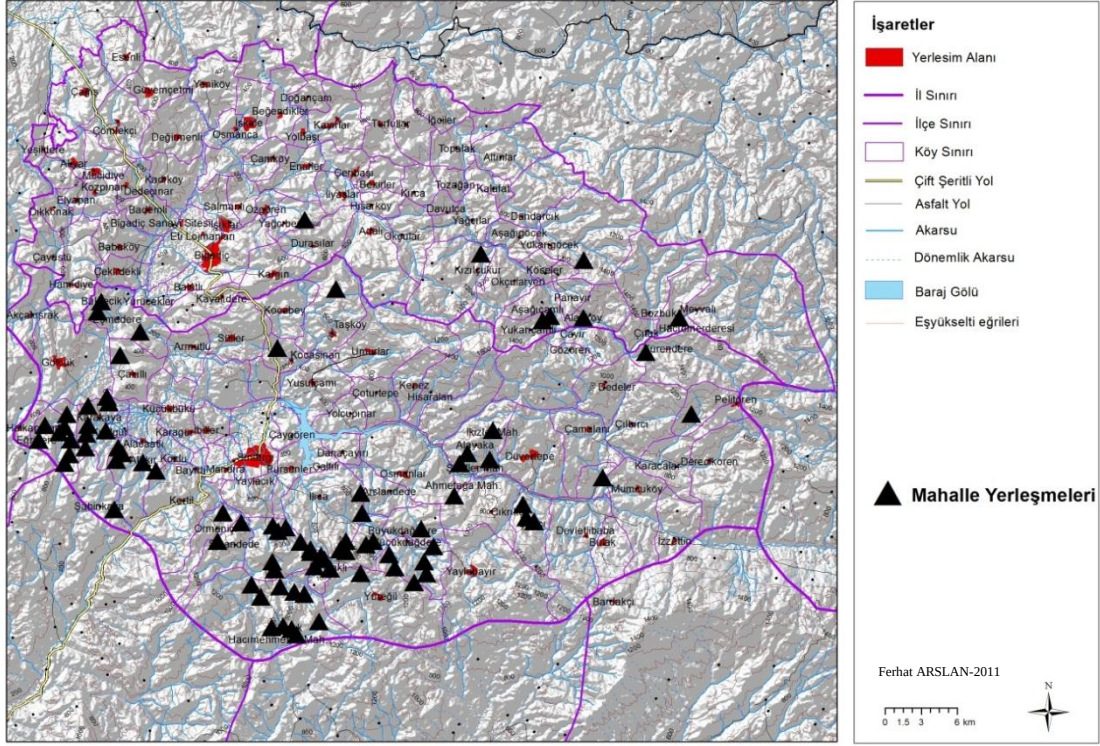
Sındırgı'nın 18. ve 19. yüzyıllarda hem nüfus hem de yerleşme sayısı açısından Bigadiç'e göre daha büyük olmasının nedeni bölgede hayvancılıkla uğraşan konar – göçer halktır. Temel ekonomisi hayvancılık olan yörükler, hayvanlarını otlatabilmek için otlakların olduğu dağlık ve engebeli arazileri seçmişlerdir. Sındırgı'da mera ve otlak alanlarının çok olması nedeniyle zorunlu iskanla birlikte yerleşmeye mecbur tutulan halk, birbirinden uzak mesafelerdeki meralık alanları yerleşim yeri olarak seçmişlerdir. Bigadiç'te ise mera alanlarının nispeten az olması ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde buraya yerleştirilen muhacirler nedeniyle yerleşim yerleri olarak daha çok ovalık alanlar tercih edilmiştir. Tüm bunlara bağlı olarak Sındırgı'da engebeli topoğrafya ve yapılan mera hayvancılığı nedeniyle mahalle yerleşmesi sayısı daha fazla olmuştur (Tablo 76).

Tablo 76: Sındırgı ilçesinde çok yerleşmeli köy idari üniteleri

İlçe	Köy Adı	Köyü Oluşturan Mahalleler
Sındırgı	Aktaş	Baldıran, Hacıabdi, Kapanca, Yapraklı
	Alakır	Kıran, Elmaalan, Deliveliler, Üzümcü, Kömürhan, Akdere
	Alayaka	Şerifler, Şadırvan, Baykuşçakılı , Kemikci, Yörükler, Ahmetağa, Karakabacık
	Bayraklı	Tekeller, Bayraklı, Hacı Ahmetler, Elifler, Ethem Çekmez, Şakirler, Dorasanlar
	Büyükdağdere	Tepeköy, Uzgur
	Çakıllı	Sarıkaya
	Eğridere	Aydındere, Akbaşlar, Hacı Ahmetler, Karadere, Çavdar, İşinibilir, Taşlıca, Rahman, Çorlu
	Eşmedere	Eşmedere, Talçı, Çukurdere, 12 Göller
	Işıklar	Halkavun, Ahmet Dede, Kamahka, Karapınar
	İzzettin	Deprem
	Kınık	Aşağı, Dede, Orta, Hacı Mehmetler, Macarlar, Kovaltepe, Yeni Yörük, Kızılıcak, Sıcak Dere
	Küçükdağdere	Alageriş, Ganılca, Söğütlü Pınar, Gölcük, Gökpınar.
	Kürendere	Sekitarla, Vezirler, Yukarı, Salihoğulları
	Ormaniçi	Deregölcük
	Şapçı	Kırgüney, Eğrek
	Sinandede	Çavdarlı, Eserler
	Yaylacık	Hatap, Hisaralan, Kümbetalan
Toplam	17	72

Kaynak: İller İdaresi Genel Müdürlüğü (2011)

Sahadaki mahalle yerleşmelerinin dağılışı gösteren harita incelendiğinde bu durum daha net görülmektedir. Özellikle sahanın güneyindeki ve batısındaki dağlık alanlarda yoğun bir dağılışı olduğu mahalleler, Kınık ve Eğridere köylerinde yoğunluk kazanmıştır. Bu durumun temel sebebi ise, bölgede yaşayan halkın temel ekonomik faaliyet olarak mera hayvancılığı yapmasıdır (Harita 30).

Harita 30: Bigadiç ve Sındırgı’da mahalle yerleşmelerinin dağılışı

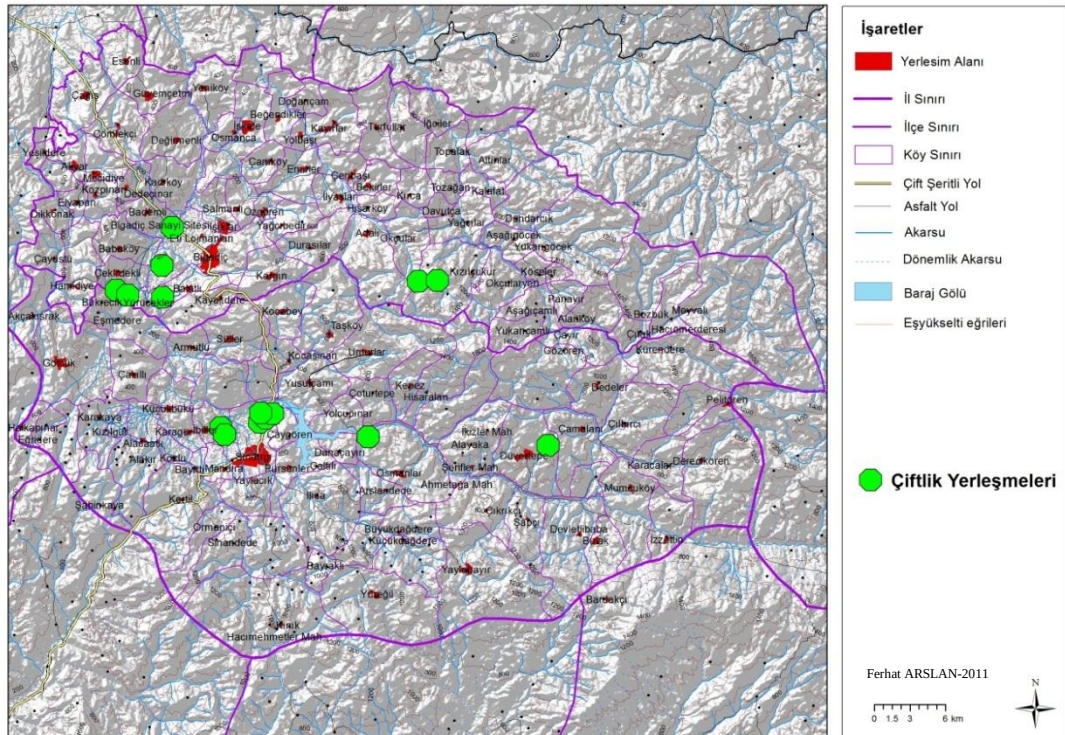
2. 3. 1. 5. Çiftlik Yerleşmeleri

“Hayvanlarını bir çobanın götüğü, ekonomik hayatın ağırlık merkezini ziraatın oluşturduğu çiftlikler devamlı oturan iskân yerleridir. Daha çok nüfus başına düşen ziraat alanlarının geniş olduğu alanlarda ortaya çıkmaktadır. Bu yerleşmelerde hem daima çiftlikte çalışan işçileri barındıran birkaç evden başka samanlık, ambar, ahır ile mülk sahibinin kaldığı gösterişli bir binadan müteşekkildir” (Yücel, 1995:14). “Çiftliklerin sosyo – ekonomik yapılarına gelince; bunların ya sadece hayvan üretilen, ya hayvan üretme ile birlikte bir miktar da ziraat yapılan veya tamamen ziraat yapılan çiftlikler olmak üzere üç grup altında toplanabilirler” (Tunçdilek, 1978:43).

Çalışma sahasında çiftlik yerleşmelerinin tarihi çok uzun değildir. Bölgede Türkler’den önceki dönemlerde çiftlik yerleşmelerinin olduğuna dair

herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Sahada gerçek anlamda çiftlik yerleşmeleri 20. yüzyıl başlarında olmuştur. Bu tarihten önce bölgeye gelen Türkler, konar – göçer özellikte olmaları nedeniyle genellikle dağlık alanlarda yaşamaktaydılar. Sahada toprağın işlenmesi 1900’lü yılların başında çiftlik ağaları ile olmuştur. Bu tarihlerde sahada büyük çiftliklerin bulunduğu ve başlarında da çiftlik ağalarının olduğu bölgede yaşayanlar tarafından söylenmektedir. Bugün hepsi birer hayvan çiftliği konumunda olan bu yerleşmeler küçülerek önemini yitirmiş olmakla beraber halen içinde birkaç ailenin yaşadığı yerleşim alanları olarak göze çarpmaktadır.

Bigadiç ve Sındırgı’da çiftlik yerleşmelerini gösteren harita incelendiğinde, çiftliklerin daha çok ilçe merkezindeki düzlük alanlarda kurulduğu görülür. Bu çiftliklerde ekonomik faaliyet olarak tarım ve hayvancılık birarada yapılırken, sahanın doğusundaki dağlık alanlarda (Düvertepe ve Kızılçukur) bulunan çiftliklerde ise hayvancılık temel ekonomik faaliyettir (Harita 31).

Harita 31: Bigadiç ve Sındırgı’da çiftlik yerleşmelerinin dağılışı

2. 3. 2. Dönemlik ve Geçici Kır Yerleşmeleri

2. 3. 2. 1. Tarım fonksiyonlu dönemlik ve geçici kır yerleşmeleri

Bigadiç ve Sındırgı'da temel ekonomik faaliyeti tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Tarım alanları bakımından saha tekdüze bir görünüme sahip olmadığından, bu alanlar bazen asıl yerleşme alanlarından uzakta bulunmaktadır. Mesafenin fazla olduğu alanlarda köye gidiş – gelişlerin maliyeti artırmasının da etkisiyle, tarım alanları içerisinde yılın farklı dönemlerinde kullanılan yerleşme ve mesken tipleri ortaya çıkmaktadır. Bunlardan bazıları sabit meskenlerken bazıları da her yıl yenilenen mesken ve çardaklardan oluşmaktadır.

Sahada en fazla dikkat çeken geçici kır yerleşmeleri bağ ve bahçe evlerinin oluşturduğu yerleşmelerdir. Şehir ve kasabalar çevresindeki bu meskenler başlangıçta birkaç odalı olarak basit şekilde yapılırken, günümüzde biraz gelişerek daha modern görünüm kazanmışlardır. Bu meskenlerin her biri bağ ve bahçe sahibinin mülkiyeti içerisinde yer almaktadır. Geleneksel olarak yapılmış küçük bağ ve bahçe meskenlerinin yapımında taş malzeme kullanılmışken, yeni yapılan bu evlerde kiremit ve tuğla gibi modern yapı malzemeleri kullanılmaktadır (Foto 97).

Bağ ve bahçelerde, tarım faaliyetlerinin başladığı yaz başlarından itibaren yerleşmeler başlar ve havaların soğumasıyla buralarda yaşayanlar yerleşme sahalarındaki konutlarına dönmektedir. Bu yerleşme tipinde meskenler sabit olmakla birlikte yerleşmenin kullanım süresi dönemliktir.

Foto 97: Sındırgı’da taş malzeme kullanılarak yapılmış geleneksel bir bahçe evi

Çiftçi ailelerinde daha çok tütün dizme alanı, kiler ve ambar eklentileri bulunmaktadır. Temel geçim kaynağı tütün olan Sındırgı’da tütünü kurutmak için yapılan seralarla, tütün dizmek için yapılan ve “çardak” adı verilen naylon çadırlara sahanın birçok yerinde görmek mümkündür (Foto 98).

Foto 98: Tütün dizmek için yapılmış geçici çardaklar (Sındırgı – Umurlar)

2. 3. 2. 2. Hayvancılık fonksiyonlu dönemlik ve geçici kır yerleşmeleri

Çalışma sahasında hayvancılık, ekonomik bir faaliyet olmakla birlikte aynı zamanda geçmişten gelen bir kültürdür. Türklerin bölgeye ilk kez geldiği 15. yüzyıl başlarından itibaren birçok topluluk sahaya hayvanlarını otlatmak için gelmiştir. Kütahya ve Bursa tarafından gelen bu topluluklar ve diğer konar – göçer aşiretleri, 1864 yılında Ahmet Vefik Paşa ile birlikte uygulanan sert iskan politikası ile yerleşik hayata geçinceye kadar bölgeyi hayvanlarını otlatmak için önemli bir merkez olarak görmüştür.

“Yayla yerleşmeleri; yazın belirli bir süre içerisinde hayvan otlatma, ziraat yapma ve geçimini sağlamasında menfaat temin eden; her türlü işte çalışmak, hatta dinlenmek için çıkılan veya gidilen köyün hayat sahasının dışında kalan, çok defa köyün müşterek mülkü olan; köyden ayrı ve çok zaman pek uzak olmakla beraber sosyo – ekonomik bağlarla tamamen veya kısmen köye bağlı bir mahal; veya köyün esas geçim sahasına ekli ikinci bir bölüm” (Tunçdilek, 1978:49) ya da “kısaca hayvanların otlatıldığı (yayıldığı) yaylım alanı olup *yaylak* adıyla da ifade edilen hayvancılıkla ilgili bir ekonomik faaliyet sahasıdır” (Özçağlar, 2011:55).

Bigadiç ve Sındırgı’ da yaylacılık ekonomik bir faaliyet olmaktan çıkmış durumdadır. Yazın hayvancılık için meralık alanlara gidilmekle birlikte bu gününbirlik olmakta, akşam olduğunda sürüler köye geri götürülmektedir. Günümüzde yaylacılık faaliyetinin yapıldığı tek yer olarak Sındırgı ilçe sınırlarında bulunan Seydan Yaylası görülmektedir. Kertil, Kınık, Sinandede ve Ormaniçi köylerinin hayvancılık için kullandığı Seydan Yaylası’nda, haziran ayında başlayan yaylacılık ekim ayı sonuna kadar devam etmektedir (Foto 99).

Foto 99: Sarıalan Yaylası’ında küçükbaş hayvancılık (Sındırgı - Düvertepe)

Yayla yerleşmelerinde meskenlerin insanların ikametine yönelik olup hayvan sürüleri için ayrıca bir mesken bulunmaz. Buralarda hayvanlar “eğrek” denilen bir bölümde ve açıkta geceler. Küçükbaş hayvan sürüleri gecenin bir bölümünü çobanla birlikte yayılarak geçirir. Yayla alanlarında tamamen hayvancılık faaliyeti yapılır ve ayrıca tarım faaliyeti yapılmaz. Yerleşme yerinin kullanım süresi ve meskenlerin özellikleri göz önüne alındığında sahadaki yayla yerleşmeleri hayvancılık fonksiyonuna sahip dönemlik ve geçici yerleşmeler grubunda yer alır.

Sındırgı - Yaylabayır’da hayvancılık önemli bir ekonomik faaliyettir. Bu nedenle 15 Mayıs – 15 Haziran tarihleri arasında kısa bir süre için yaylaya çıkılarak hayvanların otlatımı gerçekleştirilmektedir. Sığır Ovası ve Kurt alanı denilen bu meralık alanda bu süre zarfında kalabilmek için tek katlı tuğla ve çimento malzeme ile yapılmış tek katlı meskenleri sahada görmek mümkündür (Foto 100).

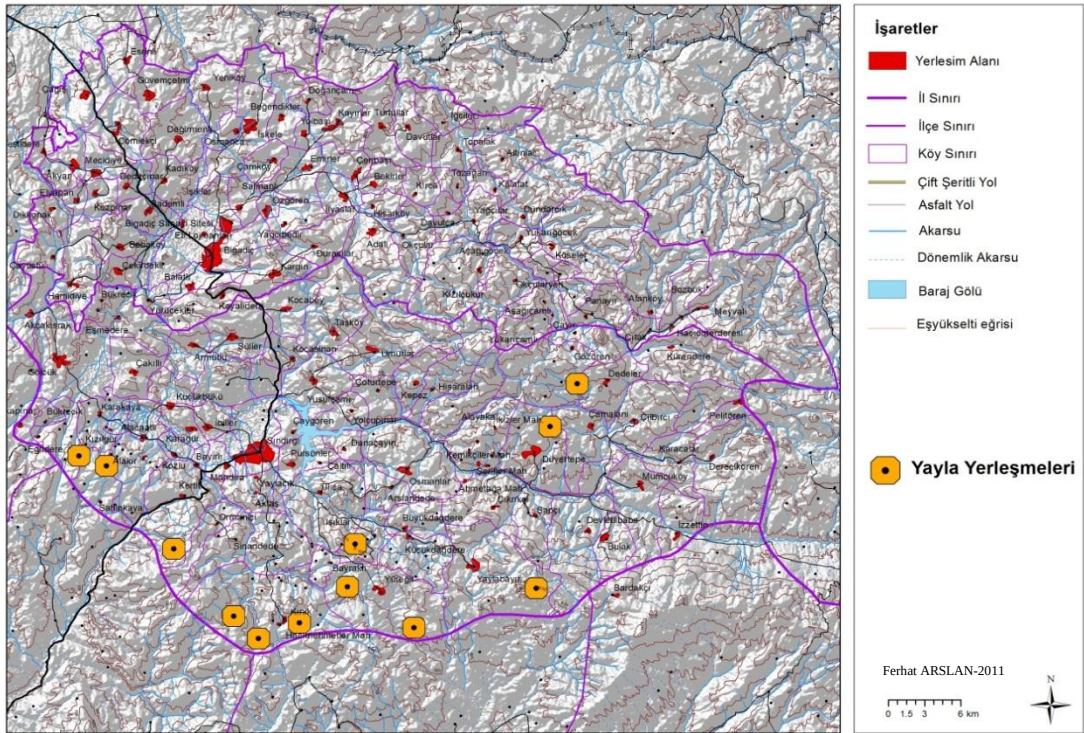
Foto 100: Yaylabayır'da 15 Mayıs – 15 Haziran arasında yapılan yayla faaliyeti için yapılmış tek katlı bir mesken

Çalışma sahasındaki yayla yerleşmelerinden bazıları zamanla devamlı yerleşme haline gelerek köy yerleşmesi statüsüne gelmiştir. Bunlardan Bayraklı, Işıklar köyünün yaylası iken yerleşmelerin devamlılığına ve nüfusun artmasına bağlı olarak devamlı köy yerleşmesi olmuştur (Foto 101) .

Bigadiç ve Sındırgı'daki yayla yerleşmelerinin dağılışını gösteren harita incelendiğinde bu yerleşmelerin Sındırgı'da toplandığı görülür. Sahanın daha çok güneyindeki dağlık alanlarında bulunan bu yerleşmeler genel olarak 15 Mayıs – 15 Eylül arasındaki hayvan otlatma dönemlerinde kullanılır (Harita 32).

Foto 101: Yayla yerleşmesi iken sonradan köy yerleşmesi olan Sındırgı – Bayraklı

Harita 32: Bigadiç ve Sındırgı'da yayla yerleşmelerinin dağılışı

“Meraya bağlı hayvancılık faaliyetlerinde temel amaç hayvanların beslenmesinde doğal bitki örtüsünden faydalanmaktır. Tarım alanlarının oldukça sınırlı olduğu sahalarda hayvan beslenmesi için kullanılacak yem bitkilerinin üretimi

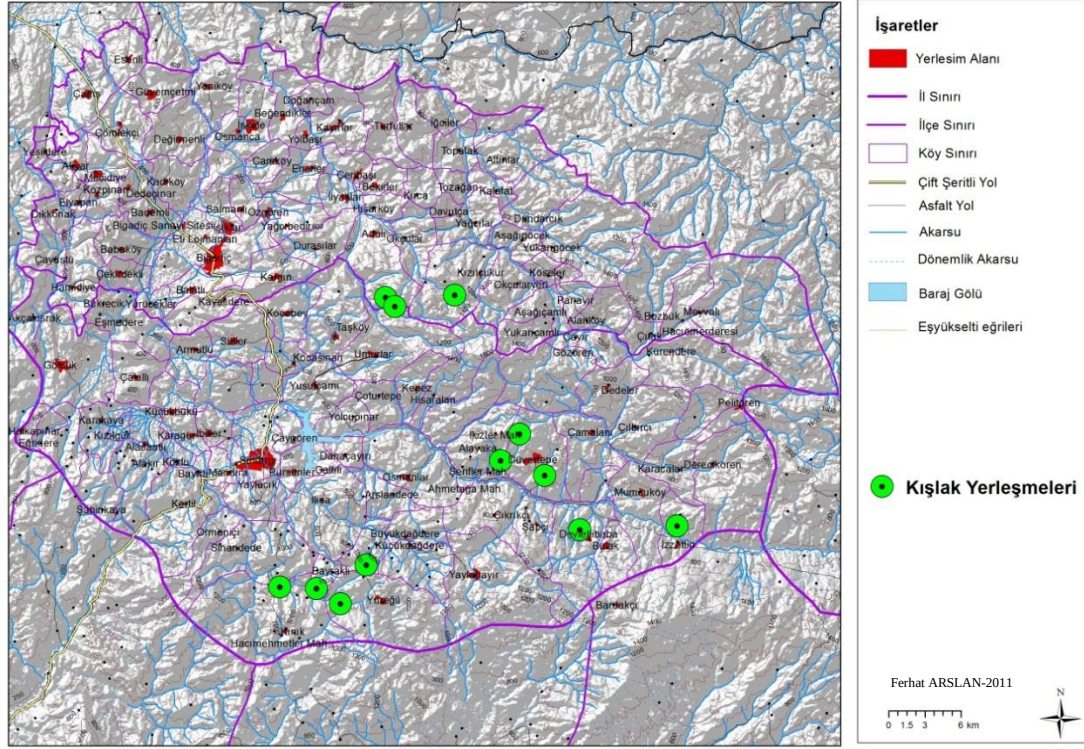
de sınırlıdır. Bu tür alanlarda hayvanların kış mevsiminde beslenmesi sorun oluşturmaktadır. Kış mevsiminde hayvan besleme maliyetini düşürmek için bazı hayvancı aileler, hayvanlarını kışın kar tutmayan veya karın yerde kalma süresinin kısa olduğu yerlere götürürler. Kışlakçılık olarak adlandırılan bu faaliyet alanlarında ortaya çıkan yerleşmelere ise kışlak adı verilir” (Toroğlu, 2005:394). Yücel (1995 :9) ise kışlakları “daha çok kışın uzun süre kar altında kalmayan veya kar yüzü görmeyen alanlara mahsus yerleşme şekli” olarak tanımlar.

Çalışma sahasında kaybolmaya yüz tutmuş olan bu yerleşmeler eskiden hayvancılık için önemli bir işleve sahip olsalar da günümüzde önemini yitirmiştir. Yazı yayla alanında geçiren yaylacılar, havaların soğumaya başladığı sonbahar başlarında aşağı bölgelerdeki kışlaklara inerek kışı bu bölgede geçirmektedirler. Sahadaki kışlakların bulunduğu alanlar incelendiğinde daha çok rüzgara kapalı ve korunaklı vadi içleri ve yamaçlarında olduğu görülür. Kışlaklarda, çevredeki doğal malzeme ile yapılmış basit meskenler ve ağıllar ile birlikte dayanıksız ve çabuk bozulan eklentileri görmek de mümkündür (Foto 102).

Foto 102: Sındırgı – Düvertepe’de bir kışlak yerleşmesi

Çalışma sahasındaki kışlak yerleşmelerinin dağılışını gösteren harita incelendiğinde bu yerleşmelerin daha çok Sındırgı'nın güneyindeki ve doğusundaki akarsuların derin vadiler açtığı dağlık alanlarda yer aldığı görülür (Harita 33).

Harita 33: Bigadiç ve Sındırgı'da kışlak yerleşmelerinin dağılışı

Araştırma sahasında yapılan hayvancılıkla ilgili olarak bölgede görülen en yaygın dönemlik yerleşmeleri ağıllar oluşturur. Ağıllar, “Her türden yerel malzeme ile yapılmış duvarların kuşattığı, yuvarlak, oval veya dikdörtgen şekillere sahip, davarların barındığı, dinlendiği, kırıldığı, yavruladığı, sağıldığı yerler ile onlara refakat eden tek bir çoban evinden ibaret iskân noktaları” (Yücel, 1995:6) ya da “davarın muhafaza edildiği bir çift taş duvar veya ağaçla çevrilmiş alan” (Alagöz, 1941:154) olarak tanımlanmaktadır.

“Kapalı ve açık olmak üzere iki tip ağıl bulunmaktadır. Kapalı ağıllar genellikle harç kullanılmadan taşların üst üste konulmasıyla yapıldığı gibi, kerpiçten

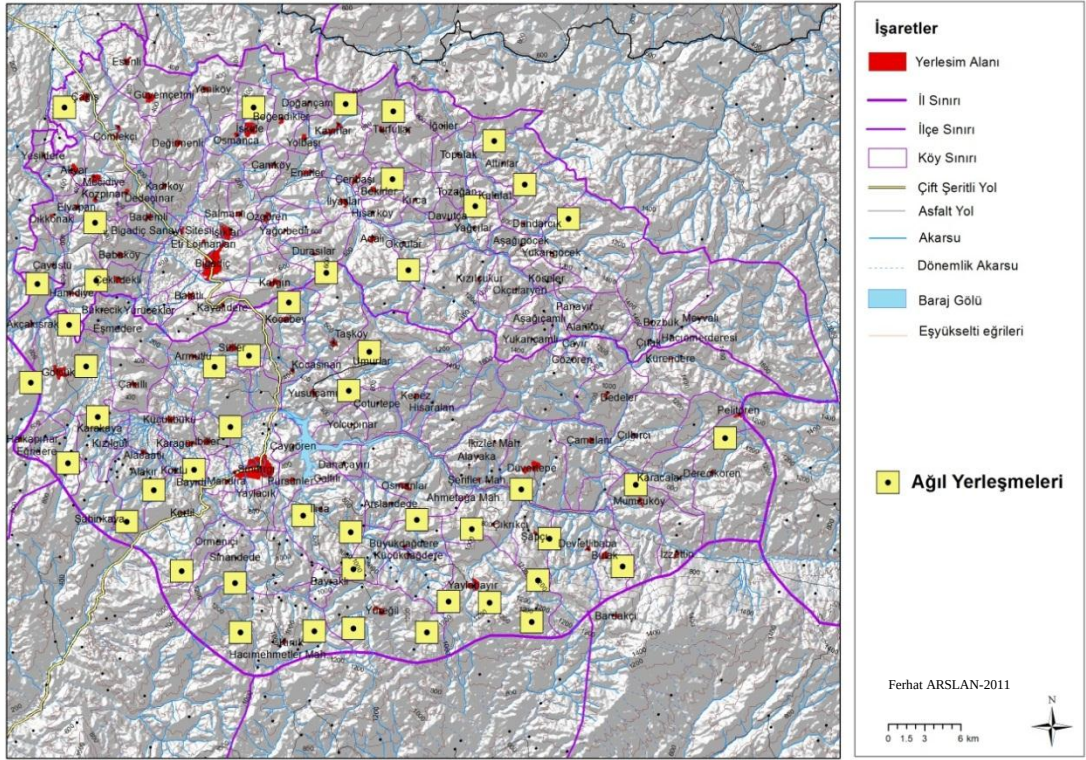
veya ahşaptan yapılanları da bulunmaktadır. Ağılların pek çoğunda çobanların geceyi geçirdikleri ünite yoktur” (Özçağlar, 2011:60).

Çalışma sahasında hayvancılık faaliyetinin yapıldığı alanlarda, bölgede yaşayan halkın “saya” dediği üstü açık olan ağıllarla üstü kapalı olan ağıllar az ya da çok her yerde bulunmaktadır. Bölgedeki ağılların tamamen taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Bazı ağılların yapıldığı alanların özelliğine bakıldığında ise çoğunlukla rüzgara karşı korunaklı ve karın yerde kalma süresinin az olduğu bakı etkisinde bulunan yerler olduğu görülür (Foto 103).

Foto 103: Sındırgı – Umurlar köyünde kapalı bir ağıl yerleşmesi

Bigadiç ve Sındırgı’da ağıl yerleşmelerinin dağılışını gösteren harita incelendiğinde hemen hemen her yerde ağılların bulunduğu görülür. Küçükbaş hayvancılığın daha fazla yapılması nedeniyle ağılların daha yoğun olduğu Sındırgı’da, özellikle Kınık ve Umurlar çevresinde ağıllar geniş yer kaplar (Harita 34).

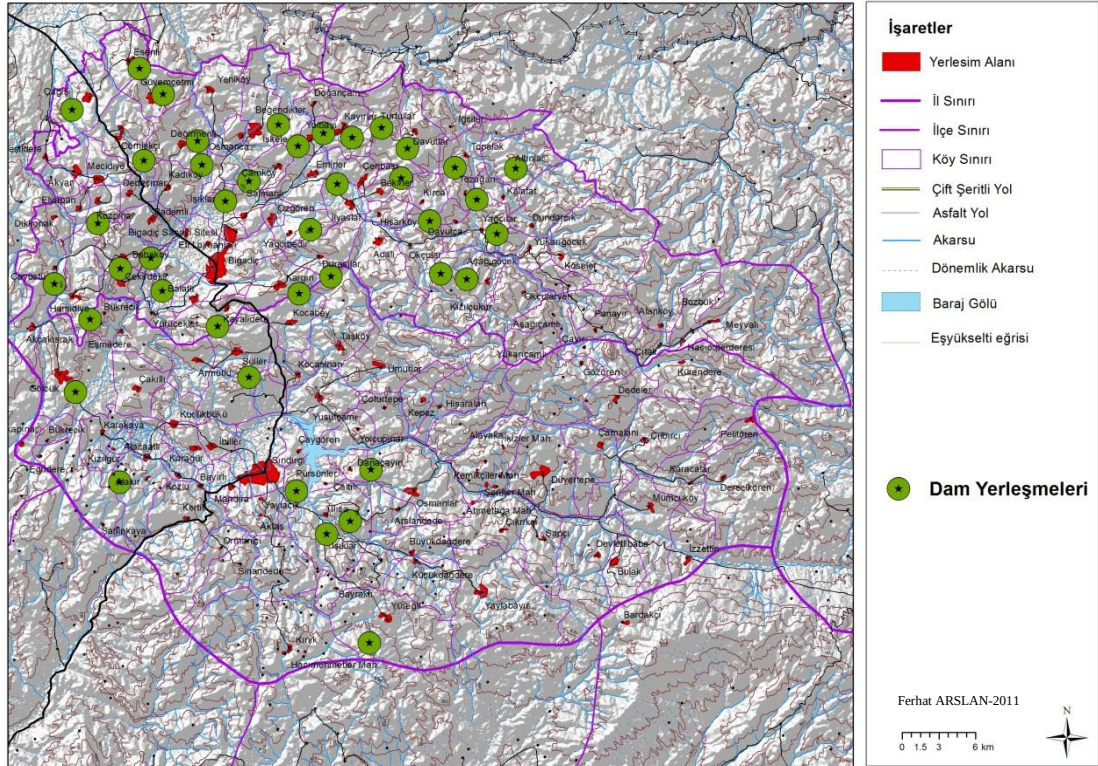

Harita 34: Bigadiç ve Sındırgı'da ağıl yerleşmelerinin dağılışı

Çalışma sahasında hayvancılığa bağlı olarak geniş yayılış alanı olan bir diğer dönemlik yerleşme ise damlardır. “Damlar; sığır ve davar beslemek için yapılmış ahırlar” (Özçağlar, 2011:60) ve “genellikle hayvan yetiştirmek amacıyla kurulan, büyük kısmı 15 – 20 evden oluşan geçici yerleşmeler” (Karabağ, Şahin, 2006:117) olarak tanımlanmaktadır.

Çalışma sahasındaki damlar genel olarak şekil değiştirmiş ve besi hayvancılığı yapılan ahırlar konumuna gelmiştir. Büyük çoğunluğunda büyükbaş besi hayvancılığı yapılan dam yerleşmeleri, asıl yerleşme merkezine yakın alanlarda kurulmuş geçici yerleşmelerdir. Sahadaki damların birçoğunda çobanlar için ayrı bir yerleşim alanı yokken, bazılarında çobanların konaklaması için kurulmuş küçük eklentilere rastlanmaktadır.

Bölgedeki dam yerleşmelerinin dağılışını gösteren harita incelendiğinde dam yerleşmelerinin daha çok Bigadiç'te yoğunlaştığı görülür. Bu durumun temel nedeni ise Bigadiç'te büyük baş hayvan yetiştiriciliğinin besi hayvancılığı şeklinde yapılması ve Bigadiç için önemli bir ekonomik faaliyet özelliği taşımasıdır (Harita 35).

Harita 35: Bigadiç ve Sındırgı'da dam yerleşmelerinin dağılışı

2. 3. 2. 3. Sayfiye özellikli dönemlik ve geçici kır yerleşmeleri

Türk Dil Kurumu sayfiye kelimesini “Yazlık, yazlık ev” ve “şehre yakın kır kesimi” olarak tanımlarken; Atalay (2004:376) geniş anlamda rekreasyon kelimesini “ev ve yerleşim alanı dışında boş zamanları temiz hava alarak, dinlenerek, yürüyüş yaparak değerlendirme ve bununla ilgili etkinlik” olarak tanımlamaktadır. Özçağlar (2011:60) ise sayfiye amaçlı yerleşmeler içerisinde “sahillerdeki tatil siteleri, tatil köyleri ve yazlık evler; orman içi dinlenme tesisleri, devre mülk olarak

kullanılan siteler, dağ evleri, kayak evleri ve termal tesisler (kaplıcalar, içmeler)” olduğunu belirtmektedir.

Çalışma sahasında gezip – görme ve dinlenme amaçlı birçok rekreasyon alanı mevcuttur. Temiz doğası ve geniş ormanlık alanlarıyla zengin bir potansiyele sahip sahada sayfiye amaçlı olarak kullanılan tek yerleşmeler kaplıca alanlarıdır. Hem Bigadiç hem de Sındırgı kaplıca kaynakları açısından zengin kaynaklara sahiptir. Bigadiç’te yer alan Hisarköy kaplıcaları ile Sındırgı’da bulunan Hisaralan kaplıcaları sıcak suyun en fazla olduğu alanlardır.

Bigadiç ilçe merkezine 5 km mesafede bulunan ve Hisarköy’den getirilen sıcak suyun kullanılmasıyla işletilen Here Termal Devremülkleri bölgedeki en büyük sayfiye amaçlı yerleşmedir. Yılda 15.000 kişinin konakladığı bu devremülkler aynı zamanda Bigadiç’e sosyo – ekonomik açıdan katkı sağlayan yerleşmelerdir

Sındırgı’daki en önemli sayfiye yerleşmesi ise 2007 yılında hizmete açılan Emendere Kaplıca Oteli ile 2012 yılında hizmete giren Obam Resort ve Spa Merkezidir. Sındırgı’ya sosyo – ekonomik anlamda canlılık getireceği düşünülen ve planlama aşamasında olan birkaç devremülkün yapılmasıyla bölge, sayfiye amaçlı kullanılan dönemlik yerleşmelerin yoğunlaşacağı bir konumda olacaktır (Foto 104 ve Foto 105).

Foto 104: Bigadiç Hera Termal Devremölkleri ve Hisarköy Belediye Oteli

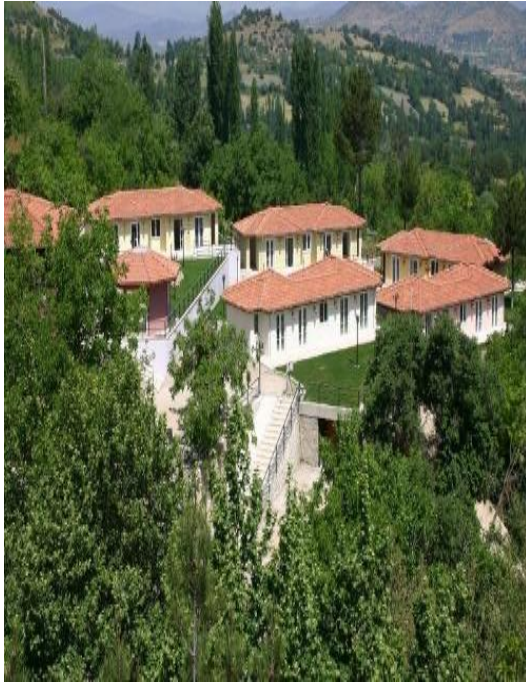

Foto 105: Sındırgı Emendere Termal Oteli ile Obam Termal Resort ve Spa Merkezi

IV. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma ekonomik kalkınma adına ihtiyaç duyulan birçok faktör açısından önemli bir potansiyele sahip olmasına rağmen Bigadiç ve Sındırgı’da, yaşanan sorunların nedenlerini ve getirilebilecek çözüm önerilerini bulmayı amaçlamıştır. Çalışma ile Türkiye’nin birçok kesiminde yaşanan kırsal kesimdeki nüfus azalmasının sebepleri bölgenin doğal, beşeri ve ekonomik özellikleri coğrafi bir bakış açısıyla incelenerek ortaya konulması hedeflenmiştir.

Bigadiç ve Sındırgı’da nüfusun büyük çoğunluğu ovalık alanlarda bulunur. Ortalama hane büyüklüğünün diğer kesimlere göre nispeten fazla olduğu bu alanlarda, tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi önemli bir problem olarak ortaya çıkar. Arazilerin küçülmesi beraberinde tarım alanlarından alınan verimi düşürerek elde edilen gelirin azalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle ülke çapında önemli bir sorun haline gelen bu parçalanmanın önüne geçebilmek için toplumsal bilinçlenme adına eğitimler verilerek bölgede büyük tarım işletmelerinin açılmasına yönelik teşvikler yapılmalıdır.

Genel olarak Akdeniz ikliminin etkili olduğu sahada özellikle nisan ve mayıs aylarında görülen don olayları, bölgede çiçek açan meyve ağaçlarının zarar görmesine neden olmakta ve tarımı olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle meteoroloji müdürlüğü gibi yetkili birimlerin don olaylarından önce çiftçileri bilgilendirmeleri, ilçe tarım müdürlüğü yetkililerinin ise don olayı öncesi ve sonrasında neler yapılabileceği konusunda çiftçilere eğitim vermeleri yerinde olacaktır.

Su kaynaklarının yetersiz olduğu sahada hem sel ve taşkınları önlemek hem de sulama ihtiyacına çözüm bulabilmek için Çaygören ve Yörücekler Barajları

inşa edilmiştir. Ancak bu barajların bulunduğu yatağın zamanla akarsular tarafından getirilen malzeme ile dolması barajların kullanım ömürlerinin azalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle baraj çevresinde ağaçların tahrip edilmesine izin verilmemeli ve her ihtimale karşı alternatif baraj alanları tespit edilmelidir.

Zengin bir yeraltı sıcak su potansiyeline sahip çalışma alanı, son yıllara kadar bu potansiyelini yeterince değerlendirememiştir. İlçe merkezindeki konutlarda kullanmak için 25 km. uzaklıktaki Hisarköy'den sıcak suyun getirilmesi için hayata geçirilen projede yapılan yanlış uygulamalar nedeniyle suyun devir daim etmesi engellenmiş ve sahada mevcut birçok kaynağın kurumasına neden olunmuştur. Benzer bir projenin uygulanması düşünülen Sındırgı'da da aynı yanlışların yapılmamasına dikkat edilerek mevcut sıcak suyun sürdürülebilirliği sağlanmaya çalışılmalıdır.

Sahada engebeli ve yüksek alanların geniş yer kaplaması, eğim derecelerinin yüksekliği ve toprak erozyonu tarım alanlarını sınırlandıran faktörlerdir. Toprak erozyonu nedeniyle verimli toprağın kaybedilmesini önlemek amacıyla; çıplak yamaçlarda ağaçlandırma çalışmaları yapılmalı, mera ve otlakların erken otlatılmasının önüne geçilmeli ve çiftçilerin tarım alanlarını nasıl sürmeleri konusunda bilgilendirme eğitimleri verilmelidir.

İnceleme alanında en verimli tarım alanlarını Bigadiç ve Sındırgı Ovaları oluşturur. Ancak hem Bigadiç'te hem de Sındırgı'da yerleşmelerin ovalık alanlara doğru kontrolsüz bir şekilde genişlemesi, tarım alanlarındaki en önemli sorunlardan birini oluşturmaktadır. Bu nedenle ilçe merkezlerinin kurulduğu bu alanlarda yerleşmelerin ovalık alan üzerinde kurulmasına belediyelerce izin verilmemelidir.

Çalışma sahası zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Sahada yapılan geleneksel meskenlerde ağacın kullanılmadığı hiçbir mesken yoktur. Ancak ormanların tarım alanı açmak ve yakacak olarak kullanmak için aşırı derecede kesilmesi, ormanlık alanlarda keçilerin otlatılması gibi nedenlerden dolayı sahada gözle görülür bir orman tahribi vardır. Kırsal kesimde yaşayan halka yönelik eğitimlerin verilerek ormanların neden korunması gerektiğine dair bilinç aşılması, ormanların sürdürülebilirliği açısından yerinde bir tutum olacaktır.

Sahada çeşitli dönemlere ait tarihi eserleri görmek mümkündür. Ancak kaçak olarak yapılan kazılar nedeniyle kültürel değeri olan birçok eser ya tahrip edilmiş ya da tamamen ortadan kalkmıştır. Bu duruma bir son verilebilmesi için sistemli ve yaptırım gücü yüksek bir denetim ağının geliştirilerek kaçak kazıların önüne geçilmesine çalışılmalıdır.

Çalışma sahasının genelinde kadınların oranı erkeklere göre fazladır. Bu durumun temel nedeni, erkek nüfusun çalışmak için diğer yerleşmelere göç etmiş olmasıdır. Ayrıca göçe katılan nüfusun daha çok 25 – 29 yaş aralığında olması bölgede genç nüfusun da azalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle devlet ve özel sektörün teşvikiyle bölgede iş imkanları oluşturulmalı ve sahadan dışarıya doğru olan göçün azaltılmasına çalışılmalıdır. Bu amaçla bölgede güçlü bir potansiyeli olan tarıma dayalı sanayinin ve hayvancılıkla ilgili sektörlerin geliştirilmesine yönelik planlamalar yapılmalıdır.

Sahada yapılan hayvancılık daha çok küçük ölçekli işletmeler şeklindedir. Küçük ölçekli işletmelerin rekabet güçlerinin zayıf olması beraberinde et ve süt fiyatlarındaki dalgalanmalar ile yem fiyatlarındaki artıştan olumsuz

etkilenmelerine neden olmaktadır. Temel geçim kaynağı hayvancılık olan kişilerin rekabet güçlerinin artırılması ve fiyat dalgalanmalarından etkilenmelerinin azaltılabilmesi için yetkili kurum ve kuruluşlarca gereken tedbirler alınmalıdır. Bu amaçla; verimi yüksek hayvan ırklarının beslenmesinin teşviki, besihanelerin modernizasyonu için gerekli ekonomik desteğin sağlanması ve büyük besi iftliklerinin kurulabilmesi için gereken alt yapının hazırlanması yerinde olacaktır.

Sahadaki küçükbaş hayvancılığın ekonomik anlamda getirisinin artırılabilmesi için ilk olarak mera ve otlakların erken otlatılmasının önlenmesi, verimi yüksek keçi türlerinin yetiştirilmesinin teşvik edilmesi, vahşi hayvanlar tarafından zarara uğratılmış kişilerin zararlarının tanzim edilmesi ve bu zararların en aza indirilmesi için çalışmaların yapılması gerekir.

Bölgeden ilçe dışına olan glerin başladığı ve nüfusun azalmaya başladığı dönemlerle, devletin tütün politikasını değiştirdiği dönemlerin aynı zamana denk geliyor olması, tütünün bölge halkı için önemini gösterir niteliktedir. Tütüne alternatif olabilecek bir tarım ürününün sahada yetiştirilememesi de, tütün politikasının yöre halkına olan olumsuz etkisinin devam etmesine neden olmuştur. Bölgede üretilen tütünler özel sektör tarafından alınmakla birlikte fiyatın çok düşük tutulması çiftçiye zarara uğratmaktadır. Bu nedenle devletin tütün politikasını gözden geçirmesi ya da tütüne alternatif olabilecek tarım ürünlerinin yetiştirilmesi için yetkili kurumlarca rehberlik yapılması yerinde olacaktır.

Dağlık alanlardaki tarım alanlarının sınırlı olmasının, o bölgede yaşayan halkı olumsuz etkilediği bilinmektedir. Bu nedenle sahanın dağlık ve engebeli alanlarında ceviz, kestane gibi ürünlerin büyük bahçelerde üretilmesinin teşvik

edilmesi, bu amaçla yetkili kurumların yol gösterici olması yerinde olacaktır. Böylece dağlık kesimde yaşayan halkın ekonomik sıkıntılarının bir ölçüde önüne geçilmesi sağlanacaktır.

Çalışma sahası maden rezervleri açısından zengin sayılabilecek bir potansiyele sahiptir. Ancak ülkemizdeki borun işlenmeden toz haline getirilerek hammadde şeklinde çok ucuz fiyatlara ülke dışına satılması hem Bigadiç'in hem de Türkiye'nin bu madenden yeterince faydalanmasına engel olmaktadır. Bor madenin işleyecek tesislerin ileri teknoloji gerektiren malzeme ile donatılması gerekliliği her ne kadar yakın zamana kadar borun ülkemizde işlenebileceğini imkansız kılıyor olsa da, borun tarım gibi alternatif sektörlerde nasıl kullanılabileceğine dair çalışmaların yapılması yerinde olacaktır.

Kaolen madeni Sındırgı için önemli bir potansiyeldir. Ancak madenin çıkartılması sırasında ormanların tahrip edilmesi, tarım alanlarını besleyen akarsu ve derelerin kirletilmesi, yerleşmelere yakın yerlerde dinamit kullanılması ve madeni taşıyan kamyonların sahadaki karayollarına zarar vermesi bölge insanını rahatsız eder boyuttadır. Tüm derdini çekmesine rağmen madenden elde edilen gelirden pay alamayan yerel halkın, madencilikten alınan gelirden doğrudan ya da dolaylı olarak faydalanması sağlanmalıdır. Bu amaçla devletin desteğiyle ve özel şirketlerin de katkısıyla bölgede bir seramik fabrikasının kurulması yerinde olacaktır. Böyle bir yatırım hem bölgedeki madenin potansiyelinin değerlendirilmesini hem de ilçe ekonomisinin büyük oranda canlanmasını sağlayacaktır.

İnceleme alanındaki hiçbir yerleşmede el sanatları halkın temel geçim kaynağını oluşturmaz. Günümüzde çeşitli festival ve aktivitelerle Yağcıbedir halısına

olan ilginin artırılmasına çalışılmakla birlikte, ekonomik sebeplerden ötürü halıyı dokuyan kişi sayısında azalma olmuştur. Bu nedenle hem halının orijinalliğini kaybetmeden dokunmasını sağlamak hem de yapıldıktan sonra üreticinin de bu işten kar etmesine yardımcı olmak amacıyla bir kooperatifin kurulması faydalı olacaktır.

Çalışma sahası zengin turizm potansiyeli ile dikkat çeker. Son yıllarda kaplıca turizmi açısından sahada bir canlanma yaşanmakla birlikte bu durum bölgede yaşayan halkın ekonomik anlamda faydalanabileceği bir pozisyonda değildir. Ancak bu konuda yapılan çalışmalar gelecek için umut vericidir. Kaplıca turizmine ek olarak sahanın doğusu ve güneyindeki dağlık ve ormanlık alanların el değmemiş dokusu, doğaseverler için eşsiz güzelliktedir. Bu amaçla sahadaki doğal unsurların ekoturizm destinasyonu olarak pazarlanması için tanıtım ve reklam gibi gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Dağlık alanlarda hem arazinin durumu hem de geniş orman alanları nedeniyle ulaşım yolları yeterince geliştirilememiştir. Birçok köyün yolu asfaltla kaplı olmasına rağmen hala toprak yolla ulaşım yapılan köyler de bulunmaktadır. Asfaltlı yolların bakımsızlığı, kışın yoğun kar yağışının olduğu dönemlerde yolların kapanması ve yolların büyük bölümünün virajlı ve dar olması bu bölgelere olan ulaşımı daha da zorlaştırmaktadır. Bu nedenle öncelik, ilçeleri birbirine bağlayan yollar olmak üzere, ilçe sınırı içerisindeki tüm yolların asfaltlanıp genişletilmesi ve bakımlarının düzenli olarak yapılması gerekir.

Hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı yerleşmelerde dam gibi eklentiler de yoğun olarak bulunmaktadır. Ancak birçok kırsal yerleşmede damlar yerleşme içinde kalarak hem koku hem de çevre kirliliğine neden olmaktadır. Aynı zamanda

kışların soğuk geçtiği yüksek alanlarda, meskenlerin daha sıcak olmasını sağlamak amacıyla hayvan barınaklarının evlerin altına yapılıyor olması bu meskenlerde yaşayan insanların sağlığını tehdit etmektedir. Kültürel bir temelinin olduğunun bilinmesiyle birlikte insan sağlığının da bu durumdan olumsuz etkilendiği unutulmamalıdır. Bu nedenle hayvanların barındığı dam gibi eklentilerin yerleşme alanından uzakta kurulması, altı dam olarak kullanılan yerleşmelerde yaşayan kişilere yetkili mercilerce gerekli sağlık eğitiminin verilmesi yerinde olacaktır.

Meskenlerin yapımında kullanılan malzemenin modernleşmesi, sahanın kendine has kültürel özelliklerinin yok olmasına neden olmaktadır. Sahanın kültürel dokusunun bozulmasının önüne geçmek ve meskenlerin özgün karakterlerini korumak amacıyla meskenlerin yapımında modern inşaat malzemeleri ile birlikte doğal ortamdan elde edilen malzemelerin de kullanılması teşvik edilmelidir.

KAYNAKÇA

Akalan, İ., (1988), **Toprak Bilgisi**, Ankara Üniv. Ziraat Fak. Yay.,Ankara.

Akbin, G., Kılıcı, M., Sayman, M., (2007), **Bor Açık Maden Ocağında (Bigadiç/Günevi) Bitkilendirme Olanakları**, Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

Akgür, Z. G., (1997), **Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgeler Arası Dengesizlik (1970 – 93)**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Kültür Eserleri Dizisi, No: 201, Ankara.

Akşit, B., (1998), **İç Göçlerin Nesnel ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine Gözlemler; Köy Tarafından Bir Bakış**, Türkiye’de İç Göç Konferansı (6 – 8 Haziran 1977), Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları., İstanbul.

Aktaş, H., (2012), **Ellerin Lisanından Geleneksel Sındırgı Yağcıbedir Halılarının Geliştirilmesi ve Üretilmesi Projesi – Yağcıbedir Halı ve Desen Kataloğu**, Foto Gençlik, Sındırgı.

Aktüre, S., (1994), **Anadolu’da Bronz Çağı Kentleri**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Akurgal, E., (1989), **Anadolu Uygarlıkları**, Net Turistik Yayınları Sanayi Ticaret AŞ. İstanbul.

Akyol, İ. H., (1947), **“Türkiye’de Akarsu Sistemleri ve Rejimleri”**. Türk Coğrafya Dergisi, IX – X: 1 – 36, Ankara.

Alagöz, C. A., (1941), **Coğrafya Terimleri Hakkında Muhtıra**, Birinci Türk Coğrafya Kurumu Kongresi, Raporlar – Müzakereler – Kararlar, Ankara.

Ardel, A., (1963), **Klimatoloji Umumi Coğrafya Dersleri**, Cilt: I, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No: 7, İstanbul.

Aşık, S., (2011), “Balıkesir İli İçme ve Kullanma Suları”, **Balıkesir Kent Sempozyumu** (2010), EMO Yayın No:SK/2011/3, Balıkesir.

Atalay, B., (2006), **Divanü Lügati't – Türk**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Cilt I, Ankara.

Atalay, İ., (1982), **Toprak Coğrafyası**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları, No: 8, İzmir.

Atalay, İ., (1982), **Türkiye Jeomorfolojisine Giriş**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları, No: 9, İzmir.

Atalay, İ., (1983), **Türkiye Vegetasyon Coğrafyasına Giriş**, Ege Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 19, İzmir.

Atalay, İ., (1990), **Genel Fiziki Coğrafya**, I. Baskı, Ankara.

Ayhan, A., (1999), **Balıkesir ve Çevresinde Yörükler, Çepniler ve Muhacirler**, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları, No: 5, Balıkesir.

Ayhan, A., (2011), **Balıkesir'in Kimliği 1**, Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları, No:3, Balıkesir.

Bakırcı, M., (2007), **Türkiye'de Kırsal Kalkınma Kavramlar – Politikalar – Uygulamalar**, Nobel Yayınları, Ankara.

Balıkesir Valiliği (2007), **İl Çevre Durum Raporu 2006**, Balıkesir

Balıkesir Valiliği (2011), **İstatistiklerle Balıkesir 2010**, Dileksan Kağıtçılık, Balıkesir

Baş, T., (2003), **Anket**, Seçkin Yayınları, Ankara.

Baykara, T., (1988), **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I: Anadolu'nun İdari Taksimatı**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, No: 86, Ankara.

Beer, R. A., (1990), **Yerleşim Düzenlemesinde Çevre Planlaması**, Bilimsel ve Teknik Yayınları Çeviri Vakfı, İstanbul.

Bulut, İ., (1994), **Şehir Coğrafyası Açısından Sorgun**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, No: 96, Erzurum.

Çadircı, M., (1991), **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapıları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi, No:124, Ankara.

Çepel, N., (1988), **Toprak İlmî**, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, No: 389, İstanbul.

Çezik, A., (1982), **Kent Eşiği Araştırması (Türkiye İçin Kent Tanımı)**, DPT Yayınları no:1838, Ankara.

Çömezoğlu, Ş. (2001), “Çağış'ın Tarihi”, **Bigadiç Dergisi**, Bigadiç.

Darkot, B., (1967), “Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriteri”, **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 17, s. 3.

Darkot, B., (1972), **Türkiye İktisadi Coğrafyası** (5. Baskı), İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 1307, İstanbul.

Dickinson, R. E., (1966), **City and Region**, Routledge – Kegan Paul Ltd. London.

DİE, Nüfus Sayımı Sonuçları (1927, 1935, 1940, 1945, 1950, 1955, 1960, 1965, 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 1997, 2000), Ankara.

DİE, (2002), **1997 Köy Envanterleri**; 10 Balıkesir, DİE Yayın No: 2651, Ankara.

Doğanay, H., (1991), “Türkiye’de İç Göçler ve Başlıca Sonuçları”, **Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı 2, Cilt 2, Erzurum.

Doğanay, H., (1994), **Türkiye Beşeri Coğrafyası**, Gazi Büro Kitabevi, Birinci Baskı, Ankara.

Dönmez, Y., (1984), **Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 2506, İstanbul.

DPT., (1982), **Türkiye’de Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi; Ülke Yerleşme Merkezleri Sistemi**, Cilt I., Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın No: 1806, Ankara.

DPT., (2004), **İlçelerin Sosyo - Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Elibüyük, M. (1995), **Matematik Coğrafya**, Ekol Yayınevi, Ankara.

Emiroğlu, M., (1973), “Türkiye’de Orman İçi Kırsal Yerleşmeleri ve Bolu Örneği”, **Ankara Üniversitesi, D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Enstitüsü Coğrafya Dergisi**, Sayı: 1 – 2, Ankara.

Emiroğlu, M., (1975), “Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus, **Ankara Üniversitesi, D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Enstitüsü Coğrafya Arş. Dergisi**, Sayı:7, Ankara.

Emiroğlu, M., (1977), “Bolu’da Yaylalar ve Yaylacılık”, **Ankara Üniversitesi, D.T.C.F. Yayınları**, No: 272, Ankara.

Emiroğlu, M., (1981), “Türkiye’de Son Sayımlar ve Kentleşme”, **Ankara Üniversitesi, D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Enstitüsü Coğrafya Arş. Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 10, Ankara.

Ergene, A., (1982), **Toprak Biliminin Esasları**, Atatürk Üniversitesi Yayın No: 586, Erzurum.

Erinç, S., (1957), “Türkiye’de Akarsu Rejimlerine Toplu Bakış”, **Türk Coğrafya Dergisi**, 17: 93 – 114, İstanbul.

Erinç, S., (1959), “Bölge Planı Nasıl Yapılır?”, **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi**, 5 (10): 36 – 51. İstanbul.

Erinç, S., (1959), “Türkiye: insan ve ortam”, **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi**, 10: 1 – 33.

Erinç, S., (1973), “Türkiye’nin Şekillenmesinde Neotektoniğin Rolü ve Jeomorfoloji – Jeodinamik İlişkileri”, **Jeomorfoloji Dergisi**, Sayı: 5, s. 15 – 25, Ankara.

Erinç, S., (1982), **Jeomorfoloji I**. Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 2931, İstanbul.

Erinç, S., (1996), **Klimatoloji ve Metodları**, Alfa Basım Yayım, No: 276, Coğrafya Dizisi No: 1, İstanbul.

Erol, O., (1983), “Türkiye’nin Genç Tektonik ve Jeomorfolojik Gelişimi, **Jeomorfoloji Dergisi**”, Sayı: 11, s. 1 -23, Ankara.

Erol, O., (1993), **Genel Klimatoloji**, Gazi Büro Kitabevi Yayınları, 5. Baskı, Ankara.

Erol, S.Y., (2011), “Balıkesir Yöresinde Ormancılığın Swot Analiziyle Değerlendirilmesi”, **Balıkesir Kent Sempozyumu (2010)**, EMO Yayın No:SK/2011/3, Balıkesir.

Esin, U., (1979), **İlk Üretimciliğe Geçiş Evresinde Anadolu ve Güneydoğu Avrupa 1; Doğal Çevre Sorunu**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 2507, İstanbul.

Esin, U., (1979), **İlk Üretimciliğe Geçiş Evresinde Anadolu ve Güneydoğu Avrupa 1; Kültürler Sorunu**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 2681, İstanbul.

Gottman, J., (1976), **Şehinsel Merkeziyetin Gelişmesi** (Çev: N. Özgüç), İstanbul Üniversitesi Yayın No: 2087, İstanbul.

Göney, S., (1975), **Büyük Menderes Bölgesi**, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No: 79, İstanbul.

Göney, S., (1975), **Adana Ovaları**, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No: 79, İstanbul.

Göney, S., (1984), **Şehir Coğrafyası**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 2274, İstanbul.

Göney, S., (1979), **Türkiye Ziraatinin Coğrafi Esasları**, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No: 2609, İstanbul.

Güngör, H., (2011), “Balıkesir’de Orman”, **Balıkesir Kent Sempozyumu (2010)**, EMO Yayın No:SK/2011/3, Balıkesir.

Güngör, U., Tufan A., Yenigün K., (2011), “ Balıkesir İlinin Yeraltı Kaynakları”, **Balıkesir Kent Sempozyumu (2010)**, EMO Yayın No:SK/2011/3, Balıkesir.

Güven, T., (1966), **Yerleşme Planlama Esasları ve Çizim Normları**, İmar ve İskan Bakanlığı Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü Yayınları, Kral Matbaası, İstanbul.

Halaçoğlu, Y., (1991), **XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara.

Hoşgören, M. Y., (1984), **Hidroğrafyanın Ana Çizgileri I.**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 2619, İstanbul.

İnandık, H., (1965), **Türkiye Bitki Coğrafyasına Giriş**, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:32, İstanbul.

İzbırak, R., (1975), **Coğrafya Terimleri Sözlüğü**, Öğretmen Kitapları Dizisi, MEB Yayınları, No:157, İstanbul.

İzbırak, R., (1990), **Sular Coğrafyası**, Öğretmen Kitapları Dizisi, MEB Yayınları, No:159, İstanbul.

Kadioğlu, Y., (2003), **Akçaabat İlçesi'nin (Trabzon) Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Özellikleri**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Kahraman, H., (2011), **Düvertepe**, Dinçer Yayınları, Balıkesir.

Karabağ, S., (1998), “Coğrafya Öğretiminde Anahtar Sorular ve Kavramlar”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 18:25 – 41, Ankara.

Karabağ, S., Şahin, S., (2006), **Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası**, Gazi Kitabevi, Ankara.

Karaboran, H., (1984), “Türkiye’de Mevki Adları Üzerine Bir Araştırma”, **Türkiye Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11 – 13 Nisan 1984)**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Araştırma Dairesi, Yayın No:60, Seminer Kongre Bildirileri, No:17, Ankara.

Karal, E., Z., (1997), **Osmanlı İmparatorluğu’nda İlk Nüfus Sayımı 1831**, TC. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.

Karaman, S., (2011), “Balıkesir’de İç Turizm ve Ekonomik Etkiler”, **Balıkesir Kent Sempozyumu (2010)**, EMO Yayın No:SK/2011/3, Balıkesir.

Keleş, R., (1980), **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu, Ankara.

Koca, N., (2003), **Lapseki İlçesi'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası** (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Koçman, A., (1993), **Türkiye İklimi**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fak.Yay., İzmir.

Kökten, K., (1952), “Anadolu’da Prehistorik Yerleşme Yerlerinin Dağılışı Üzerine Bir Araştırma”, **Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 167 – 207, Ankara.

Köse, A., (1991), **İspir Çevresinin Bölgesel Coğrafya Etüdü** (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Köse, A. (2005), “Türkiye’de Geleneksel Kırsal Konut Planlarında Göçebe Türk Kültürü İzleri”, **Afyon Kocatepe Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt VII, Sayı 2, Afyon.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (1999), **Balıkesir Arazi Varlığı**, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Mutaf, A., (2003), **Salnamelere Göre Karesi (1847 – 1922)**, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları, No:9, Balıkesir.

Nişancı, A., (1995), **Sıcaklık Dağılımları ve Hava Durumlarına Bağlılıkları İçinde Türkiye’nin Yağış Şartlarının İncelenmesi**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, No:381, Erzurum.

Ortaylı, İ., (1996), **Türkiye İdare Tarihine Giriş**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.

Özçağlar, A., (1988), “Türkiye’deki Tarım Alanlarının Coğrafi Dağılışının Doğal Çevreyle İlişkisi”, **Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, Sayı:11, Ankara.

Özçağlar, A., (1996), “Türkiye’nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler”, **Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, Sayı:12, Ankara.

Özçağlar, A., (1997), **Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar – Şehirler)**, Ekol Yayınevi, Ankara.

Özçağlar, A., (2003), **Coğrafya’ya Giriş**, Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara.

Özçağlar, A., (2005), “Türkiye’de Mülki İdare Bölümlerinin İdari Coğrafya Analizi”, **Coğrafi Bilimler Dergisi**, 3 (1): 1 -25, Ankara.

Özçağlar, A., (2011), **İdari Coğrafya**, Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara.

Özdemir, Z., (1993), **Bigadiç**, Karşı Matbaası, Ankara.

Özdemir, Z., (1997), **Bor Beldesi İskele**, Tisamat Basım Sanayi, Ankara.

Özgüç, N., (1984), **Turizm Coğrafyası**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 3203, İstanbul.

Özgür, E. M., (1998), **Türkiye Nüfus Coğrafyası**, GMC Basın – Yayın, Ankara.

Özgür, E. M., (2000), **Türkiye Coğrafyası**, Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara.

Sergün, Ü., (1975), **Beşeri Coğrafyası Açısından Bir Araştırma – Uluova**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 3370, İstanbul.

Somuncu, M., (2005), **Aladağlar; Yaylacılık ve Dağ Göçebeliliği Konusunda Bir Araştırma**, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara

Soykan, A., (1994), **Sındırgı ve Bigadiç Depresyonları ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi** (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tandoğan, A., (1998), **Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu**, Eser Ofset Matbaacılık Yayınları, Trabzon.

Tanoğlu, A., (1966), **Nüfus ve Yerleşme**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Cilt II, İstanbul.

Tolun – Denker, B., (1966), **Yerleşme Coğrafyası (Kır Yerleşmeleri)**, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:93, İstanbul.

Tolun – Denker, B., (1970), **Balıkesir Ovasında Yerleşme ve İktisadi Faaliyetler**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 1530, İstanbul.

Tolun – Denker, B., (1976), **Şehir İçi Arazi Kullanılışı**, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:83, İstanbul.

Toroğlu, E., (2005), **Niğde İli Yerleşmeleri ve Lokasyon Planlaması**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tunçdilek, N., (1955), **Türkiye’de Rölyef Şekilleri ve Arazi Kullanımı**, İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

Tunçdilek, N., (1967), **Türkiye’de İskan Coğrafyası (Kır İskanı)**, İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:49, İstanbul.

Tunçdilek, N., (1978), **Türkiye'nin Kır Potansiyeli ve Sorunları**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 2364, İstanbul.

Tunçdilek, N., (1988), **Türkiye'de Yerleşmelerin Evrimi**, İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:4, İstanbul.

TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları (2007, 2008, 2009, 2010, 2011).

Tümertekin, E., (1968), **Türkiye'de İç Göçler**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No:1371, İstanbul.

Tümertekin, E., (1973), **Türkiye'de Şehirleşme ve Şehrsel Fonksiyonlar**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No:1840, İstanbul.

Tümertekin, E., (1978), **Beşeri Coğrafya'ya Giriş**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No:2464, İstanbul.

Tümertekin, E., (1994), **Ekonomik Coğrafya**, İstanbul Ün. Edebiyat Fak. Yay. No: 72, İstanbul.

Tümertekin, E., Özgüç, N., (1997), **Beşeri Coğrafya, İnsan – Kültür – Mekan**, Çantay Kitabevi, İstanbul.

Tümertekin, E., Özgüç, N., (1997), **Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma**, Çantay Kitabevi, İstanbul.

Türkay, C., (1975), **Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler**, Tercüman Kaynak Eserleri Dizisi I, İstanbul.

Türkdoğan, O., (1975), “Türkiye’deki Göçler, Sorunları ve Çözüm Yolları”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, Cilt:35, Sayı: 1 – 4, İstanbul.

Uysal, R. S., (2006), **Sındırgı’nın Kitabı**, Alter Yayıncılık, İzmir

Uysal, R. S., (2007), **Sındırgılıının Kitabı**, Grafmat Basım Yayım Sanayi, İzmir.

Yener, S., (1977), **1965 – 1970 Döneminde İller Arası Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri**, D.P.T. Yayınları, No:1528, Ankara.

Yolcubal, İ., (2007), **Çevre Jeolojisine Giriş**, Jeoloji Mühendisliği Ders Notları, Kocaeli.

Yücel, T., (1960), “Türkiye’de Şehirleşme Hareketleri ve Şehirler”, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı:20, Ankara.

Yücel, T., (1995), “Türkiye’nin Kır Yerleşmeleri ve Tipleri Üzerine Yeni Görüşler”, **Türk Kültürü Araştırmaları**, XXXI (1-2): 1 – 23.

Zaman, M., (2004), **Vakfıkebir İlçesi’nin Coğrafyası**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Yayın No:937, Erzurum.

ÖZET

Balıkesir'in güneyinde Manisa ve Kütahya il sınırlarıyla komşu olan Bigadiç ve Sındırgı ilçeleri, Marmara Bölgesi ile Ege Bölgesi'nin birbirinden ayrıldığı sınıra yakın bir noktada bulunur. Sınırları içerisinde 71 yerleşmenin olduğu Bigadiç 1028 km², 70 yerleşmenin bulunduğu Sındırgı ise 1.378 km²'lik yüzölçümüne sahiptir. Kısa mesafeler dahilinde önemli farklılıklar gösteren arızalı topografik yapı; iklim, bitki örtüsü, yerüstü ve yeraltı suları, toprak özellikleri, nüfus ve yerleşme, tarımsal faaliyetler, hayvancılık ve ulaşım üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak etkili olmuştur. Her bir morfografik ünitenin sahip olduğu özel şartlar, yerleşmelerin kuruluşu ve gelişmesi bakımından farklı anlamlar ifade etmektedir. Çalışma sahasında yükselti, eğim, bakı gibi morfolojik unsurlar yerleşmelerin kuruluş yeri ve özellikleri açısından etkili olmuştur.

Temel ekonomisi tarım ve hayvancılık olan sahada, son yıllarda iç ve dış göçler nedeniyle nüfus büyük oranda azalmıştır. Öyle ki Sındırgı 2010 yılı verilerine göre % 28.78'lik azalma ile Balıkesir'de nüfusun en çok azaldığı ilçe olmuştur. Nüfusun bu denli azalmasında hiç şüphe yok ki sahadaki doğal şartlarla birlikte ekonomik özellikler de etkili olmuştur. Özellikle genç nüfusun istihdam edilebileceği iş imkanlarının azlığıyla birlikte, bölgenin en önemli ekonomik faaliyeti olan tarım ve hayvancılıkta yaşanan sorunlar da bölgeden yapılan göçlerin hızını artırmıştır. Sahadan yapılan iç ve dış göçlerin günümüzde de devam etmesi bu durumun bölge için hala önemli bir sorun olduğunu göstermektedir. Bu nedenle bölgenin ekonomik potansiyelleri yapılan çalışmalar ışığında ortaya çıkartılarak yeniden değerlendirilmesi ve göçün azaltılmasına yönelik projelerin üretilmesi yerinde olacaktır.

ABSTRACT

In the south of Balıkesir, neighbours to the provincial borders of Manisa and Kütahya; Bigadiç and Sındırgı districts are located at a point close to the border where Marmara Region and Aegean Region are separated from each other. Bigadiç's surface area is 1028 km² with 71 settlements and Sındırgı's surface area is 1378 km² with 70 settlements.

Defective topographical structure which shows significant variations within short distances; climate, vegetation, surface and underground waters, soil characteristics, population and settlement, agricultural activities, either directly or indirectly has an effect on livestock and transportation.

The special circumstances of each morphographic unit mean different things in terms of foundation and development of the settlements. In the study area, morphological components like elevation, slope, aspect have influences on the settlements in terms of location and characteristics.

Since economy based on agriculture and livestock farming in the region, the population has been greatly diminished due to the internal and external migrations in recent years. According to 2010 census, Sındırgı's population has decreased 28.78% which was the most reduction among the other districts in Balıkesir.

There is no doubt that both the natural conditions and the economic features in the field are influential on such a decrease in the population. Both lack of job opportunities especially for young people to be employed and also the existing problems in agriculture and livestock farming have increased the speed of migration in the region. Continuation of internal and external migration today is a problem and

this situation shows that it is still an important problem for the region. Therefore, by re-evaluation of the region's economic potential with studies and developing projects aimed at reducing migration would be useful.